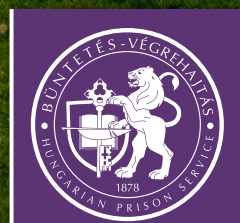

2025/2-3. szám

Börtönügyi Szemle

A Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2025/2-3. SZÁM

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
Megjelenik negyedévente * 2025. 2-3. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. TÓTH TAMÁS

Tagok:

SCHMEHL JÁNOS
KOVÁCS MIHÁLY
DR. SOMOGYVÁRI MIHÁLY
DR. BOGOTYÁN RÓBERT
DR. CZENCZER ORSOLYA

Kiadásért felelős:

DR. CSATÓ KORNÉLIA

Főszerkesztő:

NAGY TAMÁS

Olvasószerkesztő:

RUTKAI KATA

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác
www.dunamix.hu
Felelős vezető:
SZABÓ BÁLINT

ISSN 1417-4758 (Nyomtatott)
ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,
Steindl Imre utca 8.
E-mail: szemle@bv.gov.hu

Borítófotó: Bv. fotó

A megjelenő írások nem a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.

A folyóirat szerkesztősége olyan tudományos igényű kéziratokat vár, melyek a büntetés-végrehajtás jogi szabályozásának, a fogvatartási és a fogvatartotti populáció sajátosságainak, továbbá a biztonságos fogvatartás körülményeinek az elemzését tűzik ki célul a tudományos közvélemény által elismert tudományterületek – így többek között a kriminológia, szociológia, pszichológia, vezetélmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet, biztonsági és rendészeti tudomány – szempontjaiból. A kiadványban megjelent tanulmányok nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, az azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. Kérjük, hogy a kéziratban tüntessék fel a szerző nevét, beosztását, munkahelyét, elérhetőségét (telefonszám, e-mail cím), valamint –

SZÁMUNK SZERZŐI

ARDELEAN INEZ r. hadnagy, Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda

DR. BOGOTYÁN RÓBERT LAJOS bv. ezredes, mb. tanszékvezető, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék

BORDÁS ANIKÓ bv. ezredes, szolgálatvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Humán Szolgálat

BÚZÁS DOROTTYA bv. főhadnagy, főelőadó, sajtóreferens, Váci Fegyház és Börtön

EGERVÁRI-CZIOTKA VANDA bv. százados, kiemelt főreferens, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Humán Szolgálat, Oktatási, Szociális és Személyzetfejlesztési Főosztály

FORGÁCSNÉ VASS BEÁTA bv. törzsszermester, sajtóreferens, Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

FÖLDESI ÁBEL bv. százados, biztonsági tiszt, Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Biztonsági Osztály

DR. HEZAM LEILA MELINDA egyetemi tanársegéd, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

KÁNTOR ÁDÁM bv. százados, továbbképzési és vendéglátási csoportvezető, Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja

KURUCZ FRUZSINA bv. főhadnagy, mb. alosztályvezető, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet, Személyügyi és Titkársági Alosztály

LELOVICS ZOLTÁN c. bv. őrnagy, kiemelt főelőadó, Fogvatartotti Foglalkoztatás-biztonsági Alosztály, Balassagyarmati Fegyház és Börtön

NAGY JÓZSEF bv. alezredes, parancsnok, Váci Fegyház és Börtön

DR. NAGY-LAKY ERZSÉBET kiemelt főmunkatárs, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Egészségügyi Főosztály

RADÓ ANETT r. hadnagy, Nyíregyházi Rendőrkapitányság, Vizsgálati Osztály, Gazdaságvédelmi Alosztály

SZABÓ ZSÓFIA ÁGNES környezetvédelmi szakpszichológus

SZILASSY ROLAND bv. alezredes, kiemelt főreferens, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Fogvatartási Ügyek Szolgálat, Preventív Eljárások Főosztálya

TAKÁCS ÁDÁM bv. alezredes, mb. parancsnok, Balassagyarmati Fegyház és Börtön

VIRÁGH-VIZVÁRI FANNI kriminológus

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

amennyiben releváns – tudományos fokozatát, rendfokozatát. A beérkezett tanulmányokat a szerkesztőség anonim módon továbbítja a bírálóbizottság tagjaihoz, szakmai véleményezésre. A publikáció feltétele a bírálók támogató szakvéleménye, valamint – amennyiben a bírálók módosításokat, kiegészítéseket javasolnak – a szerzők által elvégzett átdolgozás és a javasolt szövegrészek megfelelő javítása. A szerkesztőség fenntartja a jogot – a szerzőkkel egyeztetve – a kéziratok stilisztikai, formai, illetve szükség esetén tartalmi módosítására. Amennyiben a kézirat nem felel meg a honlapon elérhető formai és hivatkozási követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a folyóirat szemléiségéhez és tematikus profiljához, a szerkesztőség annak közlését elutasíthatja.

TARTALOM

NAGY TAMÁS: Előszó	6
-----------------------	---

NEKROLÓG

SCHMEHL JÁNOS: Búcsúzunk Lajtár József ny. bv. vezérőrnagytól	8
--	---

TANULMÁNYOK

ARDELEAN INEZ – BOGOTYÁN RÓBERT LAJOS: Egy kutatás margójára: Az anya-gyermek részleg működése és a gyermekek érzelmi fejlődése a büntetés-végrehajtás kontextusában <i>Reflections on a research study: The operation of mother-child quarters and the emotional development of children in the context of the prison service</i>	13
BORDÁS ANIKÓ – EGERVÁRI-CZIOTKA VANDA: Duális képzés <i>Dual education program</i>	27
FÖLDESI ÁBEL: Metaverzum a büntetés-végrehajtási intézetekben <i>Metaverse in prisons</i>	43
HEZAM LEILA MELINDA: Zárt terek, nyitott kérdések: A büntetés-végrehajtás mint a vallási és pszichológiai transzformáció katalizátora <i>Locked spaces, open questions: Prison service as a catalyst of religious and psychological transformation</i>	71
KÁNTOR ÁDÁM: Fejlődési lehetőségek a büntetés-végrehajtás személyi állományának mentálhigiénés gondozásában <i>Development possibilities in the mental health care of prison staff</i>	83
RADÓ ANETT – BOGOTYÁN RÓBERT LAJOS: A kényszergyógykezelés jogintézménye a női elkövetők vonatkozásában <i>The legal institution of compulsory forensic psychiatric treatment in relation to female offenders</i>	111
SZABÓ ZSÓFIA ÁGNES: Ökopszichológia a börtönben <i>Ecopsychology in prison</i>	137
VIRÁGH-VIZVÁRI FANNI: A zárt intézeti reintegrációt elősegítő tevékenységek relevanciája a fiatalkorú bűnelkövetőknél <i>The relevance of closed institutional reintegration activities for juvenile offenders</i>	153

TARTALOM

ÉVFORDULÓK

BÚZÁS DOROTTYA – NAGY JÓZSEF: 170 év a büntetés-végrehajtás szolgálatában	169
FORGÁCSNÉ VASS BEÁTA: A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet története	179
KURUCZ FRUZSINA: A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éve – Történelem, identitás és társadalmi küldetés	189
LELOVICS ZOLTÁN – TAKÁCS ÁDÁM: A Balassagyarmati Fegyház és Börtön múltja, jelene és jövője (A 180 éves börtön jövőbe tekintő szemlélete)	201

RÖVIDEN

NAGY-LAKY ERZSÉBET: Történelmi utazás a Váci Fegyház és Börtön falai között	213
SZILASSY ROLAND: Az Országos Fogvatartotti Imanap, mint a fogvatartottak kiemelt hitéleti programja	221

Nagy Tamás

ELŐSZÓ

*„Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb
a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz
a jövőbe”*

(Babits Mihály)

Tisztelt Olvasó!

Folyóiratunk aktuális, összevont számának koncepcionális keretét a legpontosabban a fenti Babits-idézet mutatja, mely szerint a büntetés-végrehajtási szervezet jelenkori működését a gazdag történeti múlt tanulságainak és a jövő technológiai, valamint társadalmi kihívásainak metszéspontjában értelmezi. A kiadványban közölt tanulmányok e három – múlt, jelen és jövő – dimenzió mentén vizsgálják a szakterület legfontosabb kérdéseit.

Az aktuális lapszámban szomorú kötelezettségünknek eleget téve megemlékezünk Lajtár József István ny. bv. vezérőrnagy úrról, az országos parancsnok korábbi gazdasági és informatikai helyetteséről, aki életének 71. évében elhunyt. Több évtizedes szakmai pályafutását elkötelezett szolgálatellátás, példamutatás és töretlen munkabírási jellemezte, személyében a rendvédelem egyik kiemelkedő alakját veszítettük el. Emlékét megőrizzük!

A jelenkori folyamatokra reflektálva, a lapszám több –, a szervezet működése szempontjából – releváns témát dolgoz fel. Egy empirikus kutatás eredményeit szintetizálva bemutatásra kerül az anya-gyermek részleg speciális világa, mely nemcsak a mindennapi működésbe enged bepillantást, hanem a korai anya-gyermek kötődés megerősítését célzó beavatkozások hatékonyságát is elemzi, és konkrét ajánlásokat fogalmaz meg.

Átfogó tanulmány vizsgálja a kényszergyógykezelés jogintézményének speciális dogmatikai és gyakorlati aspektusait a női elkövetők kapcsán, komplex képet adva a vonatkozó jogszabályi környezet és a végrehajtási gyakorlat kapcsolatrendszeréről.

A publikációk között megtalálható az ököpszichológia büntetés-végrehajtási alkalmazásának lehetőségeit bemutató tanulmány is. A szerző abból indul ki, hogy a fogvatartottak természettől való elszakadása és az ebből fakadó „hiány” jelentősen hozzájárul

a szabadságelvonás során megélt stresszhez. Az értekezés bemutatja, hogy az ember és a természet közötti kapcsolat helyreállítása miként támogathatja a mentális jóllétet a börtön falain belül.

A lapszám egy további tanulmánya a fiatalok bűnelkövetők reintegrációjának kulcskérdéseit elemzi, zárt intézeti körülmények között. A szerző vizsgálja, hogy a prizonizáció negatív hatásai miként mérsékelhetők olyan célzott tevékenységekkel, mint az oktatás, a munkára való felkészítés vagy a családi kapcsolatok fenntartása. A kutatás rávilágít arra, hogy ezek a komplex beavatkozások alapvető fontosságúak a későbbi normakövető életvezetés kialakításában.

Jelen kiadványban bemutatásra kerül a rendvédelemben bevezetett duális képzési modell is, amely a specifikus rendészeti szakmai ismeretek megszerzésén túl, az utánpótlás biztosításának egyik stratégiai eszközét is képezi.

A lapszám kitér a személyi állomány mentálhigiénés állapotának és jóllétének megőrzését szolgáló rekreációs programok hatékonyságvizsgálatára, és a fejlesztési irányokra vonatkozóan megfogalmazott javaslatokra.

A jövő horizontját vizsgálva, a kiadvány egy előremutató tanulmányt közöl a metaverzumról, melyben a szerző arra a kérdésre keresi a választ, hogy ez a virtuális valóság milyen innovatív lehetőségeket kínálhat a jövő büntetés-végrehajtása számára a fogvatartotti reintegráció, a személyi állomány képzése vagy akár a kapcsolattartás területén, felvázolva a technológiai implementációval járó potenciális előnyöket és etikai dilemmákat is.

Végezetül – a történelmi perspektíva jegyében – a lapszám méltó emléket állít a jelentős jubileumokat ünneplő, patinás büntetés-végrehajtási intézeteknek. A történelmi elemzések nem csupán kronológikus áttekintést nyújtanak, hanem feltárják ezen intézetek architektúrális és funkcionális evolúcióját is, bemutatva ezzel, hogy miként reflektáltak működésükben a mindenkorai penológiai irányzatokra és társadalmi elvárásokra, miközben szakmai színvonaluk megőrzésére törekedtek a kezdetektől napjainkig.

Bízom benne, hogy a lapszám interdiszciplináris szemlélete és tartalmi sokszínűsége hozzájárul a szakmai párbeszéd elősegítéséhez és az ezzel kapcsolatos kommunikáció gazdagításához.

Kellemes és hasznos olvasást kívánok!

Nagy Tamás bv. őrnagy
mb. főosztályvezető

*„Minek sirattok?
Isten arca volt, amely,
simogatón, hívón rám hajolt.
És én mentem, s most fényözönben élek...
Ha emlegettek, köztetek leszek,
ha imádkoztok, veletek vagyok,
ha rám gondoltok, mosolyogjatok,
emlékem így áldás lesz rajtatok.”*

Reményik Sándor – Üzenet (részlet)

BÚCSÚZUNK LAJTÁR JÓZSEF NY. BV. VEZÉRŐRNAGYTÓL

A magyar belügyi és rendvédelmi szervek nagy családjának nevében megrendülten és mély fájdalommal – a család gyászában osztozva – hajtok fejet Lajtár József István nyugalmazott büntetés-végrehajtási vezérőrnagy élete és munkássága előtt. Személyében a rendvédelem egyik kiemelkedő alakját, nagy tudású, éleslátású, zseniális vezetőjét veszítettük el.

Vezérőrnagy úr szakmai életútját a haza, a közjó, ezen belül a rendvédelem szolgálatába állította. Büszkén hangoztatta, hogy a tűzoltó egyenruha kivételével már valamennyit magára ölthette, és remélte, hogy még teljessé válhat a paletta. Én hiszem, hogy a túlvilágon akár még erre is lesz lehetősége. Nagyon jellemző volt rá a hivatásos lét szeretete, az ezzel járó életforma elfogadása. Ha egy rendvédelmi szervnek éppen az ő szaktudására volt szüksége, akkor Vezérőrnagy úr habozás nélkül ment, segített, és mindenhol maradandót alkotott.

Lajtár József István 1955. január 19-én született Kiszomboron. Felsőfokú végzettségének megszerzését követően a határőrségnél kezdte szolgálatát 1977-ben, ahová saját bevalása szerint a véletlen sodorta, de természetesen szerepe volt ebben szülőfaluja határmenti elhelyezkedésének is. A határőrségnél eltöltött évek alatt végigjárta a ranglétrát, szakasparancsnoktól az országos parancsnok-helyettesig. Ez az időszak óriási tapasztalattal vértette föl, ami nagyon stabil alapot adott számára a későbbi időszakokra. A szervezetnél tevékenyen vett részt a rendszerváltozáskor, a vasfüggöny lebontásában is.

A közel 20 éves határőri szolgálatot a Belügyminisztérium követte, ahol már elismert közgazdászként, közgazdasági helyettes államtitkári beosztásban kiváló lehetőség nyílt arra, hogy valamennyi rendvédelmi szervet jobban megismerjen, és nagyobb látószögből, vezetői szemmel, egy nagy rendszer egészeként tekinthessen az ágazatra. Erre az időszakra tehető a rendőrkapitányságok felújítása és a Teve utcai rendőrpalota megépítése is, amelynek kivitelezését Vezérőrnagy úr személyesen koordinálta.

Nyugdíjasként is tevékeny maradt, és amikor a hazája újra hívta őt, nem tudott nemet mondani.

2010-ben Belügyminiszter úr előterjesztésére a rendőrség állományába, vezérőrnagyi rendfokozatba, az Országos Rendőr-főkapitányság gazdasági főigazgatói, majd 2014-ben a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka gazdasági és informatikai helyettesi beosztásába került kinevezésre. Feladatait egészen 2019. január 31-éig, a szolgálat felső korhatárának eléréséig ebben a munkakörben látta el.

Lajtár József pályafutása során számos elismerést, kitüntetést kapott – összesen 53-at –, melyek felsorolása majdnem lehetetlen, ezért csak néhányat említenék:

- Haza Szolgálatáért Érdemérem bronz fokozata,
- Magyar Köztársasági Érdemkereszt bronz fokozata,
- Magyar Érdemrend Tisztikeresztje,
- a Köz Szolgálatáért Érdemjel arany fokozata.

Vezérőrnagy úrral 6 éven keresztül dolgozhattam együtt. Ez idő alatt jelentős előrehaladást ért el a büntetés-végrehajtás gazdasági szakterülete. Ide sorolható a stabil pénzügyi működés biztosítása, a Bv. Holding Kft. létrehozása, a teljes körű fogvatartotti foglalkoztatás megvalósítása, a gépjárműpark korszerűsítése, a távtárgyalási rendszer kiépítése és a férőhelybővítés.

Vezérőrnagy úr szakmai munkásságának talán legelismertebb projektje – amelyet az egyik legnagyobb személyes élményének és sikerének is tekintett – az ideiglenes biztonsági határzár és a tranzitónák megépítése, valamint mindezek karbantartási munkálatainak megszervezése volt. A határőrségnél megszerzett, az államhatár műszaki létesítményeire vonatkozó ismeretei nélkülözhetetlen fontossággal bírtak ennek a speciális feladatnak a végrehajtásában. A részben fogvatartotti munkáltatással teljesített vállalat egyik legnagyobb tapasztalata volt számára is, hogy a hazájáért való felelősségvállalás mindenkiben megmozdít valamit. Hazánk biztonsága és megvédése olyan dolog, amely minden magyart összeköt.

Néhai Lajtár József egész életében elkötelezetten dolgozott azon, hogy az általa irányított szakterületek ne csak szakszerűen és stabilan működjenek, hanem folyamatosan fejlődjenek és megújuljanak. Különös érzéssel egyeztetette össze a szakmai érdekeket a lehetőségekkel. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a rendvédelmi szervek modernizálása, infrastrukturális fejlesztése terén.

Oktatásszervezőként és tanárként is múlhatatlan jelentőséggel bírt szervezeteink számára. Az ő nevéhez fűződik, hogy a Budapesti Közgazdasági Egyetem képzésébe illesztette a belügyi gazdasági szakértői képzést, és elfogadtatta az egyetem vezetésével ennek speciális fontosságát. Évtizedeken keresztül több százan szereztek itt végzettséget, és ő maga is igyekezett átadni azt a hatalmas tudást és széles körű tapasztalatot, amelyet a hosszú, munkával töltött évek során összegyűjtött. A fiatalok felé mindig

nyitottan és vezetői gondoskodással fordult. A végzett hallgatók méltán nevezték el a szakot róla „Lajtár Egyetemnek”.

De mindezek mellett, Lajtár József bv. vezérőrnagy úr a személyiségével tűnt ki igazán. Ő nemcsak egy precíz szaktekintély volt, hanem egy olyan ember is, akit szeretni lehetett. A munkahelyén és a magánéletében is mindig ott volt benne a szikra, egy olyan belső erő, amely még a nehéz helyzeteket is könnyebbé tette. Jó kedvét, humorát és a mindent átható vitalitását nemcsak a közvetlen kollégái, de azok is megérezhették, akik éppen csak egyszer találkoztak vele. Feleségéről és családjáról mindig a legnagyobb szeretettel beszélt. Hálás volt nekik a támogatásért. Az ő hite az embereken, a kapcsolatok erejében, és az egymás iránti tiszteletben állt.

Az otthona nyugalomát házastársa, Lajtár Józsefné, született Pipicz Ilona nyújtotta számára, akivel 1977-ben kötött házasságot. Felesége két gyermekkel – Mónikával és Attilával – ajándékozta meg. Szűk családja – amely később unokáival is kibővült – volt az a közeg, amely az örömet és az erőt adta neki. Tiszta ember volt, ismerte a mértéket, vitában közvetítőként, az esélytelenebb védelmezőjeként lépett fel. Megegyezést sugallt és szorgalmazott a nehéz helyzetekben. Ha bárki bajba került a környezetében, segítségében mindig bízhatott.

Vezérőrnagy úr kerítést bontott és kerítést emelt. E kettőnek a szimbolikája jól visszaadja azt, amiben olyan mélyen hitt, és ami jó életvezető gondolat lehet számunkra is. Határoljuk el magunkat a rossztól, de egyidejűleg kössük is össze magunkat a jóval. Ha megtesszük, akkor helyes irányba halad az életünk.

A fájdalom idővel emlékezéssé szelídiül. Az emlékek pedig felhalmozódnak a szívben szeretetként. A szeretet nem múlik el. Nem zárul be az elmerült testbe, nem száll el az elröppenő lélekkel, nem porlad el a virágokkal. A szeretet örök. És egész életünkben beszél hozzánk az ő ékesszóló némaságával.

Néhai Lajtár József bv. vezérőrnagyot Dr. Pintér Sándor, Magyarország belügyminisztere – érdemei, kiemelkedően tartalmas életútja, valamint emberi és vezetői nagysága elismeréseként – a Belügyminisztérium halottjává nyilvánította.

Tisztelt Vezérőrnagy Úr! Kedves Jóska!

Bár fizikailag már nem vagy közöttünk, a ránk, a Belügyminisztériumra és az egész rendvédelemre gyakorolt hatásod velünk marad. Búcsúunk most téled. Emlékedet megőrizzük, és tanításod, amit mindannyiunk számára hagytlál, tovább él bennünk.

Isten nyugosztaljon!

Schmehl János bv. vezérőrnagy
az országos parancsnok
biztonsági és fogvatartási helyettese

Ardelean Inez – Bogotyán Róbert Lajos

EGY KUTATÁS MARGÓJÁRA: AZ ANYA-GYERMEK RÉSZLEG MŰKÖDÉSE ÉS A GYERMEKEK ÉRZELMI FEJLŐDÉSE A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS KONTEXTUSÁBAN

Reflections on a research study: The operation of mother-child quarters and the emotional development of children in the context of the prison service

A tanulmány a hazai büntetés-végrehajtási szervezet egy speciális szegmensét, a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet anya-gyermek részlegének működését vizsgálja. Az interjúalapú kvalitatív kutatás révén feltártuk a részleg napi gyakorlatát, kiemelten elemezzük az anya-gyermek kapcsolat támogatására irányuló intézkedéseket és az azzal kapcsolatos kihívásokat. Külön figyelmet fordítottunk az anya és gyermek együttes elhelyezésének időtartamára, és javaslatokat dolgoztunk ki a differenciált időtartam meghatározására, mely elősegíti a gyermekek biztonságos és érzelmileg kiegyensúlyozott fejlődését. A tanulmány hozzájárulhat a hazai büntetés-végrehajtás szakmai törekvéseinek támogatásához, elősegítve a gyermekvédelmi szempontok és a büntetés-végrehajtás gyakorlatának harmonikus összehangolását.

Kulcsszavak: anya-gyermek részleg, időtartam, együttes elhelyezés, kötődés, fejlődés

The study examines the operation of a special segment of the Hungarian Prison Service, namely the Mother-Child Quarter of the Bács-Kiskun County Remand Prison. Through interview-based qualitative research, we explored the daily practices of the quarter, with a particular focus on analyzing measures aimed at supporting mother-child relationships and the challenges associated with them. We paid particular attention to the duration of joint placement of mothers and children and developed recommendations for determining differentiated time periods regarding separating mothers and children, which promotes the safe and emotionally balanced development of children. The study can contribute to supporting the professional aspirations of the Hungarian Prison Service by promoting the harmonious coordination of child protection aspects and prison practice.

Keywords: mother-child quarter, time period, joint placement, bonding, development

Bevezetés

Az anyává válás a női lét egyik legszebb és legmeghatározóbb folyamata, amely a várandósság időszakától kezdve mind fizikai, mind lelki síkon jelentős változásokat eredményez. A gyermekvállalás a család életének átrendeződését is jelenti: az otthoni környezet átalakul, új szerepek és új felelőségek jelennek meg. Míg a társadalom többsége számára az anyaság megélése természetes, otthoni közegben történik, addig sajátos és különleges helyzetet teremt, amikor egy nő a szabadságvesztés-büntetésének letöltése alatt válik édesanyává. E helyzet különösen érzékeny kérdéseket vet fel: hogyan biztosítható a gyermek testi, lelki és szellemi fejlődése a rácsok mögött, milyen keretek között ápolható az anya-gyermek kapcsolat, és milyen intézményi, jogi eszközök állnak rendelkezésre a gyermek érdekeinek védelmére?

A büntetés-végrehajtási intézetek (a továbbiakban: bv. intézetek) hagyományosan a férfi fogvatartottak elhelyezésére vannak berendezkedve, tekintettel arra, hogy a bűnelkövetés nemek szerinti arányában a férfiak túlsúlya jellemző. Ez az alapvető differenciálási tényező meghatározta az intézmények szervezeti és működési mechanizmusait, a biztonsági és felügyeleti eljárásokat, valamint a fogvatartottak ellátására irányuló rendszereket, amelyek elsősorban a férfi fogvatartotti populáció sajátosságaihoz igazodtak.

Ezzel szemben a gyermeküket váró nők és a csecsemők speciális igényei jelentős mértékben eltérnek az intézet hagyományos célcsoportjának szükségleteitől, ami komoly kihívást jelent a gyermekbarát környezet biztosításának szempontjából. A börtön alapvetően nem kisgyermek nevelésére berendezett világ. Ennek ellenére a nemzetközi és a hazai jogi szabályozás is hangsúlyozza: a gyermek mindenek felett álló érdekét minden körülmények között biztosítani kell. Ezen alapelv mentén alakult ki már 2002-ben Magyarországon is az anya-gyermek részleg, amely lehetőséget teremt arra, hogy a fogvatartott nők és csecsemőik közösen tölthessék életük első hónapjait.

A kutatás célja és módszertana

Kutatásunk alapvető célja az anya-gyermek részleg működésének bemutatása, valamint azoknak a módszereknek és stratégiáknak a feltárása, amelyek hozzájárulnak a rendszer hatékony és eredményes működéséhez. Kiemelt figyelmet szenteltünk annak, hogy a vizsgálat során feltárjuk az esetleges nehézségeket és kihívásokat, egyúttal konstruktív javaslatokat fogalmazzunk meg ezek eredményes kezelésére, különösen az együttes elhelyezés időtartamára és a reintegrációs lehetőségek fejlesztésére vonatkozóan.

Kutatási módszerünk elsősorban kvalitatív megközelítésen alapult. A vizsgálat során a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet anya-gyermek részlegén félig strukturált interjúkat készítettünk az intézet parancsnokával, a fogvatartási ügyek

alosztályvezetőjével, valamint egy, a részlegen szolgálatot teljesítő reintegrációs tiszttel. Az interjúk feldolgozását tartalomelemzéssel végeztük.

Az interjúk megtervezése során a kérdéseket az alanyok beosztásához és feladatköréhez igazítottuk annak érdekében, hogy pontos és részletes információt kapjunk a részleg működéséről. A parancsnok számára általános, intézeti működéssel és bővítési lehetőségekkel kapcsolatos kérdéseket fogalmaztunk meg, míg az alosztályvezetőt elsősorban a részlegre kerülés, a távozás és a reintegráció témakörében kérdeztük. A reintegrációs tiszttel folytatott interjúban a mindennapi élet gyakorlatát, a fogvatartottakkal való közvetlen kommunikációt, valamint a személyes tapasztalatokat helyeztük fókuszba.

A fent ismertetett, a vizsgálati személyek eltérő szerepvállalásához és feladatellátáshoz illeszkedő kérdéseken túl, néhány azonos tartalmú kérdés is megfogalmazásra került mindhárom interjúalany esetében:

1. Milyen reintegrációs módszereket alkalmaznak a részlegen?
2. Milyen időtartam lenne ideális az együttes elhelyezés szempontjából?
3. Melyek a legnagyobb kihívások a mindennapi működés során?

E kérdések segítségével átfogó képet kívántunk alkotni a részleg működéséről, kihívásairól és lehetőségeiről, valamint szándékunkban állt megalapozni azokat a javaslatokat, amelyek a gyermekek érdekeit és a reintegráció sikerességét egyaránt szolgálhatják.

Jogszabályi háttér és sajátos szabályozások

Mielőtt rátérnénk a kutatás eredményeinek ismertetésére, fontosnak tartjuk áttekinteni a várandós és a kisgyermekes fogvatartottakra vonatkozó speciális szabályozásokat. Különösen lényeges bemutatni, hogy milyen lehetőségekkel élhet egy nő, ha várandósan kerül a bv. intézetbe, milyen jogi és intézményi garanciák biztosítják számára a terhesség és a szülés idején a megfelelő feltételeket, valamint milyen különleges bánásmódban részesül a szabadságelvonás ideje alatt.

Az Alaptörvény XVI. cikke egyértelműen kimondja: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, lelki és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”*.

Ennek érvényesítése a bv. intézetekben különösen nagy kihívást jelent, hiszen a fogvatartottak jogainak korlátozása mellett is biztosítani kell a gyermekek zavartalan és egészséges fejlődését.

„A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról” szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. törvény) részletesen

szabályozza a várandós elítéltek jogállását. A jogszabály előírja, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdését halasztani kell, amennyiben az elítélt a terhesség tizenkettedik hetét meghaladta, legfeljebb a szülést követő tizenkettedik hónap végéig, vagy abban az esetben, ha egy évesnél fiatalabb gyermekét gondozza. Ez a szabályozás lehetővé teszi, hogy a nők gyermekük első életévében otthoni környezetben gondozhassák újszülöttjüket.

A várandós elítéltek két módon hozhatják világra gyermeküket a szabadságvesztésük letöltésének időtartama alatt. Az egyik lehetőség a szabadságvesztés félbeszakítása, amely lehetővé teszi, hogy az anya az általa választott kórházban, hozzátartozói jelenlétében hozhassa világra gyermekét. Abban az esetben azonban, ha a szabadságvesztés nem kerül félbeszakításra, a szülés a büntetés-végrehajtás egészségügyi intézetében zajlik. „A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról” szóló 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet (a továbbiakban: rendelet) értelmében a várandós nőket a kiírt szülési időpont előtt négy héttel a Hajdú-Bihar Vármegyei Berettyóújfaluban épült Egészségügyi Központba szállítják.

A rendelet rendelkezik arról is, hogy a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ (a továbbiakban: BVEK) főigazgatója köteles értesíteni a fogvatartott lakóhelye szerinti gyámhivaltat, amely mérlegeli, szükséges-e intézkedést kezdeményezni a gyermek elhelyezésével kapcsolatban. A szülést megelőző 15 nappal a BVEK a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát is tájékoztatja az anya és a gyermek közös elhelyezésének biztosítása érdekében. Amennyiben a közös elhelyezés nem engedélyezhető, az illetékes bv. intézet parancsnoka vagy a BVEK főigazgatója a gyámhivatal intézkedését kezdeményezi.

Külön figyelmet igényel azon esetek szabályozása, amikor a fogvatartott nő nem kívánja vállalni születendő gyermekét. E kérdésben a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény rendelkezései az irányadók, amelyek a fogvatartottakra is vonatkoznak. A rendelet alapján amennyiben egy fogvatartott nő jelzi a várandósság lehetséges fennállását, a bv. intézet köteles 48 órán belül térítésmentesen terhességi gyorstesztet biztosítani számára. A várandósságot ezt követően szülész-nőgyógyász szakorvos igazolja. A szabályozás értelmében az elítélt nőnek írásban kell nyilatkoznia arról, hogy kívánja-e a terhességet megtartani, vagy annak megszakítását kéri. A terhesség-megszakítás a BVEK-ban is elvégezhető, a vonatkozó jogszabályi keretek szerint a várandósság 12. hetéig.

A várandós anyákat egészségügyi szempontból is különös bánásmód illeti meg. A várandós fogvatartott, valamint a gyermek térítésmentesen kap gyógyszert, illetve gyógyászati segédeszközt, továbbá a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló

16/2014. (XII. 19.) IM rendelet szerint korlátozás nélkül vásárolhat szükségleti cikkeket, ameddig a gyermeke a bv. intézetben vele együtt van elhelyezve.

A különleges bánásmód érinti a munkáltatásukkal kapcsolatos szabályozást is: a várandósság hatodik hónapjától a szülést követő ötvenedik napig, vagy ha az anya a gyermekével együttesen kerül elhelyezésre, nem terheli munkavégzési kötelezettség, valamint éjszakai műszakba nem oszthatók be. Megilleti őket a tápláló, egészséges étrend, amely biztosítja a megfelelő vitaminokat és ásványi sókat mindkét fél számára. Az anyák szabadságvesztése során tilos velük szemben a magánelzárás végrehajtása, továbbá bárminemű kényszerítő eszköz alkalmazása.¹

A részlegre történő befogadás és kihelyezés eljárásrendje és kritériumai

Az anya-gyermek részleg sajátossága, hogy az anyák kategória-besorolástól, bűncselekménytől, valamint ítélettől függetlenül kerülnek itt elhelyezésre.² Az országban kizárólag a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben van lehetőség együttes elhelyezésre. Az anyák két módon kerülhetnek a részlegre: egyrészt, ha a szülés a szabadságvesztés végrehajtása alatt történik, másrészt, ha a fogvatartott nő egyévesnél fiatalabb gyermekét gondozza.

Mindkét esetben szükséges az, hogy az együttes elhelyezést kizáró ok ne álljon fenn. A Bv. törvény 128. § (3) bekezdése taxatív felsorolja azokat tényezőket, amikor az anya és a gyermek együttesen nem helyezhető el, mégpedig, ha:

- a) az anya a gyermek gondozását nem vállalja,
- b) a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatosan megszüntette,
- c) az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult, vagy
- d) az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni.

A jelenlegi szabályozás értelmében az anya és gyermeke legfeljebb a gyermek egyéves koráig tartózkodhatnak az anya-gyermek részlegen.

Kivételes esetben az együttes elhelyezés biztonsági okból is megszüntethető. Ez akkor fordul elő, ha a gyermek bárminemű veszélynek van kitéve, például bántalmazás vagy

¹ Fehér L., Parti K. (2003) p. 21.

² Zakhar T. (2019) p. 65.

az anyák közötti erőszakos konfliktus következtében. Ilyen helyzetben a gyámhatóság határozata alapján történik a gyermek további elhelyezése.

A részleg telítettsége és az időtartammal kapcsolatos kérdések

2002 februárjában kezdte meg működését ideiglenes jelleggel az anya-gyermek részleg, ahol akkoriban kilenc anya és kilenc gyermek elhelyezésére volt lehetőség. Egy évvel később költözött át a részleg az intézeten belüli végleges helyére, ekkor már a körletrész hús lakószobára bővült, és huszonegy gyermek elhelyezésére volt alkalmas. A számbeli különbség oka az, hogy a részleg rendelkezik egy ikerszobával is.

A részleg működése óta a kihasználtság eddig még soha nem érte el a maximális kapacitást. Ennek egyik fő oka, hogy bár számos nő kerül várandósan bv. intézetbe, közülük viszonylag kevesen felelnek meg az együttes elhelyezés feltételeinek. Gyakran előfordul, hogy a szülés időpontjában olyan kizáró körülmény áll fenn, amely akadályozza a részlegre való bekerülést. Hivatalból el kell halasztani a szabadságvesztés-büntetés megkezdését annak az elítéltnak, aki várandós és a váradósság a tizenkettedik hetet meghaladta, legfeljebb a szülés várható idejét követő tizenkettedik hónap végéig.

A részleg megnyitásakor hatályban lévő rendelkezések értelmében, a csecsemő hat hónapos koráig volt együttesen elhelyezhető az édesanyjával, azonban az anya kérelmére az intézet parancsnokának – indokolt esetben – lehetősége volt meghosszabbítani az együttes elhelyezést, a gyermek egy éves koráig. Ez abban az esetben volt lehetséges, ha a gyermek még mindig anyatejjel táplálkozott, illetve ha közösen hagyhatták el a részleget.³

A 2012-es ombudsmani jelentés⁴ nyomán a szabályozás módosult, így a közös elhelyezés kitolódott a gyermek egy éves koráig.

Az időtartam meghatározása kapcsán különösen fontos szempont a gyermek érzelmi fejlődése. John Bowlby kötődésemélete rámutat arra, hogy a csecsemők veleszületett szükséglete legalább egy szoros és tartós érzelmi kapcsolat kialakítása, amely jellemzően az anya és a gyermek között alakul ki az első életév során. A kötődési kapcsolat megszakadása esetén a kötődési személy nem helyettesíthető egy másikkal, mivel a már kialakult – személyre szóló – kötődési minta nem vihető át egy másik kapcsolatra.⁵

3 Kozmáné Bán E. (2018) p. 44–45.

4 Alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyében

5 Tóth I. (2020) p. 246.

A kötődés az első életév során fokozatosan erősödik, és a szeparációs szorongás a 12–18 hónapos kor közötti időszakban éri el csúcspontját. Ebben az életszakaszban az anya közelségének elvesztése különösen súlyos következményekkel járhat. Bowlby szerint a rövid távú szeparáció még nem feltétlenül okoz maradandó károsodást, azonban a huzamosabb távollét nyugtalansághoz, érzelmi visszahúzódáshoz, sőt, a kötődési kapcsolat sérüléséhez vezethet. Ebből fakadóan a gyermek életkora kulcsfontosságú tényező a közös elhelyezés időtartamának meghatározásakor.⁶

Nemzetközi összehasonlításban is látható, hogy eltérő megoldások születtek az együtt-élési idő meghatározására. Míg Svédországban például legfeljebb fél évig engedélyezett a közös elhelyezés, addig Németország zárt intézeteiben három, nyitott részlegeiben pedig akár hat éves korig is együtt maradhat anya és gyermeke. Angliában a zárt intézetekben jellemzően fél évig, a nyitott intézetekben másfél évig tart a közös elhelyezés, míg Csehországban és Belgiumban a gyakorlat ennél hosszabb időt is megengedhet. A külföldi tapasztalatok tehát azt mutatják, hogy nincs egységesen elfogadott időtartam, ugyanakkor mindenhol a gyermek érzelmi biztonsága és egészséges fejlődése a meghatározó szempont.⁷

A kutatás bemutatása

Az interjúk feldolgozása során egyértelművé vált, hogy mindhárom interjúalany saját feladatköréhez kapcsolódóan emelte ki a részleg működésének kihívásait és tapasztalatait. Bár a mindennapi helyzeteket más-más nézőpontból közelítették meg, válaszaik közös vonása, hogy az anyák együttműködési hajlandósága, valamint a gyermekek mindennapi szükségleteinek folyamatos biztosítása jelenti a legnagyobb feladatot. Az interjúk így nem csupán a részleg hétköznapijait rajzolják meg, hanem az intézet működésének összetettségére is rávilágítanak.

A részleg megnyitása óta a legmagasabb létszám tizenhárom anya és tizennégy gyermek volt. A legfrissebb statisztikai adatok alapján, 2025. szeptemberig hét anya és hét gyermek volt a részlegen, viszont az intézet tájékoztatása szerint a létszám folyamatosan változik. Mindössze három anya szabadult, közülük csupán egy távozatott gyermekével együtt az anya által megadott lakókörnyezetbe. Egy esetben a gyermek gyermekotthonba, a másikban pedig anyaotthonba került. Ugyanebben az évben kilenc gyermek vonatkozásában történt kihelyezés – nevelőszülőkhöz, az anya által megadott lakókörnyezetbe, gyermekotthonba vagy örökbefogadással. Ezek az adatok arra mutatnak rá, hogy ritkán adódik lehetőség arra, hogy a gyermek az édesanyjával együtt hagyja el az intézetet. Ennek leggyakoribb oka, hogy az anya szabadságvesztése

6 Visontai-Szabó K. (2019.) p. 55.

7 Györi Z. (2003) p. 85–90.

meghaladja az egyéves együttélési időszakot, vagy a gyámhatóság nem tartja megfelelőnek a megjelölt lakókörnyezetet. Ez különösen érzékeny helyzetet teremt, hiszen a gyermek az első életévében folyamatosan az édesanyjával élhetett, a szabadulás, vagy az egy éves kor leteltének pillanatában azonban sokszor mégis el kell válniuk.

Ugyanakkor előfordul, hogy maga az édesanya kéri gyermeke korábbi kihelyezését, felismerve, hogy a hosszabb távú fejlődést a civil környezet jobban szolgálja. Bár ritka döntés, de több esetben is tapasztalható volt, hogy az anyák gyermekeik érdekeit a sajátjaikkal szemben előtérbe helyezték.

A kecskeméti anya-gyermek részleg mind tárgyi, mind személyi feltételeiben eltér a bv. intézetek általános szabályok alapján kialakított részlegeitől. A lakóhelyiségek a gyermekek életkori sajátosságainak figyelembevételével kerültek kialakításra: kiságy, pelenkázó, játékok, színes faldekorációk biztosítják a gyermekek szükségleteinek megfelelő kielégítését és a környezet családias hangulatát. A részlegen külön játszószooba, babalátogató helyiség, fürdetőhelyiség és közös étkező is működik, amelyek mind a gyermekek igényeit hivatottak szolgálni.

Az intézet parancsnoka az interjú során kiemelte, hogy az anya-gyermek részleg biztonsági és infrastrukturális fejlesztése folyamatos feladat. A részleg egyik területét gyermekbarát – az életkori sajátosságoknak megfelelő díszítéssel ellátott – ráccsal zárták le az anyák és a gyermekek védelme érdekében. Itt három elkülönítő zárka is kialakításra került, amelyek lehetőséget biztosítanak arra, hogy fertőzés gyanúja esetén az anya és gyermeke ideiglenesen elkülöníthető legyen. Az elmúlt években két lakóhelyiséget újítottak fel, új babaágyakat és babakocsikat szereztek be, valamint a nyílászárók szűnyoghálóit is kicserélték. Mindezek a fejlesztések arra irányulnak, hogy a speciális részleg – a lehetőségekhez mérten – minél inkább megfeleljen a gyermekek szükségleteinek.

A részleg személyi feltételei több szakterület együttműködésén alapulnak. A felügyeletet 12 órás váltásban körletfelügyelők biztosítják, míg a reintegrációs tiszttal a fogvatartottak napirendjének, tevékenységeinek koordinálásáért és az adminisztratív feladatok ellátásáért felel. A részleg sajátossága, hogy csecsemőgondozó is dolgozik itt, aki a gyermekek napi ellátásában – étkeztetés, mozgás, alapvető gondozás – nyújt szakmai támogatást. A védőnő heti rendszerességgel ellenőrzi a gyermekek állapotát és fejlődését, míg a gyermekorvos rendszeres vizsgálataival és szükség esetén azonnali jelenlétével biztosítja a részleg egészségügyi hátterét. Az intézetben pszichológus és pártfogó felügyelő is elérhető.

Mindennapi tevékenységek a részlegen

A mindennapok tevékenységei főként a gyermekek alapszükségleteinek kielégítésére irányulnak, mint az étkeztetés, a megfelelő higiéniai ellátás és a gondozás. A reggeli ébresztőt követően étkezés, majd csendes pihenő, délután fürdetés és tisztálkodás következik.

Külső szervezetek közreműködésével időről időre sor kerül fejlesztő foglalkozásokra, például babamasszázsra, mondókás programokra vagy közös zenés foglalkozásokra. Bár ezek nem érhetők el folyamatosan, mégis fontos szerepet játszanak az anya-gyermek kapcsolat elmélyítésében.

Az ünnepek különös jelentőséggel bírnak a részlegen. Karácsonykor például közös mézeskalácssütés és ajándékozás zajlik, amely lehetőséget ad az anyáknak arra, hogy a börtön falai között is átélhessék a családi együttlét élményét.

Külvilági tapasztalatok

A gyermekek a külvilággal leginkább orvosi vizsgálatok során találkoznak, ami jelentősen beszűkíti tapasztalataikat és szocializációjukat. Az interjúalanyok beszámolóí szerint, amikor a részlegen hosszabb ideig kizárólag női felügyelők teljesítettek szolgálatot, a gyermekek egy férfi jelenlétét szokatlan élményként élték meg, hosszan figyelték és erős érdeklődést mutattak. Az intézet ezért törekszik a személyi állomány nemek szerinti arányának kiegyensúlyozására, ezzel is elősegítve a gyermekek sokoldalúbb szocializációját.

Kihívások

Az interjúk kiértékelése rámutatott arra is, hogy a részleg működését segítő szakemberek más-más hangsúllyal, de azonos kérdésköröket azonosítottak kihívásként. A fogvatartási ügyek alosztályvezetője például a konfliktuskezelés nehézségeire hívta fel a figyelmet, mivel „*a mamák hajlamosak pajzsként felhasználni gyermeküket*”. Az intézet parancsnoka a szervezési terheket emelte ki: „*ha éjszaka az egyik sírni kezd, akkor nagy valószínűséggel még négy másik gyermek is felébred, ezért visszaaltatásuk is adott esetben problémás lehet.*” A reintegrációs tiszt beszámolója alapján – a közösségi együttélés során kialakuló feszültségek nyomán –, egyes anyák esetében megfigyelhető a társas kirekesztés és a szociális elszigetelődés jelensége.

A rendkívüli események kapcsán az interjúalanyok elsősorban fegyelmi helyzeteket említettek, amelyek időről időre felborítják a részleg életét. Bár ritka, de előfordult gyermekbántalmazás vagy anyák közötti tettelegesség is. Ilyenkor minden esetben a közös elhelyezés megszüntetésére kerül sor, a gyermekek biztonságát szem előtt tartva.

Reintegrációs lehetőségek

A fogvatartott anyák – speciális helyzetükből adódóan – nem vesznek részt olyan komplex reintegrációs programokban, mint amelyek más bv. intézetekben elérhetők, mint például szervezett oktatás, képzés, munkáltatás. Elsődleges feladatuk a gyermekükkel való törődés és a köztük lévő kapcsolat erősítése.

A gyermekek látogatására külön szabályok vonatkoznak. Az általános előírásoktól eltérően, a hozzátartozó kérheti a rendszeres látogatás engedélyezését. Amennyiben a csecsemő édesapja is bv. intézetben tartózkodik, központosított szállítás keretében a részlegen történő látogatás is megvalósítható.

A szabadulást követően az anyák számára lehetőség nyílik utógondozásra, amennyiben pártfogó felügyelet kerül elrendelésre. Ennek keretében a pártfogó felügyelők támogatást nyújtanak többek között lakhatási kérdésekben, munkakeresésben, valamint abban, hogy az intézetben elsajátított normákat a kinti életben is alkalmazni tudják. Ez a fajta segítség hozzájárul ahhoz, hogy az anyák és gyermekeik biztonságosabb környezetben kezdjék újra életüket, és csökkentheti a visszaesés kockázatát.

Időtartammal kapcsolatos nézetek

Tekintettel a kötődéelméletre és a nemzetközi példákra, különösen érdekes volt megismerni az intézetben szolgálatot teljesítő állomány véleményét az egyéves korig tartó és a korábbi, rövidebb közös elhelyezési időszakokról. Az interjúalanyok közül többen teljesítettek szolgálatot mind a régi, féléves rendszerben, mind a jelenlegi, egyéves gyakorlatban, így lehetőségük nyílt összehasonlítani, hogy melyik megoldás biztosította a gyermekek számára a legkedvezőbb fejlődési feltételeket.

A válaszadók egybehangzóan úgy ítélték meg, hogy a korábbi, féléves együttlét kevésbé jelentett érzelmi terhelést a gyermekek számára, mint a jelenlegi egyéves időszak.

Megfigyeléseik szerint, a kötődés intenzitásának növekedésével párhuzamosan, az elszakítás jelentősebb érzelmi megpróbáltatást okoz, míg fiatalabb csecsemőknél az elválás hatása mérsékeltebb.

Ugyanakkor a hosszabb együttlét előnye, hogy nagyobb eséllyel biztosítja az anya és gyermeke közös hazatérését, ami a reintegráció sikerének egyik kulcsa lehet. Az interjúk azonban arra is rámutattak, hogy a jelenlegi intézeti feltételek mellett nem adottak a több mint egyéves korig tartó közös elhelyezés lehetőségei. Bölcsődei ellátás, a gyermekek fejlődését támogató programok, valamint a megfelelő személyi állomány hiányában a hosszabb bent tartózkodás nem segítené elő a gyermek egészséges fejlődését. Ez azt jelenti, hogy bár a kötődés szempontjából a hosszabb együttlét előnyös lehetne, a rácsok mögötti környezetben nem biztosítható minden, a gyermek teljes testi, lelki és szociális fejlődéséhez szükséges feltétel.

Az interjúk során nyert adatok rámutatnak a részleg működésének komplexitására, különös tekintettel az anyák reintegrációjának támogatására és a gyermekek biztonságos, kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítására. A felmerülő kihívások nem csupán nehézségeket jelentenek, hanem olyan fejlesztési lehetőségeket is, amelyek a jövőben tovább erősíthetik a részleg működését. A tapasztalatok alapján a szakemberek folyamatosan keresik azokat a megoldásokat, amelyek elősegítik a gyermekek egészséges fejlődését és az anyák társadalmi visszaailleszkedését, miközben biztosítják a részleg nyugodt és biztonságos működését.

Javaslatok, további lehetőségek

Kutatásunk eredményei igazolják, hogy az anya-gyermek részleg működése számos értékes elemet hordoz, a háttérben kivételes szakmai és humán erőforrás-támogatottsággal. A bv. szervezetre jellemző megújulási szándék és képesség magában hordozza annak zálogát, hogy a részleg működésének néhány aspektusát illetően, további fejlesztéseket eszközöljön a gyermekek érdekeinek szem előtt tartásával.

Az együttes elhelyezést érintően átgondolásra érdemes szempont lehet az időtartam flexibilitásának kérdése. Az intézet falain belül történő hosszabbítás jelenleg nem biztosítható, azonban az egyéniesítés elvét követve, az együttes elhelyezés időtartamának differenciált meghatározása tágabb mozgásteret nyújthat a gyermek fejlődési és érési folyamatainak figyelembevételére. Ez akár azt is jelenthetné, hogy az anya és gyermeke együtt maradhatna a szabadulásig (legfeljebb néhány hónapos hosszabbítással), míg előre látható elválás esetén a közös tartózkodás rövidebb – például féléves – időtartamban valósulhatna meg, csökkentve ezzel a gyermekre nehezedő lelki terheket.

A reintegrációs törekvések erősítése érdekében megfontolandó lehetőség a részlegen folyamatosan elérhető pszichológiai ellátás létrehozása, ezzel biztosítva az anyák napi szintű mentális támogatását, motiválását, konfliktuskezelési és problémamegoldó stratégiáik fejlesztését. Hasonlóképpen fontos szerepet tölthetne be a külső szakemberek és a segítő civil szervezetek rendszeres jelenléte, elérhetősége.

A gyermekek egészségének védelme érdekében külön figyelmet érdemel a dohányzás kérdése. A szabályozás kiterjeszhető lenne például a dohányzás során használható védőruházat kötelezővé tételére, amit az anya dohányzáskor felvehet annak érdekében, hogy védje azt az öltözéket, amiben a kisbabával foglalkozik.

Összességében a javaslatok célja, hogy a részleg működése még inkább a gyermekek egészséges fejlődését és az anyák sikeres reintegrációját szolgálja, miközben mérsékli a nehézségeket.

A kecskeméti anya-gyermek részleg speciális és egyedülálló a hazai büntetés-végrehajtás rendszerében. Jelentősége túlmutat a börtön falain: új életeknek ad lehetőséget az egészséges fejlődésre, a fogvatartotti léttel összefonódva. Úgy véljük, a részleg méréhetetlenül nemes és felelősségteljes feladatkörben teljesítenek szolgálatot a kollégák, hiszen a fogvatartotti populáció reintegrációja mellett elsődleges céljuk a gyermekek egészséges, biztonságos, az életkori sajátosságoknak megfelelő fejlődésének biztosítása, valamint a családi kapcsolatok erősítése azzal a szándékkal, hogy a gyermekek megfelelő környezetbe kerüljenek kihelyezésüket követően.

Felhasznált irodalom

- 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról
1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- Alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyében
- Fehér Lenke – Parti Katalin (2003): A női elítéltek helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Börtönügyi Szemle, 2003/3. szám, p. 21–27.
- Győri Zoltán (2003): „Anya-gyermek együttes elhelyezése a börtönökben” elnevezésű nemzetközi konferencia tapasztalatai. In: Börtönügyi Szemle, 2003/2. szám, p. 85–90.
- Kozmáné Bán Erzsébet (2018): Merre tovább? Anya-gyermek részleg a büntetés végrehajtásban. In: Börtönügyi Szemle, 2018/2. szám, p. 44–62.
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- Tóth Ildikó (2020): Korai kötődés, társas kapcsolatok és lelki egészség – Legújabb fejlemények. In: Danis I. – Németh T. – Prónay B. – Góczán-Szabó I. – Hérdervári-Heller É. (szerk.): A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata, Fejlődéseméletek és empirikus eredmények, I. kötet, Budapest, p. 246.
- Visontai-Szabó Katalin (2019): Börtönben a családtag. In: Börtönügyi Szemle, 2019/2. szám, p. 54–57.
- Zakhar Tibor (2019): Egy konferencia margójára, avagy esély a gyermeknek... In: Börtönügyi Szemle, 2019/2. szám, p. 63–71.

toborzas@bv.gov.hu

Bordás Anikó – Egervári-Cziotka Vanda

DUÁLIS KÉPZÉS

Dual education program

A Belügyminisztérium részéről a 2024. év elején egyeztetések kezdődtek a rendvédelmi szervekkel a duális képzésbe való bekapcsolódás lehetőségéről.

A Belügyminisztérium iránymutatása alapján elindult annak a rendszernek a kialakítása, amelyben a büntetés-végrehajtási szervezet a közszolgálati technikus-rendészeti technikus szakmairányú képzésben résztvevő 13. évfolyamos tanulók számára biztosítani tudja a duális képzés keretében szükséges gyakorlati feltételeket.

A 2024/2025. tanévtől a duális képzéshez történő csatlakozás újabb lehetőséget kínált a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állománya tervszerű, tudatos és folyamatos utánpótlásának biztosítására.

A képzés célja a tanulók sikeres szakmai vizsgára történő felkészítése és a büntetés-végrehajtási szervezet tevékenységének megismertetése a duális képzésben résztvevő fiatalokkal.

Kulcsszavak: utánpótlás, duális képzés, tanuló, toborzás, rendészeti technikus

The Ministry of the Interior began discussions with law enforcement agencies at the beginning of 2024 on the possibility of joining the dual education program.

Based on the guidelines of the Ministry of the Interior, the development of a system was initiated in which the Prison Service can provide the necessary practical conditions, within the framework of dual education, for 13th-grade students participating in the specialized public service-law enforcement technician program.

Joining the dual education program from the academic year of 2024/2025 offered another opportunity to ensure the planned, conscious and continuous replenishment of the personnel of the Prison Service.

The aim of the training is to prepare students for a successful professional exam and to familiarize young people participating in dual education with the activities of the Prison Service.

Keywords: replenishment, dual education, student, recruitment, law enforcement technician

Történeti kitekintő

A duális képzés „olyan középfokú szakképzési forma, amely során az intézményben, illetve a munkaerő-piaci szereplőknél, vállalatoknál, cégeknél folyó szakmai oktatás párhuzamosan, egymást kiegészítve történik”¹. Duális képzésben a szakirányú oktatást biztosító partnernél a tanuló gyakorlatot szerez, továbbá megismeri a vállalati kultúrát, így versenyképes tudással és gyakorlattal lép a munkaerőpiacra a tanulmányai befejezése után.

A duális képzés maihoz leginkább közelítő fogalma az 1960-as évek közepén jelent meg, az egykori Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) új szakképzési rendszerének leírására – olvasható Takács László „Összegző tanulmány – A duális szakképzés kialakulása és történeti fejlődése a haza és európai oktatási rendszerben, kiemelten vizsgálva a szakképzés fejlődésének gazdaságtörténeti és társadalomtörténeti vonatkozásait” című, duális képzés eredetét vizsgáló és a kutatási eredményeit összegző munkájában.² Törvényi szintre az 1969-ben elfogadott szakképzési törvény emelte, amelynek kiegészített, de alapjaiban változatlan újrafogalmazását 2004-ben fogadta el a német törvényhozás. Az 1969-es törvény a szakképzés célját úgy határozta meg, hogy a „szakképzésnek biztosítania kell a széles körű szakmai alapképzést és a hozzá kapcsolódó, minőségi szakmai tevékenység gyakorlatát a szükséges szakmai képességeknek és ismereteknek rendezett képzési rendszerben történő elsajátítása révén.”³ Ehhez még azt is hozzátette a törvényalkotó, hogy a képzésnek biztosítania kell a „szakmai tapasztalatot”. Jelentős előrelépést a korábbiakhoz képest az jelentett, hogy a törvény egyértelműen megfogalmazta: a gyakorlatra a tanulóknak nem az iskolán belül, hanem gazdasági szereplők bevonásával kell szert tennie. Ez az újítás teremtette meg a lehetőséget a gazdasági élet szereplőinek képzésbe történő bevonására. Ettől kezdve a szakképzés nem korlátozódott az iskolákra.

A törvény által kialakított gyakorlatban két képzési formát érdemes megkülönböztetni: az egyik a nappali képzés, amelyben a szakmát tanulók 14 és 18 éves koruk közt vesznek részt. Ez alatt az idő alatt jogviszonyuk egy szakképző iskolával van, és az iskola az, amely a gazdasági élet szakmai képzést vállaló szereplőivel szerződésben áll. A másik az a sokszínű képzési forma, amelynek lényege, hogy a képzés ideje alatt a tanulóknak munkaviszonya van, és így szerez tapasztalatot a szakmájához kapcsolódó munkában, miközben elméleti képzésben is részesül.⁴ A szakképzés duális rendszerének német modellje tehát a hetvenes évek óta példaértékű, és sok országban a fiatalkori munkanélküliség megszüntetésének egyik lehetséges módjaként tekintenek rá.

1 <https://ikk.hu/gyik-dualis>

2 Takács L. (2016) p. 5.

3 Takács L. (2016) p. 5.

4 Takács L. (2016) p. 6.

A duális képzés fogalmának történeti használatában fellelhetők azonosságok. A történelemben való elhelyezése nem egységes, abban azonban viszonylagos egyetértés van, hogy a duális képzési modell gyökerei a középkorba nyúlnak vissza és szorosan összefüggnek a társadalmi fejlődéssel.

Magyarországon a német modell átvételének és a magyar viszonyokra való alkalmazásának lehetőségét a rendszerváltás tette lehetővé. A Szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. tv. (a továbbiakban: szakképzési tv.) a duális képzési formát helyezi előtérbe, melynek indoklásában⁵ a törvényalkotó kiemeli: „A törvény kreatív és rugalmas, versenyképes szaktudással bíró fiatalokat nevelő, vonzó szakképzési rendszer kialakítását célozza, amely illeszkedni tud a társadalmi folyamatokhoz, a nemzetgazdaság és a munkaerőpiac változó követelményeihez, valamint rugalmas és differenciált képzésszervezést tesz lehetővé. A törvény az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöként kívánja szolgálni a piacgazdaság fejlődését.”

A büntetés-végrehajtási szervezet bekapcsolódása a duális képzésbe

A duális képzés keretei

A Belügyminisztérium részéről a 2024. év elején egyeztetések kezdődtek a rendvédelmi szervekkel a duális képzésbe való bekapcsolódásukról. A Belügyminisztérium feladat-szabása alapján kialakításra került annak a lehetősége, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet a közszolgálati technikus-rendészeti technikus szakmairányú képzésben résztvevő 13. évfolyamos tanulók számára biztosítsa a duális képzés keretében szükséges gyakorlati feltételeket.

A képzés törvényi keretét a szakképzési tv., valamint „a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról” szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet képezi. A duális képzés egységes és egyértelmű szabályozása a büntetés-végrehajtási szervezeten belül „a büntetés-végrehajtási szakmai oktatás és vizsgáztatás, továbbképzés és vezető kiválasztás rendszeréről” szóló 5/2025. (II. 27.) BVOP utasítás (a továbbiakban: utasítás) hatályba lépésével realizálódott. A duális képzéssel kapcsolatos részletszabályok kialakítása és azok egységes végrehajtása érdekében Módszertani Útmutató került kiadásra. Az utasítás megfogalmazása szerint a duális képzés olyan középfokú szakképzési forma, amelynek során az iskolai intézményben, illetve a büntetés-végrehajtási szervezetnél folyó szakmai oktatás párhuzamosan, egymást kiegészítve történik.

5 Nemzeti Jogszabálytár, <https://njt.hu/jogszabaly/2019-80-K0-00>

A duális képzéshez való csatlakozásnak elengedhetetlen feltétele az adott szakma Képzési és Kimeneti Követelményeinek (a továbbiakban: KKK) és Programtantervének (a továbbiakban: PTT) alapos ismerete. A KKK-k a szakképzés alapját képezik és meghatározzák a szakmai oktatás kereteit, beleértve a vizsgáztatást is. A KKK egy szakma elsajátításához szükséges tudás és készségek összessége, ezen felül a szakmai vizsgára való felkészülés szempontjából meghatározott követelményeket is rögzíti.

A PTT a szakmai képzések tananyagainak leírását tartalmazza. Ez a dokumentum részletesen bemutatja a képzés célját, tartalmát, az egyes tantárgyakhoz rendelt témaköröket és az évfolyamonkénti óraszámokat. A duális partnernek a KKK és a PTT figyelembevételével, az érintett iskolával együttműködve szükséges a duális képzés kereteit meghatározni.

Mindezek alapján a büntetés-végrehajtási szervezet a rendészeti technikus szakmairányú képzés esetében – 18. életévüket betöltött tanulókról lévén szó, a napi 8 órás munkaidőt alapul véve – 4 hét elméleti és 8 hét gyakorlati oktatási időkeretben határozta meg a képzés tartamát, tehát a 12 hetes képzés összesen 384 órából (128 + 256) áll össze.

Az adott intézet ezen időszakra rövid ciklusú szakképzési munkaszerződést köt a tanulóval.

Ez a szakképzésben résztvevő tanulóval köthető, és a képzés egy adott szakaszára, naptári évenként legfeljebb két alkalommal, egyenként 2-12 hét, de összesen maximum 12 hét időtartamra szól. A szakképzési törvényben foglaltak szerint a duális képzésben résztvevő tanulóknak – a duális képzés időtartamára arányosan – a szakképzési munkaszerződésben meghatározott munkabér, felelősségbiztosítás, szükséges eszközök és felszerelések, valamint munkaruházat jár. A szakmát tanulót – munkabéren felüli juttatásként – megilleti továbbá a kedvezményes étkeztetés, az útiköltség-térítés, az egyéni védőfelszerelés, valamint a cafeteria. A szakmát tanulót az általa ledolgozott napokra tekintettel arányosan jogosult a juttatásokra, ezen felül időarányosan évi 45 nap szabadság illeti meg.

A tanulók duális képzés keretén belüli fogadása – annak minden költségével együtt – a fogadó akkreditáltot képzőhelyszínt terheli, mely kiadás egy része a szociális hozzájárulási adó jóváírásával visszaigényelhető.

A nyilvántartásba-vétel folyamata

Ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet kijelölt intézete duális képzőhellyé válhasson, előzetesen a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (a továbbiakban: Kamara) területileg illetékes szervének nyilvántartásba kell vennie. Ez azt jelenti, hogy az illetékes

területi gazdasági Kamara hatósági eljárás keretében, a szakképző iskolák, valamint a társ-rendvédelmi szervek közreműködésével előzetesen vizsgálja a gyakorlati képzés jelenleg hatályos jogszabályokban rögzített feltételeinek meglétét: ezt nevezi a szakképzési törvény nyilvántartásba vételi eljárásnak. Az ebben való részvételt kérelmeznie kell a gazdálkodó szervezeteknek a képzőhely szerint illetékes Kamaránál. A duális partnernek a nyilvántartásba vételhez rendelkeznie kell megfelelő végzettségű oktatókkal, képzési programmal, minőségirányítási vagy kamarai szempontrendszerrel (a továbbiakban: KAMSZER) és az adott szakma KKK-jában meghatározott tárgyi feltételekkel.

A képzési program a duális képzőhely, valamint az elméleti képzést biztosító szakképző iskola által közösen elfogadott alapidokumentum, amely a KKK és a PTT figyelembevételével készül el. A képzési program biztosítja a duális képzés minőségét és a tanulók megfelelő szakmai felkészítését.

A KAMSZER célja, hogy a képzőhelyek megfeleljenek bizonyos minőségi követelményeknek, és ezáltal garantálják a duális képzés magas színvonalát, a benne felállított szempontok pedig az önértékelésre és a fejlesztési tevékenységekre vonatkoznak.

A büntetés-végrehajtási szervezet duális képzésbe való csatlakozása a képzési program, valamint a KAMSZER elkészítésével kezdődött, majd az oktatók kijelölésével folytatódott. A helyi szervek vonatkozásában 3 fő, a területi szervek esetében 6 fő, az agglomerációs központokban pedig 8 fő oktató kijelölése történt meg, továbbá a Kamarák nyilvántartásba vételi eljárását segítő, agglomerációnként 1-1 fő központiképzőhely-ellenőrzésre jogosult szakértő került kijelölésre. A kijelölt szakértő köteles volt a számukra szervezett online felkészítésen és online vizsgán részt venni. A felkészítés és a vizsga sikeres teljesítését követően ezen kollégák vehettek részt a duális képzési helyszínek minősítésében, a társ rendvédelmi szervek vonatkozásában.

A 2024. évben tehát 29 intézetet/intézményt akkreditáltak, 2025-ben pedig további 3 helyszín került a Kamara nyilvántartásába. Országosan így jelenleg 32 intézet/intézmény, valamint 142 fő oktató szerepel a Kamara nyilvántartásában – beleértve a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja (a továbbiakban: BVOTRK) 5 fő mentorát is.

Az első év sikere után a büntetés-végrehajtási szervezet nemcsak a rendészeti képzésből való tanulók fogadása iránt nyitott, hanem más szakok akkreditálása felé is. Így a 2025. évben a BVOTRK pilisszentkereszti telephelyén nyilvántartásba vételre került a szakács, pincér-vendégtéri szakember, a szakács szaktechnikus, a vendégtéri szaktechnikus, valamint a pincér szakképzés is, biztosítva ezen szakterületekről is a folyamatos, jól képzett munkaerő-utánpótlást.

1. kép: A képzést sikeresen elvégző kollégák tanulmányi bizonyítványa

Oktatók kijelölése és felkészítése

A tanulók a 12. évfolyam eredményes teljesítését követően önkéntes alapon döntenek arról, hogy melyik rendvédelmi szervnél és melyik akkreditált duális képzési helyszínen szeretnék teljesíteni a kötelező szakmai gyakorlatukat.

A duális képzés a középiskolák 13. (technikumi) évfolyamai számára elérhető. A képzés célja a tanulók sikeres szakmai vizsgára történő felkészítése és a büntetés-végrehajtási szervezet tevékenységének megismertetése a duális képzésben résztvevő fiatalokkal. Az agglomerációs központok, valamint az irányításuk alá tartozó területi és helyi jogállású büntetés-végrehajtási intézetek egyaránt fogadhatnak tanulókat.

Ennek alapján a 2024/2025. tanévben több mint 150 fő jelentkezett a képzésre, így 15 intézet – a kiválasztási eljárást követően – összesen 77 fő diák fogadásával kezdte meg a duális képzést.

Az érintett intézeteknél – a BVOP Humán Szolgálat iránymutatása alapján – 2-2 fő vezető oktató kijelölése volt szükséges, akik részére 3 alkalommal 2-2 napos oktatói felkészítő került megszervezésre.

Az oktatók felkészítése egy 2024. augusztus 29-30-ai, pilisszentkereszti tréninggel kezdődött meg, amelyen dr. Hegedűs Judit, a Nemzeti Közszo l gálati Egyetem Rendészeti

Magatartástudományi és Kriminálpszichológiai Tanszékének tanszékvezetője oktatás-módszertani ismereteket adott át, valamint felkészítette az oktatókat a Z generáció oktatásának nehézségeire.

Ezt követte egy 2024. október 21-22-ei, balatonlellei módszertani felkészítő – a BVOTRK kijelölt tanárainak részvételével –, ahol a teljes oktatási jegyzet bemutatásra került, valamint a BVOTRK és a BVOP Humán Szolgálat egy 12 hétre lebontott órarend elkészítésével segítette az oktatók munkáját, amelyet a képzés alkalmával szintén megismerhettek.

Az oktatási jegyzet a társ rendvédelmi szervek közös munkájával jött létre. Összeállításánál kiemelt szempont volt, hogy az egyes fejezetek ismétlő és összefoglaló kérdéseket is tartalmazzanak, amelyek segítséget nyújtanak az oktatóknak az anyag számonkéréséhez. Az oktatási jegyzet büntetés-végrehajtási szervezetre vonatkozó része digitális formában a <https://bvsmart.edumind.hu/login> oktatási felületen is elérhető az oktatók számára, ahol interaktív feladatokkal tudták a tananyagot szemléltetni. Emellett a társ rendvédelmi szervekkel kapcsolatosan oktatandó tananyaghoz prezentációkat készítettünk, amelyeket az oktatók rendelkezésére bocsátottunk.

Az órarend összeállításának alapját a képzési program adta. Minden oktatandó tantárgyat és meghatározott óraszámot figyelembe véve került kialakításra, így segítséget nyújtott az oktatóknak a gyakorlati napok megtervezéséhez és egyben az adminisztrációs terheiken is csökkentetett, mégis igyekezett szabad mozgásteret adni számukra a tanulók sikeres felkészítéséhez.

Az oktatók utolsó felkészítő képzésére 2024. november 20-21-én került sor, a duális képzéssel járó adminisztrációs feladatok (jelenléti ívek, érdemjegyek, távollétek igazolása, szabadságkiadás stb.), valamint a KAMSZER és a Köznevelési Regisztrációs és Tanulmányi Alaprendszer (KRÉTA) használata tekintetében. A felkészítő első napjának tárgyát képezte a részletes órarend ismételt bemutatása, emellett az oktatók szituációs gyakorlatokban próbálhatták ki felkészültségüket.

A 2024. december 02-án indult duális képzés időtartamára az oktatókat szolgálati feladataik alól mentesítették a parancsnokok.

A tanulók kiválasztása

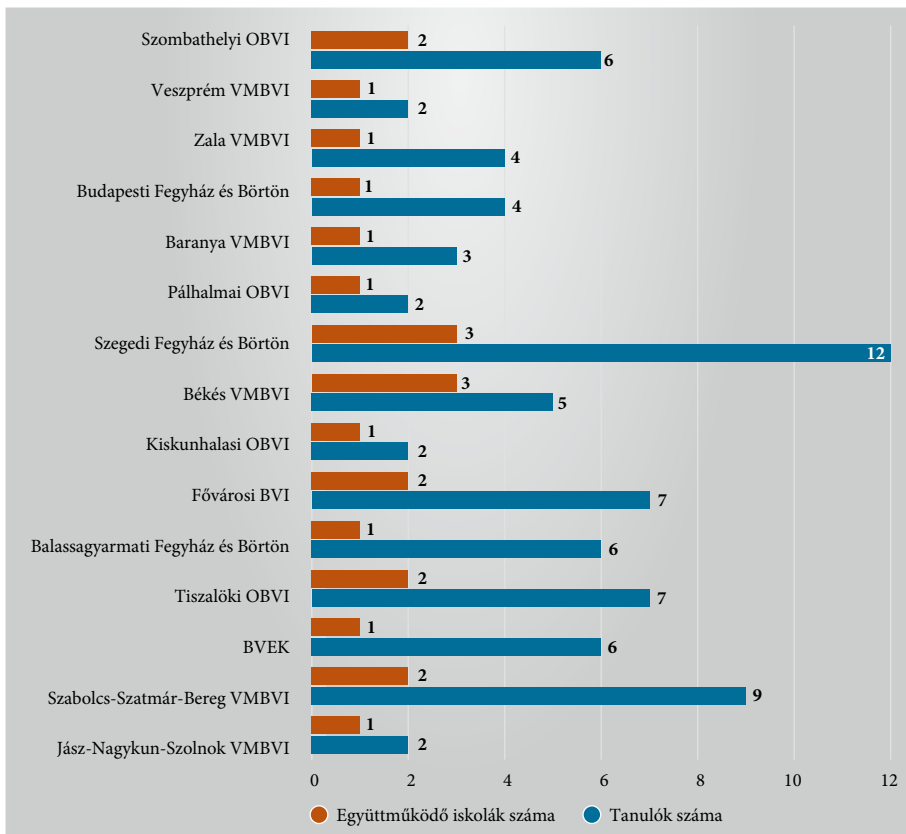
A toborzó csoportok minden rendészeti technikus képzést folytató középiskolát megkeresnek a tanulóik duális képzésben való részvételének lehetőségével. A jelentkezni szándékozó diákoknak adatfelvételi lapot szükséges kitölteniük és a toborzó kollégához visszajuttatniuk. A jelentkezések országos összesítését és a tanulmányi eredmények

vizsgálatát a BVOP Humán Szolgálat végzi, amelyről értesíti az agglomerációs központok személyügyi vezetőit. A legjobb eredménnyel rendelkező tanulóknak van lehetőségük részt venni a kiválasztási eljárás további részében.

A szakképzési munkaszerződés megkötését megelőzően a tanuló köteles kiválasztási eljárásán részt venni, amelynek része a tanulmányi eredmény vizsgálata, illetve az egészségügyi, a pszichológiai és a fizikai alkalmasság vizsgálata. Szakképzési munkaszerződés csak azzal a tanulóval köthető, aki teljeskörűen megfelelt a kiválasztási eljárásán. Ezen kívül csak olyan tanulót fogad az adott intézet, akinek az esetében megtörtént a diák iskolájával az együttműködési megállapodás megkötése. Ez a dokumentum biztosítja a közös együttműködés alapjait a büntetés-végrehajtási intézet és az adott iskola között.

A 2024/2025. tanévben a duális képzés 2024. december 02-án – az első szakképzési munkaszerződés megkötésével –, 15 intézetben, 23 iskola közreműködésével, 77 fő tanulóval és 30 felkészített oktató bevonásával indult el.

1. ábra: Együttműködő iskolák és tanulók száma a 2024/2025-ös tanévben

A második szakképzési munkaszerződések megkötése 2025. január 06-áig történt meg, amelyet 72 diák írt alá.

A 2025/2026. tanévben a jelentkezők száma elérte a 250-et, amely közel 100 fővel több, mint az előző tanévben. A kiválasztási eljárás augusztus 31-én lezárult, amelynek eredményeként országosan 100 fő tanuló került kiválasztásra.

A tanulók létszámának emelkedése maga után vonja, hogy az előző tanévhez képest idén 20 intézet fogad diákokat, ebből pedig az következik, hogy újabb oktatók felkészítése válik a BVOP Humán Szolgálat és a BVOTRK feladatává. Ennek megfelelően – az előző év mintájára – 21 fő új oktató felkészítése kezdődött meg az ősz folyamán, valamint a korábbi tanévben felkészített oktatók számára ismétlődő képzésre is sor fog kerülni. A magasabb létszám több iskolával való együttműködést is jelent: előreláthatólag 26 szakképző intézmény diákjai tölthetik duális gyakorlatukat a büntetés-végrehajtási szervezet kötelékében.

A 2025/2026. tanévben a képzés tervezetten 2025. december 01-jével indul és 2026. március 01-jéig. Az intézeteknek minden érintett iskolával együttműködési megállapodást kell kötniük, valamint – az előző évhez hasonlóan – idén is két szakképzési munkaszerződést kell aláírniuk a tanulóikkal.

A képzés gyakorlati megvalósításának tapasztalatai

A képzés oktatói ugyan rendelkeztek a megfelelő végzettséggel és büntetés-végrehajtási ismereteik bőven lefedték az oktatott tananyagot, azonban a Z generáció oktatása külön kihívást jelentett a számukra. A Z generációs fiatalok a száraz tananyag ismertetése helyett sokkal inkább szeretik a történetekkel, képekkel és videókkal illusztrált oktatást. Mivel az oktatók dolgoztak a büntetés-végrehajtásban – vagy jelenleg is abban dolgoznak –, így sok személyes élményt, illetve tapasztalatot tudtak megosztani az elméleti anyaghoz kapcsolódóan.

A tanulók a videóanyagok iránt kimagasló érdeklődést mutattak. Az elektronikus formában elérhető tananyag nagy számban tartalmazott képi és videós szemléltetéseket, de az oktatók ezeken felül is tudtak prezentálni rendkívüli eseményeket vagy büntetés-végrehajtási intézetekben készült egyéb riportokat.

A diákoknak igénye volt a gyakorlatba ágyazott tudásra, illetőleg preferálták az elméletben megszerzett tudás gyakorlatban történő alkalmazását. A tanulók elvárása az élményközpontúság és a gyakorlati tevékenység általi tanulás volt, ezért minden gyakorlati feladatot lelkesedéssel fogadtak és előnyben részesítették azon órai elfoglaltságokat, melyek során az elméletben hallottakat ki is próbálhatták.

Az elméleti tudás gyakorlatba történő átültetésére számos lehetősége volt az oktatóknak. A szolgálat átadás-átvételét például célszerű is volt gyakorlatban végrehajtani, amelyhez rendelkezésre álltak használaton kívüli űrhelyek, illetőleg zárkák vagy éppen körletrészek. A diákokat odafigyelésre sarkallta, hogy a képzési programban meghatározottak alapján, minden tantárgyból gyakorlati jegyet kellett szerezniük.

Az oktatók megítélése szerint a büntetés-végrehajtási tananyag – legyen szó akár a ki- és beléptetés szabályairól vagy éppen a kényszerítő eszközök alkalmazásáról – gyakorlati keretek között hatékonyabban elsajátítható. A tanulók kellő komolysággal álltak a tevékenységek végrehajtásához, amikor egymás között kellett bemutatni a ki- és beléptetést, a motozást vagy a mozgáskorlátozó eszközök szabályos felhelyezését. A gyakorlati oktatás nemcsak a tudás megszerzésében, hanem a számonkérés során is jelentős szerepet kapott.

A büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának feladatellátása egy átlagember számára sokszor nem ismert és nem szokványos elemeket tartalmaz, így az emberek jellemzően kíváncsiak, hogyan zajlik a munkavégzés egy bv. intézet falain belül, ez alól pedig a tanulók sem voltak kivételek. Ezen felül több diák az első munkavégzéssel kapcsolatos élményeit is az intézetben szerezte meg.

A képzés során a tanulóknak lehetőségük nyílt több szakfeladat végrehajtásánál (látogató fogadása, átfogó biztonsági ellenőrzés, előállítás stb.) megfigyelőként jelen lenni, ezen élmények minden esetben nagy hatással voltak a fiatalokra. Az oktatók kiemelt hangsúlyt fektettek a gyakorlati feladatok kielemezésére, továbbá fontos volt, hogy a diákok meg tudják osztani saját észrevételeiket, majd közösen vonták le a konzekvenciákat.

A tapasztalatok alapján, a gyakorlati feladatok ellátásakor fontos az előre történő, megfelelő szervezés. Nagyobb létszámú csoportoknál szükséges a csoport kettő vagy akár három részre bontása is, ezáltal egy diáknak több lehetősége jut a megszerzett elméleti tudást a gyakorlatban is kipróbálni.

A duális képzésben résztvevők foglalkoztatása

A duális képzésben résztvevő tanulók a rendészeti technikus szakmairányú végzettség megszerzését követően a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományába kerülhetnek.

Azon tanulók, akik eredményesen teljesítik a képzést – az érettségi és a technikus vizsgát követően – felvételt nyerhetnek a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományába, különös tekintettel arra a tényre, hogy a duális szakmai gyakorlatukat

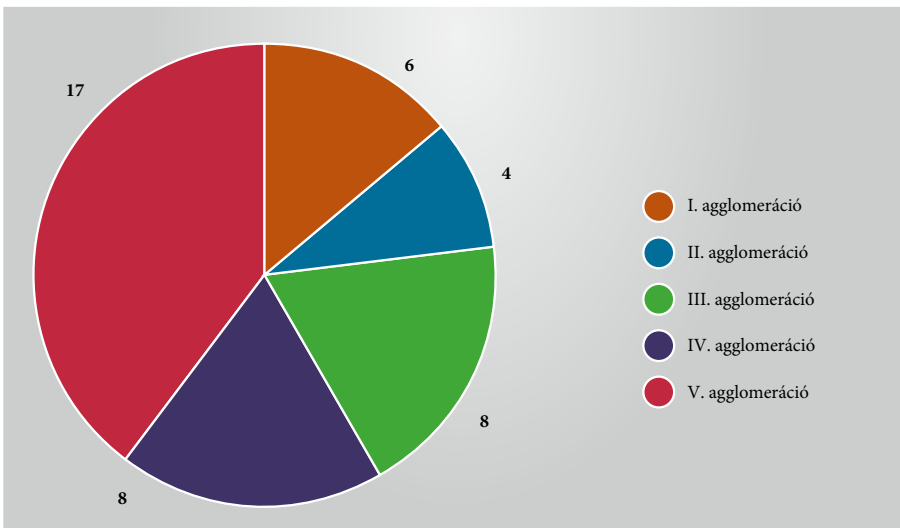

a 13. évfolyamban kizárólag csak eredményes alkalmassági vizsgálat (kivéve a kifogástalan életvitel ellenőrzés) birtokában kezdhetik meg.

Amennyiben a tanuló a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományába felvételre kerül, már nem kell részt vennie a rendvédelmi alapeladatok szaktanfolyami képzésen (csak lövészet), a büntetés-végrehajtási felügyelő szakmai képzés tanórái alól pedig felmentést kap (kivétel a két hetes intézeti gyakorlat), így csak a büntetés-végrehajtási felügyelő szakmai képzés képesítő vizsgáját kell teljesítenie. A képesítő vizsga eredményes teljesítését követően, a duális képzésbe bevont tanuló teljes értékű, a tiszthelyettesi feladatok ellátására alkalmas munkatársa lesz a büntetés-végrehajtási szervezetnek.

A tanulók visszajelzései alapján 37 fő (a duális képzésben résztvevők 51%-a) tervezi a hivatásos állományban történő szolgálatteljesítést a büntetés-végrehajtási szervezet kötelékében, közülük 2025. augusztus 01-jei hatállyal 23 fő, 2025. szeptember 01-jei hatállyal 10 fő felvétele valósult meg, a továbbiakban még várhatóan 4 fő felvétele realizálódik.

Az előzetes mérések alapján, a gyakorlat befejezését követően a 72 fő végzett diák 60%-a – 43 fő – jelezte a felszerelési szándékát valamely büntetés-végrehajtási intézet felé. A tapasztalatok alapján a tanulók abba a büntetés-végrehajtási intézetbe mennek vissza legszívesebben dolgozni, ahol a gyakorlatukat töltötték, de megfigyelhetőek intézetek közötti átvándorlások is.

2. ábra: Felszerelést tervezők száma (fő)

Tapasztalatok, a képzéssel kapcsolatos eredmények

A feladat újdonsága, a kollégák oktatásban való tapasztalatlansága, a Z generációval kapcsolatos félelmek és előítéletek a napi munkavégzés mellett kihívást jelentettek a végrehajtásban résztvevő állomány számára, azonban az oktatásban résztvevők véleménye szerint kellő támogatást kaptak a megvalósításhoz. Az oktatók hasznosnak tartották a felkészítő képzéseket, a nyomtatott és digitális formában is rendelkezésre bocsátott tananyagot, az előadások megtartását segítő prezentációkat és a napokra lebontott órarendet, amely az egész képzés alatt meghatározta feladataikat, ugyanakkor kellő rugalmasságot hagyott arra is, hogy bemutassák a büntetés-végrehajtási szervezetet, valamint ismertethessék saját „jó gyakorlataikat” a tanulókkal. Az intézetek ezt példaértékűen ki is használták intézet- és börtönmúzeum-látogatások szervezésével, illetve a társ rendvédelmi szervekkel történő kölcsönös együttműködés kialakításával.

Az oktatók már a felkészítés és a duális képzés teljes időtartama alatt is tudtak kérdésekkel fordulni a BVOP Humán Szolgálat kijelölt kollégájához (akivel sok esetben napi szintű kapcsolattartás alakult ki), ami magabiztosságot adott nekik a váratlan helyzetek kezelésében, a felmerülő problémák hatékony megoldásában.

A duális képzés egyik sarkalatos pontja a KRÉTA rendszer használata, amely egy meglehetősen bonyolult felépítésű és sokrétű információkat tartalmazó elektronikus oktatási felület. A KRÉTA rendszerben kell vezetni a tanulók óráit, az érdemjegyeiket, vagy akár a távolléteket is. Kiemelten fontos ez azért is, mert a diákok után lehívott támogatások jogosságát ezen a felületen keresztül ellenőrizhetik az illetékes hatóságok.

A 23 együttműködő iskola tekintetében ezért az került meghatározásra, hogy a felülethez intézetenként 1 fő oktató rendelkezzen jogosultsággal. Emellett egységes elvek mentén az intézetek csak a náluk lévő tanulócsoporthoz adhatják az adatait, kezelhetik. A felkészítő előadás alkalmával a KRÉTA rendszerrel kapcsolatban átvett gyakorlatok alapján – az oktatók visszajelzései szerint –, a felület kezelése problémamentes volt.

Az oktatók beszámolóí alapján a tanulók a szabályokat betartják, könnyen és gyorsan beilleszkednek a büntetés-végrehajtási szervezet hétköznapijaiba, tisztelettudóak, alaki-
asak, nyitottak az új ismeretekre és motiváltak. A tanulók visszajelzései is ezt tükrözik, elmondásuk alapján a gyakorlati feladatokat érzik a leghasznosabbnak. Míg kezdetben az intézkedéstaktikai feladatokat bizonytalanul hajtották végre, a gyakorlat végére már sokkal határozottabbak, az elméletben tanultakat jól alkalmazták, magabiztosan mozogtak a büntetés-végrehajtási intézetekben.

A tanulók felkészültségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a 2024/2025. tanév érettségi időszakában a 72 fő diákból a szakmai vizsgáját 46 fő jeles, 21 fő jó és 4 fő közepes eredménnyel teljesítette (egy fő nem vizsgázott).

2025. május 08-án agglomerációként 2-2 oktató Országos Parancsnok úrnak számolt be a Veszprém Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben a gyakorlat alatt szerzett rendkívül pozitív tapasztalatairól. Országos Parancsnok úr iránymutatása alapján, ezen tudás beépítésre kerül a büntetés-végrehajtás mentor programjába. Az oktatók ennek érdekében kidolgozott javaslatainak bemutatására 2025. július 10-én került sor a BVOTRK Pilisszentkereszti telephelyén.

A szakirányítói ellenőrzések tapasztalatai

A duális képzés megkezdését követően több agglomerációs központban, illetve büntetés-végrehajtási intézetben is támogató jellegű szakirányítói szemle és ellenőrzés került végrehajtásra.

A duális képzés megvalósításával kapcsolatban a BVOP Humán Szolgálat szakirányítói szemlét tartott 2024 decemberében 3 intézetben, továbbá ellenőrzéseket hajtott végre 2025. január 23-a és május 27-e között, összesen 13 intézet tekintetében. A Kamara két intézet vonatkozásában szemlét, valamint hatósági ellenőrzést tartott, melyek mindkét esetben sikeresen zárultak.

A helyszíni szemlék és az ellenőrzések tapasztalatai összességében pozitív eredményt mutattak. Többségében adminisztrációs problémák kerültek feltárára, melyek javítására, pótlására minden esetben megtörtént a szükséges intézkedés. A feltárt hibák sem a Kamarai akkreditációt, sem a képzés színvonalas folytatását nem veszélyeztették.

A szakirányítói ellenőrzések – a dokumentációk vizsgálatán felül – kiterjedtek az oktatókkal és a tanulókkal történő személyes beszélgetésekre is. Az oktatók motivációja, felkészültsége kiemelkedő volt. A tanulók részére történő elméleti és gyakorlati ismeretanyag átadása – a büntetés-végrehajtási felügyelő szakmai vizsgára való felkészítés kapcsán – maradéktalanul megvalósult.

A képzésben résztvevő tanulók betekintést nyerhettek minden szakterület munkájába, megismerkedtek a biztonsági és a körletfelügyelő feladataival, valamint szívesen részt vettek a social media felületeken megjelenő tartalmak elkészítésében is, így – a Z generációra jellemző magas szintű informatikai, technológiai ismereteiket hasznosítva – zökkenőmentesen sajátították el a bv. szervezet szakmai munkáját támogató programok és eszközök használatát (RobotZsarú, SAFE és FÖNIX rendszer stb.).

A tanulók a beszélgetések alkalmával elmondták, hogy az oktatás hatékonysága, gyakorlatorientált jellege, az oktatók és intézeti munkatársak támogató hozzáállása nagyban megkönnyítette, segítette a szakmai vizsgára történő felkészülésüket, ahogy azt a korábban bemutatott eredményeik is alátámasztják.

Összefoglaló

A duális képzés büntetés-végrehajtási szervezetben történő bevezetését követően megállapítható, hogy a speciális munkakörülmények ellenére (zárt helyen történő munkavégzés, mobiltelefon és okos eszközök hiánya stb.), a képzést megkezdő 77 főből 72 folytatta tanulmányait a második félévben is, mely arány (93,5%) az előzetes elvárásokat jelentősen meghaladta. A képzés eredményességéhez hozzájárult a pozitív és támogató vezetői attitűd, illetve az oktatók képzésbe fektetett energiája.

Több büntetés-végrehajtási intézetben olyan ígéretes fiatalok fejezték be 2025. március 02-ával a gyakorlati képzésüket, akiknek egyértelmű szándéka a szervezet kötelékébe való tartozás. A képzésben résztvevő tanulók pályán tartása valamennyi érintett intézet vezetőjének kiemelt feladata volt – a tanulókkal történő rendszeresen kapcsolattartással és a technikai vizsga letételében történő segítségnyújtással –, amely olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy a végzett diákok közel 60%-a vállalt munkát az általa választott büntetés-végrehajtási intézetben.

A tanulókkal kapcsolatos pozitív visszajelzések egyik oka lehet, hogy a diákok 2024 nyarán kiválasztási eljáráson vettek részt, amelynek során az egyik fontos szempont volt a legalább 3,5-ös tanulmányi átlag, valamint a fizikai, a pszichológiai és az egészségügyi kiválasztási eljárások sikeres teljesítése.

Az eredményes folytatás érdekében kiemelt jelentőséggel bír a rendészeti ágazati képzésben résztvevő középiskolákkal történő kiváló együttműködés fenntartása, szükség esetén annak fokozása, illetve más szakmaképzést folytató oktatási intézmények feltérképezése is.

Az első képzési ciklus tapasztalatai alapján a 2025/2026. tanévben is nagy hangsúlyt kell fektetni a jelentkezők célzott kiválasztására a büntetés-végrehajtási intézetek üres státuszainak feltöltése, az utánpótlás folyamatos biztosítása, és a szervezet utánpótlási rendszerének fejlesztése, bővítése, új lehetőségeinek kiaknázása érdekében. A következő tanév tekintetében, az eredményes toborzásba hatékonyan bevonható a jelenleg duális képzésben résztvevő tanulói állomány.

Elengedhetetlen ezen kívül az oktatók oktatás-módszertani szempontú folyamatos továbbképzése, illetve az oktatás alapját képező tananyag büntetés-végrehajtási szervezet elvárásaihoz igazodó, folyamatos aktualizálása.

Összességében elmondható, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet 2024/2025. tanévtől történő, a rendészeti ágazati duális képzésben részvevő iskolák által folytatott közszolgálati technikus- rendészeti technikus szakmairányú képzésbe való csatlakozása újabb lehetőséget kínált a személyi állomány tervszerű, tudatos és folyamatos utánpótlásának biztosítására, amely a 2025/2026. tanévben tovább folytatódik.

Felhasznált irodalom

- IKK – Kezünkben a digitális jövő, Duális szakmai oktatás, Kérdések és válaszok. Online: <https://ikk.hu/gyik-dualis> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Kozma-Tóth Katalin (2025): A duális képzés magyarországi bevezetésének tapasztalatai a partnerszervezetek szemszögéből. Competitio, XXIV. évfolyam. Online: <https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/15430/13284> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Takács László (2016): Összegző tanulmány – A duális szakképzés kialakulása és történeti fejlődése a haza és európai oktatási rendszerben, kiemelten vizsgálva a szakképzés fejlődésének gazdaságtörténeti és társadalomtörténeti vonatkozásait című kutatás eredményeiről. Budapest, 5., 6. lap

Földesi Ábel

METAVERZUM A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEK BEN

Metaverse in prisons

Az elmúlt években a digitális eszközök és technológiák rendkívül gyors ütemben fejlődtek, átalakítva mindennapi életünket. Kiemelkedő szerepet kapott az AI (mesterséges intelligencia), amely számos iparágban forradalmasította a munkafolyamatokat. A büntetés-végrehajtási intézetek egyik legnagyobb kihívása a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésének elősegítése. A hagyományos módszerek – mint az oktatás és a munkaterápiás foglalkoztatás – nem minden esetben érik el a kívánt eredményt, különösen a visszaeső fogvatartottak esetében. Ebben a kontextusban a metaverzum – mint egy innovatív és interaktív oktatási platform – lehetőséget kínálhat a fogvatartottak számára, hogy digitális készségeket sajátítsanak el, virtuális tréningeken vegyenek részt és fenntartsák a kapcsolatot a külvilággal, amely elősegítheti a társadalomba való visszailleszkedés sikerességét.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, metaverzum, digitális eszközök, innováció, biztonság

In recent years, digital tools and technologies have evolved at an extraordinary pace, transforming our everyday lives. AI (artificial intelligence) has played a prominent role, revolutionising workflows in many industries such as healthcare, finance and education. One of the biggest challenges for prisons is to facilitate the reintegration of inmates into society. Traditional methods, such as education and occupational therapies, do not always achieve the desired results, especially for recidivist inmates. In this context, the metaverse, as an innovative, interactive and educational platform, can offer inmates the opportunity to learn digital skills within the metaverse, participate in virtual training sessions and maintain contact with the outside world, which can facilitate their successful reintegration into society.

Keywords: artificial intelligence, metaverse, digital tools, innovation, security

Bevezetés

A témaválasztás aktualitása, jelentősége

Az elmúlt években a digitális eszközök és technológiák rendkívül gyors ütemben fejlődtek, átalakítva mindennapi életünket. Kiemelkedő szerepet kapott az úgynevezett Artificiál Intelligence (a továbbiakban: AI¹), amely számos iparágban, például az egészségügyben, a pénzügyekben és az oktatásban forradalmasította a munkafolyamatokat. Az AI képes nagy mennyiségű adat gyors feldolgozására, előrejelzések készítésére, valamint automatizált döntéshozatalra. Ezzel párhuzamosan a metaverzum és a virtuális valóság is egyre elterjedtebbé vált, új lehetőségeket kínálva a szórakoztatásban, a munkavégzésben és a közösségi interakciókban. Ezek a technológiák átalakítják a digitális térben való jelenlétünket, egyre inkább összeszomva a fizikai és a virtuális világ határait. Ez a technológiai fejlődés alapjaiban formálja át mindennapi életünket és a társadalom működését. A mesterséges intelligencia alkalmazása lehetővé teszi a hatékonyabb munkavégzést, a gyorsabb döntéshozatalt, valamint az erőforrások optimálisabb elosztását, mindemellett segíti az innovációt, új iparágak kialakulását és a meglévők fejlődését. Ezek a technológiák nemcsak kényelmesebbé teszik életünket, hanem új gazdasági és társadalmi lehetőségeket is teremtenek, átalakítva a jövőnket. Ezek a technológiák elsősorban a szórakoztatás, az oktatás és a munka világában váltak népszerűvé. Szeretnék egy apró betekintést nyújtani, hogyan lehetne ezeket az innovációkat bevezetni a büntetés-végrehajtási intézetek (a továbbiakban: bv. intézetek) falai közé. Ezek a technológiai újítások teljesen más perspektívát nyithatnak a reintegráció, az oktatás, valamint a kapcsolattartás terén.

A bv. intézetek egyik legnagyobb kihívása a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésének elősegítése. A hagyományos módszerek, mint az oktatás és a munkaterápiás foglalkoztatás, nem minden esetben érik el a kívánt eredményt, különösen a visszaeső fogvatartottak tekintetében. Ebben a kontextusban a metaverzum, mint egy innovatív, interaktív oktatási platform lehetőséget kínálhat a fogvatartottak számára, hogy digitális készségeket sajátítsanak el a metaverzumon belül, virtuális tréningeken vegyenek részt, és fenntartsák a kapcsolatot a külvilággal, amely elősegítheti a társadalomba való visszailleszkedés sikerességét.

Az aktualitás szempontjából figyelembe kell venni azt is, hogy a COVID-19-világjárvány idején a társadalom számos területén – beleértve az oktatást és a munkahelyeket – előtérbe került a digitális technológiák és terek alkalmazása. A bv. intézetek sem kivételek

¹ Mesterséges intelligencia: olyan számítógépes rendszerek és programok, amelyek képesek emberhez hasonló funkciókat utánozni, mint például a tanulás, a problémamegoldás és a döntéshozatal.

ez alól, a digitalizáció szükséges a büntetés-végrehajtásban is. A metaverzum alapú megoldások bevezetése válasz lehet a büntetés-végrehajtás szervezetet (a továbbiakban: bv. szervezet) érintő digitális strukturális problémákra, miközben lehetőséget kínál a fogvatartottak életminőségének javítására és a társadalomba való integrációjuk hatékonyabb elősegítésére, amellett, hogy fontos biztonsági megoldásokat is hozhat magával ez a terület.

Kutatásom módszerül a témában született releváns külföldi és magyar szakirodalom elemzését választottam, emellett elvégeztem az elérhető metaverzumok tesztelését, levontam a tanulmányomhoz szükséges konzekvenciákat. Az országban Jobbágy Szabolcs², Kővári Attila³, Gulyás Rebeka, Spiczki Zoltán⁴, Szeleczi Szilveszter⁵ foglalkozott a metaverzummal, szeretném követni az ő példájukat. Különös figyelmet fordítottam a metaverzum kialakulására, a blokklánc technológia fontosságára.

A metaverzum alapjai és működése

Mi az a metaverzum?

Az elmúlt évek, évtizedek technológiai fejlődése jelentős változásokat hozott a társadalom különböző szegmenseiben, a virtuális valóság⁶ (VR) és a kiterjesztett valóság⁷ (AR) megjelenése új dimenziót, számtalan új lehetőséget nyitott meg az emberi tapasztalatok terén. A metaverzum, mint olyan, egy interaktív, digitális tér, vagy hívhatjuk akár digitális világnak is, ahol a felhasználók a saját avatárjaik segítségével kommunikálhatnak, tapasztalatokat szerezhetnek és interaktív módon részt vehetnek különböző tevékenységekben, mint például játékok, szociális események vagy akár az oktatás.

A metaverzum fogalma először Neal Stephenson 1992-es „*Snow Crash*” című regényében jelent meg. A regényben a metaverzum egy alternatív digitális valóság, ahol az emberek avatárok formájában léphetnek kapcsolatba egymással. Ez nem is áll olyan messze a valóságtól. Közös, egyetemes definíciója még nincs, azonban igyekszem a lehető legérthetőbben kifejteni. A metaverzumot úgy tudnám leírni, mint egy folyamatosan létező, háromdimenziós, digitális teret, amelyben a felhasználók valós

2 Jobbágy Sz. (2022)

3 Kővári A. (2023)

4 Gulyás R., Spiczki Z. (2023)

5 Szeleczi Sz. (2023)

6 Virtuális valóság (angolul Virtual Reality, VR): egy számítógépes technológia, amely egy háromdimenziós, interaktív környezetet hoz létre, amelyet a felhasználó egy speciális szemüveg vagy fejhallgató segítségével élhet át.

7 Kiterjesztett valóság (angolul Augmented Reality, AR): olyan technológia, amely digitális információkat (például képeket vagy adatokat) rétegez a valós világra, amelyet a felhasználó okoseszközön vagy speciális szemüvegen keresztül lát.

időben léphetnek kapcsolatba egymással, és ahol a gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenységek éppúgy valósak, mint a fizikai világban. Ez a tér nemcsak a szórakozás és a közösségi interakciók új színtere lehet, hanem a jövő gazdasági és társadalmi rendszereinek alapköve is. Aki nehezen tudná ezt elképzelni, annak ajánlanám Ernest Cline „*Ready Player One*” című regényét, amelyet Steven Spielberg adaptált filmre. Ezek a művek szinte tökéletesen visszaadják, hogy milyen lehet az, amikor a metaverzum betör a világunkba.⁸ Mielőtt belemerülnék a részletekbe, szeretnék bemutatni pár jelenleg is működő projektet.

A Decentraland egy Ethereum⁹ alapú, decentralizált¹⁰ virtuális világ, ahol a felhasználók saját digitális földterületeket vásárolhatnak, fedezhetnek fel. A platformon a közösség határozza meg a szabályokat, és a MANA nevű kriptovaluta¹¹ segítségével lehet virtuális tárgyakat és földeket vásárolni. Decentraland egy teljesen felhasználói irányítású metaverzum, ahol a tulajdonosok dönthetnek az általuk birtokolt területeken felépített tartalmakról, saját avatárjukkal¹² az egész világot bejárhatják.

A Sandbox szintén egy Ethereum alapú metaverzum, amely lehetőséget biztosít a felhasználók számára, hogy saját játékokat, digitális ingatlanokat és egyéb virtuális élményeket hozzanak létre. A Sandbox különlegessége, hogy a felhasználók egyszerű eszközökkel, programozási tudás nélkül is készíthetnek 3D tartalmakat, amelyeket a platformon értékesíthetnek. A SAND nevű tokenel lehet tranzakciókat végrehajtani, beleértve a virtuális földterületek vásárlását is.

A Next Earth egy olyan magyar fejlesztésű metaverzum, amely a Föld digitális másolatát kínálja a felhasználóknak, lehetővé téve számukra, hogy a valóságos helyszíneknek megfelelő virtuális földet vásároljanak. A platform célja, hogy egy fenntarthatóbb, decentralizált ökoszisztémát hozzon létre, ahol a felhasználók hosszú távú gazdasági értéket teremthetnek. A Next Earth hangsúlyt fektet a környezetvédelmi célokra, és a profit egy részét különböző ökológiai projektek támogatására fordítják.

8 Matthew, B. (2022)

9 Nyílt forráskódú, decentralizált blokklánc platform, amely lehetővé teszi az intelligens szerződések (smart contracts) és decentralizált alkalmazások futtatását. Az Ethereum hálózat natív kriptovalutája az Ether (ETH), amelyet tranzakciók végrehajtására és díjak fizetésére használnak.

10 Olyan rendszer vagy hálózat, amelyben a döntéshozatal és az irányítás nem egy központi egység kezében összpontosul, hanem több, egymástól független szereplő között oszlik meg. A decentralizáció gyakran kapcsolódik a blokklánc-technológiához és a kriptovalutákhoz, ahol a tranzakciók és az adatkezelés központi ellenőrzés nélkül, elosztott módon történik.

11 Digitális vagy virtuális fizetőeszköz, amely titkosítási technikákat (kriptográfiát) használ a tranzakciók biztosítására, az új egységek létrehozásának szabályozására és a decentralizált hálózatokon való működésre.

12 Egy digitális vagy virtuális karakter, amely egy személyt képvisel egy online környezetben, például videójátékokban, virtuális világokban vagy a metaverzumban. Az avatárok lehetnek egyszerű képek, 2D vagy 3D modellek, amelyeket a felhasználók testre szabhatnak, hogy vizuálisan megjelenítsék magukat, vagy egy kívánt személyiséget az adott platformon.

Technológiai alapok

A metaverzum fogalma tehát egy olyan digitális térre utal, amelyben a felhasználók interaktív módon részt vehetnek különféle tevékenységekben, rendezvényeken, mint például a munkavégzés, a tanulás, a szórakozás és a társas kapcsolatok ápolása.

A metaverzum létrejöttéhez és működéséhez számos fejlett technológia összehangolt működése szükséges. Igyekszem a lehető legnagyobb részletességgel, de mégis érdekes módon bemutatni ezeket a technológiákat, kezdve a virtuális valóságtól és a kiterjesztett valóságtól, a blokklánc technológián át a mesterséges intelligenciáig és az 5G¹³ hálózatokig.

Virtuális valóság (VR) és kiterjesztett valóság (AR)

A metaverzum alapvető építőkövei a VR és az AR technológiák. A VR lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy teljesen elmerüljenek egy digitálisan létrehozott világban, ahol az összes érzékszervük virtuális ingerekre reagál. Ez magában foglalja a 3D-s grafikus környezeteket, a hangokat és a tapintási visszacsatolásokat, amelyek együttesen valósághű élményt nyújthatnak. A VR eszközök, mint például az Oculus Rift, a HTC Vive és a Sony PlayStation VR, fejlett szenzorokkal és mozgásérzékelőkkel vannak felszerelve, amelyek pontosan követik a felhasználók mozgását és látásirányát, így valós idejű interakciókat tesznek lehetővé a virtuális környezettel.¹⁴

Az AR technológia ezzel szemben nem helyettesíti a fizikai világot, hanem digitális elemeket helyez el a valós környezetben. Úgy képzeljük el, mint egy élethű hologram. Az AR eszközök, mint például a Microsoft HoloLens vagy a Magic Leap, olyan interaktív élményeket biztosítanak, ahol a felhasználók képesek egyszerre látni a valós és a digitális világot. Ez különösen hasznos lehet a bv. intézetekben, például oktatási vagy terápiás programok során.

Blokklánc technológia, kriptovaluták és NFT-k

A blokklánc az internethez hasonló nagyszabású találmány, amely a jövőben egyre nagyobb növekedésnek indulhat. Nem mehetek el a tanulmányomban amellet, hogy ne vezesse le a blokklánc technológia működését egy hétköznapi hasonlattal, hiszen az emberek jelentős része már hallott a blokkláncról, viszont a konkrét működését nem érti, vagy nem tudja, miként lehet használni.

13 Az ötödik generációs mobilkommunikációs technológia, amely gyorsabb adatátviteli sebességet, alacsonyabb késleltetést és nagyobb kapacitást kínál a mobilhálózatok számára, mint az előző generációk.

14 Howard, R. (1991)

Vegyünk alapul egy digitális dominóláncot. Tegyük fel, hogy minden tranzakció, adat vagy információ, amit valaki rögzít, egy dominó. Minden dominónak van egy saját, egyedi azonosítója (mint egy szám), és az előző dominóhoz van kötve. Ez a folyamat ismétlődik, így egy hosszú dominólánc alakul ki. Amikor egy új tranzakció vagy adat érkezik, egy új dominó készül. Ez az új dominó tartalmazza az összes szükséges információt, például ki küldött pénzt kinek, mekkora összegről van szó, és mikor történt a tranzakció. Minden új dominó rögzíti az előző dominó „számát” vagy azonosítóját, így biztosítva, hogy az új dominó pontosan oda illeszkedik, ahol lennie kell. Ha valaki megpróbálna megváltoztatni egy korábbi dominót, akkor az összes következő dominót is meg kellene változtatni, ami szinte lehetetlen. Ahogy a lánc egyre hosszabb és hosszabb lesz, az egyes dominókba vetett „bizalom” növekszik. Minden új dominó hozzáadásával a lánc egyre biztonságosabbá válik, mivel minden dominó visszavezet az előző dominóra. Ha valaki meg akar változtatni egy dominót a lánc közepén, az az egész láncot módosítaná, ami egy hosszú lánc esetén rendkívül bonyolult és költséges.

Ahelyett, hogy egy központi szereplő (például egy bank) ellenőrizné és rögzítené a tranzakciókat, a blokkláncot az emberek egy csoportja (egy hálózat) vezeti, így mindenki látja, mi történik. Bárki láthatja a dominókat a láncban, tehát bárki ellenőrizheti a tranzakciókat, de senki sem tudja megváltoztatni őket. Itt fel kell tennünk azt a kérdést, hogy ez mégis miért fontos? A blokklánc egy digitális dominólánc, ahol minden dominó biztosítja a következőt.¹⁵ Ez lehetővé teszi, hogy az emberek bizalommal cserélhessenek pénzt, adatokat, vagy bármilyen értékes információt az interneten keresztül, anélkül, hogy közvetítőre lenne szükségük, mindezt napszaktól függetlenül bármikor lebonyolíthatják egymás között. Ez a technológia olyan területeken is hasznos, mint például a pénzügyek (kriptoaluták), online szerződések, ellátási láncok, vagy akár szavazási rendszerek, ahol szükség van a csalás elleni védelemre és a teljes átláthatóságra.

A blokklánc technológia decentralizált, biztonságos és átlátható platformot biztosít a metaverzumon belüli tranzakciók lebonyolítására. A blokklánc segítségével a felhasználók digitális eszközöket, például virtuális ingatlanokat, műalkotásokat vagy avatárokat birtokolhatnak és kereskedhetnek velük. A blokklánc egyik leglényegesebb tulajdonsága, hogy biztonságos módon biztosítja a tulajdonjogot és az identitást, ami alapvető a digitális világban. Bár a blokklánc technológia számos előnnyel jár, mint például a decentralizáció, a biztonság, és az átláthatóság, vannak hátrányai és kihívásai is. Íme néhány fontos érv a blokklánc hibái és korlátai kapcsán:

15 Drescher, D. (2017)

- A blokkláncok, különösen a Bitcoin¹⁶ és Ethereum¹⁷ hálózatok, gyakran szenvednek a skálázhatóság hiányától. Ez azt jelenti, hogy a hálózat nem tud egyszerre sok tranzakciót kezelni gyorsan és olcsón. A műveletek lassúak lehetnek, a Bitcoin hálózat körülbelül 7 tranzakciót képes feldolgozni másodpercenként, míg a Visa több ezret. Emellett magasak lehetnek a tranzakciós díjak, amennyiben a hálózat túlterhelt, a díjak emelkednek, ami kevésbé teszi vonzóvá a technológiát a felhasználók számára. Energiaigénye és környezeti hatásai sem pozitívumok. A blokklánc technológia, különösen a PoW¹⁸ (Proof of Work) konszenzus algoritmust használó rendszerek, mint például a Bitcoin, nagyon energiaigényesek. A bányászoknak¹⁹ nagy számítási teljesítményt kell felhasználniuk új blokkok létrehozásához, ami jelentős energiafogyasztással jár.
- Az adatvédelem és az anonimitás korlátai is a hátrányok közé tartoznak. Bár a blokkláncot gyakran anonimnek gondolják, valójában a legtöbb blokklánc pseudonim, ami azt jelenti, hogy a tranzakciókhoz kapcsolódó címek nyilvánosak, és ha egy cím tulajdonosát azonosítani lehet, akkor az összes tranzakcióját is fel lehet deríteni. Minden művelet nyilvánosan hozzáférhető, és ha valaki összekapcsolható egy adott pénztárcával, akkor minden utalása visszakövethető. Bizonyos esetekben ez a nyilvánosság problémákat okozhat, például üzleti tranzakciók vagy személyes kiadások esetén. Ezt természetesen többször vezet bűncselekmények felderítéséhez, de van olyan eset, amikor ez hátrányt okoz. A blokklánc technológia jelenleg sok esetben technikailag komplex és nem felhasználóbarát, ami akadályozza a széleskörű alkalmazást. Az átlagfelhasználó számára nehéz megérteni és használni a blokklánc alapú rendszereket. A pénztárcák kezelése, a privát kulcsok tárolása és a tranzakciók végrehajtása nem mindig egyszerű. Normál esetben ezeket a feladatokat a bankok végzik, de mivel a blokklánc egyik alapja, hogy a harmadik fél ne férhessen hozzá a tranzakciókhoz, ezt a magánembereknek

16 Decentralizált digitális valuta, amely blokklánc technológián alapul, és peer-to-peer hálózaton keresztül történő tranzakciókat tesz lehetővé.

17 Nyílt forráskódú blokklánc platform, amely okos szerződések és decentralizált alkalmazások futtatását teszi lehetővé, valamint az Ethereum kriptovaluta, amely a hálózat natív tokenje.

18 Egy konszenzusmechanizmus a blokklánc technológiában, amely bizonyítja, hogy egy számítási feladatot elvégeztek, ezzel biztosítva a hálózat biztonságát és a tranzakciók érvényességét.

19 A kriptovaluta-bányászok olyan személyek vagy szervezetek, akik speciális számítógépekkel oldanak meg bonyolult kriptográfiai feladványokat, hogy új blokkokat adjanak hozzá a blokklánchoz, miközben validálják az adott kriptovaluta-hálózat tranzakcióit. Ez a folyamat biztosítja a hálózat biztonságát és decentralizált működését, mivel nincs központi hatóság, amely felügyelné a rendszert. A munkájukért a bányászok jutalmat kapnak – úgynevezett blokkjutalmat vagy tranzakciós díjat –, amely általában magában foglalja az újonnan kibocsátott kriptovaluta-egységek egy részét. A bányászok kulcsszerepet játszanak a blokklánc ökoszisztéma fennmaradásában, mivel az ő számítási teljesítményük tartja fenn a főkönyv integritását és megbízhatóságát.

kell megoldaniuk. A tranzakciók visszafordíthatatlanok, ha valaki hibázik (például rossz címre küld pénzt), akkor nincs mód a visszafordításra.²⁰

- Az egyik, ha nem a leglényegesebb hátrány a biztonsági kockázat. Bár a blokklánc technológia általában biztonságos, vannak olyan potenciális veszélyforrások, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni. Az 51%-os támadás azt jelenti, ha egy bányászcsoport megszerzi a hálózat számítási kapacitásának 51%-át vagy többet, akkor képes lehet manipulálni a blokkláncot, például duplán költeni az online valutát. Törekedni kell az egész blokkláncot használó közösségnek arra, hogy ne tudjanak bankok, illetve nagy befektetők 51% feletti arányt tulajdonolni.

Összefoglalva tehát, a blokklánc technológia nagy potenciállal rendelkezik, de több kihívással és hibával is szembesül, amelyek megoldása elengedhetetlen ahhoz, hogy széles körben elfogadottá váljon. A skálázhatóság, az energiahatékonyság, az adatvédelem, a felhasználói élmény és a biztonsági kérdések mind olyan tényezők, amelyek jelenleg akadályozzák a blokkláncok mainstream alkalmazását.

A blokkláncot követően áttérnék a kriptovalutákra, melyek a metaverzum életében fontos szerepet játszanak. A kriptovaluták lehetővé teszik, hogy az emberek közvetlenül küldjenek egymásnak pénzt, – mint egy banki átutalásnál, csak bank nélkül. Ez azt jelenti, hogy az átutalások gyorsabbak és olcsóbbak lehetnek, mert nincs közvetítő, aki díjat számolna fel.

A blokkláncnál leírtakat csak pár szóval egészíteném ki. A kriptovaluták minden tranzakcióját egy nyilvános „főkönyvben” vezetik, amit blokkláncnak neveznek. Minden új tranzakció hozzáadódik ehhez a nyilvántartáshoz, és bárki ellenőrizheti, hogy mi történt korábban.²¹

A kriptovaluták, mint például a Bitcoin, az Ethereum vagy más Metaverzum-specifikus tokenek, mint a MANA (Decentraland Metaverzum saját kriptovalutája) vagy a SAND (A Sandbox Metaverzum saját kriptovalutája), lehetővé teszik a virtuális gazdaság működését. A bv. intézetek számára ez a technológia lehetőséget kínálhat egy belső, virtuális gazdasági rendszer létrehozására, ahol a fogvatartottak virtuális pénzt kereshetnek, költhetnek, vagy kereskedhetnek az oktatás, a képzés és a rehabilitációs programok részeként. Az NFT (Non-Fungible Token/nem helyettesíthető token) egy egyedi digitális eszköz. Gondoljunk rá úgy, mint egy digitális gyűjtői tárgyra vagy műalkotásra, amelyet az interneten lehet vásárolni, eladni és birtokolni. Ugyanúgy a blokkláncon található, mint a kriptovaluták, biztonsági kockázatuk is ugyanott helyezkedik el.

²⁰ Antonopoulos, A. M., Wood, G. (2014)

²¹ Nakamoto, S. (2008)

Példaként említeném az NFT-t. Egy NFT lehet bármilyen digitális alkotás vagy fájl, például, digitális művészet (festmények, rajzok), GIF-ek vagy mémek, virtuális világokban használt tárgyak, zenei fájlok vagy videók, játékokon belüli eszközök vagy karakterek.

Az NFT-nek van egy egyedi azonosítója, ami igazolja, hogy ki a jelenlegi tulajdonosa, és megmutatja az összes korábbi tulajdonosát is. Ez olyan, mint egy digitális tanúsítvány, amely bizonyítja, hogy az adott alkotás vagy eszköz egyedi és eredeti. Több indoka is lehet annak, hogy miért vásárolnak az emberek NFT-eket. Ilyen a gyűjtői érték: az emberek azért vásárolnak NFT-eket, mert ritkák vagy egyediek, mint a valódi világban egy műalkotás vagy egy ritka sportkártya, vagy akár egy ritka sneaker (ritka designer cipő).

Hálózati infrastruktúra, 5G és felhőalapú szolgáltatások

A metaverzum működésének alapvető feltétele a fejlett hálózati infrastruktúra, a gyors válaszidő és a nagy sáv szélesség. Az 5G technológia, amely magas adatátviteli sebességet és alacsony késleltetést biztosít, lehetővé teszi a valós idejű interakciókat és a folyamatosan változó, nagy felbontású grafikai tartalmak megjelenítését, akadálymentes élményt nyújt a felhasználóknak. A metaverzumban történő mozgás és tevékenységek zökkenőmentesek, ami alapvető a börtönkörnyezetben is, ahol a stabil és biztonságos kommunikáció elengedhetetlen. Itt érdemes megjegyezni, hogy a külvilág felé való kommunikációt és kapcsolattartást mindenképpen a megfelelő biztonsági intézkedésekkel kell megoldani ahhoz, hogy ez a rendszer adaptálható legyen a börtönkörnyezetbe. A felhőalapú szolgáltatások, mint például az AWS²² (Amazon Web Services), a Microsoft Azure és a Google Cloud, lehetővé teszik a metaverzum működéséhez szükséges nagymennyiségű adat tárolását és feldolgozását. A felhőtechnológia biztosítja a számítási kapacitást és a skálázhatóságot, amelyek szükségesek a metaverzum folyamatos frissítéséhez és a felhasználói élmény javításához. A bv. intézetek számára a felhőalapú megoldások csökkenthetik az infrastrukturális költségeket, miközben rugalmasan alkalmazkodhatnak a változó igényekhez.²³

A mesterséges intelligencia a metaverzumban

A mesterséges intelligencia egyre inkább alapvető szerepet játszik a metaverzum fejlesztésében és működésében. Az AI technológiák alkalmazásával a metaverzum képes intelligensebbé és valóságosabbá válni, folyamatosan fejlődve és alkalmazkodva a felhasználók igényeihez, folytonos tanulást biztosít a rendszer számára.

22 A világ egyik legnagyobb felhőalapú szolgáltatásokat nyújtó platformja, amely számítási teljesítményt, tárolást, adatbázis-kezelést és egyéb felhőszolgáltatásokat kínál.

23 Osseiran, A., Monserrat J. F., Marsch, P. (2016)

Az AI egyik legfontosabb szerepe a metaverzumban a felhasználói élmény személyre szabása. Az AI algoritmusok képesek nagy mennyiségű adatot elemezni a felhasználók viselkedéséről, preferenciáiról és szokásairól. Ennek segítségével az AI egyedi, testre szabott tartalmakat és élményeket hozhat létre minden egyes felhasználó számára. Az AI-alapú ajánlórendszerek segíthetnek a felhasználóknak megtalálni az érdeklődési körüknek megfelelő tartalmakat, eseményeket vagy interakciókat a metaverzumon belül, megkönnyítve az eligazodást ebben a „nagyvilágban”.²⁴

Jelentős szerepet játszanak az intelligens virtuális asszisztensek, az NPC-k²⁵ (non-player character, avagy nem játékos karakterek) létrehozásában. Ezek az entitások a metaverzumban interaktív szereplőkként működhetnek, valósághű és releváns módon reagálva a felhasználók döntéseire az NLP²⁶ (természetes nyelvfeldolgozás) segítségével. Ez segít, hogy értelmezzék és válaszoljanak az emberi nyelven érkező parancsokra és kérdésekre, így természetesebb és élvezetesebb interakciókat biztosít a virtuális világba érkező és ott tevékenykedő felhasználóknak. Az NPC-k AI-alapú viselkedési mintákkal rendelkezhetnek, amelyek révén folyamatosan tanulhatnak a felhasználók viselkedéséből és alkalmazkodhatnak hozzájuk. Az AI fontos szerepet játszik a metaverzum biztonságának és moderációjának szavatolásában is. Képes felismerni és szűrni a nem kívánt vagy káros tartalmakat (pl. zaklatás, spam, csalás), így hozzájárulva a metaverzum egészséges és biztonságos környezetének fenntartásához. Az algoritmusok képesek felismerni a gyanús vagy szabálytalan viselkedéseket a virtuális térben, segítve a moderátorokat a problémás felhasználók azonosításában és kezelésében, akár automatikus kitiltással, akár csak egy jelzéssel a valódi moderátorok felé, hogy hibát talált a platform működésében.

3D modellezés, digitális ikrek és haptikus technológiák

A 3D modellezés, a digitális ikrek²⁷ és a haptikus technológiák²⁸ olyan fontos elemei a metaverzumnak, amelyek lehetővé teszik a fizikai világ és a virtuális valóság közötti szoros interakciót és integrációt. Ezek a technológiák nemcsak szimulációs és oktatási célokra használhatók, hanem a valós idejű döntéshozatal és a fizikai folyamatok digitális megjelenítése terén is forradalmasíthatják a különböző iparágakat.

24 Russell, S., Norvig, P. (2016)

25 Olyan karakter egy videójátékban vagy szerepjátékban, amelyet nem a játékos irányít, hanem a játék mesterséges intelligenciája, és akinek általában előre meghatározott szerepe vagy funkciója van.

26 Neuro-lingvisztikus programozás: A számítógépek és emberek közötti kommunikációt segíti elő, lehetővé téve a szöveg és beszéd automatikus értelmezését és feldolgozását.

27 Virtuális modellek, amelyek egy fizikai objektum, rendszer vagy folyamat pontos digitális másolatát képviselik, lehetővé téve annak valós idejű monitorozását, elemzését és optimalizálását.

28 Olyan technológiák, amelyek a tapintási érzékelést és visszajelzést szimulálják, lehetővé téve a felhasználók számára, hogy fizikai érzéseket tapasztaljanak digitális vagy virtuális környezetekben.

A 3D modellezés olyan folyamat, amely során számítógépes szoftverek segítségével háromdimenziós objektumokat hozhatunk létre, amelyek bármilyen formában és méretben megjeleníthetők, mindez attól függ, hogy a tervezők milyen világot, várost, objektumot vagy tárgyat szeretnének megvalósítani. Ezek az objektumok lehetnek statikusak vagy dinamikusak, és felhasználhatók különféle szimulációkban, vizualizációkban vagy virtuális valóság megjelenítésében. A 3D modellezés adja az alapját minden virtuális környezetnek és avatárnak a metaverzumban, lehetővé téve a felhasználók számára, hogy interaktív módon lépjenek kapcsolatba a digitális világgal.²⁹

A bv. intézetekben a 3D modellezés technológiája különféle szimulált környezetek létrehozására használható. Például a fogvatartottak részt vehetnek virtuális szimulációkban, amelyek valóság-hűen modellezik a munkahelyi körülményeket, vagy akár társadalmi interakciós tréningekben, ahol különböző helyzetekben kell döntéseket hozniuk.

A digitális ikrek olyan fejlett digitális modellek, amelyek valós időben követik egy fizikai objektum vagy rendszer állapotát és működését, tehát ugyanaz történik a virtuális térben, mint a valóságban. Ezek a virtuális másolatok összekapcsolják a valós világot a digitális világgal, lehetővé téve a valós idejű monitorozást, elemzést és döntéshozatalt. A digitális ikrek technológiája eredetileg az ipari alkalmazásokban jelent meg, például a gyártásban, az építőiparban és az egészségügyben, de a metaverzumban is hasznosítható.

A bv. intézetek esetében a digitális ikrek lehetőséget biztosíthatnak arra, hogy a bv. intézet adminisztrációja valós időben kövesse a létesítmények állapotát, a fogvatartottak mozgását, és bármilyen potenciális biztonsági kockázatot. Ez lehetővé teszi a hatékonyabb erőforrás-felhasználást és a gyorsabb reakciót a kritikus helyzetekben. Mindemellett a fogvatartottak számára a digitális ikrek lehetőséget nyújthatnak arra, hogy a virtuális világban gyakoroljanak különböző készségeket, például gépkezelést, amelyek hasznosak lehetnek a szabadulást követően. A digitális ikrek és a 3D modellezés kombinációja különösen hasznos lehet ezen területek kiaknázásában.³⁰

A haptikus technológiák lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy a virtuális világban történő interakciók során fizikai visszacsatolást tapasztaljanak. Ezek a technológiák haptikus kesztyűk, ruházat és más viselhető eszközök formájában valósulnak meg, amelyek lehetővé teszik, hogy a felhasználók ténylegesen érezzenek és érzékeljenek a virtuális térben. Ezek az innovatív eszközök biztosítják a felhasználók számára, hogy érezzék például a virtuális tárgyak textúráját, alakját, súlyát. Ez különösen hasznos lehet virtuális oktatási környezetekben, például sebészeti képzésben vagy veszélyes

29 Pereira, F. C., Santos, J. M. (2021)

30 Parisi, T. (2015)

gépek kezelésének gyakorlásában. A haptikus visszacsatolás révén érzékelhetik a felhasználók a rezgéseket, a nyomást, vagy egyéb erőhatásokat a virtuális világban, ami tovább fokozza a valóság-hű élményt.³¹

Kihívások és kockázatok

A metaverzum fejlődésével számos kihívás és kockázat is felmerül. Bár a metaverzum hatalmas lehetőségeket kínál, ugyanakkor számos veszélyt is rejt magában, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni.

- Az adatvédelem és a biztonság az egyik legfontosabb kérdés, amelyet a metaverzum fejlődése során kezelni kell. A metaverzumban keletkező hatalmas mennyiségű adat bármikor a visszaélések célpontjává válhat, illetve olyan intézkedésekre van szükség, amelyek garantálják az ügyfél adatainak védelmét. A decentralizált rendszerek és a blokklánc technológia ugyan növelhetik a biztonságot, de egyúttal új kihívásokat is jelentenek a szabályozó hatóságok számára. A metaverzumban a felhasználók személyes adatai – beleértve az avatárjaik megjelenését és a virtuális tulajdonaikat – valamint a szociális interakcióikat, potenciális célpontokká válhatnak a hackerek számára, ezért elengedhetetlen, hogy a metaverzum fejlesztői és üzemeltetői szigorú adatvédelmi intézkedéseket hozzanak. Ezen kívül a metaverzum biztonsága érdekében fontos, hogy megfelelő szabályozások és etikai irányelvek kerüljenek rögzítésre, amelyek védenek a visszaélésekkel szemben.
- A metaverzum lehetőséget ad arra, hogy az emberek elmerüljenek egy alternatív valóságban, ami új kihívásokat jelent a mentális egészség szempontjából. A digitális függőség – ahogy a neve is mutatja – egy nem elhanyagolható veszélyforrás. A digitális világ a fiataltól az idősebb generációig bárkit „beszippanthat”. Emellett, azt is figyelembe kell venni, hogy mennyire torzítja a digitális lét az emberek tudatát a fizikai világunkban. Ha nem tartjuk ezeket szem előtt, nagyon hamar függővé válhatunk. A digitális függőség egyik legnagyobb kockázata, hogy a felhasználók annyira elmerülnek a virtuális világban, hogy elhanyagolják a valós világban fennálló kapcsolataikat és kötelezettségeiket. Ez hosszú távon elszigeteltséghez, depresszióhoz, és egyéb mentális, egészségügyi problémákhoz vezethet. A metaverzum fejlesztőinek ezért fontos szerepe van abban, hogy olyan mechanizmusokat építsenek be a rendszerbe, amelyek ösztönzik a felhasználókat a felelősségteljes használatra, és segítenek elkerülni a digitális túlhasználatot. Fontos, hogy a metaverzum fejlesztői figyelemmel kísérjék ezeknek a tényezőknek a hatását, és megfelelő intézkedéseket hozzanak a felhasználók védelme érdekében.

31 Csűrös D. (2022)

- A metaverzum fejlődése során elengedhetetlen, hogy megfelelő szabályozók és etikai irányelvek kerüljenek kidolgozásra. A metaverzum decentralizált természete új kihívásokat jelent a jogi szabályozás tekintetében, különösen olyan kérdésekben, mint a tulajdonjog, a szerzői jog, és a digitális javak kereskedelme. A metaverzum szabályozásának egyik legnagyobb kihívása, hogy egy globális, határok nélküli térben működik, ahol a hagyományos jogi keretek nem mindig alkalmazhatók, ezért szükség van új jogi és etikai normák kialakítására, amelyek figyelembe veszik a metaverzum egyediségét és globális természetét. Fontos továbbá, hogy ezek a szabályozások és irányelvek védjék a felhasználók jogait és biztonságát, miközben ösztönzik az innovációt és a fejlődést.

Bár a metaverzum még kialakulóban van, a jövőben valószínűleg egyre nagyobb szerepet fog játszani a mindennapi életünkben. A metaverzum jövője tele van lehetőségekkel, de egyúttal kihívásokkal is, amelyekre közösen kell megoldást találnunk.

A metaverzum jövője nagyban függ a technológiai modernizációtól és fejlődéstől. Az új technológiák hozzájárulhatnak a metaverzum innovációjához, beleértve az új VR és AR eszközöket, a még gyorsabb és megbízhatóbb hálózatokat, valamint az AI további fejlődését. Az innováció stratégiai jelentőségű lesz abban, hogy a metaverzum elérje teljes potenciálját, és a felhasználók számára egyre inkább valóságú és élvezetes élményeket nyújtson.

A bv. intézet és a metaverzum

A bv. intézet és a metaverzum kapcsolata egyre érdekesebb téma a technológiai fejlődés tekintetében. A metaverzum, mint egy virtuális valóságon alapuló digitális tér, új lehetőségeket kínálhat a bv. szervezetnek, így például a fogvatartottak rehabilitációját támogathatná a metaverzumban való részvétel, ahol szimulált környezetben gyakorolhatják a társadalmi interakciókat. A virtuális valóság terápiás eszközként is szolgálhat, segítve a fogvatartottakat a stressz kezelésében. A metaverzum oktatási lehetőségei révén a fogvatartottak könnyebben hozzáférhetnek képzési programokhoz, így növelve esélyeiket a társadalomba való visszailleszkedésre.

A bv. intézetben alkalmazott jelenlegi technológiák áttekintése magyarországi viszonylatban

Az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet kaptak azok a technológiai eszközök és módszerek, amelyek elősegíthetik a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedését, illetve a bv. intézetben töltött idő hatékonyabbá tételét. Jelen tanulmány egyik célja a magyarországi bv. intézetekben jelenleg alkalmazott technológiák és digitális

megoldások áttekintése, valamint a metaverzum technológiai innovációinak összehasonlítása a hagyományos megközelítésekkel.

Reintegrációs programok

A reintegrációs programok fogalma magába foglal minden olyan programot és tevékenységet, amely hozzájárul a fogvatartott társadalomba történő sikeres visszailleszkedéséhez és a bűnismétlés megelőzéséhez. Ezek a programok nagyon különfélék lehetnek.

Foglalkoztatás mint reintegrációs tevékenység: ezen belül található a munkáltatás, a munkaterápiás foglalkozás, az oktatás – alapfokú képzéstől a felsőfokig –, valamint a különböző szakképzések. Ezek lefedik a reintegrációs programok nagyobb részét, de vannak még ezen kívül sport, szabadidős, rehabilitációs és kockázatcsökkentő programok. A foglalkoztatás mellett találkozhatunk vallásgyakorlást és lelki gondozást biztosító programokkal, önállóan vállalt tevékenységekkel, illetve a családi és társadalmi kapcsolattartással, ami talán az egyik legfontosabb program a fogvatartottak számára.

A fogvatartottak foglalkoztatása és munkáltatása a magyar büntetés-végrehajtás rendszerének egyik központi eleme. A foglalkoztatási programok célja a munka világába való beilleszkedés elősegítése, munkahelyi tapasztalat szerzése, és a munkamorál erősítése.

A fogvatartottak munkáltatása magában foglalja a különféle ipari és mezőgazdasági munkákat, például bútór-, ruházat-, élelmiszer-, és papírgyártást, vagy kertészeti tevékenységeket. Az ilyen jellegű munkák során a fogvatartottak különböző készségeket sajátíthatnak el, amelyeket a szabadulásukat követően a munkaerőpiacon hasznosíthatnak. A Bv. Holding Kft. több bv. intézetben is biztosít munkalehetőségeket a fogvatartottak számára, ahol különböző termékeket állítanak elő.

A munkaterápiás foglalkozások célja a fogvatartottak rehabilitációja és mentális egészségének javítása. Ezek a foglalkozások nem feltétlenül munkaerőpiaci célú tevékenységek, inkább a terápiás célt szolgálják. Ilyenek például a kézműves foglalkozások, a festészet vagy a kertészkedés, amelyek segítenek a stressz kezelésében, az önbizalom fejlesztésében és a közösségi interakciók gyakorlásában.

Az oktatás kulcsfontosságú szerepet játszik a fogvatartottak reintegrációjában. A magyar bv. intézetekben több szinten is lehetőséget biztosítanak tanulmányok folytatására. Az alap- és középfokú oktatás mellett néhány intézetben – egyetemekkel együttműködve – lehetőség van felsőfokú tanulmányok folytatására is (például távoktatás formájában).

A szakképzések során a fogvatartottak piacképes szakmákat sajátíthatnak el, mint például villanyszerelő, kőműves, pék, varrónő vagy szakács. Az ilyen jellegű programok

célja, hogy a fogvatartottak a szabadulást követően könnyebben találjanak munkát, csökkentve ezzel a visszaesés kockázatát.

A családi és társadalmi kapcsolatok fenntartása és erősítése alapvető fontosságú a fogvatartottak reintegrációjában. A magyar bv. intézetek különböző módokat kínálnak a kapcsolattartás elősegítésére, beleértve a látogatásokat, a telefonhívásokat, a levelezést és a videóhívást. A családi kapcsolatok támogatása segít a fogvatartottakat a társadalmi szerepük megerősítésében és a visszaesés kockázatának csökkentésében, természetesen mindezeket biztonságos módon, felügyelve hajtják végre.

A vallásgyakorlás és lelki gondozás fontos szerepet játszik a fogvatartottak lelki és mentális támogatásában. Magyarországon a bv. intézetekben különböző vallások képviselői biztosítanak lelki gondozást és vallási szertartásokat a fogvatartottak számára. A bv. intézetek együttműködnek az egyházakkal és vallási közösségekkel, hogy rendszeres alkalmakat biztosítsanak, ahol a fogvatartottak lelki támogatásban részesülhetnek, így hozzájárulva a mentális egészségük javításához és a belső stabilitásuk megőrzéséhez. Van több olyan intézet, ahol saját kápolna is található.

Jelenlegi informatikai rendszerek a büntetés-végrehajtásban

A FÖNIX3 egy olyan integrált rendszer, amely a bv. intézetek működését, a fogvatartottak nyilvántartását, mozgását, munkáltatását, egészségügyi ellátását és egyéb, mindennapi tevékenységét támogatja. A rendszer segítségével könnyebben lehet kezelni az adminisztratív feladatokat, nyomon követni a fogvatartottak különböző tevékenységeit és adatokat rögzíteni akár a szabadulásuk előkészítéséhez is. Bemutatom röviden a FÖNIX3 rendszer főbb funkcióit.

A fogvatartotti nyilvántartás és kezelési modul tartalmazza például a fogvatartottak személyes adatait, a fogvatartásuk okát, időtartamát, az intézeten kívüli és belüli mozgásukat. A munkáltatási modul követi a fogvatartottak munkavégzési tevékenységeit, beleértve a munkaidőt, a munkadíjakat és a munkavégzéssel kapcsolatos adatokat. Az egészségügyi modul nyomon követi a fogvatartottak egészségügyi állapotát, gyógyszeres kezelését, orvosi vizsgálatait és beavatkozásokat. A reintegrációs modul tartalmazza a fogvatartottak rehabilitációs programjait, kapcsolattartásra vonatkozó információkat, jutalmazásait és fenyítéseit, illetve a kategória besorolását. A biztonsági modul támogatja az őrzési és biztonsági folyamatokat – mint például az intézet területén történő mozgás, látogatók beléptetése –, a különböző biztonsági események nyomon követését, információt nyújt az aktuális létszámadatokról, tárolja a fogvatartottak

korábbi fogvatartásaiból eredő esetleges információkat, illetve a PME³² (Prediktív Mérőeszköz) és a KEK³³ (Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer) adatait.

Előnyei a következők: hatékonyabb adminisztráció és adatkezelés, jobb információáramlás az intézetek között, támogatja a fogvatartottak rehabilitációját és reintegrációját, emellett lehetőséget ad az adatok átfogó elemzésére és jelentések készítésére. Kihívások is akadnak emellett, hogy könnyebbé teszik a személyi állomány munkavégzését. Az adatvédelmi és biztonsági szempontok maximális betartása szükséges, mivel a rendszer szenzitív adatokat is kezel. A felhasználók folyamatos képzése szükséges, hogy hatékonyan tudják használni a rendszert. Technológiai frissítések és karbantartások biztosítják a rendszer zavartalan működését.

A FÖNIX3 rendszer a magyar büntetés-végrehajtás digitalizációjának fontos eleme, amely hozzájárul a rendszer hatékonyabb működéséhez és a gyorsabb, precízebb adminisztrációhoz emellett, hogy megkönnyíti a személyi állomány mindennapi munkavégzését.

A SAFE³⁴ telefon a bv. intézetekben egy kulcsfontosságú technológiai eszköz, amely jelentős szerepet játszik a fogvatartottak nyomon követésében és az intézet belső működésének hatékonyságában. Az alábbiakban röviden bemutatom SAFE telefon fő feladatait és funkcióit, amelyet mind egy NFC³⁵ olvasó segítségével hajt végre úgy, hogy a fogvatartottaknál lévő fogvatartotti kártyában, illetve a záraknál és lakóhelyiségeknél elhelyezett zárkaszámlaplakettben NFC chip található, amelyet a telefon érintésre leolvas.

A telefon egyik legfontosabb feladata a fogvatartottak létszámának és mozgásának folyamatos nyomon követése. Az eszköz lehetővé teszi az intézet számára, hogy adott időpontban hány fogvatartott tartózkodik az adott helyszínen, valamint rögzíti a fogvatartottak mozgását az intézeten belül. Ez a funkció centrális a biztonsági és adminisztratív feladatok ellátásában, mivel segít megelőzni a nem engedélyezett mozgásokat és biztosítja, hogy a fogvatartottak a kijelölt helyeken tartózkodjanak. A SAFE telefon támogatja a folytonos ellenőrzések naplózását, amely lehetővé teszi az intézet számára, hogy részletes jelentéseket készítsen a fogvatartottakkal kapcsolatos

32 Prediktív mérőeszköz olyan eszköz, amely előrejelzéseket készít és elemzéseket végez a jövőbeli események, teljesítmény vagy állapotok bekövetkezésére, gyakran adatgyűjtés és analitika segítségével. A bv. intézetben a fogvatartottak adataiból készít egy lehetséges előrejelzést a fogvatartás kockázatára vonatkozóan.

33 Olyan rendszer, amelyet a bv. intézetekben használnak a kockázatok azonosítására, értékelésére és kezelésére, hogy javítsák a biztonságot és hatékonyságot a fogvatartás során.

34 A szolgálati feladatok elősegítését szolgáló mobilkészlet.

35 Rövid hatótávolságú, vezeték nélküli kommunikációs technológia, amely lehetővé teszi az eszközök közötti adatátvitelt néhány centiméter távolságról, például érintés nélküli bankkártyás tranzakciók során.

napi ellenőrzésekről. Ez a naplózás segíti az intézet személyi állományát abban, hogy nyomon kövesse a különböző ellenőrzési eseményeket, és biztosítja, hogy az ellenőrzés az előírásnak megfelelően kerül végrehajtásra.

Fogvatartott intézeten belüli áthelyezésekor a SAFE telefon megkönnyíti és egyszerűsíti a folyamatot, mivel az áthelyezési adatok azonnal megjelennek az új helyszínen. Ez elősegíti az adminisztratív terhek csökkentését és a zökkenőmentes áttelepítést. A SAFE telefon nemcsak a fogvatartottak létszámát és mozgását követi nyomon, hanem egyéb fontos információk hozzáférését is lehetővé teszi. Az eszközön keresztül a személyi állomány megtekintheti például a fogvatartottak pénzügyi helyzetét, gyógyszereikkel kapcsolatos adatokat, étkezési normáikat. Ezek az információk segítik a személyi állományt a fogvatartottak szükségleteinek megfelelő kezelésében, és a napi adminisztratív feladatok végrehajtásában. Fontos megjegyezni, hogy a SAFE telefon kizárólag az adminisztratív és nyomon követési funkciókat szolgálja, így nem alkalmas telefonálásra. Ez biztosítja, hogy a kommunikációs lehetőségek korlátozottak maradjanak, és megakadályozza az esetleges visszaéléseket, lezárja a nem kívánt kommunikációs csatornákat.

A kamerarendszerek jelentős szerepet játszanak a bv. intézetek biztonságának és rendjének fenntartásában. Ezek a rendszerek jelentős mértékben hozzájárulnak a fogvatartottak és a személyi állomány védelméhez, az esetleges bűncselekmények és szabályszegések bekövetkezésének megelőzéséhez, valamint az intézetek mindennapi működésének felügyeletéhez. A kamerarendszerek elsődleges célja a biztonság fenntartása. A kamerák segítségével a személyi állomány folyamatosan figyelemmel kíséri a fogvatartottak tevékenységét, így könnyen azonosíthatók a potenciális veszélyforrások és szabályszegések. Az állandó megfigyelés elrettentő hatása is lehet, mivel a fogvatartottak tudatában vannak annak, hogy tevékenységeiket folyamatosan monitorozzák. Ez csökkentheti az erőszakos cselekmények, verekedések és egyéb szabályszegések számát.

A kamerarendszerek lehetővé teszik a személyi állomány számára, hogy azonnal reagáljon a váratlan eseményekre. Ha verekedés, vagy egyéb rendkívüli esemény következik be, a kamerákon keresztül a helyszín és a résztvevők beazonosíthatók. A gyors reagálási képesség domináns a bv. intézetek biztonságának fenntartása és a további veszélyek elkerülése érdekében. A kamerarendszerek segítségével az események rögzítésre kerülnek, ami bizonyítékként szolgálhat a különböző jogi és adminisztratív eljárások során. A felvételek felhasználhatók a belső vizsgálatokhoz, az esetleges szabálysértések felderítéséhez, valamint a fogvatartottak közötti konfliktusok kivizsgálásához. A felvételek hiteles bizonyítékként szolgálnak a felelősség megállapításához, és segíthetnek a későbbi jogi viták rendezésében.

Továbbá biztosítja a fogvatartottak mozgásának pontos nyomon követését, ami különösen fontos a nagyobb intézetekben, ahol nagy létszámú fogvatartott tartózkodik

különböző helyszíneken. A kamerák segítségével a személyi állomány ellenőrizheti, hogy a fogvatartottak a kijelölt helyen tartózkodnak-e, például a zárkájukban, az étkezőben vagy a szabadidős területeken, munkahelyeken. Ez segíthet a szökési kísérletek megelőzésében, és a biztonsági előírások betartásában. A kamerarendszerek nemcsak a fogvatartottak megfigyelését, hanem az intézetek személyi állományának védelmét is szolgálják. Az állandó megfigyelés lehetőséget biztosít arra, hogy a személyi állomány biztonságosan végezhesse munkáját, hiszen bármilyen esemény bekövetkezésekor gyors segítséget kaphat, ami növeli a biztonságérzetet, és csökkenti a munkakörnyezetben előforduló erőszakos események kockázatát.

A bv. intézetekben alkalmazott jelenlegi technológiák áttekintése külföldi viszonylatban

A metaverzum technológia, amely a virtuális és kiterjesztett valóság integrációját jelenti egy közös digitális térben, jelenleg nem elterjedt a bv. intézetekben világszerte. Ennek egyik fő oka a technológia újdonsága és a bv. intézetek szigorú biztonsági követelményei.

Ugyanakkor a virtuális valóság technológiáját már alkalmazzák bizonyos bv. intézetekben a fogvatartottak rehabilitációja és oktatása céljából. Például egyes intézetekben VR alapú programokat használnak az agressziókezelés és a szociális készségek fejlesztésére, lehetővé téve a fogvatartottak számára, hogy biztonságos, szimulált környezetben gyakorolják a mindennapi élethelyzeteket.

A modern büntetés-végrehajtási rendszerekben egyre nagyobb szerepet kapnak a különböző technológiai megoldások, amelyek célja a fogvatartottak rehabilitációjának támogatása, az intézetek biztonságának fokozása, valamint a személyi állomány munkájának hatékonyabbá tétele. A digitális oktatás, a mesterséges intelligencia alapú megfigyelőrendszerek és a virtuális valóságot alkalmazó programok mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a bv. intézetek ne csupán a büntetés végrehajtásának helyszínei legyenek, hanem a reintegráció elősegítésére szolgáló központok is. A következőkben szeretnénk áttekinteni a külföldi bv. intézetekben jelenleg alkalmazott technológiai megoldásokat, különös figyelmet fordítva az oktatásra, a rehabilitációra és a biztonsági rendszerekre.

Digitális rehabilitáció és oktatás

A digitális technológia egyre nagyobb szerepet játszik a bv. intézetekben zajló oktatási és rehabilitációs programokban. Számos országban online oktatási platformokat vezettek be, amelyek segítségével a fogvatartottak különböző szinteken tanulhatnak, az alapfokú végzettség megszerzésétől egészen a felsőfokú képzéseken való részvételig. A tanulás nem csupán a szabadulás utáni foglalkoztatás esélyét növeli, hanem bizonyítottan csökkenti az intézeten belüli agressziót is, mivel a fogvatartott célokat

tűznek ki maguk elé. A kutatások szerint azok a fogvatartottak, akik részt vesznek valamilyen oktatási programban a fogvatartásuk ideje alatt, kisebb valószínűséggel követnek el újabb bűncselekményt szabadulásuk után.³⁶

Az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban több bv. intézetben is működnek intranet alapú e-learning rendszerek, amelyek lehetővé teszik a fogvatartottak számára, hogy biztonságos, ellenőrzött környezetben férjenek hozzá tananyagokhoz. Ezek az oktatási platformok kifejezetten a bv. intézetek számára lettek kialakítva, így nem teszik lehetővé a közvetlen internetkapcsolatot, azonban lehetőséget biztosítanak különböző képzések elvégzésére. Az ilyen rendszerek alkalmazása jelentős előrelépést jelent, különösen a digitális írástudás fejlesztése szempontjából, amely elengedhetetlen a munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez.³⁷

Európa több országban is indítottak olyan programokat, amelyek feladata a digitális eszközök oktatási célú integrációja a bv. intézetekben. Franciaországban és Németországban például az fogvatartottak számára hozzáférést biztosítanak speciális, zárt rendszerű számítógépekhez, amelyeken keresztül különböző szakmai tanfolyamokat végezhetnek el. Finnországban egy kísérleti projekt során azt vizsgálták, hogy a távoktatási lehetőségek hogyan segíthetik a fogvatartottak visszailleszkedését a társadalomba. Az eredmények szerint a digitális oktatási lehetőségek pozitívan befolyásolják a fogvatartottak önbizalmát és motivációját, ami hosszú távon csökkenti a visszaesési arányokat.³⁸

Virtuális valóság alapú viselkedésmódosító programok

A virtuális valóság alkalmazása egyre nagyobb teret nyer a fogvatartottak rehabilitációjában, különösen azoknál, akik erőszakos vagy kockázatos viselkedést³⁹ mutatnak. Az egyik legígéretesebb felhasználási terület a konfliktuskezelés és az agressziócsökkentés. A VR-tréningek során a fogvatartottak interaktív szimulációk segítségével sajátíthatnak el olyan készségeket, amelyek segítenek számukra a düh és az agresszió kezelésében, valamint a konfliktusok elkerülésében. Egy holland tanulmány szerint azok a fogvatartottak, akik rendszeresen részt vettek VR alapú tréningeken, jelentős javulást mutattak az önkontroll és az érzelemszabályozás terén.⁴⁰

A VR nemcsak az agressziókezelésben, hanem a fogvatartottak szociális készségeinek fejlesztésében is fontos szerepet játszik. Egyes bv. intézetekben olyan VR szimulációkat

36 Zivanai, E., Mahlangu, G. (2022)

37 McDougall, C., Pearson, D. A. S., Torgerson, D. J., Garcia-Reyes, M. (2017)

38 Downes, P. (2021)

39 Olyan viselkedés, amely veszélyeztetheti a fogvatartás biztonságát, a bv szerv rendjét.

40 Tunte, S. K., Bogaerts, S., Van Ijzendoorn, S., Veling, W. (2018)

használnak, amelyek a szabadulás utáni élethelyzeteket modellezik, például egy állás-interjú lebonyolítását, vagy egy hétköznapi szituáció (például tömegközlekedés, vásárlás a boltban) kezelését. A fogvatartottak így gyakorolhatják a megfelelő viselkedési formákat és kommunikációs stratégiákat, amelyek elősegíthetik sikeres társadalmi visszailleszkedésüket.⁴¹

Biztonsági technológiák és felügyeleti rendszerek

A bv. intézetek biztonsági rendszerei szintén jelentős fejlődésen mentek keresztül az elmúlt években. A hagyományos kamerarendszereket egyre gyakrabban egészítik ki mesterséges intelligenciával támogatott megfigyelőrendszerek, amelyek képesek elemezni a fogvatartottak viselkedését, azonosítani a szokatlan mozgásokat, és előre jelezni a potenciális konfliktusokat. Ezek az intelligens rendszerek jelentősen csökkenthetik a személyi állomány leterheltségét, és gyorsabb reakciót tesznek lehetővé a bv. intézetekben kialakuló veszélyhelyzetekre.⁴²

A biometrikus azonosítás egy másik jelentős fejlesztés, amelyet egyre több bv. intézetben alkalmaznak világszerte. Az ujjlenyomat- és íriszfelismerő rendszerek megakadályozzák a fogvatartottak személyazonosságának manipulálását, és biztosítják, hogy csak az arra jogosult személyek léphessenek be bizonyos területekre. A fogvatartottak esetében az intézetbe történő befogadás során végrehajtott azonosításkor kerül alkalmazásra, illetve a személyi állomány intézeten belüli mozgását segíti elő. Emellett az RFID⁴³-alapú mozgáskövető rendszerek is egyre nagyobb szerepet kapnak, amelyek lehetővé teszik a fogvatartottak pontos nyomon követését az intézeten belül.⁴⁴

A metaverum alkalmazási lehetőségei és hátrányai a bv. intézetekben

A metaverzum bv. intézetekben történő alkalmazása egy izgalmas és összetett téma, amely számos új lehetőséget nyithat meg a fogvatartottak reintegrációja terén, valamint nem elhanyagolható a biztonsági kockázatok csökkentése sem. Az alábbiakban kifejtem, hogyan járulhat hozzá a metaverzum a fogvatartottak készségeinek fejlesztéséhez,

41 Cornet, L. J. M., Van Gelder, J.-L. (2020)

42 Van Gelder, J.-L., Hershfield, H. E., Nordgren, L. F. (2013)

43 Az RFID (Radio Frequency Identification) alapú mozgáskövető rendszerek olyan rádiófrekvenciás technológiát alkalmaznak, amely lehetővé teszi a fogvatartottak valós idejű nyomon követését az intézeten belül. Az RFID-címkék egyedi azonosító jelet sugároznak, amelyet az intézet különböző pontjain elhelyezett érzékelők észlelnek. Ezáltal az intézet személyi állománya pontosan nyomon követheti a fogvatartottak mozgását, megelőzve a nem engedélyezett helyiségekbe, területre való belépést vagy a szökési kísérleteket.

44 Hinkel T. (2020)

mentális egészségük támogatásához és társadalmi kapcsolataik fenntartásához, valamint az ehhez kapcsolódó kihívásokat és potenciális kockázatokat.

Oktatási és képzési lehetőségek a metaverzumban

A külföldi tanulmányok konzekvenciája alapján a VR technológia nagyon hasznos a fogvatartottak fejlesztésének terén. Bár a metaverzum még nem alkalmazott technológia, a virtuális valóságot továbbfejlesztve pozitív irányt vehet az elképzelés a büntetés-végrehajtásban. A metaverzum lehetőséget biztosíthat a fogvatartottak számára, hogy egy olyan digitális térben tanuljanak és fejlesszék készségeiket, amely hasonlít a valós világra, de annál rugalmasabb és költséghatékonyabb. A fogvatartottak különféle interaktív oktatási programokon vehetnek részt, különféle szakmákat tanulhatnak és készségeket sajátíthatnak el virtuális környezetben. Így például egy autószerelő műhely, konyha, vagy ápolói munkaadó szimulációja révén a fogvatartottak szakmai tapasztalatokat szerezhetnek anélkül, hogy elhagynák az intézetet. Az ilyen képzések segíthetik a fogvatartottak jövőbeli munkaerőpiaci integrációját, és növelhetik az önállóságukat, ami minden fogvatartott esetében alkalmazható, függetlenül attól, hogy dolgozott-e valaha, vagy sem. Mivel az új technológia alkalmazása innovatív és érdekes, vélhetően pozitív hatást, visszacsatolást váltana ki a fogvatartottakból.

Mentális egészség és virtuális terápia

A fogvatartottak mentális egészségének támogatása alapvető része a sikeres reintegrációnak. A metaverzum ebben is szerepet játszhat különféle virtuális terápiás eszközök és programok révén. A VR-terápiák és virtuális segítő csoportok olyan biztonságos környezetet teremthetnek, ahol a fogvatartottak megoszthatják tapasztalataikat, és támogató közösségekre találhatnak. A szorongás, a depresszió és a trauma kezelésére használt virtuális terápiás programok különösen hasznosak lehetnek, mivel lehetővé teszik a fogvatartottak számára, hogy kontrollált, de realisztikus helyzetekben próbálják ki az önálló stresszkezelési technikákat. Ha egyedül szeretnék megoldani a feladatot, és más emberekkel nem szeretnék megosztani azt, abban segítséget tudnak nyújtani az AI által vezérelt NPC-k.

A virtuális valóság lehetőséget kínál arra, hogy a fogvatartottak kiléphessenek a bv. intézet szűkös fizikai környezetéből, és részt vehessenek virtuális túrákon, például természetjáráson vagy múzeumlátogatáson. A pozitív visszacsatolásnál jobb és előre mutatóbb dolog – különösen egy fogvatartott esetében – nem létezik. Az ilyen élmények segíthetnek a fogvatartottak mentális regenerálódásában és hozzájárulhatnak az érzelmi stabilitás kialakításához és fenntartásához.

A társadalmi kapcsolatok megőrzése

A társadalmi kapcsolatok fenntartása elengedhetetlen a fogvatartottak rehabilitációjában és a társadalomba való sikeres visszailleszkedésben. A metaverzum ehhez is számos megoldást kínál. A metaverzum lehetőséget biztosít arra, hogy a fogvatartottak virtuálisan találkozzanak családtagjaikkal és barátaikkal, ami segíthet fenntartani az érzelmi kötődést és csökkenteni a társadalmi elszigeteltséget, amelyet a szabadságvesztés büntetés okozhat. Egy ilyen virtuális találkozást a tanulmányomban említett haptikus eszközökkel még életszerűbbé lehet tenni. A fogvatartottak részt vehetnek olyan virtuális közösségi programokban, amelyek célja a társadalmi kapcsolatok ápolása, és új kapcsolatok kialakítása. Ezek a programok lehetnek például önszorgító csoportok, ahol a résztvevők támogatást nyújthatnak egymásnak a rehabilitáció során. Az egész metaverzum elképzelésnek meglátásom szerint az a legfőbb pozitívuma, hogy sem a fogvatartottnak nem kell elhagynia az intézet területét ahhoz, hogy ezeket az eseményeket megélje, sem a civil oktatókat, munkáltatókat nem kell beengednünk az intézetbe, ezzel elkerülve a lehetséges kockázatokat.

Biztonság és felügyelet a metaverzumban

A metaverzum technológia nemcsak a fogvatartottak fejlesztésében és jólétének biztosításában játszhat szerepet, hanem az intézetek biztonságának növelésében is. A digitális ikrek technológiával minden intézet minden objektumát és az abban levő embereket egy virtuális intézetben lehetne figyelemmel kísérni. Érzékelő szenzorok elhelyezésével, a bv. intézet bármely pontját szemmel lehet tartani, természetesen a metaverzumban számos programozási lehetőség mellett az is megoldható, hogy a mozgó objektumokat (külsően például drón, belsően például fogvatartottak) rögtön jelezze. Ezen technológia nagyon sokat tudna segíteni a bv. intézetekben lévő éjszakai ellenőrzésekben, akár azok kiváltásában is. Nem mellesleg egy esetleges szökés megakadályozásában is segítséget nyújtaná a szervezet számára.

A metaverzum bevezetésének kihívásai és kockázatai

Míg a metaverzum alkalmazása számos előnyt kínál, fontos figyelembe venni az ezzel járó kihívásokat és kockázatokat is. A metaverzum bv. intézetekben történő alkalmazása különböző biztonsági aggályokat vethet fel. A fogvatartottak virtuális környezetben való jelenléte lehetőséget adhat tiltott kommunikációra, vagy a szabályok megkerülésére. A virtuális eszközök és programok sérülékenyek lehetnek a kibertámadásokkal szemben, amelyek kockázatot jelentenek az intézetek biztonságára és az adatvédelemre nézve. Talán ez a legfontosabb sebezhetősége a projektnek, amely nagy figyelmet igényel.

A technológiai hozzáférés egyenlőtlensége komoly kihívást jelenthet. Nem minden fogvatartott rendelkezik ugyanazokkal a digitális készségekkel, ami akadályozhatja a metaverzumban való részvételüket. Ez különösen fontos lehet a digitális szakadék kiküszöbölésében. Természetesen ez a projekt a jövő generációjának készül. Mivel a rendszer kialakulóban van, a bevezetéséről és működéséről még nagyon korai lenne beszélni mind kivitelezői, mind befogadói oldalról nézve. Jelen társadalomban – ami alatt nem csak a fogvatartotti populációt értem – mai napig vannak, akik okostelefont sem használnak. Ezzel természetesen semmi probléma nincs, csak el kell fogadnunk, hogy őket a metaverzum nem fogja elragadni. Ellenben, ha az online világ azzal a sebességgel fejlődik, ahogyan az elmúlt tíz évben, akkor nem kizárt, hogy ezek az elképzelések 2-3 év múlva már a bv. intézetek falain belülre kerülhetnek.

A rendszer kiépítéséhez, és a szükséges eszközök beszerzéséhez jelentős beruházásra lenne szükség. Egy haptikus ruha ára – minőségtől függően – 200 000 forinttól egészen 2 000 000 forintig terjedhet, a VR szemüveg alap kategóriában 200 000 forintba, míg egy komolyabb darab 500 000 forintba is kerülhet. Érdemes megemlíteni, hogy vannak olyan szemüvegek is, amik nem csak VR, hanem AR megjelenítésre is képesek, vagyis miközben látjuk a szobánkat, a szoba közepére jeleníti meg a vetíteni kívánt képet. Ilyen például az Apple Vision Pro, ami jelenleg hazánkban hozzávetőleg 1 849 900 forintos áron érhető el. Ezek mellé az eszközök mellé a bv. szervezetnek vásárolnia vagy bérelnie kellene egy szervergépet, valamint az informatikai infrastruktúráját is szükséges lenne fejleszteni, ami szintén jelentős összegbe kerülne.

Összegzés

Technológiai infrastruktúra kialakítása

Ahhoz, hogy a metaverzum sikeresen integrálódjon a bv. szervezet rendszerébe, számos tényezőt figyelembe kell venni többek között az infrastruktúra kiépítésének feltételeit, a személyi állomány és a fogvatartottak oktatásának tematikáját, a jogi és szabályozási keretek kialakítását, valamint a megfelelő partnerek és technológiai szolgáltatók bevonását.

A metaverzum bevezetéséhez a bv. intézetekben elengedhetetlen a megfelelő technológiai infrastruktúra kialakítása. A metaverzum alapja egy stabil és gyors internetkapcsolat. Minden bv. intézetnek ki kellene építenie a szükséges hálózati infrastruktúrát, amely képes kezelni a magas adatátviteli sebességet és a VR platformok által generált jelentős mennyiségű adatot. A metaverzum élményeinek eléréséhez megfelelő VR eszközökre van szükség. Ezek közé tartoznak a VR szemüvegek, a mozgásérzékelők, a haptikus ruha és kesztyű, illetve egyéb kiegészítők, amelyek lehetővé teszik a fogvatartottak számára, hogy interaktív módon vegyenek részt a programokban. Ezeknek az eszközöknek

a beszerzése, karbantartása és rendszeres frissítése elengedhetetlen. A rendszer használata során biztosítani kell az intézet biztonsági előírásainak betartását. Az eszközöknek és a szoftvereknek rendelkezniük kell olyan beépített biztonsági funkciókkal, amelyek megakadályozzák a jogosulatlan hozzáférést, az illegális kommunikációt, valamint a virtuális térben való visszaéléseket.

A személyi állomány és a fogvatartottak oktatása

A metaverzum hatékony alkalmazása érdekében fontos, hogy mind a személyi állomány, mind a fogvatartottak megfelelő oktatást kapjanak. A felügyelőknek, reintegrációs tiszteknek, pszichológusoknak, és más érintett szakembereknek oktatást kell biztosítani a metaverzum használatáról és kezeléséről, ami magában foglalja a VR eszközök használatát, a virtuális környezetek felügyeletét, valamint a biztonsági szabályok betartását. A fogvatartottakat fel kell készíteni a metaverzum alkalmazására, ami azok számára különösen fontos, akiknek nincs tapasztalatuk a digitális eszközök használatában. Az oktatási programoknak ki kell térniük az eszközök használatára, az alapvető számítógépes készségek fejlesztésére, valamint az etikai irányelvek betartására, betartatására. A VR és metaverzum alapú rehabilitációs programok megvalósításához pszichológusok és mentálhigiénés szakemberek bevonása szükséges, akik segíthetnek a terápiás programok kidolgozásában és felügyeletében.

Jogi keretek és használati szabályok kialakítása

A metaverzum bevezetése szükségessé teszi a jogi keretek és a használatra vonatkozó szabályok kidolgozását. Mivel a metaverzum alkalmazása során rengeteg szenzitív adat kerül feldolgozásra, biztosítani kell az adatvédelmi jogszabályoknak való megfelelést. Ez magában foglalja a GDPR⁴⁵ (General Data Protection Regulation) és a bv. intézetek speciális adatvédelmi szabályozásainak figyelembe vételét.

Fontos, hogy egyértelmű etikai irányelvek és protokollok szülessenek a metaverzum használatával kapcsolatban. Ezeknek az irányelveknek tartalmazniuk kell a virtuális világban történő visszaélések megelőzését, a személyi állomány és a fogvatartottak jogainak védelmét, valamint az eszközök használatának szabályozását. A metaverzum bevezetése előtt érdemes kísérleti projekteket indítani egyes bv. intézetekben, hogy felmérjük a technológia hatékonyságát, és azonosítsuk a lehetséges kockázatokat. Ezek a tesztelések segíthetnek a jogi és alkalmazási szabályok kereteinek pontosításában.

45 Az Európai Unió által 2016-ban elfogadott, 2018. május 25-én hatályba lépett adatvédelmi rendelet, amely célja az uniós polgárok személyes adatainak védelme és az adatkezelési szabályok egységesítése az EU területén. A GDPR szigorúan szabályozza a személyes adatok gyűjtését, tárolását és feldolgozását, valamint meghatározza az egyének adatvédelmi jogait és a szervezetek kötelezettségeit.

Stratégiai partnerek és technológiai szolgáltatók bevonása

A metaverzum bevezetése nem valósítható meg megfelelő partnerek és szolgáltatók bevonása nélkül. Fontos olyan megbízható technológiai partnereket találni, akik megfelelő tapasztalattal és szakértelemmel rendelkeznek a VR és metaverzum alkalmazása terén - nagyvállalatok, startupok, vagy akár kutatóintézetek – amelyek részt vehetnek a bv. intézetekre szabott megoldások kidolgozásában és tesztelésében. A kormányzati szervek, valamint a civil és nonprofit szervezetek is fontosak lehetnek a metaverzum bevezetésének támogatásában, különösen a jogi keretek kialakítása és a társadalmi elfogadottság előmozdítása terén.

Zárszó

Tanulmányomban igyekeztem átfogó képet alkotni a metaverzum büntetés-végrehajtási rendszerben való alkalmazásának lehetőségeiről. Világossá vált számomra, hogy a digitális fejlődés és az online tér egyre inkább afelé halad, hogy a metaverzum beépüljön a mindennapjainkba, és ezzel együtt a büntetés-végrehajtás világába is.

Természetesen tisztában vagyok az általam említett javaslatok és ajánlások súlyával, valamint a megvalósításukhoz szükséges anyagi és technológiai erőforrások nagyságával. Egy ilyen rendszer bevezetése nem egyik napról a másikra történik, hanem hosszú távú fejlesztési és szabályozási folyamat eredményeként valósulhat meg. Az azonban biztos, hogy már most foglalkoznunk kell ezzel a kérdéssel, hiszen a technológia fejlődése előbb-utóbb elkerülhetetlenné teszi az ehhez kapcsolódó döntések meghozatalát.

Bár a metaverzum bevezetése számos kihívást rejthet magában, a potenciális előnyei megkérdőjelezhetetlenek. Két kiemelkedő érv szól mellette: egyrészt jelentősen csökkentheti a szolgáltatást teljesítő állomány munkaterheit, másrészt mérsékelheti a fogvatartottak által jelentett biztonsági kockázatokat, hiszen lehetőséget teremt arra, hogy bizonyos oktatási, terápiás és rehabilitációs programok anélkül valósuljanak meg, hogy a fogvatartottaknak el kellene hagyniuk az intézet területét.

Felhasznált irodalom

- Antonopoulos, Andreas M. – Wood, Gavin (2014): *Mastering Bitcoin: Unlocking Digital Cryptocurrencies*, O'Reilly Media
- Ball, Matthew (2022): *The Metaverse: And How it Will Revolutionize Everything*, WW Norton & Company
- Boellstorff, Tom (2008): *Coming of Age in Second Life: An Anthropologist Explores the Virtually Human*
- Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja. Online: <https://bv.gov.hu/> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Castronova, Edward (2005): *Synthetic Worlds: The Business and Culture of Online Games*. University of Chicago Press
- Cornet, Liza J. M. – Van Gelder, Jean-Louis (2020): *Virtual reality: a use case for criminal justice practice*. 5–11.
- Csűrös Dávid (2022): *4E Kogníció és Virtuális Valóság a Design Szemszögéből*. Referenciamunka a Művészettudomány PhD jelentkezéshez
- Dionisio, John David N. – Burns, William G. III. – Gilbert, Richard (2013): *3D Virtual Worlds and the Metaverse: Current Status and Future Possibilities*. *ACM Computing Surveys*, 45(3):1–38.
- Downes, Paul (2021): *6 lehetőség a fogvatartottak oktatáshoz való hozzáféréseinek javítására Európában*. EPALÉ – Európai Felnőttképzési Elektronikus Platform. Online: <https://epale.ec.europa.eu/hu/blog/6-lehetoseg-fogvatartottak-oktatashoz-valo-hozzaferesenek-javitására-europában> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Drescher, Daniel (2017): *Blockchain Basics: A Non-Technical Introduction in 25 Steps*. Apress
- Fuller, Aidan – Fan, Zhong – Day, Charles – Barlow, Chris (2020): *Digital Twin: Enabling Technologies, Challenges and Open Research*. IEEE Access
- Grieves, Michael (2014): *Digital Twin: Manufacturing Excellence through Virtual Factory Replication*. Digital Twin White Paper
- Gulyás Rebeka – Sipiczki Zoltán (2023): *A Metaverzum: Új dimenziók az oktatásban, szórakoztatásban, divat- és reklámparban, valamint a gazdaságban*. *Gazdaság és Társadalom*, 34(3), 69–88.
- Hinkel Tamás (2020): *A mesterséges intelligencia térhódítása a büntetés-végrehajtásban – Azaz a fogvatartás biztonságát támogató mesterséges intelligencia bevezetését megalapozó eszközök és tevékenységek vizsgálata*. *Börtönügyi Szemle*, 2020/4. különszám. Online: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/BSZ%202020-4%20Online.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Howard, Rheingold (1991): *Virtual Reality: The Revolutionary Technology of Computer-Generated Artificial Worlds – and How It Promises to Transform Society*. Simon & Schuster
- Jobbágy Szabolcs (2022): *Metaverzum, a virtuális univerzum, világunk digitális kivetülése. Utópia vagy kézzelfogható valóság a digitális jövőben?* *Hadtudományi Szemle*, 15(2), 131–160.
- Kővári Attila (2023): *Metaverzum jelentése, koncepciója és taxonómiája*. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences*, 13(2), 69–88.
- McDougall, Cynthia – Pearson, Dominic A. S. – Torgerson, David J. – Garcia-Reyes, Maria (2017): *The effect of digital technology on prisoner behavior and reoffending: a natural stepped-wedge design*. 3–22.
- Nakamoto, Satoshi (2008): *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. Whitepaper
- Osseiran, Afif – Monserrat, José F. – Marsch, Patrick (2016): *5G Mobile and Wireless Communications Technology*. Cambridge University Press
- Parisi, Tony (2015): *Learning Virtual Reality: Developing Immersive Experiences and Applications for Desktop, Web, and Mobile*. O'Reilly Media
- Pereira, Fracisco C. – Santos, José M. (2021): *Digital Twin Technologies and Smart Cities*. Springer
- Russell, Stuart – Norvig, Peter (2016): *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Pearson

- Szeleccki Szilveszter (2023): A Metaverzum értelmezése és katonai célú meghatározása 2. rész – rendszer-szintű értelmezés. *Hadmérnök*, 18(4), 147–158.
- Troy Allard – Richard Wortley – Anna Stewart (2006): Purposes of CCTV in Prison. *Security Journal*, Volume 19, Issue 1
- Tuente, Stéphanie Klein – Bogaerts, Stefan – Van Ijzendoorn, Sarah – Veling, Wim (2018): Effect of virtual reality aggression prevention training for forensic psychiatric patients (VRAPT): study protocol of a multi-center RCT. *BMC Psychiatry* volume
- Van Gelder, Jean-Louis – Hershfield, Hal E. – Nordgren, Loran F. (2013): Vividness of the future self predicts delinquency. *Psychological Science*, Volume 24, Issue 6
- Zivanai, Eugenia – Mahlangu, Gilbert (2022): Digital prison rehabilitation and successful re-entry into a digital society: A systematic literature review on the new reality on prison rehabilitation. *Cogent Social Sciences*, 2–7.

Hezam Leila Melinda

ZÁRT TEREK, NYITOTT KÉRDÉSEK: A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS MINT A VALLÁSI ÉS PSZICHOLÓGIAI TRANSZFORMÁCIÓ KATALIZÁTORA¹

*Locked spaces, open questions: Prison service as a catalyst
of religious and psychological transformation¹*

TANULMÁNY

A hazai büntetés-végrehajtás az elmúlt évtizedekben sajátos fejlődési pályát járt be: a szocialista „átnevelés” eszméjétől a nevelési optimizmuson át a reintegráció realista szemléletéig. A szakmai diskurzus ma inkább a börtönviszonyok optimalizálása és az alternatív szankciók köré szerveződik.² A vallásgyakorlás biztosítása ugyanakkor sajátos reintegrációs potenciált hordoz. A tanulmány kvalitatív interjú alapján vizsgálja, miként válhat a börtön zárt tere spirituális terré, amely elősegíti az identitás újjászerveződését. Külön figyelem irányul a családi szocializációra, a megtérés élményére és a vallás pszichológiai szerepére.

Kulcsszavak: vallás, reintegráció, identitás-rekonstrukció, Wong-modell, megküzdés

The Hungarian Prison Service has followed a unique development path in recent decades: from the socialist idea of “re-education” through educational optimism to a realistic approach to reintegration. Today, professional discourse is more focused on optimizing prison conditions and alternative sanctions.² At the same time, ensuring religious practice carries a unique reintegration potential. Based on qualitative interviews, the study examines how the locked space of a prison can become a spiritual space that promotes the reorganization of identity. Special attention is paid to family socialization, the experience of conversion, and the psychological role of religion.

Keywords: religion, reintegration, identity reconstruction, Wong model, coping

1 Testimonium internum Spiritus Sancti (A Szentlélek belső bizonyágtétele), Kálvin J. (2000)

2 Lőrincz J. (2009) p. 103., Juhász Zs. (2019) p. 165–179.

Bevezetés

A hazai visszaesési mutatók és a regisztrált bűncselekmények száma¹ évről évre alig mutat változást, ami komoly szakpolitikai aggodalomra adhat okot, valamint indokolttá válik a fogvatartottak körében működő reintegrációs programok hatékonyságának rendszeres felülvizsgálata. A vallásgyakorlás és a bűnelkövetés közötti kapcsolat vizsgálata a szakmai diskurzusban mindaddig viszonylag csekély figyelmet kapott. Ez a hiány különösen figyelemre méltó annak fényében, hogy a meglévő szakirodalom – elsősorban az angolszász, de részben a hazai kutatások is – következetesen kimutatták a vallásgyakorlás és a bűnelkövetés közötti statisztikailag szignifikáns kapcsolatot, amely fordított arányosságot mutat.

A reintegráció szakrális megközelítése,² valamint a vallás és a bűnelkövetés közötti összefüggések feltárása olyan releváns felismeréseket kínálhat mind a tudományos szférá, mind a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia kidolgozói számára, amelyek végső soron az igazságszolgáltatás (azaz a bűnmegelőzés) általános hatékonyságát is előmozdíthatják.³

A vallásgyakorlás – a morális tudat és a felelősségvállalás aktiválásán keresztül – olyan fejlődési folyamatokat indíthat el, amelyek termékeny talajt biztosíthatnak a reintegráció sikeréhez. Hatásai a személyes és a közösségi szinten egyaránt megjelenhetnek, és mindkét dimenzióban lehetőséget kínálnak arra, hogy az egyén képes legyen meghaladni azokat a szűkebb társadalmi, szubkulturális vagy családi mintákat, amelyek korábban magatartását irányították. Ez a sajátosság alkalmassá teszi a vallást arra, hogy a különböző összetételű börtönpopulációk körében is olyan programként működjön, amely empirikusan is vizsgálható reintegrációs potenciállal bír.

Ily módon a vallás sajátos struktúrája minden egyes fogvatartott számára megteremtheti a személyes átalakulás és a társadalmi visszailleszkedés lehetőségét.⁴ A vallás azon képessége, hogy áthidalhatja a szociáldemográfiai és a kulturális különbségeket, megkülönbözteti az oktatástól, a foglalkoztatástól, az interperszonális és társadalmi kapcsolatok erősítését célzó tevékenységektől, valamint a kriminálpedagógiai nevelés módszereitől. A vallás e képessége abban áll, hogy egyetemes értékrendet, közös nyelvet és spirituális keretet kínál, amely túlmutat az egyén társadalmi helyzetén, iskolázottságán vagy etnikai hovatartozásán. Ez megkülönbözteti azoktól a reintegrációs eszközöktől, mint az oktatás, a munkáltatás vagy a társas kapcsolatok fejlesztése, amelyek

1 <https://bv.gov.hu/hu/bortonstatisztikai-szemle>;
https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0011.html

2 A tanulmány a „sacreintegráció” kifejezést használja a reintegráció szakrális dimenziójának jelölésére. A terminust a szerző doktori értekezésében vezeti be.

3 Johnson, B., Schroeder, C. (2014) p. 1–14., Hezam L. (2025) p. 8–10.

4 Cullen, F. (2010), p. 156.; Hezam L. (2025) p. 70–71.

jellemzően a meglévő társadalmi különbségek mentén működnek. Míg ezek gyakran differenciáltan érhetőek el vagy hatnak, a vallás közös nevezőként képes funkcionálni különböző háttérű fogvatartottak között is.

A statisztikai alapú hatékonyságvizsgálatok mellett a börtönélményekről szóló narratívák is jelentős ismeretértékkel bírnak. Ezek nem pusztán szubjektív élettörténeti beszámolók, hanem olyan empirikus források, amelyek feltárhatják a szocializációs előtörténet, a trauma és a vallási dimenzió identitásrekonstrukciót⁵ előidéző összefüggéseit, új perspektívát kínálva a reintegráció számára. Az identitás átfogó újraszerveződéséhez vezető folyamatban a vallás mediátorként működhet: egyrészt erőforrást nyújt a krízishelyzetek kezeléséhez, másrészt új értelmezési keretet adhat a szenvedésnek és a múlt traumáinak feldolgozásához.⁶

A jelen tanulmányban elemzett interjú szemléletes példát kínál arra, miként fonódhatnak össze a családi szocializáció során kialakult pszichológiai adaptációs minták és a vallás – mint transzformatív erő –, zárt intézeti környezetben.⁷

2025. május 15-én Olaszországban, Assisiben került megrendezésre a Prison Alpha⁸ nemzetközi szervezet börtönmissziós konferenciája, amelyre a világ minden tájáról érkeztek olyan szakemberek, akik az Alpha speciális börtönmissziós programját végzik különböző büntetés-végrehajtási intézetekben (a továbbiakban: bv. intézet). A találkozó lehetőséget teremtett a személyes kapcsolódásra, tapasztalatcserére és inspiráló történetek megosztására.

Itt talákoztam Tofttal, egy dán börtönmissziós munkatárssal és volt elítélttel, akivel interjút is készítettem. Toft Skandináviában került börtönbe, ahol radikális fordulatot vett az élete: ott találkozott Jézussal, és ez a találkozás mindent megváltoztatott számára.

Ma feleségével együtt olyan vállalkozásokat hoznak létre, amelyek keresztény üzenetet közvetítenek, miközben Dániában egy csapat élén a „*Free Inmate*” (magyarul: „*szabad fogvatartott*”) nevű programot vezeti. A kezdeményezés célja, hogy a gyülekezetek

5 Az identitásrekonstrukció az egyén önazonosságának újraértelmezése, amely a korábbi élettapasztalatok kritikai feldolgozásával és új jelentésadással (átkeretezéssel) jár, lehetővé téve a társadalomba való konstruktív visszailleszkedést.

6 Hezam L. (2025) p. 128.

7 Az interjú közzétett változatának elméleti keretei a szerző Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájában készült doktori disszertációjából származik [vö. Hezam L. (2025)]

8 A Prison Alpha program 1995-ben, az Egyesült Királyságból indult, amely a keresztény hit alapjainak megismerésére kínál lehetőséget fogvatartottak számára. A program hatékonyságát 2018-ban a Barna Group globális hatástanulmánya is igazolta, amely több mint ötszáz, különböző etnikai és kulturális háttérrel rendelkező résztvevő visszajelzésére épült (Barna Group, 2018). Hazánkban az Alpha-program egyre több bv. intézetben biztosít foglalkozási lehetőségeket.

nyitottá, befogadóvá váljanak arra, hogy a szabadulás után a volt fogvatartottakat egy új, egészséges közösségbe fogadják, és támogatást nyújtsanak számukra, valamint családjaiknak.⁹

Családi szocializáció és pszichológiai adaptáció

A reintegráció nem korlátozható csupán a tudásbővítésre vagy gyakorlati ismeretek átadására, mert ha a társadalmi értékek közvetítése elmarad, a visszailleszkedést célzó törekvés tartalmilag kiüresedik. A bv. szervezetnek ezért hangsúlyt kell helyezni a fogvatartottak társadalmi értékek iránti attitűdjének vizsgálatára és alakítására, valamint interperszonális kapcsolatainak és társadalmi interakcióinak fejlesztésére is. A társadalmi visszailleszkedés szempontjából kulcsszerepet tölt be a család: érzelmi szükségleteket kielégítő funkciója támogathatja az egyén mentális állapotát, kijelölheti (különösen a fiataloké) lelki fejlődésének irányát, valamint az elsődleges szocializáció színtereként jelentős személyiségformáló erővel bír. A család tehát hozzájárulhat a társadalmi együttéléshez szükséges normakövető magatartás kialakításához, funkcióinak hatékony működése pedig elősegítheti a személyiség egészséges fejlődését.¹⁰ A vizsgált interjúalany életútja jól példázza, miként alakíthatja a szülői háttér és a gyermekkori érzelmi környezet azokat a pszichológiai és spirituális mintázatokat, amelyek később a hit felé fordulásban és a reintegrációs folyamatban is megjelenhetnek.

Az interjú során az alany arra a kérdésre, hogy hogyan írná le azokat a kulcsfontosságú fordulópontokat az életében, amelyek végül a keresztény hit mellett való elköteleződéshez vezettek, a következő választ adta: *„Három fiútestvér közül én voltam a legidősebb, anyával, apával nőttem fel. Apám alkoholistá volt, így gyerekkoromban szinte minden ünnep rémálommá vált, mert mindig részeg volt. Ma már tudom, hogy ez óriási hatással volt rám. Emiatt megtanultam megfelelni: érzékeltem otthon a hangulatot, és mindig próbáltam kedves és pozitív lenni, hogy jobb légkört teremtsék.”* Az interjúalany visszaemlékezései rávilágítanak arra, hogy a családi szocializációban fellelhető anomáliák és hiányosságok (különösen a szülő szenvedélybetegsége) az egyénben tartós megfelelési és érzelmszabályozási stratégiákat alakíthatnak ki.

Az interjúalany válaszában további részében az egyébként vallásos családi háttér, a szülők jelenléte hangsúlyosan jelenik meg. Elmondta, szülei vallásos szemléletben nevelték, amely elsősorban vallási rituálék (keresztény imádságok és ünnepi templomlátogatások) formájában volt jelen gyermekkorában. Mindemellett az apai kapcsolat érzelmi hiánya tartós nyomot hagyott benne, apját inkább a család fenntartójaként, semmint érzelmi támaszként jellemezte, amely tapasztalatot csak felnőttkori perspektívából

⁹ <https://alphaitalia.org/pmc25-eng/>

¹⁰ Hegedűs J. (2019) p. 116–128.; Hezam L. (2025) p. 56.

tudott újraértelmezni. Narratívájában kiemelte, hogy a börtönbe kerülés jelentette számára a legmeghatározóbb fordulópontot. Ez az esemény addigi életvitelének – „*utazások, sikeres vállalkozások, alkohol és párkapcsolatok*” – lezárását, egyben egy mély egzisztenciális töréspontot jelentett. Ez a személyes tapasztalat összhangban áll azzal a tágabb megfigyeléssel, hogy a fogvatartotti populáció látéleletet nyújthat az interperszonális hiányállapotokról és az azokkal való megküzdés módjáról.

Egzisztenciális töréspontok és spirituális átalakulás a büntetés-végrehajtásban

A vallás szerepének tágabb értelmezése iránti folyamatosan növekvő igényét jól tükrözi a kortárs pszichológiai és szociológiai szakirodalomban formálódó konszenzus, amely szerint a vallás érdemben alakítja az egyén személyiségét és életvezetési mintázatait.

A kérdés ma már nem az, hogy a vallás hatást gyakorol-e, hanem az, hogy ez a hatás milyen jellegű, és milyen életterületeken jelenik meg.

A vallás egzisztenciális jelentőségének mélyebb megértését segítheti Wong személyiségmodellje, amely az emberi létezést három alapvető dimenzió – fizikai, pszichológiai és spirituális – mentén írja le. E megközelítés szerint az ember testi, mentális és transzcendenciára irányuló lény egyszerre, így fejlődésének és alkalmazkodási mechanizmusainak vizsgálata is csak e hármas egység figyelembevételével lehet teljes.¹¹

E modell keretei között értelmezhetővé válik az a megállapítás is, amelyet több (jelen írásban is hivatkozott) empirikus kutatás is alátámaszt: a vallásgyakorlás hatása nem korlátozódik a spirituális élmények világára, hanem a fizikai egészségi állapotra, valamint a pszichológiai megküzdőképességre is pozitívan hathat. A vallásos gyakorlat – különösen rendszeres és integráltan jelen lévő formáiban – hozzájárulhat a testi jóllét fenntartásához, a mentális stabilitás megerősítéséhez, és olyan értelmezési keretet kínálhat, amely segíti a szenvedés átkeretezését, annak elviselését, valamint spirituális értelemmel való felruházását.¹²

E háromdimenziós megközelítés keretében értelmezhető az interjúalany beszámolója is, amely szerint a bv. intézetben töltött két év életének meghatározó időszakává vált. Ez az időszak egyszerre jelentett fizikai visszavonulást a külvilágtól (fizikai dimenzió), valamint intenzív belső munkát, amely a múltbeli események és saját viselkedésének mélyebb megértésére irányult (pszichológiai dimenzió). A börtönének számára egyfajta menedékként szolgáltak, amelyek során nemcsak bibliatanulmányozásra, hanem

¹¹ Wong, P. (1998) p. 359–394.

¹² Hezam L. (2025) p. 149–150.

olyan szakirodalmak olvasására is időt fordított, amelyek az alkoholizmus családi hatásait, az idegtudomány, a filozófia és a pszichoterápia kérdéseit érintették. E tevékenységek együttesen járultak hozzá ahhoz, hogy új értelmezési mintázatokat alakítson ki önmagáról és emberi kapcsolatairól. Elmondása szerint a kezdeti hetekben vallásos megtapasztalást élt át, amelynek során életét Jézusnak ajánlotta, és a keresztény hit útmutatásai mentén kezdte újrászervezni mindennapjait (spirituális dimenzió).

A beszámolóból az is világosan kirajzolódik, hogy az önreflexiót ösztönző tevékenységek – mint a bibliatanulmányozás és a társadalmi kérdéseket feldolgozó olvasmányok – nem pusztán értelmi szinten hatottak, hanem egy mély, vallásos élményre épültek. Ez az élmény az interjúalany elmondása szerint egy ima során átélt belső megtérés volt, amelyet erős bűnbánatérzés, megbocsátás-élmény és Isten személyes jelenlétének megtapasztalása kísért. Ez a fordulat indította el az önvizsgálatot és az értékrend átalakulását, így ez tekinthető az egész belső változási folyamat kiindulópontjának.

Emellett hangsúlyozta, hogy a mindennapok nehézségeiben a szoros Istenkapcsolat – különösen az imádság és a Biblia rendszeres tanulmányozása – segítette őt a belső béke megőrzésében és elmélyítésében. Az elbeszélés tanúsága szerint a vallásos gyakorlatok és a tudományos ismeretszerzés egymást erősítve szolgálhatták a pszichológiai feldolgozást és az identitásrekonstrukciót.¹³

„Mivel már korán átadtam az életemet Jézusnak, szeretet és együttérzés volt bennem a többi fogvatartott iránt. Ezért, ha új ember érkezett a börtönbe, és nehéz időszakon ment keresztül, az örök gyakran megkértek, hogy beszéljek vele. Így sok olyan férfi, aki küzdött, a barátommá vált. Ez Isten áldása volt, és hiszem, hogy Isten győzte meg az öröket, és vezette ezeket az embereket a cellámhoz, hogy bátortét kaphassanak.”

A vallási meggyőződés elmélyülésére jelentős hatást gyakorolhatnak a személyes kapcsolatok is. Ezt erősíti meg az interjúalany beszámolója, amely szerint különösen meghatározó élményt jelentett számára a nemzetközi Prison Alpha csoport jelenléte, amely rendszeres bibliatanulmányozó alkalmakat szervezett a börtön falain belül. A vallási közösséghez való tartozás élménye reményt nyújtott számára, és – saját megfogalmazása szerint – a börtönének „fényugarává” vált, nemcsak önmaga, hanem fogvatartott társai számára is. Elmondása szerint e támogatás nélkül aligha lett volna képes új, kiegyensúlyozott életet kezdeni szabadulását követően; az alkalmakat tartó börtönmissziós csoport tagjai pedig a mai napig aktívan jelen vannak az életében. Az elemzett narratíva megerősíti, hogy a vallási közösségek jelenléte a börtönben olyan támogató szociális hálót teremthet, amelynek hatása túlmutat a fogvatartás időszakán, és hosszú távon is elősegítheti a reintegrációt.

13 Hezam L. (2025) p. 354.

A börtönmisszió mint reintegrációs erőforrás a büntetés-végrehajtási rendszerben

A börtönmisszió jelentősége abban ragadható meg, hogy a reintegrációs folyamatba integrálja a spirituális dimenziót, amely a pszichológiai megküzdés egyik kulcseleme lehet. Ezt az interjúalany a következőképpen fogalmazta meg:

„Egyszerűen fogalmazva: börtönmisszió nélkül nincs remény vagy egészséges jövő a fogvatartottak számára.”

A hit és a spiritualitás gyakorlása a bv. intézetekben azonban sajátos keretek között valósul meg, amely különbséget mutat a szabadságban tapasztalható vallási élethez viszonyítva. A vallásgyakorlás sajátos feltételeiről így számolt be:

„Számomra a fő különbség az, hogy a börtönben rengeteg idő van egyedül lenni – a Bibliával és önmagaddal. Van időd olvasni, imádkozni, elmélkedni. Szabadon ez kihívássá válik. Sok volt fogvatartott ismerősömtől tudom, hogy a legnagyobb nehézség az, ha nincs mentoruk – ilyenkor nehéz kitartani az új élet mellett. Mert szinte minden embernek szüksége van valakire, akivel együtt haladhat ezen az úton.”

A börtönmissziós munka során a saját múlt és a személyes élettörténet felhasználása inspirációs erőforrásként szolgálhat mások számára. Az interjúalany megfogalmazta, kulcsfontosságúnak tartja, hogy az egyház szorosabban együttműködjön a bv. intézetekkel a bűnözési ráta csökkentése, valamint a sikeres társadalmi reintegráció elősegítése érdekében. Hangsúlyozta, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a fogvatartottak egy idő után visszatérnek a társadalomba. Ha addig semmilyen támogatást nem kapnak, nagyobb valószínűséggel követnek el újabb bűncselekményt, ezért az állami és egyházi szereplőknek rendszeresen egyeztetniük kellene arról, miként tudják saját feladataikat úgy összehangolni, hogy az a társadalom egészének javát szolgálja. A börtönmisszió keretében kiemelt jelentősége van annak is, hogy a vallással szemben bizonytalan fogvatartottak felé olyan üzeneteket közvetítsen, amely lelki támaszt nyújt, és elősegíti a spirituális útkeresést. A vallás felé nyitás kapcsán így fogalmazott:

„Semmit nem veszíthetsz, de mindent nyerhetsz. A Krisztusba vetett hitem teljesen megváltoztatta az életemet – a családomét is –, és még sosem volt ilyen jó az életünk. A hitemnek köszönhetően a börtön számomra nem pokol, hanem szentély lett.”

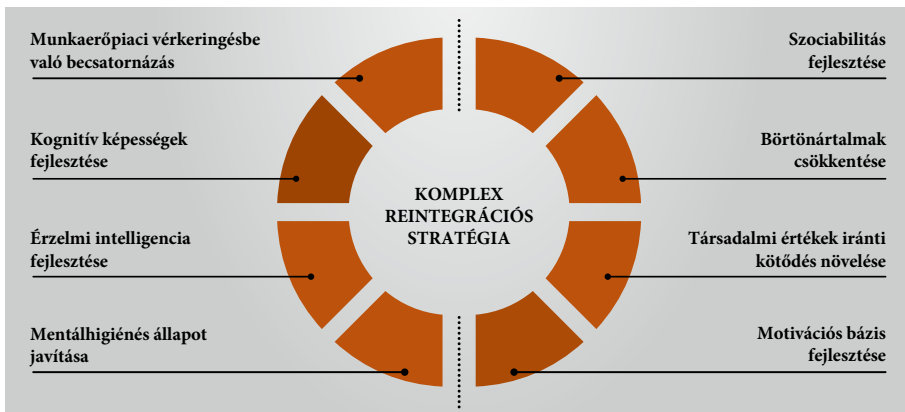
Az interjúalany története jól érzékelteti, hogy a hit nem csupán belső erőforrás, hanem a reintegráció folyamatának is meghatározó katalizátora lehet, a vallási erőforrások bevonása és az állam-egyház együttműködése nélkül pedig a reintegrációs törekvések nem lehetnek teljesek.

Záró gondolatok és szakpolitikai dilemmák

Nem kétséges, hogy a harmadlagos bűnmegelőzés¹⁴ összetett, holisztikus szemléletet igénylő feladat, ezért a reintegrációs szakismeret sem lehet szegmentált. Határait érdemes kitéríteni azzal, hogy a vallásra nem csupán alapjogi eszközként, hanem tudományosan vizsgálható, a hatékonyság lehetőségét magában hordozó reintegrációs programként tekintünk. A tudományos irodalom régóta hangsúlyozza, hogy a reintegrációs programok eredményessége több tényezőtől függ; ha ezek vizsgálatáról lemondunk, az nemcsak az eredményesség feladását jelenti, hanem azt is, hogy az igazságszolgáltatás végpontja csupán ott kezeli a „tünetet”, ahol az jelentkezik (a büntetéssel), nem pedig ott, ahol a „betegség” keletkezett.¹⁵ A vallásgyakorlás azonban méltán bizonyulhat olyan tevékenységnek, amely megfelel a reintegrációs programokkal szemben támasztott elvárásoknak, hiszen a probléma gyökerénél képes beavatkozni. Így érdemi, a bűnözést csökkenteni képes tényezőnek tekinthető.

A bv. intézetek reintegrációs programjainak individualizált reintegrációs tervekkel kell válaszolniuk olyan kihívásokra, mint a bv. intézetbe kerülés előtti viselkedési minták megváltoztatása, a börtönkörnyezetben tapasztalható ártalmak kezelése, valamint a fogvatartottak és a személyi állomány közötti konfliktusok kezelése. Sommásan fogalmazva, a reintegrációs programok alapvető céljait egy multiszisztématisztemikus szellemi optikán keresztül érdemes szemlélni. Ennek a szellemi optikának az alábbi ábra szerinti elemei azonosíthatók:

1. ábra: Multiszisztémás reintegráció¹⁶

14 A harmadlagos bűnmegelőzés a büntetésüket letöltött, illetve a büntető igazságszolgáltatásból kikerült személyek visszaesésének megelőzésére irányul. Középpontjában azok a beavatkozások és programok állnak, amelyek elősegítik a társadalomba való visszailleszkedést, és csökkentik a recidíva kockázatát, elsősorban reintegrációs és támogatási eszközök alkalmazásával.

15 Fellegi B. (2009) p. 252.

16 Forrás: A szerző szerkesztése

A vallásgyakorlás – amint azt számos, elsősorban angolszász területen megjelent kutatás is alátámasztja¹⁷ – képes hatást gyakorolni a komplex reintegrációs stratégia különböző tényezőire, a mentálhigiénés állapot javításától kezdve a társadalmi értékek iránti kötődés növeléséig. Az itt ismertetett interjú rávilágít, hogy a jelenlegi reintegrációs programok palettáján helye van a keresztény egyházi közreműködéssel biztosított vallási reintegrációs programoknak – kiváltképp a kategória- és kreditrendszerben –, valamint ezek továbbfejlesztésének. Ez a rendszer ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy a vallási programok tartalmilag gazdagodjanak és sokszínűbbé váljanak, túlmutatva a kizárólagos istentiszteleti formákon. Ugyanakkor fontos, hogy az alapszintű vallásgyakorlás – amelyhez nem kapcsolódik kredit – továbbra is megmaradjon alapjogként, míg a komplexebb, fejlesztő jellegű programok beépülhetnek a reintegrációs folyamat támogató elemei közé.

Emellett a vallási közösség a bv. intézet falain túl is nyújthat szociális támogatást a társadalmi kirekesztettség, a kudarc, a betegség vagy az önértékelési válság idején, és képes lehet átalakítani a jogszabályokat figyelmen kívül hagyó gondolkodásmódot, így elősegítheti a társadalomba való visszailleszkedést.

A fogvatartottak számára nyújtott mindenfajta szolgáltatással szembeni társadalmi ellenállás és a fogvatartás biztonsági követelménye azonban nehéz helyzetbe hozza a büntetés-végrehajtási szakpolitikát. A civil lakosság megtorló büntetőpolitikai beállítódása pedig aligha változott az elmúlt években, az állami büntetés-végrehajtási politika tehát ellenszélben kényszerül mozogni reintegrációs irányai kiválasztásában. A társadalmi ellenérzés azonban nem írhatja felül sem a fogvatartottak reintegrációs esélyeinek növelésére vonatkozó törekvéseket, sem a vallásgyakorlás alkotmányos jogát.

A fogvatartottak a büntetés-végrehajtási jogviszony keretében a bv. intézetekben érvényesülő szabályrendszerhez igazodnak. A vallásgyakorlás lehetősége minden intézményben biztosított, ugyanakkor a vallási oktatás sokszínűsége és a vallásalapú reintegrációs programok elérhetősége jelentős mértékben függ a rendelkezésre álló humán- és anyagi erőforrásoktól, valamint az adott egyház képviselőjének elérhetőségétől és az intézetbe történő látogatások gyakoriságától. A büntetés-végrehajtási intézetek nyitottak az egyházak képviselőivel való együttműködésre és közös programok megvalósítására.

Ha a bv. intézet lehetővé teszi a vallási programok diverzifikálását, valamint hogy a fogvatartottak felfedezzék, fejlesszék saját vallási meggyőződéseiket és reagáljanak azokra – a vallásszabadság figyelembevételével –, az nem csupán a szolidáris

17 Lásd még: Johnson, B., Larson, D. (2003); O'Connor, T. P., Duncan, J. (2011)

büntetés-végrehajtási környezetet erősítené, hanem a reintegrációs célkitűzések megvalósítását is elősegítené.¹⁸

A büntetés-végrehajtási szakpolitikai tendenciák vizsgálatakor – különös figyelemmel a 2024 márciusában végrehajtott jogszabály-módosításra, azaz a kategória- és kreditrendszer bevezetésére – felfedezhetők azok az innovációs szándékok, amelyek mentén a vallási alapokon nyugvó reintegrációs programok is egyre hangsúlyosabbá válhatnak. Ehhez azonban szükség van olyan, vallási reintegráció mellett elköteleződő elméleti és gyakorlati szakemberekre, akik hajlandók hidat képezve összekötni az ebben érintett színtereket: a tudomány kapcsolódó szektorait, az egyházat, az államot és a civil társadalmat. Az egyre hangsúlyosabbá váló együttműködési rendszerekkel újabb és újabb lehetőségek nyílnának meg a vallási reintegráció előtt. Érdemes tehát a vallásgyakorlást új perspektívából megvizsgálni, és tudományosan kimutatható hasznosíthatóságát a büntetés-végrehajtás reintegrációs politikájába megfelelően implementálni.

Az itt közzétett interjú – minthogy a vallás alapú reintegráció hazai hatékonyságvizsgálata még gyermekcipőben jár – kezdeti eredmény, a büntetés-végrehajtás e szeletének vizsgálata egyértelműen további kutatásokat és olyan új, vallás alapú programokkal való kísérletezést igényel, ahol a módszertani fejlesztés lehetősége mindvégig fennáll, merni kell tehát kísérletet tenni a vallás alapú reintegráció tudományos horizontba állítására. Ezzel nyerhet igazán empirikus megerősítést az az elgondolás, amelyre jelen munka is igyekezett rávilágítani: a reintegráció a vallás talajába vetve „gyarapodhat.”

18 Jang, S., Hays, J., Johnson, B., Hallett, M., Duwe, G. (2018) p. 356–357.; Hezam L. (2025) p. 360.

Felhasznált irodalom

- Barna Group, 2018. Forrás: Az Alpha International magyarországi vezetője által a szerző rendelkezésére bocsátott belső anyag alapján
- Börtönstatisztikai Szemle, 2020. Online: <https://bv.gov.hu/hu/bortonstatisztikai-szemle> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Cullen, Francis T. (2010): Toward a criminology of religion: comment on Johnson and Jang. p. 156. In: Byron R. Johnson – Sung Joon Jang: Crime and Religion: Assessing the Role of the Faith Factor, Contemporary Issues in Criminological Theory and Research – The Role of Social Institutions: Papers from the American Society of Criminology 2010 Conference, p. 151–171. Online: https://www.baylorisr.org/wp-content/uploads/2019/10/Jang-and-Johnson_Religion-and-Crime1.pdf (Letöltés ideje: 2025. szeptember 02.)
- Fellegi Borbála (2009): Út a megbékéléshez, a helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest, p. 252.
- Hegedűs Judit (2019): Család, családdal való kapcsolattartás, családi életre nevelés a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Czenczer Orsolya – Ruzsonyi Péter: Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Budapest, Dialog Campus Kiadó, p. 116–128.
- Hezam Leila Melinda (2025): A büntetés-végrehajtási intézetek bűnmegelőzési szerepvállalásának kiterjesztése a reintegrációs stratégia alkalmazása mentén. Doktori értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, p. 1–79.; 128.; 149–150.; 354.; 360.; 379–387.
- Jang, Sung J. – Hays, Joshua – Johnson, Byron R. – Hallett, Michael – Duwe, Grant (2018): “Four Gods” in Maximum Security Prison: Images of God, Religiousness, and Worldviews Among Inmates. Review of Religious Research, Vol 60, No. 3, 356–357. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13644-018-0329-6>
- Johnson, Byron R. – Schroeder, Curtis S. (2014): Religion, Crime and Criminal Justice. Oxford University Press, p. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199935383.013.005>
- Johnson, Byron R. – Larson, David B. (2003): The InnerChange Freedom Initiative: A Preliminary Evaluation of a Faith-Based Prison Program. Center for Research on Religion and Urban Civil Society
- Juhász Zsuzsanna (2019): (Túl)zsúfoltság és börtönügy. Forum: Acta Juridica et Politica, p. 165–179.
- Kálvin János (2000): A keresztyén vallás rendszere. I. könyv, 7. fejezet, Ford.: Szabó András, Kálvin Kiadó, Budapest
- Központi Statisztikai Hivatal, regisztrált bűncselekmények, 2025. Online: https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0011.html (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Lőrincz József (2009): Büntetőpolitika és börtönügy. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 103.
- O’Connor, Tom P. – Duncan, Jeff B. (2011): The Sociology of Humanist, Spiritual, and Religious Practice in Prison: Supporting Responsivity and Desistance from Crime. In: Religion, the Community, and the Rehabilitation of Criminal Offenders. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel2040590>
- Prison Ministry Conference, 2025. Online: <https://alphaitalia.org/pmc25-eng/> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 07.)
- Wong, Paul T. (1998): Spirituality, meaning and successful aging. In: Paul T. Wong – Prem S. Fry (eds.): The human quest for meaning, Erlbaum, London, 359–394.

Kántor Ádám

FEJLŐDÉSI LEHETŐSÉGEK A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁS SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYÁNAK MENTÁLHIGIÉNÉS GONDOZÁSÁBAN

*Development possibilities in the mental
health care of prison staff*

TANULMÁNY

A modern társadalomban a stressz állandó jelenléte komoly kihívást jelent, különösen a nagy terhelésnek kitett munkaterületeken. Tanulmányomban a stressz és a büntetés-végrehajtási szervezet kapcsolatát vizsgálom, kiemelten a személyi állományt érintő rekreációs és egészségmegőrző lehetőségekre fókuszálva. Kutatásom célja feltárni, hogyan hatnak ezek a programok a dolgozók mentális és fizikai állapotára, valamint a stressz csökkentésére. Arra keresem a választ, hogy a résztvevők milyen változásokat tapasztalnak, és hogyan értékelik a programokat. Feltételezésem szerint a vizsgált programok pozitív hatással vannak az egyéni jólétre, támogatják az állománymegtartást, és hozzájárulnak az szervezeti kultúra fejlődéséhez.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, személyi állomány, stresszkezelés, egészségmegőrzés, jólét

In modern society, the constant presence of stress presents a significant challenge, particularly in high-pressure work environments. In my thesis, I examine the relationship between stress and the Prison Service, with a focus on recreational and health-promoting opportunities available to the staff. The aim of my research is to explore how these programs affect the mental and physical condition of employees and contribute to stress reduction. I seek to understand what changes the experience of participants and how they evaluate these programs. I hypothesize that the examined initiatives have a positive impact on individual well-being, support staff retention, and contribute to the development of organizational culture.

Keywords: prison service, staff, stress management, health promotion, well-being

Bevezetés

A modern társadalomban a stressz a mindennapok olyan kísérőjévé vált, mely kisebb-nagyobb mértékben minden ember életét átszövi. A gyors tempójú életmód, a munkahelyi követelmények, az egzisztenciális kihívások, az egyén személyes, önmagával szemben támasztott elvárásai mind olyan tényezők, melyek hozzájárulnak a stressz okozta nehézségek, problémák kialakulásához, fennmaradásához. A stressz olyan jelenség, melynek jelenlétét gyakran észre sem vesszük, csupán akkor szembesülünk vele, amikor valamilyen tünetet okoz és akadályozza, nehezíti a mindennapi tevékenységünket. Kihatással van a jóllétünkre, a mentális és testi egészségünkre, teljesítményünkre, életminőségünkre. Ezen belül is hangsúlyozni kell, hogy a munkahelyi stressz, különösen az úgynevezett kiegészítő (burn-out) szindróma, a büntetés-végrehajtásban dolgozók körében számos pszichoszomatikus betegség¹ kiváltó oka lehet.

Tanulmányom témájának szempontjából fontos részletezni a stressz és a büntetés-végrehajtás kapcsolódási pontjait. Ennek megértése és kezelése kiemelten fontos nemcsak az egyének, hanem a teljes bv. szervezet hatékonysága szempontjából is. Ezért a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP), a személyi állomány rekreációs, egészségmegőrző, rehabilitációs programjainak szervezéséről és végrehajtásáról szóló 10/2022. (V. 13.) BVOP utasítás (a továbbiakban: 10/2022. BVOP utasítás) értelmében a személyi állomány egészségi, fizikai és mentális teljesítőképességének megőrzése, fejlesztése és mozgásszervi rehabilitációja érdekében különböző rekreációs, egészségmegőrző és rehabilitációs programokat szervez és bonyolít le.

Témaválasztás

A bv. személyi állományának mentálhigiénés gondozásában rejlő lehetőségek témáját kiemelten fontosnak és aktuálisnak tartom. A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) olyan speciális terület, ahol a személyi állomány tagjainak minden egyes napja kihívásokkal teli, függetlenül attól, hogy milyen szakterületen teljesítenek szolgálatot. A biztonsági kockázatok, a pszichológiai terhelés, az etikai dilemmák, a speciális munkakörnyezet és a reintegrációs kihívások megkülönböztetik a büntetés-végrehajtást más rendvédelmi szervezettől, illetve a munka világának civil szegmensétől.

A bv. szervezet elsődleges feladata a biztonság fenntartása, melyhez elengedhetetlen mind a statikus, mind a dinamikus tényezők megléte, adekvát alkalmazása. A kutatás

¹ A pszichoszomatikus betegségek csoportjába azok a tünetek, tünetegyüttesek tartoznak, amelyek tartós stresszállapot következtében alakultak ki.

szempontjából a dinamikus biztonság elemei kerülnek fókuszba, amelyek a személyi állomány és a fogvatartottak közötti aktív, tudatos kapcsolattartáson alapulnak, ezzel hangsúlyozva az állomány szociális és kommunikációs készségeinek érzékenyítését, fejlesztését, támogatását. Tekintettel arra, hogy a napi feladatellátás során a fentiek a személyiséget is igénybe veszik – különös tekintettel az empátiára, a hatékony kommunikációra, a türelemre, az önuralomra, valamint a fejlett megfigyelési képességre – elengedhetetlen, hogy az állomány személyes kvalitásai révén is aktívan hozzájáruljon a biztonság és a rend fenntartásához.

A börtönkörnyezettel való szoros kapcsolat hozzájárulhat a munkahelyi stressz káros következményeinek kialakulásához és a leterheltség érzéséhez.

A személyi állomány gyakran találkozik fejlett problémamegoldó készséget igénylő helyzetekkel, dilemmákkal, melyek tovább nehezítik a mindennapi szolgálatellátást. A fenti, röviden taglalt tényezők is érzékeltetik, hogy a személyi állomány mentálhigiénés gondozása elengedhetetlen. Biztosítani kell a megfelelő támogatást az optimálisabb alkalmazkodást elősegítő ismeretek, módszerek, technikák elsajátításához annak érdekében, hogy a stressz okozta terhelés csökkenjen, ebből következően pedig a mentális egészség területe kiegyensúlyozottabbá válhasson.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában (a továbbiakban: BVOTRK) teljesítek szolgálatot, ahol 2023-ban stresszkezelő tréningek és a családi rekreációs programok szervezése, bonyolítása volt a feladatom. Általánosságban az fogalmazódott meg bennem, hogy az állományi tagok kifejezetten igénylik az egészségmegőrzés irányába mutató, szervezeti szinten megjelenő lehetőségeket. Meggyőződésem, hogy ha rekreációs, egészségmegőrző és rehabilitációs programokat szervezünk és tartunk, segíthetünk az állománynak abban, hogy kiszabaduljanak a mindennapjaikból, hatékonyabban kezeljék a stresszt és tudatosabbak legyenek mentális és testi egészségük javítása, megőrzése terén. A programok szervezése során szerzett és a vendéglátásszervező-vendéglátóipari szakmai tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy az állományi tagok mentális és testi egészségének megőrzését szolgáló lehetőségek hosszú távon pozitív hatással lehetnek a bv. szervezet működésére, a szervezeti kultúrájára, az állománymegtartására és a fluktuáció csökkentésére.

Kutatásom fő célja a programok hatékonyságát vizsgálva bemutatni, hogy azok milyen hatást gyakorolnak a személyi állományra. Úgy vélem, hogy a bv. szervezet működése és állománymegtartó stratégiája szempontjából fontos megérteni, hogy milyen programok működnek jól, és milyen további fejlődési lehetőségek rejlenek még bennük.

Kutatási kérdések és hipotézisek

Jelen tanulmány célja, hogy megvizsgálja a rekreációs, egészségmegőrző és rehabilitációs programok személyi állomány mentális és testi jóllétére gyakorolt hatását, valamint információkat nyerjek a személyi állomány lelki egészségének állapotára, feszültség szintjére, szorongás- és boldogságérzetére vonatkozóan. Tanulmányomban a következő kérdésekre keresem a választ:

1. Milyen változásokat tapasztalnak magukon a résztvevők a programokon való részvételt követően?
2. Hogyan értékelik a résztvevők a programokat?

A kutatásom során kérdőíves módszerrel vizsgálom, hogy milyen hatással vannak a tréningek és programok a résztvevők fizikai és mentális egészségére, hogyan alakul át testi és lelki jóllétük a programok hatására.

A hipotézisek az általuk vizsgált változókra, például a mentális egészségre, stresszszintre, fizikai és lelki állapotra vonatkoztak, valamint ezek összefüggéseit elemzik térben és időben. A hipotézisek megfogalmazása a kérdőív által rögzített adatok és azok összehasonlítása, valamint az előzetes kutatási kérdések és célkitűzések alapján kerültek megfogalmazásra.

1. Azt valószínűsítem, hogy a megkérdezettek többsége fő stresszforrásként a konfliktust jelöli meg.
2. Azt feltételezem, hogy a megkérdezettek többségének lelki állapota, feszültség szintje és boldogságérzete pozitív változást mutat majd a programokon való részvétel után.
3. Azt valószínűsítem, hogy az egészségmegőrző programokon való részvétel pozitívan hat a mentális egészségre.

Elméleti áttekintés

A szakirodalomban megtalálható elméleti megközelítések, alapfogalmak áttekintése a kutatási kérdések és eredmények keretezését és értelmezését szolgálják.

Testi és mentális jóllét

Először is fontos tisztázni a „jólét” és a „jóllét” közti különbséget. Annak ellenére, hogy a két szó hasonlóan hangzik és csak egyetlen betű különbözteti meg őket, a jelentésük nagyban eltér egymástól. Míg az előbbi elsősorban anyagi biztonságot és vagyont jelöl, addig a „jóllét” az egyén egészségére, boldogságára és életminőségére utal. A korábbi

nemzetközi diskurzusokban gyakran a „wealth”² vagy a „welfare”³ kifejezéseket használták, de napjainkban egyre inkább a „well-being”⁴ fogalma kerül előtérbe. Tudományos kutatások szerint az anyagi jólét önmagában nem garantálja a boldogságot, a valódi jóllét inkább a fizikai és mentális egészség, a közösségi kapcsolatok, valamint a biztonság érzésének egyensúlyában rejlik. A testi és lelki jóllét egymással szorosan összefügg, és meghatározó szerepük van az életminőség alakításában.

A testi jóllét meghatározása

A testi jóllét a fizikai egészséget és jólétet jelenti. Ez magában foglalja az egészséges étkezést, a testmozgást, a megfelelő minőségű és mennyiségű alvást, a sérülések elkerülését és az egészségügyi szűréseken való részvételt. A testi jóllét megőrzése és fejlesztése hozzájárulhat az energiaszint fenntartásához és az élettartam meghosszabbításához.

A mentális jóllét meghatározása

A mentális jóllét a mentális egészséget és jólétet jelenti. Ide tartozik az érzelmi stabilitás, a megfelelő önbizalom, a fejlett érzelmi és szociális intelligencia, az adaptív stresszkezelés és alkalmazkodóképesség.

A testi aktivitás és az egészséges életmód hozzájárulhat a mentális jólléthez. Az optimális jóllét elérése és fenntartása érdekében fontos mindkét dimenziót megfelelően kezelni és egymást támogatóan fejleszteni. Ez magában foglalhatja a testmozgást, egészséges étkezést, szociális kapcsolatokat, stresszkezelést, időbeosztást és az érzelmi szükségletek kielégítését.

Mentális egészség

A mentális egészség a pszichológiai és érzelmi állapotok, valamint a szociális helyzet kombinációja. Nem csak a mentális betegségeket foglalja magában, hanem az általános érzelmi és pszichológiai jólétet is. Ez az állapot lehetővé teszi az egyénnek, hogy képes legyen hatékonyan kezelni az élet kihívásait és stresszhelyzeteit.

Mentálhigiénié

A mentálhigiénié fogalmának értelmezése nem egységes az irodalomban, azonban általánosságban fogalmazva ez a terület nemcsak a pszichés megbetegedések és

2 Jólét, bőség, vagyon, gazdagság.

3 Boldogulás, jóllét, jólét.

4 Jólét, kényelem.

magatartászavarok megelőzéséről szól, hanem a lelki egészség védelmét is magában foglalja. Pozitív értelemben vett folyamatokat és intézkedéseket jelent, amelyek az emberi személyiséget és a közösségi kapcsolatokat erősítik, fejlesztik, és magasabb szintre emelik.

Rekreáció

Tekintettel arra, hogy kutatásom érinti a rekreációs programokat is, szükségesnek tartom a fogalom tisztázását. A rekreáció egy olyan tág fogalom, melyet a szabadidős tevékenységek – kikapcsolódás és pihenés – összefoglalására használnak. Ez a folyamat általában az egyének és csoportok által választott és élvezett tevékenységek sorozatát jelenti, amelyek célja a testi, szellemi és lelki frissesség megőrzése vagy visszaszerzése. A rekreáció több dimenzióban is megnyilvánulhat, és az emberek érdeklődési körének, szükségleteinek, lehetőségeinek függvényében változhat.

A rendszeresen végzett rekreációs tevékenységek hozzájárulhatnak a stressz csökkentéséhez, a társas kapcsolatok erősítéséhez, az új készségek elsajátításához, valamint az életminőség javításához. Emellett segíthetnek a szervezetnek feltöltődni a mindennapi kötelezettségek és a munka mellett. Mivel a rekreáció személyes preferenciáktól függ, mindenki más és más módokon találhatja meg a saját pihenési és kikapcsolódási módjait.

Egészségmegőrzés

Az egészségmegőrzés olyan árnyalt fogalom, amely az egészség fenntartására és javítására irányuló tevékenységeket és gyakorlatokat foglal magában.

Ezen tevékenységek célja az egészségesebb életmód kialakítása és a betegségek megelőzése. Az egészségmegőrzés fontos része az egészségügyi rendszereknek, mivel segít csökkenteni a betegségek kialakulásának és terjedésének kockázatát, valamint javítja az egyének életminőségét. Az egészségmegőrzés megnyilvánulási területei többek között az egészséges táplálkozás, a rendszeres testmozgás, a stresszkezelés, az egészségügyi szűrések és ellenőrzések. Az egészségmegőrzés az egyének és a közösségek számára is egyaránt fontos. Az egészséges életmódra való ösztönzés és az egészségnevelés is része az egészségmegőrzésnek. Az egészségügyi intézmények, az oktatás és a társadalmi szervezetek is fontos szerepet játszanak az egészségmegőrzés területén.

Rehabilitáció

Fontosnak tartom tisztázni a rehabilitáció fogalmát. A rehabilitáció olyan folyamatok vagy tevékenységek összessége, amelyek célja az egészségkárosodást szenvedett emberek egészségének, funkcionális képességeinek és életminőségének javítása vagy

helyreállítása. A rehabilitáció olyan terület, amelyben az egészségügyi és az egészségügyön kívüli szakemberek működnek együtt az egyén teljesítményének és függetlenségének visszaállításáért vagy növeléséért. A rehabilitáció céljai és folyamatai a következők: funkcionális javulás, fájdalomcsillapítás, az életminőség javítása, szociális és pszichológiai támogatás. Ez széles körben alkalmazható az egészségügyi területen. A rehabilitáció lehetőséget nyújt az egyéneknek arra, hogy visszataláljanak az aktív és teljes élethez, valamint segít abban, hogy a sérülések vagy betegségek ne korlátozzák a mindennapjaikat.

Stressz

A téma szempontjából kiemelten fontos részhez érkeztünk, ugyanis a stressz és a hozzá kapcsolódó aspektusok alapozzák meg a kutatást. A kifejezés a latin „strictus” szóból származik, ami igénybevételt jelent. A stressz fogalma az emberi szervezet nem specifikus reakcióját írja le azokra az ingerekre vagy helyzetekre, amelyek megváltoztatják az egyensúlyi állapotát, vagy kihívás elé állítják azt.

Ez a reakció a szervezet alkalmazkodási mechanizmusa az adott helyzetekhez, és lehetővé teszi az egyén számára, hogy megfelelően reagáljon a változásokra vagy fenyegetésekre.⁵ A stresszt az egyén érzelmi, kognitív és fiziológiai válaszaként írják le olyan helyzetekre vagy tényezőkre, amelyek az egyén számára terhelőek vagy az megszokottól eltérőek. A stressz okainak és forrásainak megértése kulcsfontosságú ahhoz, hogy hatékonyan tudjuk kezelni ezt a jelenséget. A stresszt kiváltó tényezők széles skáláját azonosították, beleértve a munkahelyi gondokat, a családi és társadalmi elvárásokat, az egészségügyi problémákat, az anyagi nehézségeket. A bv. intézetekben szolgálatot teljesítők esetében a stressz gyakran kapcsolódik a munkakörükben rejlő egyedülálló kihívásokhoz, például a fogvatartottakkal való interakcióhoz, a biztonsági aggályokhoz és a hosszú munkaidőhöz. Fontos megjegyezni, hogy az egyén stresszérzékenysége és reakciója változhat, és az különböző forrásokból adódó stresszt is eltérően élheti meg. A stresszkezelés fontos része annak megértése, hogy melyik stresszforrások okozzák a legnagyobb problémát, és hogyan lehet velük hatékonyan megbirkózni.

Stresszel való megküzdés

Joggal merül fel a kérdés, hogy miként védekezhetünk a stresszel szemben, ezzel kapcsolatban a következő szempontot érdemes figyelembe venni. A „coping”⁶ fogalmát Richard S. Lazarus, az amerikai pszichológus és stressz-kutató tette ismertté 1966-ban, aki a stresszre való válaszokat és azok értelmezését tanulmányozta. A coping

5 Selye J. (1978)

6 Megküzdés.

fogalma azt jelenti, hogy az embereknek különböző módszereik és stratégiáik vannak arra, hogy megküzdjenek a stressz okozta kihívásokkal, nehézségekkel és nyomással.

A coping módszerek lehetnek aktívak, olyanok, melyekkel az egyén próbálja megváltoztatni a stresszes helyzetet vagy körülményt, és passzívak, amelyekkel az egyén inkább az érzelmekre és a stresszel való szembenézésre koncentrálnak. A stresszkezelési stratégiák lehetnek adaptívak⁷ vagy maladaptívak.⁸ Lazarus munkássága hozzájárult a stressz és a coping kutatásának fejlődéséhez és a stresszkezelés jobb megértéséhez.

Büntetés-végrehajtás és a stressz

A büntetés-végrehajtási szolgálatteljesítés magában hordozza a stressz és kiégés potenciális veszélyeit, melyeket nehéz elkerülni. Ez a munkakörnyezet olyan sajátosságokkal rendelkezik, amelyek alapvetően magukban hordozzák a stressz jelenlétét.

A biztonság szempontjából a bv. szervezet személyi állományának tevékenysége akkor tekinthető eredményesnek, ha nem fordulnak elő rendkívüli események, a mindennapok általában eseménytelenek és monotonok. Még akkor is, ha a szolgálatok rutinszerűen zajlanak, mindig jelen van az a tudat, hogy előbb vagy utóbb bekövetkezhet valamilyen incidens. Nem lehet előre megjósolni, hogy ez egy kisebb vagy súlyosabb esemény lesz, és hogy éppen melyik kolléga lesz érintett, valamint, hogy mikor és hol következik be.

A személyi állomány egy speciális környezetben végzi munkáját, a munkakörnyezet fizikai elszigeteltsége a társadalomtól, valamint a munka alanyainak tekinthető fogvatartottak specifikus tényezői a munkavégzésnek. A bv. intézet természetéből adódóan totális intézmény⁹, amely teljes mértékben meghatározza saját működését, valamint különféle hátrányait és ellentmondásait. Ez a meghatározás Erving Goffman nevéhez fűződik. A személyi állomány jelentős része különböző súlyú bűncselekményt elkövetett, jogaiban korlátozott, személyi szabadságától megfosztott egyénekként, illetve azok közvetlen vagy közvetett környezetében teljesíti szolgálati kötelezettségeit.¹⁰

A totalitás következtében kialakuló börtönártalmak azokat a negatív eredményeket, következményeket és káros hatásokat jelentik, amelyek az intézetekben a börtönkörnyezet, a gyakorlatok és az interakciók következtében keletkeznek. A fogvatartottak és

7 Jól alkalmazkodnak a helyzethez.

8 Nem segítik a stressz kezelését, vagy még tovább növelik azt.

9 A totális intézmény nagyszámú és hasonló helyzetű személy tartózkodási és munkahelye, akik meghatározott időtartamra el vannak választva a tágabb társadalomtól, és akiknek életét együtt, összefüggően és hivatali körülmények között irányítják.

10 Módos T. (2003)

a személyi állomány által egyaránt tapasztalt fizikai, pszichológiai, szociális és érzelmi ártalmak széles skáláját foglalja magában.

A bv. intézet természetéből és totalitásából számos negatív hatás ered – ezek a börtön-ártalmak. Fliegauf meghatározása nyomán: „A börtönártalom a börtön diszfunkcióinak felülkerekedését jelenti, és annak hatását a személyiségre, az a közeg, amelyen keresztül a fogvatartott személyisége érintkezik és interakcióba lép a börtön negatív elemeivel. Nem csak a fogvatartottakra hat, hanem a személyi állományra és hozzátartozóikra is. A börtönártalom mindig jelen van a bv. intézetekben, és mindig minden személy érintkezik vele.”¹¹ Immanens¹² börtönártalmak közül az izoláció¹³ és a detrimentalizáció¹⁴ az, ami leginkább hat a személyi állományra. A börtönártalmak és a kiégés között szoros összefüggés áll fenn a bv. szervezet személyi állományának esetében. Az állomány tagjai, akik rendszeresen ki vannak téve a börtönártalmaknak, nagyobb valószínűséggel tapasztalják meg a kiégés tüneteit.

A folyamatosan negatív és kockázatos környezetben történő munkavégzés hosszú távon kiüresítheti az állomány érzelmi energiáit és lelkesedését. Ezért fontos, hogy az intézetekben szolgálatot teljesítő állománynak megfelelő támogatást és erőforrásokat biztosítsanak a stressz kezelésére és a kiégés megelőzésére.

A kiégés¹⁵ az egyik legnehezebben kezelhető és legveszélyesebb teljesítmény- és karrierkrízis, amely mind a túlhajszoltság, mind a monotonia hatására kialakulhat. A kiégés fogalma egy tünetegyüttesre utal, amely a krónikus érzelmi és interperszonális stressz következményeként alakul ki. Az újabb kutatások és adatok alapján látható, hogy a kiégés problémája továbbra is jelen van.

Az egyre növekvő terhek és stresszfaktorok, valamint a szakmát érintő változások miatt a személyi állomány mentális egészsége és jóléte az utóbbi években fontos kérdéssé vált, és kiemelt figyelmet kapott. A váratlan helyzetek és az új kihívások – például a börtönrendszer változó demográfiai¹⁶ összetétele, rendkívüli események bekövet-

11 Fliegauf G. (2006)

12 Ezek olyan ártalmak, melyek a börtön valóságának szerves, és tagadhatatlan részei, ugyanakkor tabutémának számítanak, és voltaképpen az egész társadalom negatív aspektusait mutatják meg, nem csak a bv. intézetekét.

13 Teljes elkülönítés, egy személy, csoport, dolog elválasztása más személyektől, csoportoktól, dolgoktól.

14 Személyiségromlást és annak az észlelését jelenti, melyek a szabadságvesztés ideje alatt alakulnak ki, mint a bezártság érzése, a napirend monotonitása.

15 A személyi állomány a munkavégzés során rendszeresen fokozott érzelmi megterhelésnek van kitéve, ennek idővel fizikai, érzelmi, mentális kimerülés lehet az eredménye azokon a területeken, melyek az emberekkel való közvetlen foglalkozást igénylik.

16 A demográfia az emberi populációdinamikával foglalkozó tudomány. Kiterjed a népesség méretére, szerkezetére és eloszlására, valamint a születések, halálozások, vándorlás és öregedés hatására történő változására.

kezése, az új technológiák bevezetése – további figyelmet igényelnek az állomány részéről, ezért fontos, hogy az eredeti tanulmányok eredményeit, figyelmeztetéseit mai kontextusba helyezzük, és megvizsgáljuk, hogy a személyi állomány pszichológiai állapota és az alkalmazkodási képessége hogyan változott az eltelt idő alatt. Ennek a visszatekintésnek segítségével jobban megérthetjük, milyen intézkedések és támogatások lehetnek hatékonyak a személyi állomány mentális egészségének megőrzésében és a kiegészítésében.

Ide kívánczik a 10/2022. BVOP utasítás ismertetése. Az említett utasítás értelmében a BVOP a szervezet teljes személyi állományának egészségi, fizikai és mentális teljesítőképességének megőrzése, fejlesztése és mozgásszervi rehabilitációjának érdekében különböző rekreációs, egészségmegőrző és rehabilitációs programokat szervez és bonyolít le. Ez a kezdeményezés egyedülálló a rendvédelem területén. A továbbiakban betekintést nyerhetünk személyi állomány ezen programok szervezésébe és végrehajtásába.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja

Fentebb említett 10/2022. BVOP utasítás végrehajtásában főszerepet játszó szervezeti egység a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja (a továbbiakban: BVOTRK). Ez az intézmény különleges szerepet tölt be a bv. szervezetében. Munkája széles tevékenységi kört ölel át, végigkíséri a személyi állomány teljes karrierjét, a felvételi pszichológiai vizsgálatoktól az oktatáson át a rekreációt biztosító lehetőségekig. A BVOTRK több telephellyel rendelkezik, melyek összehangoltan működnek és kiegészítik egymást. Ezen szervezeti egység tevékenységének középpontjában a személyi állomány oktatása, továbbképzése, egészségmegőrzése és rehabilitációja áll, mindezek mellett az elsődleges pszichikai alkalmassági vizsgálatok is itt kerülnek végrehajtásra. A bv. szervezet nagy figyelmet fordít a személyi állomány egészségének megőrzésére, ezért több egészségmegőrző és egészségtudatos életmódra ösztönző programot kínál. Ilyen programok közé tartozik a stresszkezelő tréning, az egészségmegőrző gyógyüdülés és a mozgásszervi rehabilitációs gyógykezelés.

A családi kapcsolatok fenntartása érdekében családi rekreációs nyaralások is szervezésre kerülnek, melyeken a bv. szervezet teljes személyi állománya és családtagjaik vehetnek részt, élvezve a szervezett programokat. Az intézmény 2023-ban több mint 5 000 fő személyi állományi taggal lépett kapcsolatba a különböző feladatkörei kapcsán. Kialakítása a Pilisszentkereszti Büntetés-végrehajtás Továbbképzési és Konferencia Központtal (alapítva 1975-ben) és az igali Büntetés-végrehajtás Továbbképzési és Rehabilitációs Központtal (működik 1987 óta) kezdődött, majd az 1996-ban alapított Oktatási Központtal egyesült 2015-ben, ezt követően a balatonlellei központ tette teljessé működét.

A BVOP irányítása alá tartozó BVOTRK 1996 óta hajtja végre a bv. szervezet teljes személyi állományának mozgásszervi rehabilitációs ellátását, 2012 óta a mentális egészség megőrzését és javítását célzó stresszkezelő rekreációs tréninget, 2018 óta egészségmegőrző programokat¹⁷ is szervez.

A kutatás tárgyát képező, 2023-as gyakorlat bemutatása

Az alábbiakban a rendelkezésre álló programok átfogó ismertetése következik, minden egyes programhoz tartozik egy leírás, valamint egy diagram, mely bemutatja a résztvevők megoszlását.

Stresszkezelő tréning

A BVOTRK szervezésében 2012 óta működik a stresszkezelő rekreációs tréning, melynek célja az, hogy az aktív pihenést, a munkahelyi stressz okozta tünetek enyhítését, élmények szerzését és új munkahelyi kapcsolatok kialakítását segítse. Ez egy 4 nap 3 éjszaka időtartamú, kötelezően bentlakásos program, melyen kizárólag aktív állományú tagok vehetnek részt, szolgálateljesítési/munkavégzési kötelezettség alóli mentesítés jogcímén. A mentesítő parancsokat/értesítéseket az adott szervezeti egység személyügyi szakterülete köteles a részvétel első napját megelőzően legalább öt munkanappal a BVOTRK részére megküldeni.

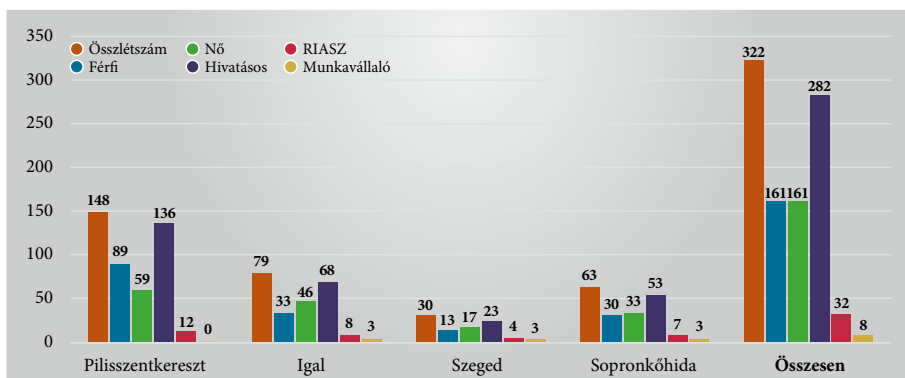
A 2023-as évben tervezett és végrehajtásra került stresszkezelő tréning:

Pilisszentkereszt:	16 fő/alkalom x 10 alkalom,
Igal:	16 fő/alkalom x 5 alkalom,
Sopronkőhida:	16 fő/alkalom x 4 alkalom,
Szeged:	8 fő/alkalom x 4 alkalom,
Összesen:	336 fő/23 alkalom,
Ténylegesen részt vett:	322 fő, ebből 161 fő férfi és 161 fő nő.

A tervezett létszám feltöltése 95,83%-ban valósult meg a 2023-as évben.

¹⁷ Kanosai A. (2023)

1. ábra: Stresszkezelő tréningen résztvevők megoszlása az adott helyszíneken¹⁸

Az ellenőrzést minden esetben az adott szervezeti egység személyügyi osztálya végzi.¹⁹

A tréning az első napon csoportfoglalkozással kezdődik, melyeket pszichológusok és mentálhigiénés szakemberek vezetnek. Az első nap célja a stressz témájával kapcsolatos edukálás, stresszkezelési technikák bemutatása. A helyi lehetőségeket, adottságokat és az évszaknak megfelelő programlehetőségeket változatosan kihasználva kerül biztosításra az ismeretszerzés, az aktív kikapcsolódás, valamint a szakmai és baráti kapcsolatok kiépítésének, megerősítésének élménye. Pilisszentkereszt²⁰, Igal²¹, Szeged²² és Sopronkőhida²³ számos lehetőséget kínál a stresszkezelő tréning programjaihoz. Azonban Sopronkőhida és Szeged vonatkozásában ma már nem hajt végre az intézmény ilyen rekreációs programokat.

Családi rekreáció

Harmadik éve kerül megszervezésre a háromnapos családi rekreációs program, melyen a személyi állomány családtagokkal együtt vehet részt. A program egyedülálló lehetőséget biztosít a családoknak a szabadidő hasznos eltöltéséhez, a kikapcsolódáshoz. Az egyes programcsomagok összeállítása során az intézmény figyelmet fordít

¹⁸ Forrás: készítette a szerző.

¹⁹ A Belügyminisztérium Vezetőképzési, Továbbképzési és Tudományszervezési Főosztálya (a továbbiakban: BM VTTF) által akkreditált továbbképzés résztvevői 12 továbbképzési pontot is szereznek az élmények mellett.

²⁰ Visegrádi hajókirándulás, az Esztergomi és Szentendrei városnézések, túrázások a Pilisben és Dobogókőn, fürdözések a helyi termál- és élményfürdőkben, valamint kulturális élmények, mint színházi előadások vagy mozifilmek megtekintése.

²¹ Csillagpark megtekintése, sétahajózás a Balatonon, kisvonatozás az erdőben, szabadulószoba, grill party.

²² Ópusztaszeri csillagösvény meglátogatása, múzeumlátogatások, városnézés, szabaduló szoba, strandolás és túrázás.

²³ Tűztorony és Taródi-vár felfedezése, városnézés, parkerdő kirándulás, színházlátogatás, fürdőzés, múzeumlátogatás és túrázás.

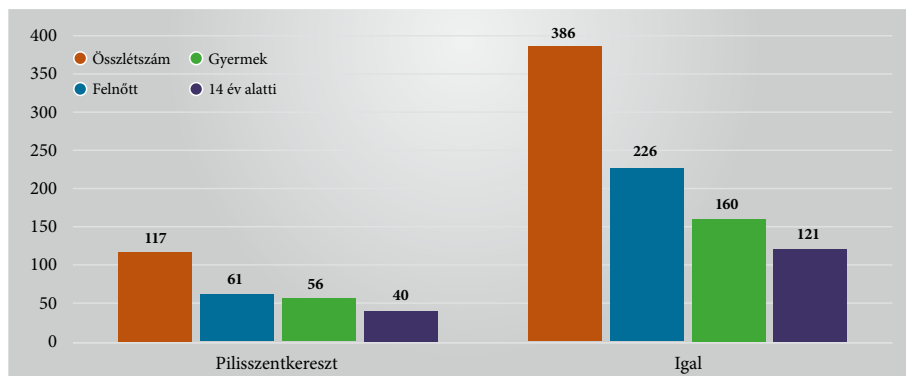

a résztvevők igényeire, a gyermekek életkorára, illetve az időjárásra is²⁴. A programok alternatív lehetőséget nyújtanak, részvételi kötelezettség nélkül, szabadon választhat minden résztvevő, hogy mivel szeretné eltölteni a rendelkezésére álló időt. A program létrehozásának célja az volt, hogy lehetőséget biztosítsunk – szervezett keretek között – a családi együttlétre, hogy a családok együtt élvezhessék a bv. szervezet által finanszírozott és szervezett változatos kikapcsolódási lehetőségeket.

A 2023-as évre tervezett és végrehajtásra került családi rekreáció:

Pilisszentkereszt: 39 fő/alkalom x 4 alkalom,
 Igal: 39 fő/alkalom x 9 alkalom,
 Összesen: 507 fő/13 alkalom,
 Ténylegesen részt vett: 503 fő, ebből 287 fő felnőtt és 216 fő gyermek, melyből 161 fő 14 éven aluli.

A tervezett létszám feltöltése 99,2%-ban valósult meg a 2023-as évben.

2. ábra: Családi rekreáción résztvevők megoszlása²⁵

Igali mozgásszervi rehabilitáció

Az igali telephelyen 1996 óta működő 12 napos mozgásszervi rehabilitációs program célja a személyi állomány egészségének fejlesztése és a mozgás ösztönzése, különös tekintettel a mozgásszervi problémákra. A program évente tíz alkalommal kerül megrendezésre, és minden alkalommal 25 résztvevő számára nyújt lehetőséget.

24 Pilisszentkereszt: túrázási lehetőségek, sétahajózás a Dunán, Visegrádi Fellegvár megtekintése, Csodák Palotája, különféle időszakos kiállítások meglátogatása.

Igal: Deseda-tó vagy a Katica Tanya megtekintése. Balatonbogláron a Gömbkilátó, Siófokon az úgynevezett fordított ház felfedezése, sétahajózás a Balatonon, fürdőzés.

25 Forrás: készítette a szerző.

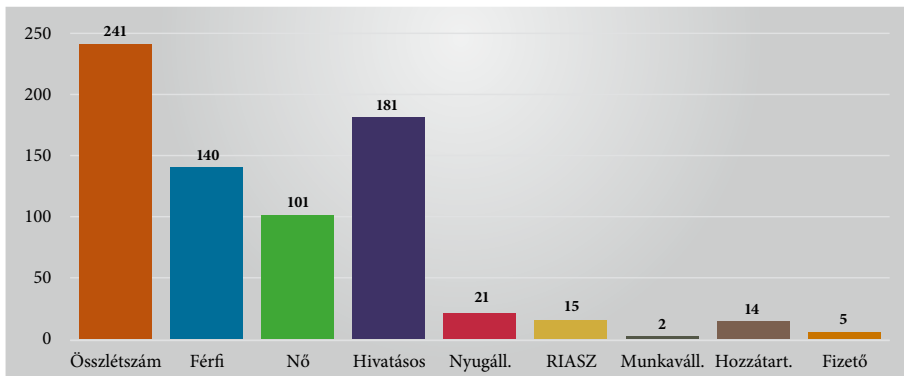
A rehabilitáció fő célja a szakképzett személyzet²⁶ bevonásával a krónikus mozgásszervi problémák megelőzése és kezelése, amelyek az ülő munkából és a speciális munkakörülményekből adódhatnak. Az intézmény modern felszerelésekkel rendelkezik.²⁷

Ez egy 12 napos időtartamú, kötelezően bentlakásos program, amely szolgálatteljesítési/munkavégzési kötelezettség alóli mentességgel biztosított.²⁸ A csoportos vagy személyre szabott egyéni mozgásfejlesztés keretében a résztvevők megtanulják a legmegfelelőbb gyakorlatokat a saját panaszaik és fejlesztendő területeik kezelésére. Emellett életmódbeli tanácsokat kapnak, és megtanulják a tornaeszközök biztonságos és helyes használatát. A program során egészségnevelő előadásokat is tartanak, amelyek összeállításánál különös figyelmet fordítanak a leggyakoribb krónikus betegségekre, azok jellemzőire, következményeire és kezelésére. Az egészségnevelő előadásokon való részvétel kötelező az aktív személyi állományi tagok számára.²⁹

A 2023-as évben tervezett és végrehajtott mozgásszervi rehabilitáció:

Igal: 24 fő/alkalom x 10 alkalom, összesen 240 fő,
Ténylegesen részt vett: 241 fő, ebből 140 fő férfi és 101 fő nő.

A tervezett létszám feltöltése 100,41%-ban valósult meg a 2023-as évben.

3. ábra: Mozgásszervi rehabilitáción résztvevők megoszlása³⁰

26 Ideértve a gyógytornászokat, gyógymasszőroket, fizioterápiás asszisztenseket, szakápolókat, dietetikusokat, mozgásszervi rehabilitációs szakorvosokat.

27 4 darab Gymna Combi 400LV kombinált elektroterápiás készülék és Monomag magnetoterápiás készülék.

28 A részvételre jogosító beutalókat, valamint a mentesítő parancsokat/értesítéseket az adott szervezeti egység személyügyi szakterülete köteles a program első napját megelőzően legalább 5 munkanappal a BVOTRK részére megküldeni. (Forrás: https://bv.gov.hu/sites/default/files/tajekoztato_egeszsegugyi_es_rekreacios_programokrol_0.pdf)

29 Az orvosok a kezeléseket az igali gyógyfürdő jótékony hatásaival egészítik ki, és a szakorvos állítja össze a kezelési terveket. A mozgásszervi állapotfelmérést és az ehhez kapcsolódó kezeléseket gyógytornászok végzik.

30 Forrás: készítette a szerző.

A program a személyi állomány tagjának kérésére egészségügyi szabadság terhére is igénybe vehető az alapellátó orvos javaslatára, az állományilletékes parancsnok engedélyével.

A beutaltak számára a szállás, az étkezés, valamint a programokon való részvétel térítésmentesen biztosított.

A program szabad férőhely rendelkezésre állása esetén a bv. szervezettől nyugállományba helyezettnek számára is biztosított.³¹ Az aktív, valamint a nyugállományú személyi állományi tagok közeli hozzátartozója a programon szabad férőhely rendelkezésre állása esetén – a szállás és az étkezés vonatkozásában térítés ellenében – vehet részt.³²

Egészségmegőrző program

A 2018-as évben a BVOP Egészségügy Főosztálya és Humán Szolgálat a egy komplex, mozgásszervi, primer prevenció programot dolgozott ki az egészségügyi, pszichológiai és munkavédelmi szakterületek munkatársaival, valamint a BVOTRK Egészségügyi Osztályával együtt. Ez a program nem csak az adott megbetegedések megelőzésére fókuszált, hanem más betegségek, mint például az elhízás, a cukorbetegség, a magas vérnyomás és a káros szenvedélyek témáit érintő oktatásra is hangsúlyt fektetett. A program 2019 januárjában indult el, az eredeti terv szerint évi 20 alkalommal, minden alkalommal 20 fő részvételével. 2022-től kezdve a primer prevenció program elemei módosításra és kibővítésre kerültek. A mozgásszervi rehabilitációs turnusok száma 50%-kal csökkent, így évente 10 alkalommal, minden alkalommal 25 fő részvételével vált elérhetővé a prevenció program. Az egészségfejlesztési célú továbbképzés bekerült a BM VTFP³³ programjába, ezzel ösztönözve a hivatásos állomány részvételét. A program 5 napig tart a BVOTRK igali telephelyén. A résztvevők teljes ellátása térítésmentesen biztosított a program ideje alatt, a költségeket a bv. szervezet állja. A beutalást az alapellátó orvos dönti el a jelentkező anamnézise alapján, támogatva a prevenció vagy rehabilitációs program lehetőségét.³⁴

A 2023-as évben tervezett és végrehajtásra került egészségmegőrző programok:

Igal: 25 fő/alkalom x 10 alkalom, összesen 250 fő,
Ténylegesen részt vett: 243 fő, ebből 138 fő férfi és 105 fő nő.

A tervezett létszám feltöltése 97,2%-ban valósult meg a 2023-as évben.

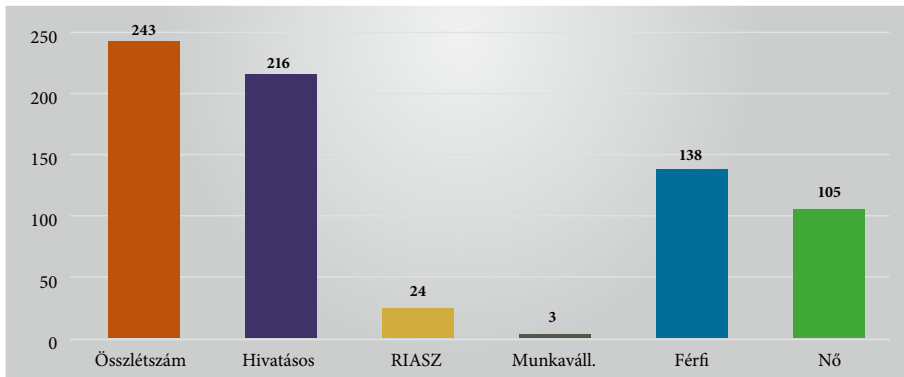
31 Kanozsai A. (2023)

32 Az eljárásrendről a megadott elérhetőségeken kérhető felvilágosítás. (Forrás: https://bv.gov.hu/sites/default/files/tajekoztato_egeszsegugyi_es_rekreacios_programokrol_0.pdf)

33 Belügyminisztérium Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály.

34 Kanozsai A. (2023)

4. ábra: Egészségmegőrző programon résztvevők megoszlása³⁵

A kutatás bemutatása

A kutatási módszertan ismertetése

Az előző fejezetben tárgyalt programok résztvevői közül összesen 52 fő vett részt a kutatásban. A programokat követően összesen 52 kitöltött kérdőívet elemeztem és értékeltem.

Az elemzés során különféle mutatókat és szempontokat vettem figyelembe, melyek segítségével átfogó képet alkothattam a résztvevő személyi állomány tapasztalatairól és véleményeiről. Az értékelés során számos érdekes és jelentős adat került napvilágra, melyek mentén következtetéseket tudtam levonni a programok hatékonyságával kapcsolatban. Az alábbiakban bemutatom ezeket az adatokat, és részletesen ismertetem azokat a kulcsfontosságú eredményeket, melyek segítenek mélyebben megérteni a programok pozitív hatásait és az esetleges fejlesztési irányokat.

Az értékelést a stresszkezelő és egészségmegőrző programokhoz kapcsolódó adatokkal szemléltettem.

A következő fejezetben részletesen feldolgozom ezeket az adatokat és levonom a következtetéseket. Kifejtem, hogy hogyan hatottak a stresszkezelő programok a résztvevőkre az érzéseik, gondolataik és viselkedésük szempontjából. Elemzem, milyen szerepet játszanak ezek a programok a mentális, lelki és fizikai állapotuk javításában, és milyen összefüggéseket lehet felfedezni az egyes tényezők között. Kiemelten foglalkozom a feszültség szintjének változásával, a szorongással kapcsolatos tényezőkkel, és elemezem, mennyire érezte magát boldognak és elégedettnek a résztvevő a programok hatására.

³⁵ Forrás: készítette a szerző.

Mindezt a résztvevők önbeszámolóiból nyert adatokból és a kiértékelt eredményekből tárom fel azzal a céllal, hogy részletes és mélyreható képet kapjunk a stresszkezelő programok hatékonyságáról és azok az egyének életminőségére gyakorolt hatásaikról.

A kérdőív felépítése

Minden résztvevő három kérdőívet töltött ki. Az elsőt a demográfiai adatokkal kapcsolatosan, a másodikat a rekreációs és egészségmegőrző programokat megelőző három hónapban mért állapotra vonatkozóan, a harmadikat a programokon való részvételt követő állapotot illetően.

A vizsgálat célja

A vizsgálat célja, hogy széleskörűen felmérje a fejlődési lehetőségeket a személyi állomány mentálhigiénés gondozásában, valamint kiértékeli a stresszkezelési és egészségmegőrző programok hatékonyságának megítélését és értékelését.

Adatkezelés, részvétel

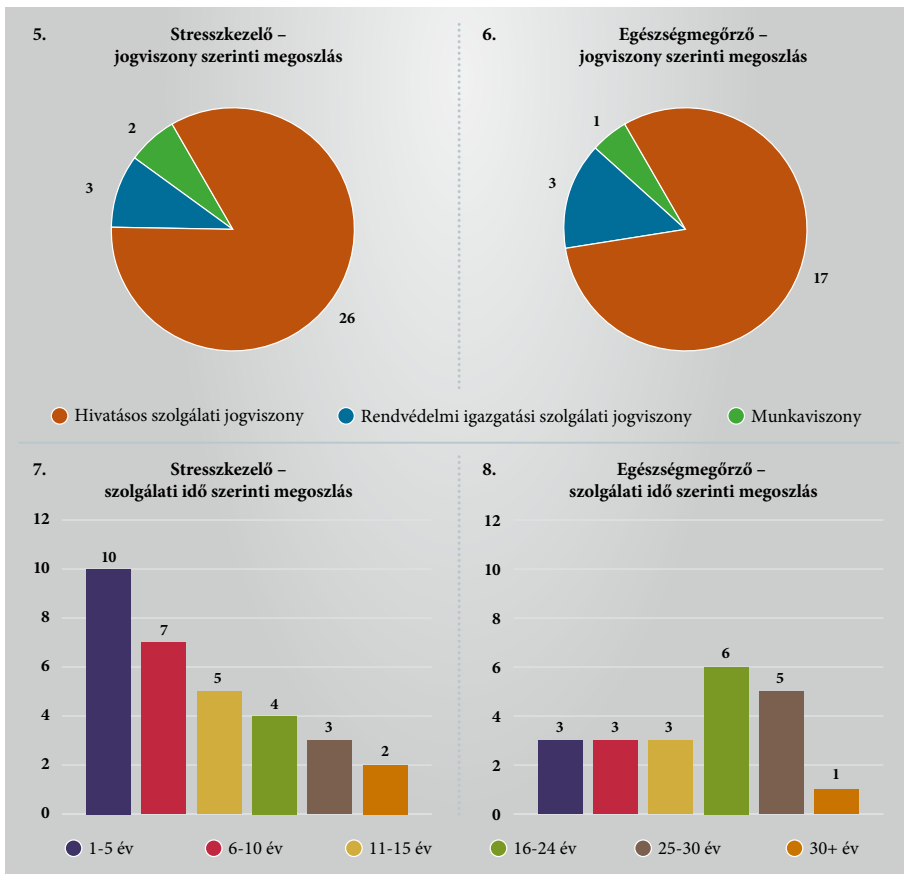
A kutatás során keletkezett minden adatot bizalmasan és anonimitást biztosító módon kezeltem. A kutatás során nyert adatok összegezésre kerültek, amelyekből egyetlen résztvevő azonossága sem állapítható meg. A vizsgálat eredményei kizárólag kutatási célra kerültek felhasználásra, a személyügyi vagy egészségügyi anyagba nem kerültek feltüntetésre, felhasználásával vélemény nem készült.

A kutatás során közel 40 diagram készült, amelyek a különböző szempontok szerinti megoszlásokat, tendenciákat és változásokat mutatják be. A tanulmány terjedelmi korlátai miatt csak a legrelevánsabb és leginkább szemléletes példákat ismertetem, amelyek jól tükrözik a vizsgált területeken tapasztalható változásokat és összefüggéseket.

A stresszkezelő és egészségmegőrző programok demográfiai adataira vonatkozó kérdőív

Az első kérdőív a résztvevők demográfiai adatainak gyűjtésére irányul. Célja az életkori csoportba tartozást, nemet, iskolai végzettséget, családi állapotot, gyermekek számát, jogviszonyt, rendfokozati állománycsoportot, szakterületet, szolgálati időt és vallást érintő információgyűjtés. A demográfiai adatok elemzése segít megismerni a programok különböző – a fenti paraméterek mentén differenciált – csoportokra gyakorolt hatásának jelenlétét vagy azok hiányát.

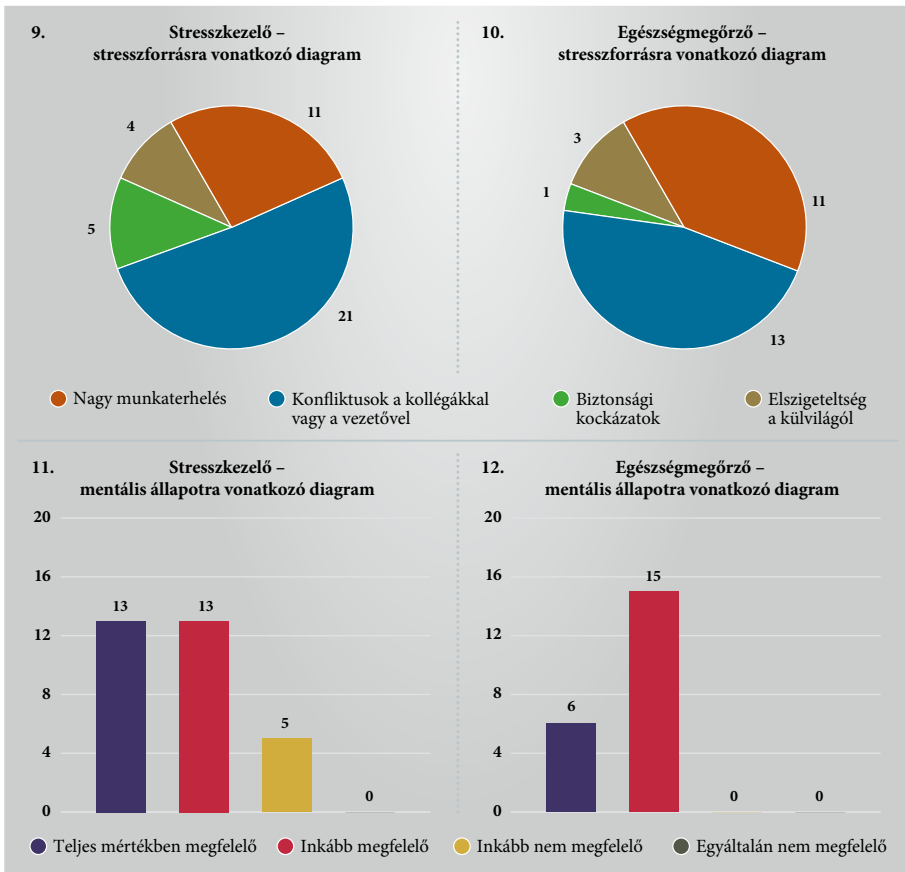
5-6-7-8. ábra: Jogviszony és szolgálati idő megoszlása a stresszkezelő és egészségmegőrző programokon³⁶

A rekreációs és egészségmegőrző programokat megelőző három hónapban mért állapotra vonatkozó kérdőív

A második kérdőív arra irányult, hogy felmérje a résztvevők állapotát a programokat megelőző 3 hónapban, kitérve a mentális állapotra, a fizikai aktivitásra, az egészségi és lelkiállapotra, a feszültség szintjére és a szorongás jelenlétére. Emellett feltérképezte a stresszforrásokat és azt, hogy a résztvevők alkalmaztak-e az egészségük irányába ható stresszkezelési módszereket. Ez a kérdőív önbevallás alapján, szubjektív megítéléseket tartalmaz és az utóvizsgálat eredményeivel összevetve lehetőséget biztosít a hatásvizsgálatra.

³⁶ Forrás: készítette a szerző.

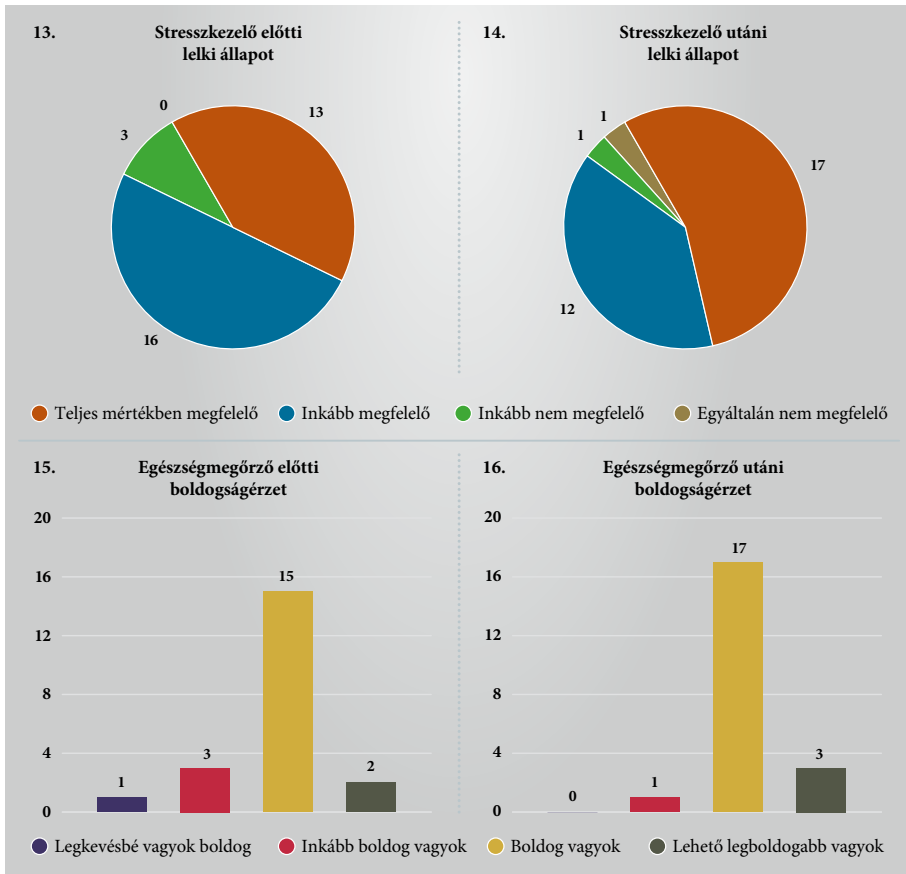
9-10-11-12. ábra: Stresszforrásra és mentális állapotra vonatkozó diagramok³⁷

A rekreációs és egészségmegőrző programokon való részvételt követő állapotra vonatkozó kérdőív

A harmadik kérdőív a rekreációs és egészségmegőrző programokon való részvételt követő állapotra vonatkozó kérdéseket tartalmaz. A kérdőív magában foglalja a programok hatékonyságának, a mozgásszervi állapot változásainak, a mentális és fizikai állapot értékelésének, valamint a résztvevők boldogságérzetének vizsgálatát. Ebben a részben arra keresem a választ, hogy a résztvevők milyenek ítélik meg az adott programokat, hogy értékelik a rekreáció utáni mentális, fizikai, egészségi és lelkiállapotukat, valamint milyenek ítélik meg a feszültségszintjüket, szorongás-, és boldogságérzetüket.

³⁷ Forrás: készítette a szerző.

13-14-15-16. ábra: Lelki állapot és boldogságérzet a programok előtt és után³⁸

A rekreációs programok értékelése

A kutatásom során szerettem volna két fontos kérdésre választ kapni, amit a kitöltött kérdőívek elemzése alapján meg is kaptam. A kutatás eredményei alapján tisztázható, hogy a résztvevők életminőségére kifejtett hatások széleskörűek és sokszínűek.

A programok előtti és utáni összehasonlítás segít megérteni, hogy milyen mértékben járultak hozzá a résztvevők fizikai, mentális és érzelmi állapotának fejlődéséhez. Az alábbiakban részletezve található az eredmények az egyes dimenziók szerint.

A fizikai aktivitás és egészségi állapotra vonatkozó kérdőív eredménye alapján elmondható, hogy a programok sikerrel jártak a fizikai aktivitás ösztönzésében. Ez a tendencia összhangban van az egészségi állapot pozitív irányú változásaival is. A rendszeres

³⁸ Forrás: készítette a szerző.

testmozgásnak pozitív hatása lehet az egészségi állapotra és a jóllétre. A programok támogatják a résztvevők fizikai aktivitását és annak javítását a programok adta lehetőségeknek köszönhetően (túrázás a hegyekben, megfelelő étkezés). Összességében megállapíthatom, hogy a rekreációs programok hatékonyan támogatták a résztvevők egészségi fejlődését és általános jólétét.

A lelkiállapotra és a szorongás érzetére vonatkozó kérdőív eredményei alapján elmondható, hogy az adatok azt mutatják, hogy a rekreációs programok pozitív hatással vannak a résztvevők lelki jólétére, és segíthetnek a stressz, a szorongás és a lelki terhek kezelésében. Az eredmények alapján elmondható, hogy a programok fontos szerepet játszhatnak a lelki egészség támogatásában és javításában. A szorongásérzetre vonatkozó eredmények alapján megállapítható, hogy a programok résztvevői közül többségében „Inkább nem” vagy „Egyáltalán nem” jellemző a szorongás. Ez az eredmény azt mutathatja, hogy a rekreációs programok hozzájárulnak a résztvevők pszichológiai jólétéhez és szorongásuk csökkentéséhez.

A boldogság érzetére és feszültségi szintre vonatkozó kérdőív eredményei alapján elmondható, hogy a résztvevők boldogságszintje javulást mutatott a programok előtti időszakhoz képest, ez azt jelzi, hogy a programok pozitív hatást gyakoroltak az érzelmi jólétre. A résztvevők jobb érzelmi állapota számos tényezőre vezethető vissza, például azokra az ösztönző és támogató tevékenységekre, amelyeket a programok során tapasztaltak.

Emellett az is lehet, hogy a résztvevők a programok során nyújtott stresszkezelési technikákat megtanulták és alkalmazták, amelyek segítségével boldogabbak és kiegyensúlyozottabbak lehetnek a mindennapi életben.

Fontos további kutatásokat végezni a programok utáni állapot elemzéséhez, és megérteni, hogy a programok milyen hatással vannak a résztvevők életminőségére és boldogságára. Ezen felül, az értékelés alapján érdemes lehet kiemelt figyelmet fordítani azokra, akik magasabb feszültségi szinttel indulnak a rekreációs programon, és személyre szabott támogatást biztosítani számukra.

Az összességében pozitív hatások ellenére fontos megjegyezni, hogy a mentális és lelki területeken a változások nem mindig egyértelműek, és további kutatásokra van szükség az eredmények mélyebb megértéséhez. Végző soron a kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a programok számos területen hozzájárulnak a résztvevők életminőségének javulásához.

Az egészségmegőrző programok értékelése

A kutatási eredmények alapján a résztvevők 53% -a férfi, a nők aránya 47%. Ez azt jelezheti, hogy mindkét nem felismeri az egészség fontosságát, és egyaránt elkötelezett a megelőző és egészségjavító tevékenységek iránt. A kutatási eredmények alapján azt lehet javasolni, hogy bár a nemek megoszlása hasonló, ezzel együtt a jövőbeni programok tervezésekor célszerű szem előtt tartani a nemek közötti egyenlőséget és a specifikus igényeket. Az eredmények alapján mind a férfiaknak, mind a nőknek szóló programok kínálhatnak további előnyöket, ami növelheti a részvételi arányokat és javíthatja az egészségügyi eredményeket mindkét nem esetében. Az adatok alapján az egészségmegőrzés fontossága egyértelműen érvényesül mind fiatal, mind idősebb korban.

Az értékelés alapján láthatjuk, hogy a programok sikeresek, vonzzák a különböző életkorú résztvevőket. Ez az információ segíthet a jövőbeni programok tervezésében, melyek még hatékonyabban célozzák meg a teljes személyi állományt, figyelembe véve az életkori sajátosságokat. A kutatás alapján valószínűsíthető, hogy a hivatásos szolgálati jogviszonyban állók számára a programok szervezése és részvétel szorosabban kapcsolódik a szakmai tevékenységükhöz, és számukra nagyobb hangsúlyt fektetnek az ilyen típusú tevékenységek támogatására. A rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban lévők részéről is jelentős az érdeklődés, de az alacsonyabb részvételi arányuk arra utalhat, hogy esetükben más szempontok is befolyásolhatják a részvételt.

A hosszú szolgálati idővel rendelkezők számára kiemelten fontos lehet az egészségmegőrzés a börtönártalmak, különösen a munkaterhelés, a kiegészítés és az egyéb egészségügyi panaszok megelőzése érdekében. Ennek megfelelően a további programok tervezésekor javasolt a hosszú szolgálati idővel rendelkezők speciális igényeinek figyelembevétele, és olyan elemek beépítése, amelyek segítik őket az egészségük megőrzésében és javításában. Az egészségmegőrző programoknak számos kedvező hatása van a résztvevők állapotára, amit a program előtti és utáni adatok összehasonlítása is alátámaszt. Az adatok alapján egyértelműen látható, hogy a programok számos pozitív hatást gyakoroltak a résztvevők mentális, fizikai és érzelmi állapotára.

Bár a mentális állapotban nem történt jelentős változás, az eredmények azt mutatják, hogy a programok hozzájárulnak annak stabilizálásához. Ugyanakkor a fizikai aktivitás és egészségi állapot javulása egyértelműen megfigyelhető, amit az ösztönző programok támogattak. Pozitív irányú lelki fejlődés és a feszültség csökkenése is kimutatható, ami a stresszkezelés hatékonyságára utal. Különösen fontos eredmény a szorongás csökkenése, mivel ez kulcsfontosságú a büntetés-végrehajtásban dolgozók egészsége és hatékonysága szempontjából. A résztvevők többsége rendkívül elégedett volt a programokkal, amelyek pozitív élményt nyújtottak, és teljesítették az elvárásokat.

Összességében a programok hozzájárultak a résztvevők fizikai, mentális és lelki állapotának javulásához. Ugyanakkor a mentális és lelki változások pontosabb megértéséhez további kutatások szükségesek. A jövőbeni programtervezés során elengedhetetlen figyelembe venni a mentális és érzelmi szempontokat, és esetlegesen személyre szabott támogatási rendszerek kialakítására is szükség lehet.

Összegzés

Mindennapjaink részének tekinthetjük azokat a hatásokat, melyeket a stressz jelensége meghatároz, amiket stresszként élünk meg. A büntetés-végrehajtás világában ez hatványozottan igaznak tűnik a szervezet speciális szerepe, feladata, jellege okán.

Ezen sajátosságok és azok vonzatai elkerülhetetlenül hatnak a szervezetben szolgálatot teljesítő személyi állomány tagjaira. Kutatásom célja az volt, hogy bemutattva a szervezet egészségmegőrzés irányába mutató programjait, amelyek az állományi tagok számára igénybe vehetők és az optimálisabb stresszkezelést, rekreációt, egészségmegőrzést célozzák, hogy rálátást nyerjek hatékonyságukra és esetlegesen további javaslatokat tehessenek a fejlesztésükre.

Tanulmányomban arra törekedtem, hogy bemutassam a témához szorosan kapcsolódó alapfogalmakat, elméleti megállapításokat, valamint azon találkozási pontokat, amelyek a büntetés-végrehajtás szervezetének működésével érintkeznek.

Kutatásomban saját szerkesztésű kérdőívvel mértem fel a programok résztvevőire vonatkozóan a programokat megelőző, illetve azokat követő mentális- és fizikai jóllétet leíró állapotokat. A stresszkezelést vizsgáló kutatásban 31, míg az egészségmegőrzésre fókuszáló kutatásban 21 fő vett részt vizsgálati alanyként. A kérdőívben szereplő kérdések önbevalláson és szubjektív megítélésen alapuló válaszokat igényeltek. A válaszok az előfeltételezésimnek megfelelően alakult, ám születtek váratlan eredmények is.

Az első hipotézisem, mely szerint azt valószínűsítettem, hogy a megkérdezettek többsége fő stresszforrásként a konfliktust jelöli meg, beigazolódott. A kollégákkal, illetve a vezetőséggel való konfliktusok foglalták el az első helyet, mint stresszforrás, megelőzve a magas munkaterhelés, a biztonsági kockázatok és a külvilágtól való elszigeteltség érzését. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy a kapcsolatok minősége, az együttműködés kiemelten fontos lehet a személyi állomány számára.

A kutatás eredményeit alapul véve az a javaslatom, hogy a személyek közötti kapcsolatok javítása érdekében kommunikációs és konfliktuskezelő tréningeket, képzéseket szervezzenek a személyi állomány részére. Emellett fontos lenne folytatni és bővíteni az egészségmegőrző és stresszkezelő programokat, az említett témákkal.

A második hipotézisemben azt a feltételezést fogalmaztam meg, hogy a megkérdezettek többségének lelkiállapota, feszültségi szintje és boldogságérzete pozitív változást mutat a programokon való részvételt követően. Az adatok alapján ez a hipotézisem is beigazolódott, hiszen a résztvevők jelentős része pozitív változást tapasztalt a fenti tényezők mindegyikében. Ez arra utal, hogy a programokon résztvevők megfelelő szintű odafigyelést és gondoskodást kapnak, és ez az, amit a mindennapi életben is jó lenne megtapasztalni – talán nem véletlen, hogy épp a kapcsolatok konfliktusos mivolta a legnagyobb stressz. Ennek tudatban valószínűsíthető, hogy hiányzik a megfelelő odafigyelés a szolgálati helyen.

A harmadik hipotézisemben azt valószínűsítettem, hogy az egészségmegőrző programokon való részvétel pozitívan hat a mentális egészségre. Ezen feltevésem nem igazolódott be a kutatás során, mivel az előtte és utána mért értékek egyezést mutatnak.

Fontos megjegyezni, hogy bár az adatok nem mutatnak változást a mentális egészséget illetően, ennek egyik oka az lehet, hogy a kérdőívet csak egy kisebb csoport töltötte ki, ezáltal nem tekinthető reprezentatívnak.

Az eredmények alapján érdemes átgondolni és továbbfejleszteni a feltett kérdéseket, hogy mélyebben megértsük a résztvevők élményeit és véleményét a programok hatásairól. Fontos lehet új, célzott kérdéseket is feltenni, például arra vonatkozóan, hogy milyen odafigyelést, tudást és támogatást kaptak, és miként tudják ezeket beépíteni a mindennapjaikba. Érdemes rákérdezni arra is, hogyan segítették a programok a kapcsolataikat, illetve hogyan lehetne ezen a téren tovább javítani. További elemzések és új mérési módszerek segíthetnek pontosabban feltárni a programok mentális egészségre gyakorolt hatásait.

Mindezek után, az eredményekből arra a következtetésre jutottam, hogy jelenleg a büntetés-végrehajtási szervezetnél alkalmazott programok számos pozitív hatással járnak az állomány mentális és testi jólléte szempontjából. A résztvevők visszajelzései alapján a programok hozzájárultak a stressz csökkentéséhez, a feszültség szint mérsékléséhez és a boldogságérzet növeléséhez.

A BVOP által kiadott utasításnak megfelelően a programoknak folyamatosan figyelembe kell venniük a résztvevők egészségügyi és mentális állapotát, szükség esetén módosítaniuk kell a tevékenységeket. A programokat továbbra is széleskörűen elérhetővé kell tenni, és a szolgáltatásokat rugalmasan kell igazítani a résztvevők igényeihez. Az eredmények – még ha kis létszámú mintán is – de tükrözik a programok hatékonyságát és azt, hogy a BVOP és a BVOTRK fontos szerepet tölt be a bv. szervezetben dolgozók egészségének támogatásában és fejlesztésében.

A programok hatására a résztvevők mentálisan frissebbek lettek, fizikailag aktívabbá váltak, és egészségesebb életmódot alakítottak ki. Pozitívan értékelték a programok elérhetőségét és minőségét, ami megerősítette bennük, hogy van támogatás mentális és testi egészségük megőrzéséhez. Ugyanakkor a visszajelzések alapján fejlesztésekre van szükség az infrastruktúra és a szervezés terén. A prevenció hatékonyságának növelése érdekében fontos olyan csatornákat és módszereket alkalmazni, amelyeket a dolgozók szívesen és rendszeresen használnak. A visszajelzések és kérdőívek folyamatos monitorozása elengedhetetlen, mivel ezek alapján lehet a programokat továbbfejleszteni – a résztvevők aktív bevonása pedig kulcsfontosságú a sikerhez.

Felhasznált irodalom

- 10/2022. (V. 13.) BVOP utasítás a személyi állomány rekreációs, egészségmegőrző, rehabilitációs programjainak szervezéséről és végrehajtásáról
- Bényi Mária – Kéki Zuzsanna – Vaderna Réka (2011): A munkahelyi stressz és egyes betegségek kapcsolata. Foglalkozás-Egészségügy, 2011. 3.
- Boros János – Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó
- Buda Béla (1994): Mentálhigiéne. A lelki egészség társadalmi, munkaszervezeti, pszichokulturális és gyakorlati vetületei. Tanulmánygyűjtemény, Animula Kiadó
- Budapesti Mozgásszervi Magánrendelő, 2024. Online: <https://bmm.hu/kezelesek/fizioterapia/szelektiv-ingeraram-kezeles/> (Letöltés ideje: 2024. január 28.)
- Budapesti Mozgásszervi Magánrendelő, 2024. Online: <https://bmm.hu/kezelesek/ultrahang-terapia/> (Letöltés ideje: 2024. január 28.)
- Büntetés-végrehajtási pszichológia, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/BV-pszichologia_RSZervezo_2020.pdf (Letöltés ideje: 2024. február 21.)
- Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Fogvatartás. Online: <https://bv.gov.hu/hu/fogvatartas> (Letöltés ideje: 2024. február 10.)
- Debreceni Egyetem Klinikai Központ, Magnetoterápia – Fürdőgyógyászati Centrum. Online: <https://klinikaikozpont.unideb.hu/magnetoterapia-furdogyogyaszati-centrum> (Letöltés ideje: 2024. február 28.)
- Európai Környezeti Információs és Megfigyelő Hálózat, Jólét és/vagy jóllét? Online: <https://eionet.kormany.hu/jolet-es-vagy-jollet> (Letöltés ideje: 2024. február 01.)
- Fliegauf Gergely (2006): A börtönlázadás okok, befolyásoló tényezők, prevenció stratégiák. Börtönügyi Szemle, 45.
- Forgács Judit (2013): Miért beteg a magyar büntetés-végrehajtási nevelés? Börtönügyi Szemle, 2013/2.
- Freudenberger, Herbert J. (1974): Staff burn-out. Journal of Social Issues, Vol. 30, No. 1.
- Gilányi Attila (2022): 8 tipp a mentális egészséghez, amit már ma elkezdhetsz követni. Online: <https://gilanyiattila.com/mentalis-egeszseg/> (Letöltés ideje: 2024. február 02.)
- Goffman, Erving (1961): Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates. Anchor Books
- Kanozsai Andrea (2023): A primer prevenció szervezése a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának mozgásszervi megelőzésében
- Manwell, Laurie A. – Barbic, Skye – Roberts, Karen – Durisko, Zachary (2015): What is mental health? Evidence towards a new definition from a mixed methods multidisciplinary international survey. CC BY-NC 4.0.
- Módos Tamás (2003): A reszocializáció módszertana. Módszertani kézikönyv, Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár, 2003/3.
- Selye János (1978): Életünk és a stressz. Budapest, Akadémia Kiadó
- Tájékoztató a BVOTRK szervezésében tartott egészségügyi és rekreációs programokkal kapcsolatban. Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja. Online: https://bv.gov.hu/sites/default/files/tajekoztato_egeszsegugyi_es_rekreacios_programokrol_0.pdf (Letöltés ideje: 2024. február 28.)

Radó Anett – Bogotyán Róbert Lajos

A KÉNYSZERGYÓGYKEZELÉS JOGINTÉZMÉNYE A NŐI ELKÖVETŐK VONATKOZÁSÁBAN

*The legal institution of compulsory forensic psychiatric
treatment in relation to female offenders*

A tanulmány a női kényszergyógykezeltek aktuális helyzetének, pszichiátriai sajátosságainak és bűnelkövetéssel kapcsolatos kriminológiai jellegzetességeinek bemutatására irányul. A kutatás kiterjed mindazon a belső pszichés folyamatok, valamint külső szociális tényezők vizsgálatára, melyek szerepet játszanak abban, hogy a motivációk bűnelkövetésben manifesztálódnak. A szerzők a kutatás során kvalitatív kutatási módszereket alkalmazva ötvözik a hazai és nemzetközi szakirodalmi művek áttekintését az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben végzett interjúkkal, melyek révén céljuk a Női Pszichiátriai és Rehabilitációs Osztály működésének feltárása, a női nem vonatkozásában alkalmazott specifikus kezelési stratégiák összevetése a külföldi forrásmunkák által tanúsított protokollokkal, valamint az utánkövetés és a reszocializáció kérdései is hangsúlyt kapnak.

Kulcsszavak: kényszergyógykezelés, Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet, reintegráció, utánkövetés, női elkövetők

The study aims to present the current situation of female patients undergoing compulsory forensic psychiatric treatment, their psychiatric characteristics, and the criminological characteristics related to their criminal behavior. The research covers the examination of all internal psychological processes and external social factors that play a role in the manifestation of these motivations in the form of offending. Using qualitative research methods, the authors combine a review of national and international literature with interviews conducted at the Forensic Psychiatric and Mental Institution, with the aim of exploring the operation of the Women's Psychiatric and Rehabilitation Department, comparing specific treatment strategies applied to women with protocols documented in foreign source works, and also focusing on issues of follow-up and resocialization.

Keywords: compulsory forensic psychiatric treatment, Forensic Psychiatric and Mental Institution, reintegration, follow-up, female offenders

„...Gondoljátok meg: Ezen a világon
nincs senkim, semmim. S mit úgy hívtam:
én, az sincsen. Utolsó morzsáit rágom,
amíg elkészül ez a költemény...
Mint úrt a fényszóró, csupasz tekintet
kutatja bennem: Mit vétettem én,
hogy nem felelnek, akárhogyan intek,
hogy nem szeret, ki jog szerint enyém.
Ne higgyetek értetlen bűneimnek,
míg föl nem ment az odvas televény.”

József Attila: *Ki-be ugrál* (1936)

Bevezetés

Mi történik akkor, amikor a gyógyítás eszköze a kontroll, a segítség pedig a kényszer álcáját ölti magára? A kényszergyógykezelt nők történetei nem pusztán orvosi esetek vagy statisztikai adatok: ezek a történetek a szabadság, az önrendelkezés és a társadalmi normák metszéspontjában születnek. Nem csupán a mentális betegséggel vagy a jogsértő cselekménnyel kapcsolatos tényezők befolyásolják helyzetüket, hanem a nemi szerepekhez kötődő elvárások, a stigmatizáció¹, és a társadalmi hatalmi viszonyok is.

A téma vizsgálata ezért túlmutat az egyéni esetek értelmezésén: lehetőséget ad annak feltárására, hogy a társadalom miként bánik azokkal, akik a „normától” eltérnek, és hogyan reagál erre a jogi-pszichiátriai rendszer különösen, ha nőkről van szó.

A szerzőpáros kutatása az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (a továbbiakban: IMEI) mindennapi működésének árnyalt aspektusait vizsgálja, különös figyelmet fordítva azon női betegek helyzetére, akikkel szemben kényszergyógykezeltést rendelt el a bíróság. Az intézet főigazgatójával és szakembereivel végzett strukturált interjúk lehetővé tették a kezelési és reintegrációs lehetőségek, valamint az ellátás során felmerülő kihívások és dilemmák feltárását, melyet a szerzők átfogó szakirodalmi és jogszabályi áttekintéssel egészítettek ki, ezáltal tágabb kontextusba helyezve az intézeti gyakorlatot. A kutatás nyomán megfogalmazott javaslatok elősegíthetik egy holisztikus², emberközpontú és eredményorientált ellátási környezet kialakítását a kényszergyógykezelt nők számára.

1 A stigmatizáció a társadalmi megbélyegzés folyamata, amikor valakit bizonyos tulajdonsága miatt negatívan ítélnék meg és kirekesztenek.

2 A „holisztikus” kifejezés a „holizmus” szóból ered, melynek jelentése, hogy valamit egészként, összefüggéseiben vizsgálunk, nem pedig az egyes részekre bontva.

A kényszergyógykezelés fogalma és jogszabályi feltételei

A kényszergyógykezelés feltételrendszere

A kényszergyógykezelés egyik alapvető szabályozója a 2012. évi C. törvény, vagyis a Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.), ami szerint a kényszergyógykezelés egy olyan intézkedés, mely elrendelésének feltétele az, hogy a bűncselekmény elkövetője személy elleni erőszakos, vagy közveszélyt okozó bűncselekményt kövessen el. Személy elleni erőszakos bűncselekményeknek minősülnek azok a büntetendő magatartások, melyek során az elkövető ellenséges célzatú, közvetlen fizikai ráhatást gyakorol a sértettre. E körbe tartozik például az emberölés, emberrablás, szexuális erőszak, a taxatív felsorolást a Btk. 459. (1) bekezdésének 26. pontja tartalmazza. További feltétel, hogy az elkövető kóros elmeállapotából kifolyólag ne legyen büntethető, ebben az esetben az elkövető az elkövetés során nem képes cselekménye következményeinek felismerésére, vagy a felismerésnek megfelelően cselekedni. Fontos megjegyezni, hogy ebben az esetben a beszámítási képesség teljes hiányának kell fennállnia, hiszen amennyiben a beszámítási képesség csak korlátozott, büntetés kiszabásának van helye, a korlátlan enyhítés lehetősége mellett.

Bírói mérlegelést igényel az a feltétel, miszerint akkor kell kényszergyógykezelést alkalmazni, ha hasonló jellegű bűncselekmény kapcsán fennáll a bűnismétlés veszélye. Mivel a bíró az elmeállapot vizsgálata tekintetében laikus személy, ezért az igazságügyi elmeorvos-szakértő szakvéleménye jelentős befolyást gyakorol a bíró döntésére.

Feltételként szerepel továbbá, hogy az elkövetővel szemben – büntethetőség esetén – egy évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. Fontos megjegyezni, hogy kényszergyógykezelés elrendeléséről csak akkor dönthet a bíróság, ha az elkövető kóros elmeállapota a bűncselekmény elkövetésének időpontjában fennállt, nem pedig az elkövetés után alakult ki.

A kényszergyógykezelés tartama

A hatályos Btk.-t megelőző „Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény” még határozott tartamú intézkedésként tartotta számon a kényszergyógykezelést. E törvény rendelkezett arról is, hogy amennyiben szükséges, a kényszergyógykezelés megszüntetése után az érintettet polgári pszichiátriai intézetben kell elhelyezni.

A hatályos Btk. szabályozása hasonlóságot mutat elődjéhez abban a tekintetben, mely szerint haladéktalanul meg kell szüntetni a kényszergyógykezelést, amennyiben szükségessége már nem áll fenn. Fontos megjegyezni, hogy e feltétel nem az elkövető gyógyultságát követeli meg, elegendő állapotának stabilizálódása.

Felmerülhet a kérdés, hogy a jogalkotó miért tartotta szükségesnek azt, hogy a kényszergyógykezelés megszűntét követő pszichiátriai intézeti kezelés követelménye kikerüljön az új Btk.-ból. Erre magyarázatként szolgálhat az, hogy a polgári pszichiátriai intézetek száma csökkenő tendenciát mutat, valamint egyre kevesebb az országban a pszichiáter, ezért az utókezelés nehezebben megoldható. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 1997-ben 136 olyan gondozóintézet volt hazánkban, melyben pszichiátriai felnőttbeteg-gondozás működött, majd ez a szám 2024-re 120-ra csökkent. Szignifikánsabban jelenik meg a gondozóintézetek számának csökkenése a gyermek- és ifjúsági pszichiátriai beteggondozás területén, hiszen 1997-ben 38, 2012-ben 26 intézmény működött, 2024-ben pedig már csak 16.³ Az Állami Egészségügyi Ellátó Központ egészségügyi ágazat humán erőforrásairól szóló 2018-as beszámolójából kiderül, hogy a pszichiáter szakorvosi szakképesítést szerzők száma 2011-ben 33 fő, míg 2018-ra már csak 19 fő volt. Szintén 2018-as adatok alapján a pszichiáter szakma országos szintű hiányszakmának minősült.⁴

Nők, pszichiátria és társadalmi marginalizáció: történeti és kriminológiai perspektívák

Patriarchátus a pszichiátriában

A nők mentálhigiénés ellátását mindig az adott kor társadalmi és politikai kontextusa határozta meg, ugyanakkor leszögezhető, hogy a történelem során mindig döntő szerepet játszott a nőkkel szembeni elvárások megfogalmazása tekintetében a patriarchális, vagyis férfiak alkotta befolyás.⁵ Patriarchális társadalmi struktúrának nevezzük a női és férfi nem közötti olyan hierarchiát, melyben a nők kerülnek alárendelt szerepbe.⁶

E jelenség a viktoriánus korban az irracionálisnak, gyermekszerűnek és szexuálisan instablnak tartott nők elnyomásában testesült meg. Egy olyan korban, melyben a nőknek jelentősen kevesebb joguk és politikai erejük volt, mint a férfiaknak, könnyen lehetett fegyverként használni a deviáns jelzőt azokkal a nőkkel szemben, akik a rájuk kényszerített normákkal szembehelyezkedtek.⁷ A forenzikus pszichiátriai intézmények⁸ elterjedésének kezdetén nők tették ki a fogvatartottak nagy részét, akiket nem a mai értelemben vett terápiás kezelésben, hanem úgynevezett erkölcsi javításban részesítettek,

3 https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0016.html

4 <https://www.enkk.hu/hmr/index.php/hmr-beszamolok>

5 Pilgrim, D. (2010)

6 Giddens, A. (2008)

7 Woods, T. (2012)

8 Speciális egészségügyi és igazságszolgáltatási feladatokat ellátó intézmények, amelyekben olyan személyeket kezelnek és tartanak megfigyelés alatt, akik pszichiátriai betegségükkel összefüggésben bűncselekményt követtek el, vagy akik esetében a büntetethetőség kérdésében szakértői vizsgálat szükséges.

mely nem takart mást, mint tradicionálisan nők által végzett feladatok gyakorlását, úgy, mint a mosás vagy varrás. Az együttműködés hiányát magánzárkába helyezéssel vagy hideg zuhannyal szankcionálták.⁹

A nők jogainak kiszélesedésével egyidejűleg, a XIX. században már drasztikus, sebészeti beavatkozásokkal próbálták „gyógyítani” a nőket, mely rendszerint a méh és petefészek eltávolításával, megcsonkolásával járó műtétek révén valósult meg, hiszen úgy vélték, ez gátat szab a változó világréndnek és meggyógyítja a nők pszichés problémáit.¹⁰

A nők kezelésében továbbra is központi kérdés a szervi és biológiai megközelítés, vagyis széles körben vizsgálják a menstruáció, a menopauza és a terhesség kapcsolatát a mentális egészséggel, így gyakran háttérbe szorítva azokat a környezeti, fizikai tényezőket, melyek közvetlenül hatást gyakorolnak a nőkre. Jelentős tény azonban, hogy a súlyos mentális zavarral élő nők halálát még így is nagyobb arányban okozzák kivizsgálatlan szervi betegségek, mint mentális betegséggel nem diagnosztizált nőtársaik esetében.¹¹ Ennek magyarázata a pszichés betegséggel diagnosztizált nőkkel szembeni „orvosi gátlángozás” jelensége, mely a tünetek, panaszok rendszeres alábecsülését vagy érvénytelenítését jelenti az egészségügyi ellátás során. Különösen a nők esetében gyakori, hogy a mentális betegségekkel kapcsolatos stigmatizáció miatt a valós tüneteiket elbagatellizálják, vagy pszichés eredetűnek tekintik, ezáltal a beteg megkérdőjelezi saját tapasztalatait és valóságérzékelését, ami a diagnózis és a kezelés késlekedéséhez vezethet.¹²

Mentális egészség a nemek vonatkozásában

A mentális betegségek típusa és azok előfordulási gyakorisága a női és férfi nem között eltérést mutat, azonban ez az állítás különböző társadalmi tényezőkön keresztül vizsgálendő. A mentális betegségek vonatkozásában legkevésbé vitatott kockázati és valószínűségi faktor a szegénység, hiszen minél alacsonyabb életszínvonalon él egy adott személy, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy mind mentális, mind fizikális egészség terén az átlagos szinthez viszonyítva alul marad, így a várható élettartam is alacsonyabb, továbbá az ilyen személyek felülreprezentáltak a pszichiátriai betegek között.¹³

9 Foucault, M. et al.(2013)

10 Foucault, M. et al. (2013)

11 Zirnsak, T. et al. (2024)

12 Zirnsak, T. et al. (2024)

13 Pilgrim, D., Rogers, A. (2005)

Egyes kutatások arról számolnak be, hogy a legsúlyosabb pszichiátriai betegségek, úgy, mint a skizofrénia¹⁴ és a bipoláris zavar¹⁵ a nemek között megközelítőleg azonos arányban fordulnak elő. Ezzel szemben, egyes kórképek zömében férfiak esetében jelennek meg, úgy, mint az antiszociális¹⁶ vagy disszociatív személyiségzavar¹⁷, mely DSM-IV-beli¹⁸ kritériumainak szinte minden nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövető férfi megfelel. Férfiak körében magasabb arányban van jelen az öngyilkosság, és hajlamosabbak erőszak alkalmazására.¹⁹

A WHO adatai szerint a nők közel kétszer nagyobb eséllyel szenvednek mentális betegségekben, mint a férfiak. Az olyan diagnózisok, mint a depresszió, a poszttraumás stressz zavar²⁰ és a különböző szorongásos kórképek a nők körében fordulnak elő gyakrabban, míg a posztpartum pszichózis²¹ kizárólagosan a nőket érinti. Ezek mellett idős korban a depresszió és a demencia szintén a nők körében kerül túlsúlyba.²² A nők nagyobb mértékű kitettségét a biológiai determinizmus irányzat képviselői szerint az okozza, hogy sokkal érzékenyebben reagálnak a méhen belüli, vagy a korai életszakaszban átélt környezeti hatásokra, distresszre²³, mely növeli annak kockázatát, hogy pszichés abnormalitás jelentkezzen a későbbiekben.²⁴

14 A skizofrénia egy spektrumbetegség, hiszen eltérő súlyosságú és formájú tünetek jellemzik, mely pozitív és negatív tünetekre osztható. Pozitív tünetek a hallucinációk, téveszmék, bizarr/dezorganizált viselkedés. Negatív tünetek az érzelmi élet elszegényedése, motivációcsökkenés, bizalmatlanság, koncentráció vagy figyelemzavar, memóriazavarok. Lásd bővebben: <https://semmelweis.hu/pszichiatra/betegellatas/a-szkizofrenia-tunetei-es-kezelese/>

15 A bipoláris zavar olyan élethosszig tartó pszichiátriai betegség, mely depressziós és mániás epizódok váltakozásából áll. Mániás állapot a hangulat tartós emelkedettsége, a felgyorsult beszéd, irritabilitás, kritikálatlanság, felfokozott aktivitás, csökkent alvásigény, míg esetleges hallucinációk, megalomán téveszmék is jelen lehetnek. A depressziós epizód az előbbiekkal ellentétben, a motivációvesztést, fáradtságot, alvászavarokat, halállal kapcsolatos gondolatokat jelenti. A beteg kedélyállapota e két stádium között folyamatosan változik. Lásd bővebben: <https://egeszsegvonal.gov.hu/egeszseg-a-z/b/bipolaris-zavar-manias-depresszio.html>

16 Az antiszociális személyiségzavart a szakirodalom leggyakrabban a „nem szeret, nem szorong, nem tanul” negatív triásszal írja le. Lásd bővebben: <https://egeszsegvonal.gov.hu/egeszseg-a-z/a-a/antiszocialis-szemelyisegzavar.html>

17 Súlyos pszichiátriai állapot, amelyben az egyénben több, elkülönült identitás vagy tudatállapot alakul ki.

18 Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition: a mentális rendellenességek diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének negyedik kiadása, amely a mentális zavarokat osztályozza és definiálja.

19 Pilgrim, D. (2010)

20 A poszttraumás stressz zavar (PTSD) olyan mentális állapot, amely súlyos traumatikus esemény – például bántalmazás, baleset, háborús élmény vagy természeti katasztrófa – átélése után alakulhat ki, és tartós szorongással, visszatérő emlékekkel, rémálmokkal és elkerülő viselkedéssel jár. Lásd bővebben: <https://egeszsegvonal.gov.hu/egeszseg-a-z/p-q/poszttraumas-stressz-szindroma.html>

21 Olyan pszichiátriai krízishelyzet, melynek tünetei befolyásolják az anya realitásérzékét hallucinációk, paranoia és téveszmék formájában. Az érintett nő ebben az állapotban nem képes különbséget tenni az általa látott jelenségek, hallott hangok, valamint a valódi környezete között. A téveszmék jelentkezhettek üldözések (valaki az életére tör), irányítási (más hatalom uralkodik a teste fölött), valamint szomatikus téveszmék (meggyőződés arról, hogy nem ő hordozta, illetve hozta világra a gyermeket) formájában.

22 <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

23 Jelentése: negatív stressz.

24 Pilgrim, D. (2010)

A nők esetében a szociális stressz is meghatározó szerepet játszik: az a tény, hogy egyszerűre kell helytállniuk a munkahelyi és a háztartási feladatokban, valamint jellemzően alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, extra stresszt eredményezhet, mely negatív hatással lehet a mentális állapotra.²⁵ Megállapítható az is, hogy a nők gyakrabban válnak fizikai bántalmazás áldozatává, és a kapcsolati erőszak is javarészt nők ellen irányul, mely szerepet játszhat abban, hogy a nők ilyen magas kockázatnak vannak kitéve.²⁶

Abból kifolyólag, hogy ezek a fontos eltérések nem tükröződnek a legtöbb ország egészségpolitikájában, az igazságügyi pszichiátriai intézményekre hatványozottan nehéz és felelősségteljes feladat hárul az egyébként alulreprezentált női elkövetői populáció kezelése kapcsán.²⁷

A női bűnözés kriminológiája

A lányok és nők a börtönpopuláció, valamint a kényszergyógykezeltek kisebb részét alkotják,²⁸ azonban nemzetközi kutatások eredményei azt sugallják, hogy az elmúlt két évtizedben folyamatosan növekszik azoknak a nőknek a száma, akiket igazságügyi pszichiátriai kezelésnek vetnek alá.²⁹ Mindezek ellenére kevés olyan kutatás van az igazságügyi pszichiátria területén, amely kizárólag a nőkre összpontosít, elméleti ismereteink általában a férfipopulációt veszik alapul a nagyobb előfordulási arányuk miatt, azonban ez nem jelenti azt, hogy a javarészt férfiak részvételével folytatott kutatások eredményei, javaslatai a női elkövetők vonatkozásában is érvényesek és alkalmazhatók.

Kutatások szerint a női bűnelkövetés mértékét alábecsülik, köszönhetően a nagyfokú látenciának egyes bűncselekménytípusok esetén, hiszen tény, hogy a nők erőszakos magatartása családon belüli, vagy kapcsolati környezetben fordul elő gyakrabban,³⁰ mely eleve „ingoványos terep” a felderítettség szempontjából.

Hazánkban a filicídium, vagyis gyermekgyilkosság jelenségének megértéséhez Lehoczki Ágnes és Lukács-Miszler Katalin 2013-as tanulmánya³¹ nyújt támpontot. Míg neonaticídium (az újszülött életének első 24 órájában elkövetett emberölés) esetén az áldozatok tekintetében a nemek megoszlása kiegyenlített, későbbi életkorban a leánygyermek veszélyeztetettebbek lehetnek, melynek magyarázata az, hogy a nemi szerepek

25 Pilgrim, D., Rogers, A. (2005)

26 Itzin, C. (2006)

27 Pilgrim, D. (2010)

28 Czenczer O. (2014)

29 Pilgrim, D., Rogers, A. (2005)

30 Robbins, P. et al. (2003)

31 Lehoczki Á., Lukács-Miszler K. (2013)

egyezése miatt az anya lányának is ugyanolyan kilátástalan jövőt jósol, mint amelyet ő maga is átél. Fiúgyermekes esetében gyakori motiváció az apa iránti ellenségesség.

A pszichotikus állapotban elkövetett filicídiumok tekintetében megállapítást nyert, hogy ezek az anyák gyakran skizofréniában (15–48%), depresszióban (25–67%), vagy paranoid zavarban³² szenvednek (25%), iskolázottabbak, ritkábban házások, és gyakoribb a szuicid kórelőzmény, mint a nem pszichotikus bűnelkövető anyák esetén. További különbség, hogy a pszichotikus anyák általi elkövetésre jellemző a több áldozat, az eszközhasználat, valamint a cselekményt kísérő szuicid kísérlet. A gyilkosságok leggyakrabban fojtással történtek, az esetek felében kiterjesztett öngyilkosságról beszélhetünk.³³

A posztpartum pszichózis általában a szülést követő 48–72 órában jelentkezik, és 2–4 hét alatt teljesedik ki. Jellemző tünetei a hangulatingadozás, a nyugtalanság, a hallucinációk, a dezorientáltság, a gyermekkel szembeni túlzott aggodalom, iszony vagy közöny. Az esetek felében krónikus pszichiátriai zavar kezdete vagy meglévő betegség fellángolása áll a háttérben. A skizofrén tünetek megjelenése különösen veszélyes lehet, ha a gyermek hallucinációk, téveszmék tárgyává válik – gyakori például, hogy az anya a gyermeket gonoszsnak látja, vagy altruista³⁴ indíttatásból „megmenti” a szenvedéstől életének kioltásával.³⁵

Számos kutatás igazolja a gyermekkori traumák, a rossz bánásmód és a későbbi elkövetővé válás közötti összefüggést.³⁶ Az erőszakos vagy antiszociális magatartást tanúsító anyák gyermekei fokozottan veszélyeztetettek mentális zavarok és szerhasználat szempontjából.³⁷ Különösen lánygyermekes esetében mutattak ki szoros kapcsolatot az anyai agresszió és a későbbi párkapcsolati vagy kortársakkal szembeni erőszakos viselkedés között, amelyet az anya meghatározó szerepe és érzelmi közelsége is erősíthet.³⁸

Problémát jelent az is, hogy a bűnisméltés kockázatát mérő prediktív eszközök alulbecsülhetik a női elkövetők visszaesésének kockázatát, mivel azok férfi lélektani sajátosságokra épülnek. Nők esetén a visszaesés szempontjából nagyobb jelentőséggel bírnak az olyan tényezők, mint a szociális izoláció, a gyermekkori bántalmazás, a párkapcsolati problémák, a szociális hátrány.³⁹

32 A paranoid személyiségzavar jellemzője a tartós bizalmatlanság és gyanakvás másokkal szemben. Az érintettek gyakran úgy érzik, hogy mások rosszindulatú szándékkal viszonyulnak hozzájuk, még akkor is, ha erre nincs valós alap.

33 Lehoczki Á., Lukács-Miszler K. (2013)

34 Az altruista személy vagy viselkedés mások javát helyezi előtérbe, gyakran saját érdekeinek vagy jólétének háttérbe szorításával.

35 American Psychiatric Association (2013)

36 Cole, M., Cole, S. R (2003)

37 Javdani, S. et al. (2011)

38 Javdani, S. et al. (2011)

39 Bohle, A., de Vogel, V. (2017)

A nemspecifikus, „gender-responsive” terápiás modellek főként a trauma feldolgozására, a biztonságos kapcsolatok kialakítására és az érzelmi megküzdés fejlesztésére fókuszálnak.⁴⁰ Az egyéni, traumaalapú terápiák a nők esetében hatékonyabbnak bizonyulnak, mivel sok nő nem kíván csoportban beszélni traumatikus élményeiről.⁴¹

Kutatások szerint a nők körében alacsonyabb a visszaesés aránya, mint a férfiaknál, ugyanakkor elbocsátás után fokozottan veszélyeztetettek az áldozattá és a hajléktalanná válás, valamint a halálozás szempontjából.⁴² Ennek értelmében a nők a reintegrációs tevékenységek kiemelt célcsoportja, azonban az elbocsátást követő szociális támogatás és ellenőrzés különös figyelmet igényel.

Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet jelene, női részlegének működése

Jelenleg a Budapesti Fegyház és Börtön területén működő IMEI az egyetlen olyan intézet hazánkban, ahol a kényszergyógykezelést és az ideiglenes kényszergyógykezelést foganatosítják. A hatályos jogszabályok szerint az IMEI fekvőbeteg-gyógyító intézetként látja el a bűncselekményt elkövető pszichiátriai betegek kezelését és rehabilitációját. A rehabilitáció jelen helyzetben az olyan funkciók és készségek visszaállítását, fejlesztését jelenti, melyekre a beteg a felvételtkor nem, vagy csak részben képes. Fontos feladat továbbá a pszichoedukáció is, melynek lényege az, hogy szakemberek által kidolgozott módon, intézményes keretek között szerezhettek ismereteket a beteg, illetve hozzátartozói a diagnosztizált pszichiátriai betegségről, melynek legfőbb célja, hogy a kényszergyógykezelt személy betegség belátási képessége kialakuljon, megtanulja felismerni a relapszust jelző tüneteket, információkat szerezzen a betegség prognózisáról, a gyógyulást segítő tényezőkről, vagy az azt gátló rizikófaktorokról, mindamellett, hogy az egyén kommunikációs készségeinek, illetve coping stratégiáinak fejlesztése is hangsúlyt kap.⁴³

Nők helyzete az IMEI-ben

Számadatokat tekintve, a büntetés-végrehajtási szervezet 2024. évi évkönyve⁴⁴ szerint év végén 204 fő állt kényszergyógykezelés alatt, mely csökkenést jelent a 2023. évi 219 főhöz képest. 2024-ben végzett kutatásunk idején a női kényszergyógykezelték száma 50 fő alatt volt, míg a férfiak létszámát ennek mintegy háromszorosa, ennek

40 Covington, S., Bloom, B. E. (2014)

41 Leenaars, P. (2005)

42 Anumba, N. et al. (2012)

43 Bacsák D., Krámer L. (2020)

44 <https://bv.gov.hu/hu/evkonyv>

eredményeként a női betegek abban az előnyös helyzetben vannak, hogy kevésbé van jelen a zsúfoltság kórtermekben.

A betegek a nyitott kórtermeknek köszönhetően szabadon mozoghatnak az elhelyezésüket biztosító osztályon, melyet csak a napi szabad levegőn való tartózkodás, Istentisztelet, orvosi vizsgálatok, látogató fogadás, vagy egészségügyi beavatkozások, illetve rehabilitációs programok alkalmával, ápoló vagy biztonsági felügyelő kíséretében hagyhatnak el. A személyi állományt fokozott figyelmet fordít arra, hogy a betegek számára minden nap biztosítva legyen a jogszabály által előírt egy órás szabad levegőn tartózkodás.

Az intézet női osztálya rendelkezik elkülönítő helyiséggel, mely elsősorban az izolációt szolgálja fertőző megbetegedések esetén, ugyanakkor ebben a helyiségben történő elhelyezésre a beteg veszélyeztető⁴⁵, illetve közvetlen veszélyeztető magatartása⁴⁶ esetén is sor kerülhet, mely eljárást a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet szabályozza.

A rendelet szerint fizikai korlátozásnak minősül a beteg mozgásszabadságának testi kényszerrel, eszközökkel vagy berendezésekkel való akadályozása (rögzítés vagy lekötés révén), illetve a rendelet a korlátozás körébe sorolja még az intézet elhagyásának tiltását, és a beteg elkülönítését. A rögzítés, illetve lekötés csak akkor alkalmazhatók, ha a beteg felszólítást követően sem működik együtt, és előzetesen figyelmeztetik arra, hogy korlátozó intézkedés alkalmazása következik. Ebben az esetben a fentiekben túl biológiai vagy kémiai korlátozás is alkalmazható, mely a veszélyeztető magatartás elhárításához szükséges mennyiségű gyógyszer beleegyezés nélkül történő alkalmazását jelenti.⁴⁷

A nők közötti konfliktusok száma az IMEI-ben elenyésző a férfiakéhoz képest. Az IMEI női osztályain a személyi állomány és az ellátottak létszamaránya kedvező: szolgálatonként ötven ellátottra négy-öt fő személyi állományi tag jut, mely arány jelentősen jobb, mint a férfiosztályokon. A személyi állomány jellemzően személyesen ismeri a betegeket, így már kisebb nonverbális jelek alapján is detektálhatók a potenciális konfliktusok,

45 Az Eü. tv. 188. § b) alapján: „veszélyeztető magatartás: a beteg – mentális zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére jelentős veszélyt jelenthet, és a kezelés hiánya állapotának további romlását eredményezné, amely a 196. § c) pontja szerinti gyógykezeléssel hárrítható el, de a megbetegedés jellegére tekintettel a sürgős intézeti gyógykezelésbe vétel nem indokolt”.

46 Az Eü. tv. 188. § c) alapján: „közvetlen veszélyeztető magatartás: a beteg – akut mentális zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent, és az azonnali kezelés hiánya állapotának további romlását eredményezné, amely a 196. § b) pontja szerinti azonnali intézeti gyógykezeléssel hárrítható el”.

47 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól

mely azonnali beavatkozásra nyújt lehetőséget. Az intézet főigazgatója elmondta, hogy a hangsúlyt alapvetően a konfliktusok megelőzésére helyezik.

Az IMEI-ben az önkárosítás előfordulása alacsony, mely a pszichológusok és pszichiáterek által végzett speciális szuicid prevenciónak köszönhető. A nyitott elhelyezés sajátosságai miatt a betegek folyamatos megfigyelés és pszichiáteri észlelés alatt állnak, ami eltér más büntetés-végrehajtási intézetek gyakorlatától.

2024-ben végzett kutatásunk alapján a női betegek körében jelenleg is a leggyakrabban előforduló kórképek a skizofrénia, valamint a különböző skizoaffektív zavarok, míg az értelmi akadályozottság ritkábban állapítható meg, mint az IMEI-ben kezelt férfiak körében.

Kizárólag nőket érintő kórképek a perinatális hangulati és szorongásos zavarok⁴⁸, ide tartozik többek között a posztpartum depresszió⁴⁹, szorongás, skizoaffektív zavar, skizofrénia, OCD⁵⁰ és a posztpartum pszichózis⁵¹ (a továbbiakban: PPP). A perinatális hangulati és szorongásos zavarok 5-ből 1-nőt érintenek – etnikai vagy nemzetiségi hovatartozástól, életkortól, szocioökonómiai státusztól függetlenül –, melyekhez erős stigmatizáció társul.⁵²

A PPP globális prevalenciája⁵³ 0,089–2,6 eset 1 000 szülésre vetítve, s az érintetté válás idején az átlagos életkor 26,3 év.⁵⁴ A PPP gyakran a csecsemőre irányuló téveszmékkel és hallucinációkkal jár, tünetei a szülés után néhány órán belül jelentkeznek és legfeljebb hat hétig tartanak. A depresszióval diagnosztizált anyák csupán 30%-a részesül terápiás kezelésben, és 0–6% az, aki a teljes gondozási folyamatban részt vesz. A mentálhigiénés szakemberek, a szülészeti osztályon tevékenykedő egészségügyi dolgozók és a védőnők által végzett ellátás-koordináció kulcsfontosságú a posztpartum pszichózis diagnosztizálásában, hiszen a szűrési eljárások hiányossága a PPP látenciában maradását eredményezi.⁵⁵

48 A perinatális hangulati és szorongásos zavarok a terhesség alatt vagy a postpartum periódusban manifesztálódó pszichopatológiai állapotok, melyek jellemzően depressziós, szorongásos és hangulati tünetek kombinációjával jelentkeznek, és potenciálisan károsan befolyásolhatják mind az anya, mind a csecsemő jólétét.

49 A posztpartum depresszió a szülést követő időszakban kialakuló hangulati zavar. Jellemző tünetei közé tartozik a levertség, szorongás, alvászavar és az anyai szerep ellátásában jelentkező nehézségek.

50 Az OCD olyan pszichiátriai zavar, amelyre jellemzők a kényszeres gondolatok (obszessziók) és az ezek enyhítésére irányuló kényszeres cselekedetek (kompulziók), melyek jelentősen megnehezítik a beteg mindennapi életvitelét.

51 A szülés utáni a legritkább és a legsúlyosabb pszichés megbetegedés, mely sürgős orvosi segítséget igényel.

52 Kendig, S. et al. (2017)

53 A prevalencia az adott populációban egy adott időpontban vagy időszakban meglévő összes eset (például betegség, jelenség) aránya.

54 Raza, S. K., Raza, S. (2019)

55 Cohen, L. et al. (2023)

Magyarországon a védőnők képzése arra is kiterjed, hogy felismerjék a perinatális hangulati zavarok tüneteit, tanácsokat adjanak az anyáknak, valamint biztosítsák számukra pszichológus elérhetőségét.⁵⁶ Ennek biztosítása azért jelenthet problémát, mert a KSH 2024-es adatai szerint a 4 039 területi védőnői állás közül csak 3 790 állás ténylegesen betöltött, tehát jelenleg hozzávetőlegesen 250 olyan körzetről beszélhetünk, melynek ellátása nem megfelelő. Ez a jelenség azt eredményezheti, hogy a több körzetet ellátó védőnők leterheltsége miatt nem jut elég idő, illetve odafigyelés egy-egy anyára. Beszédesebb számadat továbbá az, hogy 2024-ben az egy várandós anyára jutó védőnői látogatások száma csak 2,2 alkalom volt.⁵⁷

A női betegek szociális kapcsolatai, terápiás támogatása és reintegrációja az IMEI-ben

Az IMEI-ben alapvetően kedden és csütörtökön van lehetőség látogató fogadására, de családi látogatások hétfőig és ünnepnapokon is szervezhetők. Utóbbira – más bv. intézetekkel ellentétben – nincs kötelezve az IMEI jogszabályi szinten, azonban a személyi állományi feltételek adottak, így megfontolandó lehet kodifikált formában rögzíteni e lehetőséget, különösen a családos anyák érdekében. A személyes találkozók mellett Skype- és telefonbeszélgetés is biztosított, amelyek költséghatékonyabbak, időtakarékosabbak, és lehetőséget adnak a betegeknek arra, hogy otthonukat, akár háziállatukat is láthassák.

Az alapvető jogok biztosának AJB-766/2017. számú jelentésében megkérdezett, IMEI-ben dolgozó pszichológus tapasztalatai szerint a kényszergyógykezelt betegek esetében a családi kapcsolatok fenntartása kiemelt jelentőségű, mert a kényszergyógykezelés megszüntetésére irányuló eljárás esetén az egyik legfontosabb szempont annak vizsgálata, hogy az ápolat rendelkezik-e megfelelő, befogadó szociális hálóval, és mennyire protektív (védő, támogató) számára az a közeg, melybe kerülhet.⁵⁸

A női betegek esetében különösen hangsúlyos az anyaszerep és a gyermekkel való kapcsolat fenntartása, mely motivációt adhat az intézetben megélt mindennapok aktív és változatos eltöltéséhez. A beteg családi kapcsolatainak megtartása, erősítése védelemként szolgálhat a társadalomba történő visszailleszkedés folyamatában, esélyt teremtve ezzel arra, hogy teljes értékű életet élhessenek az elbocsátott betegek, valamint segít megelőzni a visszaesést és az izolációt, míg a családi kapcsolatok megszakadása kockázati tényezőt jelent a kezelés és az elbocsátás szempontjából.

56 <https://24.hu/belfold/2012/01/22/miert-fordul-sajat-csecsemoje-ellen-egy-anya/>

57 https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0008.html

58 Az alapvető jogok biztosáé, mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése az AJB-766/2017. számú ügyben

Az IMEI szakemberei nem férnek hozzá rendőrségi vagy bírósági adattárakhoz a nők korábbi áldozattá válásának feltárása érdekében, pedig tudományosan igazolt, hogy a múltbéli bántalmazás a szociális izoláció mellett a legjelentősebb bűnelkövetési kockázati tényező. Trauma feldolgozó terápián jelenleg a beteg saját kezdeményezésükre vehetnek részt, melyhez a pszichológusok teljes körű támogatást nyújtanak.

Az IMEI-ben szervezett terápiás és reintegrációs foglalkozások a női lélektani sajátosságokhoz és a pszichés állapothoz igazodnak; népszerűek a kézműves programok és a csoportos tornák.

Visszacsatolva a nők esetében kiemelt kockázati tényezőt jelentő munkavállalási nehézségekre, az intézet prioritásként kezeli a betegek képzését és felzárkóztatását: így egyaránt folytat OKJ-s szakmaképzések, valamint felzárkóztatási célú beiskolázások is. A szabadulást követő reintegráció erősítése érdekében megfontolandó lehet a munkaerőpiaci tanácsadás intézményesített bevezetése.

Az intézet személyi állománya kiemelt figyelmet fordít a betegek motiválására, többek között kreatív foglalkozások biztosításával. A koedukált programok – például miselátogatás és bibliaértelmező vagy színjátszó csoport – szoros felügyelet mellett zajlanak, így nemek közötti abúzusra nincs lehetőség. Speciális terápiás csoportot alakítottak ki azoknak a nőknek, akik gyermekük sérelmére követtek el bűncselekményt, ennek középpontjában az elkövetett cselekmény feldolgozása, megértése, valamint az ahhoz való viszonyulás áll.

A pszichiátriai betegek jogállása alapján a foglalkozásokon való részvétel önkéntes, nincs protokoll azokkal a betegekkel kapcsolatban, akik tartósan nem kívánnak részt venni a foglalkozásokon.

A kényszergyógykezelés felülvizsgálata, megszüntetése, az utánkövetés lehetőségei

Felülvizsgálat

A kényszergyógykezelés felülvizsgálatát a befogadástól számított hat hónap elteltét megelőzően a büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró) hivatalból végzi, majd félévente megismétli.⁵⁹ A döntés a kezelés fenntartása vagy megszüntetése lehet, amelyhez két elmeorvos-szakértő szakvéleménye szükséges. A felülvizsgálat célja annak vizsgálata, hogy fennállnak-e a kényszergyógykezelés okai, vagyis a beteg

59 Czenczer O., Sztodola T. (2019)

állapota stabilizálódott-e, fennáll-e a bűnismétlés veszélye, a társadalom védelme érdekében, a szükségesség-arányosság követelményeinek betartásával további kezelést indokolt-e.⁶⁰

A felülvizsgálat kényes kérdés, hiszen jelenleg nincs standardizált módszer a recidíva⁶¹ kockázatának objektív értékelésére, ezért az elmeorvos-szakértői vélemények szubjektív elemeket is tartalmazhatnak, ami megnehezíti a bv. bíró számára a döntéshozatalt.⁶² Ezek mellett a szakértői véleményeket túlzott óvatosság jellemzi, mivel nincs fokozatos elbocsátási rendszer, mely a betegek magatartását az IMEI falain kívül is vizsgálná. Így a döntés meghozatala (nem meglepően) akkora kockázatot rejt magában, melyet a szakértők nem mernek vállalni.

Az angolszász modell három biztonsági fokozatot különít el (magas, közepes, alacsony), ami lehetővé teszi a fokozatos átmenetet a reintegráció felé. A betegek pszichés állapotuk függvényében haladnak a biztonsági fokozatok között, melynek végső lépcsőfoka az alacsony biztonsági fokozatú kórház, ahol már a reintegráció előkészítésére helyezik a hangsúlyt, hiszen a kezelték ekkor már elhagyhatják a kórházat és munkát vállalhatnak. Magyarországon jelenleg csak a magas biztonsági fokozat (IMEI) és a szabadon bocsátás lehetősége létezik, így a közbülső elemek hiányoznak. Az ellátórendszer reformja nagyobb mértékű fokozatosság bevezetésére nyújtana lehetőséget, így hatalmas súlyt vehetne le az elmeorvos-szakértők válláról, melynek eredményeképp nem a betegek látnák kárát az elmeorvos-szakértői vélemények túlzott óvatosságnak.⁶³

A kényszergyógykezelés megszüntetésének feltételei és folyamata

Az adaptációs szabadság a kényszergyógykezelés megszüntetésének előzménye lehet. Ez alatt a legfeljebb 30 napos időszak alatt (egy alkalommal legfeljebb 30 nappal meghosszabbítható) felszínre kerülhetnek azok az akadályok, melyek a beteg végleges kihelyezése esetén kockázatot jelentenének a hosszú távú, családba történő visszailleszkedés tekintetében. Ilyen jelenség például, ha a család lebeszéli a beteget a gyógyszerek szedéséről, esetleg kiderül, hogy nem tudnak kellő figyelemmel és megértéssel fordulni felé a nap 24 órájában.

Az adaptációs szabadságról a főigazgató dönt az Adaptációs Bizottság javaslata alapján, melynek feltétele egy, a gondozást vállaló személy írásos nyilatkozata, ellenkező esetben nincs lehetőség adaptációs szabadságra bocsátásra.

60 30. BK vélemény a kényszergyógykezelés felülvizsgálatáról

61 A recidíva a betegség, tünet vagy kóros állapot ismételt fellángolása vagy kiújulása.

62 <https://miszk.hu/index.php/413-azonnal-fekete-feher-dontest-kell-hozni>

63 A Magyar Helsinki Bizottság jelentése az IMEI-ben 2013. 08. 07-09-én tett látogatásról

A beteg csak a gondozást vállaló személy kíséretében, igény esetén mentőszolgálat közreműködésével hagyhatja el az intézetet – melyről az IMEI a tartózkodási hely szerint illetékes pszichiátriai szakrendelőt, rendőrkapitányságot és jegyzőt értesíti – és 48 órán belül kötelező orvosi ellenőrzésen kell megjelennie. Ennek elmulasztása, vagy a beteg állapotának romlás esetén a pszichiátriai szakrendelő javaslata alapján az OMSZ azonnal visszazállítja a beteget az IMEI-be.⁶⁴

Amennyiben az adaptációs szabadság sikeresen telik el, úgy a kényszergyógykezelés megszüntetésre kerülhet. 2015-ben került bevezetésre az adaptációs szabadság előzetes feltételeként szolgáló úgynevezett családterápiás konzultáció, melyen a beteg és hozzátartozói, valamint két pszichológus vesz részt. E konzultáció célja az adaptációs szabadság előkészítése, valamint a pszichoedukációs foglalkozás⁶⁵ során felmerült személyes problémák átbeszélése. Meg kell jegyezni azonban, hogy nem minden esetben a család jelent protektív (védelmező) környezetet a későbbiekben a beteg számára, ezen esetekben a tartós bentlakást nyújtó intézményeket is számításba kell venni. Mindazonáltal köztudott, hogy az ilyen intézményekben hosszas várólistákkal szembesülnek a nem kényszergyógykezelt pszichiátriai betegek hozzátartozói is, így hiába lenne elvi síkon intézményi formában kivitelezhető az adaptációs szabadság (lévén, hogy az aktuális szabályozás csak annyit ír elő, hogy az adaptációs szabadság „a beteg gondozására alkalmas és azt írásban vállaló személynél tölthető el”,⁶⁶ tehát legyen ez magánszemély vagy intézményi felügyelet), erre a gyakorlatban sajnos kevés lehetőség van.⁶⁷

Prof. Dr. Szabó Máté 2009-ben ezekkel a szavakkal jellemezte a ma is érvényes dilemmát: „Az elsősorban szociális problémákkal terhelt, jellemzően ápolásra, gondozásra szoruló, egyedülálló, időskorú, nehéz, sőt kilátástalan egzisztenciális helyzetbe került, adott esetben hajléktalan személyek veszik igénybe a pszichiátriai fekvőbeteg-ellátás alacsony kapacitásait, ezzel pedig a valódi, komoly pszichiátriai kórképpel rendelkező betegek ellátását nehezítik meg”⁶⁸.

A 2017-ben megkérdezett pszichológusok szerint az IMEI-ben kezelt betegek körülbelül 10-20%-a csak azért tartózkodik még az intézetben, mert családja nem fogadja vissza,

64 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól

65 A pszichoedukációs foglalkozás olyan strukturált program vagy tevékenység, amelynek célja, hogy a résztvevők megértsék saját vagy hozzátartozóik pszichés állapotát, a betegséggel kapcsolatos mechanizmusokat, kezelési lehetőségeket, és hatékony megküzdési stratégiákat sajátítsanak el.

66 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

67 Az alapvető jogok biztosa, mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése az AJB-766/2017. számú ügyben

68 Az állampolgári jogok országgyűlési biztósának Jelentése az AJB-3536/2009. számú ügyben

és a szociális otthonok vezetői sem szívesen fogadnak IMEI-ből érkező beteget.⁶⁹ Tovább nehezíti a helyzetet, hogy az IMEI betegek gyakran összetett diagnózissal rendelkeznek, s az ilyen intézetek nem vállalják az egyik betegségtípus kezelését.⁷⁰ Ennek következtében a befogadó családi környezettel nem rendelkező betegek a kényszergyógykezelés szükségességének megszűnte után is az IMEI-ben „ragadnak”, mivel nincs olyan pszichiátriai intézmény, mely vállalná a felvételüket. Ez azért égető probléma, mert az intézetben szolgálatot teljesítők elmondása szerint a kényszergyógykezelés megszüntetését követően a betegek háromnegyede szociális intézménybe kerül, s csak negyede kerül családi közegbe.

A törvény rendelkezése szerint „a kényszergyógykezelést meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn”⁷¹. Eszerint nyilvánvaló, hogy ha a beteg állapota stabilizálódott, és a kényszergyógykezelés feltételei már nem állnak fenn, nem jogszerű arra kötelezni, hogy továbbra is az IMEI-ben tartózkodjon.

Ez az állapot a jogbiztonsági elveket súlyosan sérti, ugyanis az IMEI egy olyan kényszerhelyzetbe kerül, mely során a beteget a kényszergyógykezelés szükségességét indokló tényezők megszűnését követően is korlátozni kényszerül személyi szabadságában. Ez tehát egy olyan paradox helyzet, mely során a beteg alapvető jogainak megsértésére épp saját érdekében kerül sor, elkerülve ezzel, hogy a hozzátartozóik által elutasított pszichiátriai betegek az utcára kerüljenek.

Az utánkövetés lehetőségei

A bűnismétlés megelőzésének leghatékonyabb eszköze az intézményesített utánkövetés, ugyanis pszichiátriai betegek körében kockázatértékelést csak szakképzett személyzet képes végezni. Az utánkövetés fontosságának másik oka az, hogy ok-okozati összefüggés van a gyógyszerek elhagyását követő állapotromlás, valamint a társadalom peremére sodródás között, mely bűnismétlést predesztinál.

Az Országos Bírósági Hivatal 2464/2007. számú ügyében az állampolgári jogok országgyűlési biztosa jelentése szerint nemzetközi kutatások alapján a pszichiátriai betegek által elkövetett bűncselekmények száma fordítottan arányos a pszichiátriai ágyak számával, vagyis minél kevesebb a kapacitás, annál több a pszichiátriai betegek által elkövetett bűncselekmény.⁷²

69 Az alapvető jogok biztosa, mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése az AJB-766/2017. számú ügyben

70 A Magyar Helsinki Bizottság jelentése az IMEI-ben 2013. 08. 07-09-én tett látogatásról.

71 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

72 <https://www.ajbh.hu/-/az-opni-bezarasarol>

2019-ben a Riasztás című műsor adta hírül, hogy a budapesti Nyírő Gyula Kórház területén 30 ágyas, őrzött intézmény épülhet az „elmebeteg gyilkosok” visszaesésének megelőzésére, valamint bevezetésre kerül a kötelező, ambuláns gyógykezelés. Leszögezték, hogy ez az intézmény funkcióját és működését tekintve is eltér majd az IMEI működésétől. A kialakítani tervezett intézménynek a tervek szerint két alappillére lenne, egyrészt az IMEI-ből elbocsátott, valamint az egyébként magas kockázatú pszichiátriai betegek bűnelkövetésének, bűnisméltésének megakadályozása, illetve az IMEI-ből elbocsátott betegek társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítése.⁷³

2023-ban áttörés történt a hazai pszichiátriai ellátásban: az Országos Mentális, Ideggyógyászati és Idegsebészeti Intézetben létrehozták az Emelt Biztonságú Pszichiátriai Egységet (a továbbiakban: EBPE), mely ön- és közveszélyes betegek személyre szabott kezelését biztosítja, ahol a betegek egyágyas, szűkös- és rongálásbiztos kórtermekben kerülnek elhelyezésre. Az egység elsősorban gyógyszeres kezelést biztosít, de fizio-, művészet- és szocioterápiára is lehetőség van, valamint látogatósobák, étkező és sportterület is kialakításra kerültek.⁷⁴ Ezen felül kiemelt szerepe van a rizikósűrésnek és becslésnek.

A személyzet tekintetében alapfeltétel a pszichiátriai szakápolói végzettség, illetve a megfelelő önvédelmi és kommunikációs készségek megléte.⁷⁵ A szakmai team állandó tagjai orvosok, ápolók, terapeuták és a biztonsági személyzet, akiknek képzése során a Terozrelhárítási Központ az agressziókezelés és verbális deeszkaláció⁷⁶ terén adott át speciális tudást.⁷⁷

A 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet 3. § (1) alapján „Ha a beteg közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít, és ez csak azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelésbe vétellel hárrítható el, az észlelő orvos intézkedik pszichiátriai intézetbe szállításáról...”⁷⁸ Ugyanezen rendelet 3. § (1a) szerint: „Ha a beteg emelt biztonságú pszichiátriai osztályra történő beutalásának orvos-szakmai feltételei fennállnak,... a befogadó intézménnyel történt előzetes konzultáció alapján – intézkedik a beteg emelt biztonságú pszichiátriai osztályra működési engedéllyel rendelkező pszichiátriai intézetbe szállításáról.” Tehát ebben az esetben már kialakult, akut pszichotikus állapot, és az annak következményeként fellépő közveszélyes magatartás a feltétel.

73 <https://magyarnemzet.hu/belfold/2019/10/zart-osztaly-az-elmebeteg-gyilkosoknak>

74 https://medicalonline.hu/cikk/emelt_biztonsagi_fokozatu_pszichiatrai_reszleg_epul

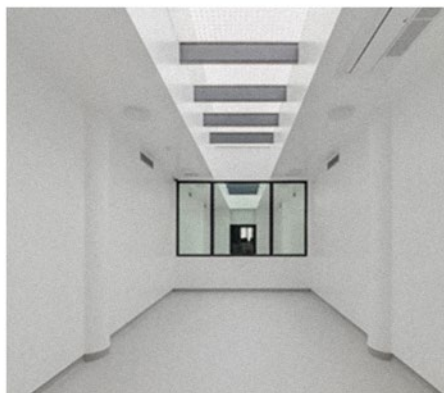
75 <https://www.youtube.com/watch?v=8U6ZEagEYEO>

76 A deeszkaláció a feszültség, konfliktus szintjének csökkentésére irányuló tudatos beavatkozás.

77 <https://www.economx.hu/belfold/magyarorszagon-pszichiatra-ellatas-efop-europai-unio.782150.html>

78 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól 3. § (1)

1. kép: Az Emelt Biztonságú Pszichiátriai Egység végleges formája⁷⁹

Visszaesés és rizikófaktorok

A polgári pszichiátriai fekvőbeteg-ellátás adatai szerint a kezelés megszakításakor a betegek 90%-ánál a mentális állapot tekintetében visszaesés következik be. Ez nemcsak a környezetre, hanem a betegre is veszélyt jelent, mivel nő az autoagresszió⁸⁰ kockázata. Dr. Vizi János igazságügyi pszichiáter szakértő szerint a visszaesés elkerülése azért is kiemelten fontos, mert recesszió esetén a mentális zavar egyre súlyosabbá válik, egyre több lesz a maradványtünet, melyeket gyógyszeres kezelés révén sem tudnak a szakemberek a későbbiekben megszüntetni.⁸¹

⁷⁹ Forrás: az Országos Kórházi Főigazgatóság eredménykommunikációs kiadványa

⁸⁰ Az autoagresszió saját testre irányuló agresszió, amely magában foglalhat olyan viselkedésformákat, mint az öncsonkítás, a körömrágás, a hajtépkedés, az ajakharapdálás, vagy akár legsúlyosabb formájában, öngyilkossági kísérletben is megmutatkozhat.

⁸¹ <https://miszk.hu/index.php/413-azonnal-fekete-feher-dontest-kell-hozni>

A visszaesés kockázatának csökkentése érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani az IMEI-ből kikerülő betegek szociális, pszichés és készségfejlesztésére. Ha a család bevonható, a kapcsolatok korai újrabeépítése elősegíti a későbbi reszocializációt, különösen a hosszú ideig elszigetelten kezelt betegek esetében.⁸² A biopszichoszociális megközelítés⁸³ szerint a farmakoterápiát⁸⁴ pszichoedukációval, személyiségfejlesztéssel, a konfliktuskezelés fejlesztésével, célkitűzéssel, a munkavégzés támogatásával, a család bevonásával és a sérült szociális háló helyreállításával kell kiegészíteni, mely megakadályozza azt, hogy az egyén ki-be járjon a kórház, vagy igazságszolgáltatás rendszerében.⁸⁵

Jelenleg problémát jelent, hogy az IMEI-ben kezelt betegek jogi értelemben munkaképtelennek minősülnek, így az ápoltak csak eseti jelleggel, alacsony létszámban vehetnek részt uniós támogatásból megvalósuló szakképzésben. A közelmúltban ilyen képzések voltak például az „ajándéktárgy-készítő”, illetve kertész végzettséget adó képzések az intézetben.

A korábbi, az IMEI működését szabályozó IM rendeletben még megjelent a fokozatos visszavezetésre törekvés: „A betegek gyógyulásuk érdekében, orvosilag indokolt esetben, egészségügyi szakkíséret és biztonsági felügyelet mellett a főigazgató főorvos engedélyével az intézetet elhagyhatják (pl. külső munkáltatás, kirándulás)”⁸⁶. Ez a lehetőség kikerült a hatályos rendelkezésekből, tehát az adaptációs szabadság kivételével a betegek jelenleg csak a szociális intézmények elölgondozásának keretei között hagyhatják el az intézet zárt falait. Kutatásunk során az intézet vezető reintegrációs tisztje elmondta, hogy azoknak a hosszú ideje elzárt betegeknek, akiknek elbocsátása predestinálható, olyan szabadulásra felkészítő programot szerveztek, melyek során praktikus tudást adtak át részükre, tekintettel arra, hogy a külvilágról korlátozott információval rendelkeznek, és sokak számára még az aktuálisan forgalomban lévő bankjegyek, illetve érmék látványa is az újdonság erejével hat. Így a mindennapi élet feladatait modellező program keretei között tanították a betegeket arra, hogy hogyan kell telefonálni, milyen szöveges üzeneteket kell alkalmazni egy hivatalos ügy intézése során, vagy egy bolti vásárlást játszottak el.

A betegek körüli szociális háló fenntartását (mely, mint láttuk, nők esetében a bűnisméltés tekintetében kritikus szempont) megnehezíti az, hogy az IMEI kizárólagos helyszín

82 Dülk T. (2022)

83 A biopszichoszociális megközelítés olyan integratív szemlélet, amely az emberi egészséget és betegséget biológiai, pszichológiai és szociális tényezők kölcsönhatásában vizsgálja és kezeli.

84 Jelentése: gyógyszeres kezelés.

85 Bacsák D., Krámer L. (2020)

86 36/2003. (X. 3.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól, működéséről

az országban a kényszergyógykezelés végrehajtása tekintetében, ezért a Budapesttől távolabb élő hozzátartozókkal, barátokkal a személyes kapcsolat fenntartása akadályokba ütközhet, mely végül növeli annak az esélyét, hogy az adaptációs szabadság ne legyen alkalmazható a beteg felügyeletét vállaló hozzátartozó hiányában.

A bűnisméltés megelőzésében központi kérdés a betegségtudat kialakítása, mely sokszor évekbe telik. A betegségbelátás akkor alakul ki, ha a kezelt elfogadja, hogy az életét a pszichiátriai betegsége határozza meg, s ez a mindennapi funkcionálásában is meghatározó szereppel bír. Az intézet pszichológusa szerint a betegek sok esetben nem is tudják, hogy betegek, ameddig el nem követik az adott bűncselekményt, és be nem kerülnek az IMEI-be. Paradox és egyben tragikus módon, néhány beteg „szerencséje” az, hogy bekerül az intézetbe, hiszen más úton lehet, hogy sohasem jutna pszichiátriai ellátáshoz.

Összegzés

Összességében leszögezhető, hogy a női agresszió a férfiakéhoz viszonyítva reaktívabb⁸⁷, közvettebb, s gyakrabban fordul elő társas kapcsolatokon belül. Ezek mellett ritkábban kerül sor az agresszió eszközként történő alkalmazására, ritkábban szexuális jellegű vagy okoz súlyos sérüléseket. Motivációi gyakran önvédelemből vagy féltékenységből fakadnak, míg férfiaknál inkább az ego-vezérelt, antiszociális indítékok jellemzők.⁸⁸ A nők nagyobb arányban ismerik áldozataikat, különösen emberölések esetén.

A kényszergyógykezelés büntetés-végrehajtás rendszerén belül történő megvalósulásának előnye a betegek biztonságos őrzésének és szakellátásának biztosítása, s ennek eredményeképp a társadalom védelme, azonban hátrányokkal is jár ez a megközelítés részben a centralizáltság, részben pedig a szigorú elzártság miatt.

A betegek helyhez kötöttsége nehezítheti a hozzátartozókkal való rendszeres személyes kapcsolattartást, mely anyagi terhekben is megmutatkozhat. A szigorú elzártság azért jelent problémát, mert végső soron a kényszergyógykezelés célja, valamint az ott szolgálatot teljesítők remek szakemberek élethivatása az, hogy a betegeket olyan állapotba hozzák, mely alkalmassá teszi őket a társadalomba történő visszailleszkedésre. Azok a betegek, akiket családi támogatás hiányában nem látogatnak, az adaptációs szabadság lehetőségétől is elesnek. Számukra gyakorlatilag kizárólag a későbbi elhelyezésüket biztosító szociális intézmény előgondozása nyújt alkalmat arra, hogy rövid időre elhagyhassák az IMEI-t, ám a hosszú várólisták miatt ez gyakran évekbe telik.

87 Érzelmi, ösztönös válasz egy provokációra vagy fenyegetésre, nem előre megfontolt vagy célzott cselekvés.

88 Kruttschnitt, C., Carbone-Lopez, K. (2006)

Mivel az átlagos kezelési idő 4–5 év, a betegek ez idő alatt csak korlátozottan érzékelik a külvilág változásait, mely a reintegráció sikerét veszélyeztetheti, kiváltképp egy átlagos kezelési időt meghaladó tartamban kényszergyógykezelt személy esetén. Bár az életvezetési edukációs foglalkozások hasznosak, zárt intézeti környezetben nem modellezhető minden élethelyzet, így a betegek valódi reakciói a külvilágban eltérhetnek az intézeti gyakorlat során tapasztaltaktól. Ennek értelmében, megfelelő felügyelet mellett a betegek számára előnyt jelenthetne, ha ismét lehetőség nyílna intézeten kívüli reszocializációs programokon való részvételre. Emellett a rendszeres hétvégi látogatófogadás jogszabályi formában történő rögzítése is jelentősen támogatná a szociális háló fenntartását, amennyiben a betegek hozzátartozói élnének ezzel a lehetőséggel.

A szociális intézmények kapacitáshiánya miatt sürgető, hogy megoldást kell találni azoknak a betegeknek az elhelyezésére, akik esetében a kényszergyógykezelés már nem indokolt, de megfelelő befogadó környezet hiányában továbbra is az IMEI-ben tartózkodnak. Tapasztalatok szerint a betegek háromnegyede szociális intézménybe kerül elbocsátáskor, ezért az állam kiemelt feladata a befogadó intézményrendszer fejlesztése.

Vitathatatlan, hogy az EBPE létrehozása óriási előrelépés volt a pszichiátriai ellátás területén, mely a jövőben forradalmasíthatja az agresszív, közveszélyes magatartást tanúsító pszichiátriai betegek gyógyítását speciális tárgyi és személyi feltételei révén. Meg kell jegyezni azonban, hogy az Egység működését nem a korábban említett preventív, hanem intervenció-központú szemlélet jellemzi. Az utánkövetés kodifikációja mellett szól az a 2024-ben megjelent tanulmány is, mely szerint az EBPE-re beutalt betegek 35%-a rendelkezik bűnelkövetői múlttal.⁸⁹

Az ambuláns kötelező gyógykezelés még mindig nem megoldott, s ez a jelenség több területen is érzékelteti negatív hatásait. Egyrészt gátat szab a közbiztonság javításának, másrészt pedig a „forgóajtó-pszichiátria”⁹⁰ jelenség fennállása miatt az állami költségvetésnek hatalmas terhet jelent az alacsony hatékonyságú rendszer fenntartása. Fontos felhívni a figyelmet a mentális zavarok indirekt költségeire is.⁹¹ Ahogy korábban említésre került, a beteg állapotának romlása a civil életben a munkavégzésből való kiesést vonhatja maga után, ami egyidejűleg növeli a család anyagi terheit. Ezen túlmenően

89 Gáspár L. et al. (2024)

90 A pszichiátriai betegségeket jelölő BNO kódokra vonatkoztatva – az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet szerint – különböző kórházi kezelési időtartamok vannak meghatározva, amíg az ellátást a társadalombiztosítás fedezi. A meghatározott időtartam leteltével nincs megfelelő anyagi forrás a betegek további kezelésére, így akkor is elbocsátásra kerülnek, ha állapotuk továbbra is indokolja a pszichiátriai kezelést, s csak elenyésző részük vesz részt a továbbiakban is önkéntes alapon ambuláns kezelésen. Ennek az a következménye, hogy a betegek jelentős része egy éven belül felhagy a gyógyszerek szedésével, s mivel nincs efölött kontroll, újra és újra ki-be kerülnek a fekvőbeteg ellátásból.

91 <https://miszk.hu/index.php/413-azonnal-fekete-feher-dontest-kell-hozni>

az esetleges bűnelkövetés további költségekkel járhat, legyen szó anyagi károkozásról, vagy a sértett egészségügyi ellátásáról, melyek közül az utóbbi megelőzhető pénzügyi terhet jelent az eleve forráshiánnyal küzdő egészségügyi és igazságszolgáltatási rendszer számára.

Számos külföldi példa áll a döntéshozók előtt a forenzikus pszichiátria területén, melyek révén ötletmerítésre van lehetőség az ellátórendszer továbbfejlesztése céljából. Természetesen a változáshoz Montecuccoli szavaival élve három dolog szükséges: pénz, pénz és pénz. Bár a reform nem jelentene azonnali „anyagi megtérülést”, az állam szempontjából hosszú távon minden bizonnyal hatékonyabbá tenné a rendszer működését, stabilabbá a közbiztonságot, s kiszámíthatóbbá a társadalom peremére sodródott pszichiátriai betegek jövőjét.

Felhasznált irodalom

- 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól
24. hu, Miért fordul saját csecsemője ellen egy anya? 2012. Online: <https://24.hu/belfold/2012/01/22/miert-fordul-sajat-csecsemoje-ellen-egy-anya/> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
30. BK vélemény a kényszergyógykezelés felülvizsgálatáról
- 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól
- 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- A Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2024. Online: <https://bv.gov.hu/hu/evkonyv> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
- A depresszió tünetei és kezelése. Online: <https://semmelweis.hu/pszichoterapiasoztaly/kiket-gyogyitunk/a-depresszio-tunetei-es-kezelese/> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- A Magyar Helsinki Bizottság jelentése az IMEI-ben 2013. 08. 07-09-én tett látogatásról
- A szkizofrénia tünetei és kezelése. Online: <https://semmelweis.hu/pszichiatria/betegellatas/a-szkizofrenia-tunetei-es-kezelese/> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Antiszociális személyiségzavar tünetei és kezelése. Online: <https://egeszsegvonalo.gov.hu/egeszseg-a-z/a-a/antiszocialis-szemelyisegzavar.html> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Anumba, Natalie – Dematteo, David – Heilbrun, Kirk (2012): Social functioning, victimization, and mental health among female offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 39(9), 1204–1218.
- Az alapvető jogok biztosa, mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése az AJB-766/2017. számú ügyben
- Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB-3536/2009. számú ügyben
- Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának közleménye az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet bezárása ügyében (OBH 2464/2007). Online: <https://www.ajbh.hu/-az-opni-bezarasarol> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Bacsák Dániel – Krámer Lili (2020): „Büntetésterápia” – Kényszergyógykezelés alatt álló betegek pszichorehabilitációs lehetőségei Magyarországon. *Lege Artis Medicine (LAM)*, 30.
- Bohle, Anouk – de Vogel, Vivienne (2017): Gender differences in victimization and the relation to personality disorders in forensic psychiatry. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, Volume 26, Issue 4, 411–429.
- Cohen, Lee S. – Vanderkruik, Rachel – Arakelian, Miranda – Church, Taylor R. – Dunk, Madison M. – Freeman, Marlene P. (2023): Establishment of the MGH postpartum psychosis project: MGH3. *PLoS One*, 18(2), e0281133.
- Cole, Michael – Cole, Sheila R. (2003): Fejlődéslektan. *Osiris Kiadó*
- Covington, Stephanie S. – Bloom, Barbara E. (2014): Gender responsive treatment and services in correctional settings. In: *Inside and out*, pp. 9–33., Routledge
- Czenczer Orsolya (2014): Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben? *NKE Szolgáltató Kft.*, p. 194.
- Czenczer Orsolya – Sztodola Tibor (2019): A büntetés-végrehajtási reintegrációs munka jogi és biztonsági vonatkozásai. *Dialóg Campus Kiadó*

- de Vogel, Vivienne – Nicholls, Tonia L. (2016): Gender matters: An Introduction to the Special Issues on Women and Girls. *International Journal of Forensic Mental Health*, 15(1), 1–25.
- Dülk Tímea Zsuzsanna (2022): Büntetni vagy gyógyítani? A kényszergyógykezelés dilemmái. Online: <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2022/08/23/buntetni-vagy-gyogyitani-a-kenzsergyogykezeles-dilemmai/> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
- EconomX cikk az EBPE-ről (2023. 12. 19.). Online: <https://www.economx.hu/belfold/magyarorszag-pszichiatra-ellatas-efop-europai-unio.782150.html> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
- Egészségügyi Humán erőforrás Monitoring Rendszer: Beszámoló az egységes ágazati humán erőforrás-monitoringrendszer adatai alapján az ágazati humán erőforrás 2018. évi helyzetéről. Online: <https://www.enkk.hu/hmr/index.php/hmr-beszamolok> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
- Egészségvonat, Bipoláris zavar (Mániás depresszió) . Online: <https://egeszsegvonat.gov.hu/egeszseg-a-z/b/bipolaris-zavar-manias-depresszio.html> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Egészségvonat, Poszttraumás stressz szindróma . Online: <https://egeszsegvonat.gov.hu/egeszseg-a-z/p-q/poszttraumas-stressz-szindroma.html> (Letöltés ideje: 2025. október 26.)
- Foucault, Michel – Murphy, Jonathan – Khalfa, Jean (2013): *History of madness*. Routledge
- Gáspár Luca – Srádi Péter – Gaszner Gábor (2024): A Nyíró Gyula Országos Pszichiátriai és Addiktológiai Intézet Emelt Biztonságú Pszichiátria Osztály bemutatása. *Psychiatria Hungarica*, 39(3).
- Giddens, Anthony (2008): *Szociológia*. Budapest, Osiris, p. 365.
- Itzin, Catherine (2006): *Tackling the Health and Mental Health Effects*
- Javdani, Shabnam – Sadeh, Naomi – Verona, Edelyn (2011): Gendered social forces: A review of the impact of institutionalized factors on women and girls' criminal justice trajectories. *Psychology, Public Policy, and Law*, 17(2), 161.
- Kendig, Susan – Keats, John P. – Hoffman, M. Camille – Kay, Lisa B. – Miller, Emily S. – Moore Simas, Tiffany A. – Frieder, Ariela – Hackley, Barbara – Indman, Pec – Raines, Christena – Semenuk, Kisha – Wisner, Katherine L. – Lemieux, Lauren A. (2017): Consensus bundle on maternal mental health: perinatal depression and anxiety. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 46(2), 272–281.
- Kruttschnitt, Candace – Carbone-Lopez, Kristin (2006): Moving beyond the stereotypes: Women's subjective accounts of their violent crime. *Criminology*, 44(2), 321–352.
- KSH statisztikák . Online: https://www.ksh.hu/stadat_files/egc/hu/egc0008.html; https://www.ksh.hu/stadat_files/egc/hu/egc0016.html (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Küey, Levent (2010): *Stigma, women, and mental health*. Oxford Textbook of Women And Mental Health, Oxford, UK, Oxford University Press, 1093.
- Leenaars, Ellie P. E. M. (2005): Differences between violent male and violent female forensic psychiatric outpatients: Consequences for treatment. *Psychology, Crime & Law*, 11(4), 445–455.
- Lehoczki Ágnes – Lukács-Miszler Katalin (2013): Major psychiatric disorders and filicide: a descriptive analysis of filicides perpetrated by women with psychotic mental illness. *Psychiatria Hungarica: A Magyar Pszichiátriai Társaság Tudományos Folyóirata*, 28(2), 145–158.
- Luty, Jason (2014): Psychiatry and the dark side: eugenics, Nazi and Soviet psychiatry. *Advances in psychiatric treatment*, 20(1), 52–60.
- Magyar Nemzet cikk az EBPE-ről, 2019. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2019/10/zart-osztaly-az-elmebeteg-gyilkosoknak> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Medical Online cikk az EBPE-ről (2022. január 20.). Online: https://medicalonline.hu/cikk/emelt_biztonsagi_fokozatu_pszichiatra_i_reszleg_epul (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Országos Kórházi Főigazgatóság eredménykommunikációs kiadványa. Online: <https://okfo.gov.hu/egeszsegugyi-fejlesztések/hazai-fejlesztések/2014-2020-fejlesztési-idoszak/lezarult-fejlesztések/efop-2-2-6-vekop-16-2016-00001-copy1> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Országos Kórházi Főigazgatóság, Youtube videó az EBPE-ről, 2019. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=8U6ZEagEYEO> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- Pilgrim, David – Rogers, Anne (2005): The troubled relationship between psychiatry and sociology. *International Journal of Social Psychiatry*, 51(3), 228–241.

- Pilgrim, David (2010): Mind the gender gap: mental health in a post-feminist context. *Oxford Textbook of Women and Mental Health*, 17–22.
- Raza, Sehar K. – Raza, Syed (2019): Postpartum psychosis
- Robbins, Pamela Clark – Monahan, John – Silver, Eric (2019): Mental disorder, violence, and gender. In: *Clinical Forensic Psychology and Law*, pp. 157–168.
- Rose, Diana – Thornicroft, Graham – Pinfold, Vanessa – Kassam, Aliya (2007): 250 labels used to stigmatise people with mental illness. *BMC health services research*, 7(1), 97.
- Smith, Eliot R. – Mackie, Diane M. – Claypool, Heather M. (2016): *Szociálpszichológia*. ELTE Eötvös Kiadó
- Stuart, Heather – Sartorius, Norman (2005): Fighting stigma and discrimination because of mental disorders. *Advances in psychiatry*, 2, 79–86.
- The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th edition, 2013), DSM-5, American Psychiatric Association
- Vizi János igazságügyi pszichiáter nyilatkozata, 2019. Online: <https://miszk.hu/index.php/413-azonnal-fekete-feher-dontest-kell-hozni> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 14.)
- WHO közlemény, 2022. Online: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 13.)
- Woods, Tania (2012): From female sexuality and hysteria to feminine psychology: The gender of insanity in literature. *Evergreen Energy Journal*, 1–46.
- Zirnsak, Tessa – Elwyn, Rosiel – McLoughlan, Grace – Le Couteur, Esther – Green, Chloe – Hill, Nicholas – Roberts, Russell – Maylea, Chris (2024): “I have to fight for them to investigate things”: a qualitative exploration of physical and mental healthcare for women diagnosed with mental illness. *Frontiers in Public Health*, 12, 1360561.

Szabó Zsófia Ágnes

ÖKOPSZICHOLOGIA A BÖRTÖNBEN

Ecopsychology in prison

A büntetés-végrehajtási intézetben a társas kapcsolatok és a szabad cselekvés mellett a természettől is el vannak szakítva a fogvatartottak. Az ököpszichológia egyik célja, hogy helyreállítsa a patológiás irányba eltoltódott ember-természet kapcsolatot. A harmonikus ember-természet kapcsolat kulcsfontosságú lehet az ökológiai krízis kezelésében. A természetempátia feltétele a spontán hűség kialakulása. A fogvatartottak esetében problémaként jelenhet meg a természethiány-szindróma. Az ököpszichológiának a fogvatartottakkal végzett pszichológusi folyamatokba való integrálása képes lehet csökkenteni az inkarceráció (bebörtönzés) által okozott stresszt. Esettanulmányomban egy hosszú ítéletet töltő fogvatartottal végzett pszichológusi folyamat egy részletét mutatom be.

Kulcsszavak: ököpszichológia, börtönpszichológia, reintegráció, természetkapcsolat, öko-érzelmek

In prison institutions, inmates are deprived not only of social interactions and freedom of action, but also of contact with nature. One of the goals of ecopsychology is to restore the relationship between humans and nature, which has shifted in a pathological direction. A harmonious relationship between humans and nature could be the key to addressing the ecological crisis. The prerequisite for empathy with nature is the development of spontaneous loyalty. In the case of inmates, „nature deficit disorder” can be a problem. Integrating ecopsychology into psychological processes with inmates may reduce the stress caused by incarceration. In my case study, I present a section of a psychological process carried out with an inmate serving a long-term sentence.

Keywords: ecopsychology, prison psychology, reintegration, connection with nature, eco-consciousness

Börtönpszichológia

A börtön pszichológiai alapjai

A börtön – mint intézmény – kialakulása óta a törvénytörő magatartás büntetésének színhelye. Ez a hétköznapi emberek számára egy ismeretlen és zárt világ, melyben a bűnelkövetők a társadalomtól elszakítva töltik mindennapjaikat.¹

A társadalom elvárása, hogy a fogvatartott a szabadságvesztés-büntetése alatt olyan irányba fejlődjön, amely lehetővé teszi a társadalomba való be-, illetve visszailleszkedést. Paradoxonként jelenik meg a büntető és nevelő funkció egyszerre történő érvényesülése.²

Normalizálás, nyitottság, felelősség – ezen alapelvek szerint kell működnie a korszerű büntetés-végrehajtási intézeteknek (a továbbiakban: bv. intézetek). Lényeges, hogy a fogvatartott aktívan alakíthassa saját sorsát, választhasson különböző lehetőségek közül annak érdekében, hogy sikeres legyen a reszocializáció.³

Fontos, hogy a fogvatartott érezze, bízhat a személyi állomány szakmai és emberi kvalitásaiban, humánuságában, segítőkészségében, mert csak így jöhet létre a sikeres reintegrációs folyamat.⁴

A börtönpszichológia módszertani vonatkozásai

A börtönpszichológusok munkája speciális körülmények között zajlik. Fontos figyelembe venni a fizikai és a társas közeget, mely kihívást jelenthet a szakember számára. A börtönpszichológus feladata többek között a reszocializáció elősegítése. A fogvatartott alatt elsősorban a személy énképe kerülhet veszélybe, mely folyamatot mortifikációnak is nevezik.⁵ Gyakori, hogy a fogvatartott „nem én”-ként definiálja aktuális, börtönbeli személyiségét, mely úgy érzi, „elmúlik”, amikor a bv. intézetből kikerül.⁶

Fontos említést tenni a reaktancia-teóriáról. Az elmélet leírja, minél nagyobb korlátozást él meg a személy, annál erősebben jelenik meg a reaktancia, vagyis a pszichológiai ellenállás. Ez a fogvatartottak esetében megjelenhet szökési fantáziákban, esetleges

1 Boros J., Csetneky L. (2002)

2 Boros J., Csetneky L. (2002)

3 Boros J., Csetneky L. (2002)

4 Boros J., Csetneky L. (2002)

5 Goffman, E. (1961)

6 Boros J., Csetneky L. (2002)

kísérletben, illetve illegális tevékenységekben (például tiltott kereskedelem, agresszív hatalmi harcok).⁷

A bv. intézet személyiségkárosító hatásai ellen az antiszociális normák beépülése védelmet nyújthat az „én” számára. A depriváció és a fokozott stressz következtében kialakulhatnak pszichoszomatikus betegségek (leggyakrabban emésztőrendszeri és kardiovaszkuláris problémák), neurotikus (szorongásos) jegyek, alkalmazkodási zavarok.⁸

A bv. intézetekben a pszichológusi tevékenység feltétele a társszakterületekkel való együttműködés.

A bv. intézet környezetpszichológiai vonatkozásai

A bv. intézet környezetpszichológiai hatásainak áttekintése fontos a kliensek helyzetének alaposabb megismerése érdekében.

Kijelenthető, hogy a külvilágtól való elszakítottság és a jelenlegi börtönkörnyezet együttesen hatást gyakorolhat a fogvatartottak mentális állapotára, illetve hatással lehet a későbbi reszocializációs törekvésekre is. A civil életben a legtöbben arra törek-szenek, hogy környezetüket minél „sterilebbé” és „szögletesebbé” tegyék. Ez tetten érhető a minimalista terek egyenes vonalaiban, személytelen megoldásaiban. A terek sosem csupán funkcionálisan értelmezendők, minden esetben érdemes megvizsgálni annak környezetpszichológiai jellemzőit.⁹

Fontos említést tenni a helykötődésről is. A helykötődés a személy helyekhez fűződő kognitív és érzelmi viszonyulásának eredménye.¹⁰ Ebben a mesterséges környezetben, ahol mindegyik zárka elrendezése azonos, minimális esély van arra, hogy a fogvatartottak helykötődést legyenek képesek megélni. A bv. intézetben az élettér leszűkül, eltűnik az intimszféra.¹¹ A lezárt terek biztonsági szempontból fontosak, azonban a fizikai (és ezzel együtt a mentális) tér beszűkülése a pszichés állapot romlásához vezet. Fenntarthatóbb, ha a fogvatartottaknak lehetőségük van arra, hogy elhagyják a zárkájukat, és minél többféle fizikai környezetben éljék a mindennapjaikat.¹² Lopez szerint jelenleg a körletek és zárkák kialakítása elidegenítheti a fogvatartottakat a szabad világtól, ami a reszocializáció sikerességét is csökkentheti, emellett a börtönkörnyezet korlátozza az érzékszervi tapasztalatok lehetőségét és a negatív konnotációk miatt

7 Brehm, J. W. (1966)

8 Boros J., Csetneky L. (2002)

9 Söderlund, J., Newman, P. (2017)

10 Sallay V. (2008)

11 Boros J., Csetneky L. (2002)

12 Boros J., Csetneky L. (2002)

helykötődés megjelenését gátolhatja.¹³ Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy napjainkban egyre több jó gyakorlat jelenik meg, mely a reszocializációt támogathatja. Ilyen lehet például a személyiség- és kompetenciafejlesztés, illetve az értékteremtő munkavégzés.

Fenntarthatósági törekvések, pozitív gyakorlatok

A Sustainability in Prisons Project a Washington állami bv. intézetek és az Evergreen Állami Főiskola között létrejött együttműködés eredménye. A projektben nem kizárólag fenntartható gyakorlatokat sajátítanak el a fogvatartottak, hanem részei lesznek egy egészségesen működő, fenntartható közösségnek is.¹⁴

A magyar büntetés-végrehajtási rendszerben a 2024-ben bevezetett kreditrendszer eredményeképp a fogvatartottak öt különböző kategóriába tartozhatnak az elkövetett bűncselekmény súlyosságától és az intézetben tanúsított magatartásuktól függően (az I. kategória a legenyhébb, az V. a legszigorúbb). A III. kategóriába tartozók gyakran hosszú ítéletet töltő fogvatartottak, számukra három tő növény tartása engedélyezett zárkán belül. Egyes intézetekben magasságások gondozására is van lehetőség, korábban kisállatok tartása is engedélyezett volt. Úgy vélem, jelen feltételek mellett is érdemes törekedni arra, hogy a fogvatartottaknak lehetősége legyen közelebb kerülni a természethez. Erre megoldást kínálna a hazai környezetvédő szervezetek bevonása és a környezeti nevelés bevezetése a büntetés-végrehajtásba.

Ökopszichológia

Az ökopszichológia mint irányzat

Az ökopszichológia az embert ökológiai kontextusban vizsgálja. Az ökopszichológia fogalmát Theodore Roszak írja le elsőként 1992-ben, és azon okokat igyekszik feltárni, amelyek az embert a saját környezete tönkretételére hajlamosítják.¹⁵ Arne Naess mélyökológiája is fontos szerepet játszott az ökopszichológia kialakulásában. A mélyökológia azt hangsúlyozza, hogy minden élőlény egyenrangú. Naess a több-mint-emberi (more-than-human) világgal való újrapcsolódást tekinti a jelenlegi krízisállapot lehetséges megoldásának. Naess szerint a fejlődés nem korlátozódhat csupán az emberi fejlődésre és növekedésre, kifejezetten fontos megértenünk, hogy az élőlényeknek nem csupán az emberek szempontjából nézett haszna van, hanem önálló (embertől független) értéke is. A szerző ezt az etikai fordulatot tartja szükségesnek az ökológiai krízis kezeléséhez.¹⁶

13 Lopez, M. (2014)

14 Nadkarni, N. M., Pacholke, D. J. (2013)

15 Roszak, T. (1992)

16 Abram, D. (1996)

Az ököpszichológia egyik alapfogolata az összekapcsoltság, mely szerint az ember és a környezet között kölcsönösen meghatározó kapcsolat van jelen. A természettől való elidegenedés szintén mint alapfogolat jelenik meg, ezen téma kifejtése a következő fejezetben olvasható.¹⁸

Az irányzat igyekszik jobban megismerni, hogy milyen hatással van a természeti környezet a személy érzéseire, gondolataira és identitására. Ez a kérdéskör kifejezetten izgalmas, mivel az ökológiai krízis okozója és elszenvedője is az ember. Az ember eltávolodott a természettől, és a pszichológiai irányzatok is afelé tartanak, hogy figyelmen kívül hagyják az ember természetbe ágyazottságát. A tudomány antropocentrikus (emberközpontú) mivolta a szakembereket is eltávolította az ökológiai szemlélettől. Az antropocentrizmus alapelve, hogy a kutatásoknak az ember jólétét és hasznát szolgálják, így a természeti környezet és az ökoszisztéma gyakran háttérbe szorul. A fő kérdés, hogy hogyan dolgozható ki egy olyan keret, amely nem csak kliensközpontú, de „Föld-központú”, azaz ököcentrikus is.¹⁷

Newill és Tudor szerint kulcsfontosságú, hogy a pszichológus szakember képes legyen empátiáját ne csak az emberek, hanem más fajok és természeti környezet iránt is megélni.¹⁸ A személyközpontú pszichológus feladata, hogy a kliens képes legyen egy biztonságos és feltétel nélküli elfogadással bíró közegben felfedezni az ellentmondásokat, és tisztábban látni önmagát.¹⁹ A személyközpontú irányzat és az ököpszichológiai kontextus látszólag ellentmond egymásnak, azonban ezen ellentmondás feloldása lehet a kulcs ahhoz, hogy közelebb kerüljünk az ököpszichológia alkalmazásához a tanácsadói folyamatokban.

Fontos megkülönböztetni az ököpszichológiai munka két formáját. Az első a természetterápia, mely során a terápiás aktivitások természeti környezetben zajlanak. A második típusnál a pszichológus a folyamat során megvizsgálja személy által megélt negatív érzések ökológiai vonatkozásait, ezzel kontextusba helyezve magát a problémát. Az ököpszichológiai megközelítés és a személyközpontú felfogás akkor válik összeegyeztethetővé, ha a „szelf” fogalmát újradefiniáljuk és egy egocentrikus szelf-konceptió felől elindulunk egy, a természethez való kapcsolódást is szem előtt tartó ököcentrikus szelf felé.²⁰

A jelen kérdése, hogy képesek vagyunk-e ezt a patológikus állapotot meghaladva elérni az újrakapcsolódás szintjét.²¹

17 Blair, L. J. (2013)

18 Neville, B., Tudor, K. (2023)

19 Tringer L. (1991)

20 Blair, L. J. (2013)

21 Molnos Zs. (2020)

Az ököpszichológiában fontos fogalom a nondualitás, vagyis az advaita. Ez egy szanszkrit eredetű fogalom, mely azt a tudatállapotot jelöli, melyben a megfigyelő nem válik el a megfigyelttől, s ez szabadságérzetet és egy nagyobb egységgel való azonosulást eredményezhet.²²

A természettől való elidegenedés

Az ember természettől való elidegenedése eredményezi az ökológiai válságot. Az elidegenedés annak az eredménye, hogy a jelenlegi gazdasági rendszer igyekszik kiszakadni az ökológiai rendszerből, különállóként kezeli magát.²³

Paul Shepard „*Nature and Madness*” című könyvében leírja, hogy a mai ember olyan elakadásokkal rendelkezik, mint például a szeparációs szorongás vagy a mindenhatóság fantáziája. A szerző szerint ezekkel az elakadásokkal könnyebb beilleszkedni a civilizált társadalomba.²⁴ Az ember képes felismerni, hogy jelenlegi viselkedésével veszélybe sodorja a Földet és önmagát, azonban ennek ellenére sem hajlandó változtatni szokásain. Lehetséges, hogy a természettel és embertársainkkal való elégtelen kapcsolatok miatt keletkezett űrt próbáljuk pótolni a fogyasztói társadalom függőségeivel.²⁵

A természethez való kapcsolódás igénye ellenére tehát manapság egyre gyakrabban figyelhető meg a természettől való elszakadás. A ma felnövő gyermekek kevesebb időt töltenek természeti környezetben, mint a korábbi generációk gyermekei, állítja Richard Louv „*Last Child in the Woods*” című könyvében. Az ennek következtében kialakuló állapotot pedig természethiány-szindrómaként írja le.²⁶

A természethiány-szindróma lehet a legmarkánsabban megjelenő ököpszichológiai jelenség a bv. intézetekben. Az ököpszichológiai blokk kidolgozásának megkezdése előtt néhány fogvatartottat megkértem, hogy írjanak arról, hogy milyen hatással van rájuk a természettől való elszakíttottság. Íme egy részlet a válaszokból:

„A rácsok és a beton körbezárnak. Szó szerint. Az ablakon vízszintes rácsok, előttük függőlegesek, azon túl pedig egy vaslap megfurkódva. Így alig jár nyitott ablaknál is a levegő. [...] Nincs külvilág. Nem látni az eget. Ott elvették tőlem. Sokkoló az összhatás és nem csak elsőre. [...] Az ég, a felhők látványát is egybefüggő vasrács takarja el. Fojtogató a természet hiánya. [...] Túlélő üzemmódban létezem. Vegetálok. [...] Szenvedek.

22 Molnos Zs. (2020)

23 Molnos Zs. (2020)

24 Shepard, P. (2011)

25 Molnos Zs. (2020)

26 Louv, R. (2008)

A szeretetlenség külvilág hiányától, és a torz kapcsolatok jellemezte, fojtogató, sivár betonbörtön miatt. Majd' tökéletes az izoláció."

Ahogy a fenti idézet is mutatja, a természet hiánya erőteljesen megjelenik a fogvatartottak esetében.

Ökopszichológiai módszerek bemutatása

Annak ellenére, hogy az ököpszichoterápia viszonylag újkeletű, a pszichológiai folyamatok és a természet összekapcsolása már korábban is megfigyelhető volt.²⁷ Az alkalmazott ököpszichológia a több-mint-emberi világhoz igyekszik megtalálni a kapcsolódási pontokat és lehetőségeket.²⁸

Az ököpszichológia célja, hogy a „kinti” és a „benti” világot együtt értelmezve, egymásra hangolva segítsen a kliens mentális jóllétének támogatásában. Fontos elem a perspektívaváltás. Mindennapjainkban a világot csak egyfajta nézőpontból érzékeljük, így hajlamosak lehetünk problémáinkat és önmagunkat is ebben a szűk keretben értelmezni.²⁹

Ha a kliens képes azonosítani negatív gondolatait az adott helyzetben és hozzá érzéseket rendel, viselkedésváltozást, állapotjavulást érhet el.³⁰ Niculita szerint egy megterhelő szituációban (valaki túlzott hangerővel, fenyegetően szól a személyhez) aktiválódik egy meggyőződés vagy gondolat (“Nem vagyok biztonságban.”), aminek következtében a személy érzelmi választ (félelem) tapasztal. Ezen érzelmi válasz élettani jelenségeket von maga után (felgyorsult szívverés, izzadás), ami pedig megerősíti a felmerült érzelmet. Amennyiben viszont az élettani reakciók és ezzel együtt a kiváltó érzelmek tudatosítása megtörténik, a személy kontrollt érez az elárasztó ingerek közepette is.³¹ Ha a kliens átlátja ezt a folyamatot, az lehetőséget teremt az önreflexióra.³²

A börtön és az ököpszichológia metszéspontjai

A börtön és az ököpszichológia közös érdeklődési körére hazai és nemzetközi vonatkozásban jelenleg nem áll rendelkezésre széleskörű szakirodalom, így jelen fejezetben a két tudományterület esetleges kapcsolódási pontjait igyekszem feltérképezni.

27 Wilson, E. O. (1984)

28 Molnos Zs. (2020)

29 Molnos Zs. (2020)

30 Beck, A. (2014)

31 Niculita, Z. (2016)

32 Molnos Zs. (2020)

Elsőként a Fodor Miklós által leírt integrált pszichológiai paradigmát említem. Az elmélet szerint az „én” egy szubjektív konstruktum, amely nem feltétlenül azonos a biológiai egyénnel. Az énkörnyezet azokat a jelenségeket írja le, amellyel kapcsolatban állunk. Az énkiterjesztés esetén az én az énkörnyezet felé tágul. Ez akkor jön létre, ha az egyén képes irányítani az énkörnyezetet, ha azonban ez nem valósul meg, énszűkülés következik be. Az elmélet szerint tehát a szabadság alapvető feltétele a személy énkiterjesztési képességének. A szabadság hiányát megélve énünk összeszűkül, mely nagy belső feszültséget generál. Ez a tágulási-szűkülési jelenség napi szinten változik, így létrehoz egy dinamikus ént.³³

A börtönkörnyezetben a fogvatartottá váló átlagember esetében a fogvatartotti formaruha is az énhatárokon belülré kerül, ezzel integrálva az új „rab-státuszt”.³⁴ Ebben az esetben az én beszűkülhet, mely hatására a személy rosszabbnak élheti meg magát korábbi énjéhez képest.³⁵

Az empátia megélésének képessége alapvető a személyiség egészséges működéséhez.³⁶ Az általános elképzelés szerint azt a fajta empátiás készséget kell kiterjeszteni a természeti környezetre, amelyet embertársainkkal kapcsolatban tapasztalunk.³⁷ Érzelmileg elhanyagoló vagy bántalmazó közegből érkezett személyek esetében azonban ez a készség nem működik megfelelően. A fogvatartottakkal végzett ököpszichológiai szemléletű munka során a kliensnek a természet iránt érzett empátia lehet a minta, amely mentén az emberi kapcsolódások minősége is nagymértékben javulhat. Ebben az esetben a terápiás térben tapasztalt feltétel nélküli elfogadás, bizalom és az ököpszichológiai módszertan használatának köszönhetően kialakuló empátiás készség terjeszthető ki a természet többi részére.

A spontán hűség-elmélet szerint szeretteink iránt olyan hűséget érzünk, amely arra készít minket, hogy ha bajban vannak, azonnal a segítségükre siessünk. Ezen hűség kiterjesztése a több-mint-emberi világra, megoldást kínálhat a jelenlegi egocentrikus és természetet kizsákmányoló működésmódunkra.³⁸

Megkülönböztetünk kategoriális és szituációs empátiát.³⁹ Előbbi esetében a hozzánk hasonló személyekkel kapcsolatban éljük meg az azonosulást, például szeretteink iránt, ezt kiterjesztve pedig képesek lehetünk a teljes élővilággal kapcsolatban empátiát

33 Molnos Zs. (2020)

34 Boros J., Csetneky L. (2002)

35 Molnos Zs. (2020)

36 Boros J., Csetneky L. (2002)

37 Molnos Zs. (2020)

38 Zelenski, J. M., Desrochers, J. E. (2021)

39 Hogan, R. (1969)

megélni. A szituációs empátia a hasonló helyzetek miatt jelenhet meg. Itt megtörténik a másik nézőpontjának felvétele, és ezáltal jön létre azonosulás. Fontos, hogy az élővilágot képesek legyünk „egyénenként” álló közösségként kezelni.⁴⁰

Fontos kihangsúlyozni, hogy az inkarceráció minden személyre másként hat, és számos negatív megélést vonhat maga után.⁴¹ Az ökopszichológia módszertana alkalmas arra, hogy a stresszt csökkentse, a személy figyelmét fókuszát átirányítsa olyan konstruktumokra, melyekből képesek erőt meríteni. Nem ritka a bűnelkövetők körében megjelenő antiszociális viselkedés. Az ökopszichológia célja az ember által (más fajokkal szemben) tapasztalt felsőbbrendűség-érzés átformálása empátiává.⁴² Az ökopszichológiai módszerek integrálása által létrejöhet a személy ökológiai énje, minek következtében nem csak embertársaival lesz együttérzőbb, de megtapasztalja a természetempátiát is.⁴³

Az ökopszichológiai módszerek

Elsőként a mélységbeli perspektívaváltó gyakorlatokat említem. Ezen gyakorlatokban a cél, hogy a kliens gondolkodása rugalmasabbá, ő pedig ezáltal felszabadultabbá váljon. A gyakorlatok második csoportját a kapcsolatok tudatosítására irányuló feladatok alkotják. Itt egy vizualizációs gyakorlat segítségével tapasztalja meg a kliens, hogy az anyag- és energiaáramlásnak ő is része, nem pedig szeparált entitás. Az empátiafejlesztő gyakorlatokhoz tartozik más élőlények megfigyelése a szükségletek, igények, törekvések szempontjai mentén. Ennek eredményeképp kialakulhat a természetempátia. A komplex észlelési gyakorlatok házi feladatként működhetnek jól fogvatartottak esetében. Az ég megfigyelése, egy nagyobb rendszerhez való kapcsolódás és az elszigeteltség-érzés csökkentése céljából lehet ajánlott.

Egy eset bemutatása

Az esetvezetés egy magyarországi bv. intézetben valósult meg. Az esetet börtönpszichológusként vezettem, a kliensem egy fogvatartott volt. A kliens anonimitását a Szakmai Etikai Kódexnek megfelelően biztosítottam, a fogvatartott Tájékoztató és beleegyező nyilatkozatban járult hozzá esetének ismertetéséhez.

Kliensem, akit nevezünk Miklósnak (mely fiktív név), középkorú, átlagos testalkatú férfi, aki kifejezetten energikusnak tűnt, jókedvűnek és kissé infantilisnek hatott. A kliens a börtönpopulációhoz képest magas intellektusú. Nevezett magas önismereti igénnyel rendelkezett, azonban az érzelmek azonosításának és verbalizálásának

40 Molnos Zs. (2020)

41 Boros J., Csetneky L. (2002)

42 Molnos Zs. (2020)

43 Naess, A. (2009)

képessége nem volt kifejezetten magas színvonalú. A klienssel jellemzően heti egy alkalommal találkoztunk, Nevezettel a foglalkozások a bv. intézet területén – kameratevével felszerelt – pszichológusi irodában történtek.

Nevezettet tanácsadói folyamatba vontam be, melynek fókuszában a gyermekkori életeseményeinek feldolgozása és az agresszióhoz való viszonya állt.

Az első interjú során elmondta, hogy mindig jellemző volt rá az emberekkel szembeni bizalmatlanság. Gyermekkorától jellemző rá az önfeláldozó működésmód és a fokozott kontrolligény. Előbbi időnként zavarja, mégsem tud nemet mondani, ha segítségkérés érkezik felé. Utóbbi a biztonságot jelenti számára, ennek kapcsán kezdetben nem figyelhető meg szenvedésnyomás.

Elmondása szerint már kisgyermekkorától jellemző volt rá az agresszív magatartás, sokáig nem ismert más módot konfliktusai rendezésére. Tart attól, hogy szabadulása után problémákat okozhat számára ez a működésmód. Az emberekhez való kapcsolódása is foglalkoztatja, úgy érzi, azt a segítséget, amit ő nyújt mások számára sem hála, sem viszonzás nem követi.

Elismeri, hogy folyamatos készenléti állapotban van, igyekszik minden körülményt kontrollálni, mely megélése szerint sikerül.

Nevezett egy megyeszékhelyen született és nőtt fel. Szüleivel és bátyjával éltek egy háztartásban 13 éves koráig. Már koragyermekkorban megjelent az agresszió a családtagjai vonatkozásában. Édesapja fizikailag, édesanyja verbálisan és fizikailag is bántalmazta, később a testvérével kapcsolatos fizikai konfliktusok is gyakoriak voltak. Az agresszió a családban, mint kapcsolódási forma (az apával), mint büntetés (bántalmazások) és mint kommunikációs forma jelent meg. Amikor a kliens 10 éves volt, szülei örökbe fogadtak egy kislányt, akihez a kliens erősen kötődött, igyekezett megvédeni szülei bántalmazásától (*Tanácsadó: Hogyan próbálta megvédeni? Kliens: Odaálltam.*). Amikor édesanyja teherbe esett, a kislányt nevelőotthonba vitték. 13 éves korában szülei elváltak, ekkor a kliens nem szeretett volna egyik szülőnél sem maradni, így egy barátja édesanyja lett a nevelőanyja. Elköltözött a családjától és nevelőanyjával élt egy kisebb településen. Nevelőanyja hatására megtanulta, hogy az érzelmi nehézségeit nem kizárólag agresszív módon lehet rendezni, itt „megtanult kommunikálni”. Nevelőanyjával szoros érzelmi kapcsolatban állt.

Amikor az agresszív megoldásmódokról beszéltünk, a kliens elmondta, hogy úgy érzi, az ilyen helyzetekben „egy másik énje” lép működésbe. Tisztában van azzal, hogy ez is a személyiségéhez tartozó énrész, azonban igyekszik érzelmi távolságot tartani. Az

agresszív énrész integrálása a személyiségbe terápiás kereteket igényel, kompetencia-határaink miatt ezen témát nem tárgyaltuk mélyen.

22 éves korában egy ismerősén keresztül megismerte gyermeke édesanyját, akivel hamar össze is költöztek. Gyermekek élethelyzete miatt nem szeretett volna, ám amikor a nő teherbe esett, Miklós is várta a gyermek érkezését. A kliens úgy vélte, a gyermek édesanyja nem neveli megfelelően a gyermeküket, ekkor magához vette, egyedül nevelte tovább. Gyermekehez való kötődése kezdetektől fogva nagyon erős, sok időt töltött kisláival. Amikor látta, hogy börtönbe fog kerülni, a kislát önként visszavitte anyjához. *„Nagyon csimpaszkodós volt, alig tudtam lefejtetni a kezeit a vállamról, az azért nagyon rossz volt, nagyon sírt.”* Akkor látta utoljára gyermekét börtönbe kerülése előtt.

A kliens a folyamat során egyre könnyebben fér hozzá saját érzelmeihez, ezeket általában sikeresen verbalizálja. Míg kezdetben nem tudott differenciáltan megnevezni érzéseket, kizárólag annyit tudott elkülöníteni, hogy pozitív vagy negatív érzést tud kapcsolni az adott helyzethez, később egyre pontosabban meg tudta jelölni felmerülő érzéseit. Az ököpszichológiai módszerek kipróbálása előtti üléseken kliensemmel az agresszió témája került fókuszba.

Az ököpszichológiai módszertant és az ehhez tartozó gyakorlatokat nem alkalmaztam minden ülésen, összességében két teljes ülésről és további ülésrészletekről írok a következőkben.

A stresszhelyzetekben aktiválódnak különféle meggyőződéseink, ami alapján reagálni fogunk. A gondolat érzelmi, majd cselekvéses választ vált ki – ismertettem egy ülésen a klienssel.⁴⁴

Elmondása szerint mindig szorosan monitorozza a környezetét és önmagát is. Elmondta, hogy a stresszhelyzetekben feszültséget él meg, melynek fiziológiás jele a szájszárazság. Ilyenkor tudja, ki kell lépnie az adott helyzetből, ha el akarja kerülni az agresszív válaszreakciót. Megoldás lehet, ha ezeket a situációkat utólag, mint filmet lejátszsa tudatában, és az agresszív cselekedet előtt megállítja.

Egy későbbi ülés során a kliensnek azt a házi feladatot adtam, hogy gyakorolja egy vizualizációs gyakorlatban a mélységbeli perspektívaváltást. Erről jegyzetet is készített, melyben leírja a különböző magasságokban tapasztalt érzékszervi tapasztalatokat. Ahogyan egyre lejjebb ereszkedik, úgy válik egyre részletesebbé a látott kép (*„Hallani az erdőben a patak csobogását, és érezni a friss/hűsebb illatot (víz), valamint a fák,*

44 Niculita, Z. (2016)

növények illatát is, ami nagyon megnyugtató érzés. A természet működésének harmóniája, szimbiózisban léte, összhangja lenyűgöző! Kiegyensúlyozottsággal, boldogsággal tölt el.”)

Ennek hatására gyermekkori emlékeit idézi fel, természetkapcsolatáról beszél. A házi feladat átbeszélése után áttértünk az előző ülés témájára, mely a kapcsolódásairól, kötődéseiről szólt. A kliens a folyamat során többször elmondta, hogy senkitől nem szeret segítséget kérni, korábban egyáltalán nem volt erre képes, illetve, hogy a segítség kifejezést sem szereti használni. Ennek kapcsán felidéz egy gyermekkori emléket, ahol édesapja súlyosan bántalmazta fizikailag. Amikor megkérdeztem, milyennek látja azt a kisfiút, aki ő volt, elmondta, hogy elesettnek, olyanak, akinek segítségre lett volna szüksége. Emiatt megtanulta, hogy mindent neki kell megoldania, senkitől nem számíthat segítségre.

Elmondta, hogy párválasztás során mindig olyan nőt választott, akiket „*meg kellett menteni*”. Mivel a partner általában nehéz helyzetben volt, a kliens biztosan nem tudott tőle segítséget kérni, s ezt komfortosnak is érezte.

Az ülés során elmondta, hogy fizikai helyekhez is erősen tud kötődni, fiatal felnőttként gyakran több órát autózott, csak hogy sétálhasson egyet szülővárosában. Két hétnél hosszabb ideig – bv. intézetbe való bekerüléséig – sosem volt távol. Az ülés vége felé sorolta, hogy milyen területekkel vannak problémái, mely során az alábbiakat említ: kötődés, honvágy, egyedüllét.

Házi feladatként adtam, hogy próbálja meg összekötni ezt a három fogalmat, a honvágyhoz akár természetkapcsolati elemeket is hozhat.

A következő ülést megelőzően a fogvatartottat áthelyezték egy másik épületbe, mely váratlanul érte, emiatt hangulata alacsonyabb fekvésű volt, zaklatottság volt rajta megfigyelhető. Az alkalom elején áthelyezésének körülményeiről ventilált, az új környezettel kapcsolatos megéléseiről beszélt.

A házi feladaton elmondása szerint nem sokat tudott gondolkodni. A kötődés és a honvágy közötti kapcsolatot a szeretetben látja, amely akár személyek, akár helyek tekintetében kialakulhat. Az egyedüllét és a honvágy kapcsolata az, hogy a honvágya egyedülléte miatt alakult ki, emiatt kamaszként akár napi szinten visszatért szülővárosába, ahol rövid időre mindig találkozott édesanyjával is. Az egyedüllétet és a kötődést kezdetben ellentétes fogalmakként definiálta, majd emlékeztettem, hogy az egészséges kapcsolathoz szükséges tényezőként említette, hogy a felek külön-külön is tudjanak működni. Ezt követően elmondta, hogy még mindig nehezebb érzéseket kelt benne az egyedüllét gondolata, azonban egyre inkább magáénak érzi azt, hogy az egészséges kapcsolatokhoz szükség van a felek megfelelő önálló működésére.

A következő alkalom előtt Miklóst munkahelyéről soron kívül leváltották, és az intézet kezdeményezésére más intézetbe szállították. Helyzete teljesen bizonytalanná vált, nem tudja, mi vár rá. Amikor megkérdeztem, milyen érzések vannak benne az események kapcsán, azt mondta, nem dühös, nem ingerült, csupán csalódott. Ez látható is volt rajta, összegörnyedve ült a széken, a szemkontaktust ritkábban vette fel velem. Azt mondta, pár napja alig tud aludni, mivel folyamatosan azon gondolkodik, milyen kilátásai vannak. Amikor a csalódottságról beszélt, elmondta, hogy ennek itt, a pszichológusi meghallgatóban enged teret, de amint kilép az ajtón, a megszokott, problémafókuszú megküzdése fog életbe lépni.

Kliensemnek a problémafókuszú megküzdés a komfortos, így ebben támogatom, azonban ajánlok neki egy gyakorlatot, mely által feszültsége csökkenhet. Mivel kliensemnél a kognitív elemek mindig hangsúlyosabbak voltak (főként krízishelyzetben), kétséges, hogy kipróbálja-e a gyakorlatot.

A következő ülésen kliensem hangulata jobb volt, mint a korábbi alkalmon. Reménykedik abban, hogy az intézetben maradhat. Gondolkodása erre a témára szűkült, magát tágabb kontextusban szemlélni képtelen. A kialakult krízis miatt figyelme nem terelhető a korábban érintett témákra.

Az ezt követő ülés előtt két alkalommal költöztették a klienst, így hangulata a korábbiakhoz képest még billenékenyebb lehet. Ezen a ponton az ököpszichológiai módszertan alkalmazását már nem éreztem a folyamat fókuszához illeszkedőnek. A negatív események sorozatának köszönhetően a kliens akut krízisek mentén való szupportálása (támogatása) vált szükségessé.

Összefoglalás

A bv. intézetekben a külvilágtól (szociális kapcsolatok, természeti környezet) való elszakítottság kiemelt stresszorként van jelen. A fogvatartottak körében megjelenő természethiány-szindróma tovább nehezítheti a reintegrációs törekvéseket. A természettől elzárt személyek frusztráció-toleranciája csökkent, hangulatuk labilissá válhat.⁴⁵

Az ököpszichológiai módszer bevezetése a bv. intézetekben alternatívát kínálna a külvilágtól való megfosztottság érzésének csökkentésére és lehetőséget biztosítana az énkiterjesztés megvalósítására, továbbá a fogvatartottaknál kialakított természetempátia jó mintául szolgálhatna a szociális kapcsolataikban megélt empátia szintjének

45 Louv, R. (2008)

növelésére, mely mind a bv. intézetben előforduló rendkívüli események megtörténtének, mind a visszaesés valószínűségének csökkentésére kínálna lehetőséget.⁴⁶

A kapcsolatban keletkezett sérülések kapcsolatban gyógyulhatnak, így egy megtartó közeg (bármily rövid idejű) megtapasztalása is építőleg hathat a kliens személyiségére. A börtönpszichológus feladata a krízismegelőzés mellett egy nagyobb célt is szolgál, miszerint a kliens meglátja a személyiségében rejlő potenciált, melyet fogvatartása és későbbi civil élete alatt a saját, a szociális közege (s jelen esetben az ökológiai rendszer) számára hasznos, fenntartható és értékképző módon használhat fel.

Felhasznált irodalom

- Abram, David (1996): *The spell of the sensuous: perception and language in a more-than-human world*. Pantheon Books, New York
- Albrecht, Glenn (2011): Chronic Environmental Change: Emerging 'Psychoterratic' Syndromes. In: Weissbecker, I. (szerk.): *Climate Change and Human Well-Being*, International and Cultural Psychology, Springer, New York. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9742-5_3
- Bach-y-Rita, George (1974): Habitual violence and self-mutilation. *The American Journal of Psychiatry*, 131(9), p. 1018–1020. DOI: <https://doi.org/10.1176/ajp.131.9.1018>
- Beck, Aaron (2014): *Aaron Beck on Cognitive Therapy*. Kanopy Streaming
- Blair, Lewis J. (2013): Ecopsychology: Challenges for person-centered therapy. *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*, 12(4), p. 368–381.
- Boros János – Csetneky László (2002): *Börtönpszichológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest
- Brehm, Jack W. (1966): *A theory of psychological reactance*. Academic Press, New York
- Goffman, Erving (1961): *Asylums: Essays on the social situations of mental patients and other inmates*. Doubleday (Anchor)
- Gomes, Mary E. – Kanner, Allen D. (1995): The rape of the wellmaidens: feminist psychology and the environmental crisis. In: Roszak, T. – Gomes, M. E. – Kanner, A. D. (szerk.): *Ecopsychology: restoring the earth, healing the mind*, Sierra Club Books, p. 111–121.
- Hogan, Robert (1969): Development of an empathy scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(3), p. 307.
- Kiss Anna – Farkas Judit – Gyurkó Noémi (2021): *Mentőöv érzelmi viharok esetére – érzelemszabályozás a gyakorlatban*. Második, bővített kiadás, Országos Mentális, Idegsebészeti és Ideggyógyászati Intézet – Nyíró Gyula Kórház
- Lopez, Marayca (2014): *How to build for success: Prison design and infrastructure as a tool for rehabilitation*. Online: <http://www.penalreform.org/blog/build-success-prison-design-infrastructure-tool-rehabilitation/> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Louv, Richard (2008): *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin Books
- Molnos Zselyke (2020): *Az ököpszichológiai szemlélet és módszertan a pszichológiai tanácsadásban*. Ököpszichológia Intézet, Budapest
- Molnos Zselyke (2022): *Mindennapi ököpszichológia*. Ököpszichológia Intézet, Budapest

46 Molnos Zs. (2020)

- Nadkarni, Nalini M. – Pacholke, Dan J. (2013): Bringing sustainability and science to the incarcerated: The Sustainable Prisons Project. In: Values in sustainable development, Routledge, p. 235–243.
- Naess, Arne (2009): The ecology of wisdom: Writings by Arne Naess. Catapult
- Neville, Bernie – Tudor, Keith (2023): Eco-Centred Therapy: Revisioning Person-Centred Psychology for a Living World. Routledge
- Niculita, Zenobia (2016): Emotii pe care nu le simtim. Online: <http://www.sperantatv.ro/web/educatie-pentru-viata-emotii-pe-care-nu-le-simtim-invitat-zenobia-niculita-07-12-2016/> (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Roszak, Theodore (1992): The voice of the earth: Discovering the ecological ego. The Trumpeter, 9(1).
- Sallay Viola (2008): Az önmagunkra találás helyei: környezeti önszabályozás elmélet és kutatás tükrében. Alkalmazott Pszichológia, 10(3–4), p. 145–161.
- Shepard, Paul (2011): Nature and madness. University of Georgia Press
- Söderlund, Jana – Newman, Peter (2017): Improving mental health in prisons through biophilic design. The Prison Journal, 97(6), p. 750–772.
- Tringer László (1991): A gyógyító beszélgetés. Magyar Viselkedéstanulmányi és Kognitív Terápiás Egyesület
- Wilson, Edward O. (1984): Biophilia. Harvard University Press
- Zelenski, John M. – Desrochers, Jessica E. (2021): Can positive and self-transcendent emotions promote pro-environmental behavior? Current Opinion in Psychology, 42, p. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.02.009>

Virágh-Vizvári Fanni

A ZÁRT INTÉZETI REINTEGRÁCIÓT ELŐSEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK RELEVANCIAJA A FIATALKORÚ BŰNELKÖVETŐKNÉL

The relevance of closed institutional reintegration activities for juvenile offenders

A tanulmány célja a zárt intézeti körülmények között alkalmazott reintegrációs tevékenységek relevanciájának vizsgálata, fiatalkorú bűnelkövetők esetében. A zárt intézetek strukturális jellemzői és a prizonizációs hatások csökkenthetik a társadalmi visszailleszkedés esélyeit, ugyanakkor ezek a hatások megfelelő beavatkozásokkal mérsékelhetők. A vizsgált tevékenységek – így az oktatás, a szabadulás utáni munkavégzésre való felkészítés, az önellátó feladatok, a mentális egészséget támogató programok, valamint a családi kapcsolatok fenntartása – komplex módon járulnak hozzá a normakövető életvezetés kialakításához. Emellett, a reintegráció nem csupán egyéni rehabilitációs törekvés, hanem társadalmi szinten is elvárás, így érdemes tenni széleskörű elfogadottságának növelése érdekében.

Kulcsszavak: zárt intézet, reintegráció, fiatalkorú bűnelkövetők, prizonizáció, normakövetés

The aim of the study is to examine the relevance of reintegration activities applied in closed institutional settings in the case of juvenile offenders. The structural characteristics of closed institutions and the effects of incarceration can reduce the chances of social reintegration, but these effects can be mitigated with appropriate interventions. The activities examined – such as education, preparation for work after release, self-sufficiency tasks, mental health support programs, and maintaining family relationships – contribute in a complex way to the development of a norm-compliant lifestyle. Furthermore, reintegration is not only an individual rehabilitation effort, but also a social expectation, so it is worth working to increase its widespread acceptance.

Keywords: closed institution, reintegration, juvenile offenders, prisonization, norm-compliant behavior

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási intézetek (a továbbiakban: bv. intézetek) és a javítóintézetek feladatai már régóta nem csak a kiszabott büntetések végrehajtására korlátozódnak, ennél sokkal komplexebb szakmai munka zajlik a fiatalok bünelkövetőket befogadó zárt intézetekben. A közvélemény számára igen megosztó kérdéskör a bünelkövetők reintegrációja, ugyanakkor a Bv. törvény¹ konkrét és részletes jogszabályi környezetet biztosít, így ennek megfelelően alakul a reintegrációs célokhoz rendelt tevékenységek megvalósítása is. Egyértelmű, hogy ez jelentős munkaterhet és felelősséget ró a bv. intézetek személyi állományára és a javítóintézetek nevelőire, hiszen zárt intézeti körülmények között kell a fiatalok fogvatartottak, javítóintézeti növendékek számára olyan programokat biztosítani, amelyek során a szabadulás utáni életben hasznosítható készségeket sajátítanak el. Úgy gondolom fontos látni, hogy a reintegráció nem egy öncélú, posztmodern jelenség, hanem a bünelkövetők konstruktív életvezetésének kialakítása a normakövető viselkedés érdekében, mely a többségi társadalomnak is érdeke. A tanulmányban bemutatom a reintegrációs tevékenységeket is érintő zárt intézeti jelleget, valamint hogy a különböző reintegrációs tevékenységek milyen módon képesek a prizonizációs hatásokat ellensúlyozni és megvalósítani a hozzájuk rendelt célokat, azaz minél inkább elősegíteni a társadalomba történő sikeres visszailleszkedést.

Zárt intézet, prizonizáció

A zárt intézetekben számos olyan, a zártságból fakadó körülmény figyelhető meg, amelyek a technológiai fejlődéstől és a társadalmi változásoktól függetlenül jelen vannak az adott intézetben élők mindennapjaiban.

A zárt intézetekben sajátos érték- és normavilág alakul ki, a „börtöntársadalom” működése folytonos alkalmazkodásra kényszeríti a fogvatartottat vagy növendéket, amely által olyan speciális „tudásra” tesznek szert, ami csak erre a közegre vonatkozik. A zárt intézeti lét jellemzője az egyhangúság, az ingerszegény környezet, ami ugyanakkor kiszámíthatóvá teszi a mindennapokat.

Fliegauf és Ránki a börtönártalmakról – mint a totális intézet jellegéből fakadó ártalmakról –, valamint a zárt szociális közegről és a másodlagos börtönjellegekről beszélnek.² A börtönártalmak egyike a prizonizáció, amiről Clemmer ír először. Eszerint

1 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

2 Fliegauf G., Ránki S. (2007)

a bv. intézeteknek olyan sajátos „kultúrája” létezik, mely egyének feletti gondolatokat és viselkedésmódokat foglal magába.³

A zárt intézményrendszert jellemző legfőbb ártalom a prizonizáció, avagy „börtönösödés”, mely a beilleszkedési nehézség mellett a bűnelkövetői attitűdöt, illetve a deviáns környezethez való szocializációt is elősegítheti, így a prizonizáció a rehabilitáció, a reintegráció ellen ható tényező. Ugyanakkor jó hír, hogy a visszaailleszkedés esélye a readaptációs egyéni nevelési tervek függvényében pozitív irányba mozdulhat, azaz minél szervezettebb, strukturáltabb, módszereiben gazdagabb a readaptáció, annál kisebb mértékben érvényesülhetnek a prizonizációs hatások.⁴

A fiatalok bűnelkövetők esetében ezek a folyamatok még jelentősebbek, hiszen a személyiségformálódás, a szocializációs éres időszakában jelentkeznek, ezért a különböző reintegrációs, reszocializációs tevékenységek fontos, ezen hatásokat ellensúlyozó szerepet töltenek be.

A reintegráció célja és eszközei

Ahogy a bv. intézeteiben elhelyezett fiatalok fogvatartottakra, úgy a javítóintézeti növendékekre is jellemző, hogy jelentős részük alacsony szocioökonómiai státusszal rendelkezik, azaz szociológiai értelemben gyakran a társadalom peremén élnek, a különféle deviáns magatartásformák miatt nem integráns részei a társadalomnak. Mindez a szabadságvesztés-büntetés ideje alatt tovább romolhat, a szabadulás után pedig ezzel a hátránnyal indulva fennáll a bűnismétlés veszélye.

A Bv. törvény konkrétan megfogalmazza a reintegráció követelményét, amelyben feladatként kelült meghatározásra „a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszaailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon”.⁵

A normalizáció elvének kiindulópontja, hogy a személyi szabadság elvonása már önmagában véve büntetés, ezért ezt és a bebörtönzéssel szükségszerűen együtt járó káros hatásokat nem szabad fokozni. Törekedni kell a fogvatartott bv. intézeti életkörülményeinek a szabad élet általános körülményeihez történő közelítésére.⁶

Forgács szerint a reintegráció legfontosabb és legáltalánosabb célja a bűnelkövető szabadulás utáni társadalomba való beilleszkedésének, visszaailleszkedésének elősegítése.

3 Clemmer, D. (1940)

4 Hatvani E., Hegedűs J. (2015)

5 Bv. törvény 83. § (1)

6 Juhász Zs. (2018)

Ehhez szükséges a bűnisméltés megelőzése, az elkövető munkaerőpiaci esélyeinek javítása, az életkörülményeiből adódó hátrányainak csökkentése és személyiségének, szociális készségeinek fejlesztése. Ahhoz, hogy a reintegráció sikeres legyen, az elkövetőnek fel kell ismernie tette társadalomra való veszélyességét és lehetőség esetén enyhíteni, jóvátenni azt. Ezért a szabadságvesztés során alkalmazott módszerek és eljárások nagymértékben befolyásolják a végrehajtás sikerét.⁷

A reintegráció létjogosultsága megosztható lehet, hiszen az elítéltek reintegrációjának elősegítése összetett feladat, eredményessége igen nehezen mérhető. E programok eredményességét leginkább az elkövetők visszaesésén keresztül mérik, ami nem feltételez konkrét módszertant, így rendkívül eltérő eredmények szülehetnek.⁸ Ennek kapcsán kijelenthető, hogy azok az ismeretek, amelyeket a reintegrációs programok során sajátíthatnak el a fogvatartottak, a társadalomba való beilleszkedést elősegítő faktorok. Az adott reintegrációs program a fogvatartó intézet támogatásával, programterv szerint valósul meg, mely azonban a zárt intézeti körülmények miatt akadályokba ütközhet. A reintegrációs program sikerét tehát több tényező befolyásolja, ennek egyik eleme, hogy a személyi állomány és a fogvatartottak, növendékek is érdekeltek legyenek a megvalósításban. A fogvatartotti, növendéki oldalról leginkább úgy közelíthető meg ez a kérdés, ha számba vesszük, hogy az adott program milyen készségek elsajátításához képes hozzásegíteni a résztvevőt.

Családi kapcsolatok

A családtagok által nyújtott társas támogatás és az ezzel összefüggő háláérzet – a családtagok hiányának érzetével társulva – a családi kapcsolatok felértékelődéséhez vezet.⁹ A családdal való jó kapcsolat egyrészt megkönnyítheti a zárt intézeti létet, másrészt a társadalmi beilleszkedést és a bűnisméltés megelőzését is elősegíti, ha a szabadulást követően erős hozzátartozói kapcsolataira támaszkodhat a fiatal.¹⁰ A családdal való kapcsolattartás biztosítása a társadalmi beilleszkedés sikerességét hivatott elősegíteni, több tényezőt keresztül. A szabadságelvonás okozta nehézségeket, a bezártságot elviselhetőbbé teszi, motivációt biztosít a normakövető magatartásra, kapcsolatot teremt a külvilággal. Optimális esetben hozzájárul a jó irányú identitásváltozáshoz, a proszociális, nem-bűnözői identitás kialakulásához és megerősödéséhez.¹¹ Azok a fogvatartottak, növendékek, akik erős családi kapcsolatokkal rendelkeznek, kisebb valószínűséggel követnek el újabb bűncselekményeket a szabadulásuk után.¹²

7 Forgács J. (2009)

8 Lievore, D. (2004)

9 Biró E. (2015)

10 Antal G. et al. (2014)

11 Albert F., Biró E. (2015)

12 Bales, W. D., Mears, D. P. (2008)

A családdal való kapcsolattartás biztosítása a fogvatartottak, növendékek mentális egészségének fejlesztésében is fontos szerepet játszik. Cochran és munkatársai szerint azok a fogvatartottak, növendékek, akik rendszeresen kommunikálhatnak a családjukkal, kevésbé hajlamosak a depresszióra és szorongásra.¹³

Minden bv. intézetben biztosítják a telekommunikációs eszköz útján történő online kapcsolattartás lehetőségét, ami azoknál a fogvatartottaknál a legjelentősebb, akiknek a földrajzi távolságok, a család anyagi erőforrásai miatt kevesebb lehetőségük van látogató fogadására.¹⁴

Nem hagyható figyelmen kívül azonban az sem, hogy a látogatásoknak nem kizárólag pozitív hozadéka lehet. A kapcsolattartás során növekedhetnek a mentális terhek a fiatalokban: a problémákkal való szembesülés, a nem nyílt kommunikáció, az „álarok viselése”, a családon belüli kapcsolatok átrendeződése, a bizalmatlanság megjelenése, a közös téma hiánya stb. Ebben az esetben a látogatás mindegyik félben negatív érzelmeket indukálhat.¹⁵ Ez különös jelentőséggel bír a fiataloknál.

Emellett a fiatal családjának jelentős társadalmi és gazdasági költségekkel kell számolnia. Gazdasági költség a látogatásra való utazás finanszírozása, a csomagok küldése, valamint a telefonálás költsége, amelyek általában jelentős részben a családot terhelik. Másrészt a család gyakran stigmatizációval szembesül, ami pszichés nehézséget is jelenthet. Christian és munkatársainak a kapcsolattartás gazdasági szempontú megközelítése szerint a családok és a fogvatartottak egymással versengő érdekeinek folyamatos összemérése zajlik, amiben fontos tényező, hogy a családok mit nyerhetnek vagy veszíthetnek saját társadalmi és gazdasági erőforrásaik formájában a fogvatartottakkal, növendékekkel való kapcsolat fenntartása során. Ebben a megközelítésben döntő jelentőségű, hogy van-e elég bizalom és támogatás a kapcsolatban, illetve mindez kölcsönös-e annak érdekében, hogy ellensúlyozni tudja azokat a kötelezettségeket és erőforrás-deficitet, amelyekkel a család szembesülhet a szoros kapcsolattartás megvalósítása érdekében.¹⁶ Albert és Biró is azt tapasztalta, hogy a társadalmi hátrányok és egyenlőtlenségek a kapcsolattartás gyakorlatában is megjelennek. A rosszabb társadalmi helyzetű fogvatartottak, növendékek és családtagjaik a kapcsolattartás különféle lehetőségeit csak korlátozottan tudják igénybe venni, aminek következtében a családi társas támogatás lehetőségei is szűkülnek. Ez a kapcsolatok meggyengüléséhez, egyes kapcsolatok felbomlásához vezethet.¹⁷

13 Cochran, J. C. et al. (2018)

14 Elison-Davies, S. et al. (2018)

15 Hegedűs J. (2019)

16 Christian, J. et al. (2006)

17 Albert F., Biró E. (2016)

A szabaduló fogvatartott, növendék sok esetben az alapvető anyagi szükségleteit, stabil lakhatását sem tudná saját maga biztosítani, így a család anyagi támogatása is jelentős segítség. A család gyakran nyújt segítséget a fogvatartottaknak, növendékeknek az oktatásban való részvételhez, a munkahelykereséshez és a rehabilitációs programokhoz való hozzáféréshez. Ugyanakkor előfordul, hogy a szabaduló személy nem rendelkezik megtartó családi kapcsolatokkal, vagy idő közben megromlik a viszony. Az, hogy a családtagok elősegítik-e a reintegrációt és a bűnelkövetéstől való távolmaradást, saját társadalmi és gazdasági erőforrásaiktól, esetleges szerhasználatuktól, bűnelkövetéshez való viszonyuktól, továbbá a szabadulóval való személyes kapcsolatuktól is függ.¹⁸

Oktatás

Érdekes kérdés, hogy milyen irányú az ok-okozati összefüggés a bűnelkövetés és az iskolából való kimaradás között. A képzettség szintje és a bűnelkövetés között magas a korreláció, erőteljesen hat egymásra az alacsony iskolai teljesítmény, a korai iskolaelhagyás és a kriminalizálódás.¹⁹ A fiatalkorú bűnelkövetőknél jellemzően az figyelhető meg, hogy a kriminalizálódott csoportokba történő bekerülésük okozta az iskolai lemorzsolódásukat, míg a felnőttkorúaknál az alacsony iskolázottságból adódó munkanélküliség hozzájárult a bűncselekményük elkövetéséhez.²⁰

Bond és Davidson szerint a fiatalkorúak igazságszolgáltatással való kapcsolatba kerülése akadályozhatja az oktatási előmenetelt és a teljesítményt.²¹ A gyenge tanulmányi eredmény, valamint a motiváció hiánya összefüggésben van az iskolai magatartással, amely egyéb negatív tényezők meglétével együtt deviáns viselkedést idézhet elő.²²

Mindezekből következik, hogy a szabadságvesztés büntetés és a javítóintézeti nevelés időtartama alatt zajló oktatás a reintegrációs törekvések egyik legfontosabb eleme. Schuster és Stickle költség-haszon szempontú elemzése azt mutatja, hogy az állam a szakmai oktatás esetén számolhat a legmagasabb megtérüléssel, míg a fogvatartottak egyéni fejlődését tekintve főiskolai oktatás jár a legtöbb pozitívummal. A szerzők számos kutatás eredményét vetették össze metaanalízis segítségével, amely igazolta, hogy az oktatás lehetőségének biztosítása csökkenti a visszaesés veszélyét és növeli a foglalkoztatottságot, így ennek okán az érintettek magasabb jövedelemre is szert

18 Harding, D. J. et al. (2016)

19 Hegedűs J., Fekete M. (2014)

20 Hegedűs J., Fekete M. (2014)

21 Bond, M., Davidson, K. M. (2025)

22 Peguero, A. et al. (2011)

tehetnek.²³ Davis és munkatársainak metaanalízisből nyert eredményei szerint, a megfelelő oktatási programok akár 43%-kal is csökkenthetik a bűnismétlést.²⁴

Az oktatás nemcsak a későbbi munkaerőpiaci elhelyezkedést képes elősegíteni, hanem fokozza a fogvatartottak önbecsülését és motivációját is, így a tanulás és a személyes fejlődés ellensúlyként működhet a zárt intézeti környezet negatív hatásaival szemben. Mivel a tanulás és a szociális készségek fejlesztése alkalmas a fogvatartottak, növendékek közötti kapcsolatok minőségének javítására, az oktatási programok hozzájárulnak a bv. intézetekben, javítóintézetekben esetlegesen előforduló erőszak és feszültség csökkentéséhez.²⁵ Miklósi is rámutatott arra, hogy a fogvatartottak, növendékek szabadulás utáni reintegrációját nehezíti az iskolai szocializáció hiánya és a tanulási nehézségek, ugyanakkor a bv. intézetben, javítóintézetben folytatott tanulás csökkenti a fegyelmezési problémákat és a visszaesés kockázatát.²⁶

A zárt intézeti oktatás eredményességét tekintve, Molnár szerint a fogvatartottakat, növendékeket tanulási szándékuk kialakulásában és megvalósításában negatívan befolyásolják az olyan környezeti hatások, mint a többi fogvatartott, növendék negatív tanulási attitűdje és a tanulást támogató eszközök korlátozottsága.²⁷ A tanulási motivációt a fiatalok esetében még inkább képes befolyásolni a kortársak ezirányú hozzáállása, amit a zárt intézeti hierarchia is befolyásol. Kulcsfontosságú tehát a zárt intézetben a referenciaszemélyek meggyőzése, érdekeltté tétele az oktatásban való aktív részvételben, akik a társaikra pozitív irányban is jelentős hatást tudnak gyakorolni.

Foglalkoztatás

Ezen a területen mutatkozik a legnagyobb különbség a javítóintézet és bv. intézet között. A javítóintézetekben elhelyezett fiatalok munkáltatása nem kötelező, inkább az oktatáson van a hangsúly, valamint az olyan tevékenységeken, amelyek a munkavállalásra és a munkavégzésre való felkészülést támogatják. Ezzel szemben a bv. intézetekben végzett munkáltatás évszázadok óta létezik, formáját tekintve azonban rengeteget változott.

A reintegrációs programok közül talán a leghangsúlyosabbak a fogvatartottak teljes körű foglalkoztatását is biztosító tevékenységek, azaz az oktatás, a szakmaképzés és a munkáltatás, melyek nagymértékben elősegíthetik a fogvatartottak szabadulás utáni

23 Schuster, S. S., Stickle, B. (2023)

24 Davis, L. M. et al. (2013)

25 Rangel Torrijó, H., De Maeyer, M. (2019)

26 Miklósi M. (2018)

27 Molnár A. K. (2020)

újrakezdését, ha a zárt intézeti keretek között felkínált lehetőségekkel élve nemcsak szakképzettséget, hanem hasznosítható munkatapasztalatot is szereznek.²⁸

A bv. intézeti munkáltatás szükségességét evidenciaként kezelik, leginkább az a kérdés, hogy milyen munkáltatást tud megvalósítani az adott intézet és milyen minőségben, tekintettel a biztonsági szempontokra, a merev struktúrára és az intézet jellegére.

Connell és munkatársai szerint azok a programok a leghatékonyabbak, amelyek konkrét készségek fejlesztésére és a munkaerőpiacon való sikeres elhelyezkedéshez szükséges kompetenciák elsajátítására irányulnak. A szabadulás utáni mentorálás és a különböző szervezett munkahelyi programok segíthetnek az álláshely megtartásában és hozzájárulnak a hosszú távú stabil foglalkoztatáshoz. A tanulmány arra is rámutat, hogy azok a programok, amelyek holisztikus megközelítést alkalmaztak, azaz figyelembe vették a fogvatartottak személyes és társadalmi igényeit is, és amelyek integráltan alkalmaztak többféle beavatkozást (például oktatás, képzés, pszichológiai támogatás, mentorálás), hatékonyabbnak bizonyultak, mint azok, amelyek mindössze egyetlen aspektusra koncentráltak. A fiatalabb, alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező személyek számára végzett intervenciók különösen sikeresek voltak, mivel ezen személyek kevésbé tudtak segítség nélkül beilleszkedni a munkaerőpiacra.²⁹

Byrne rávilágít, hogy bár sok program gyors javulást eredményezhetett a fogvatartottak viselkedésében és a bűnisméltés csökkentésében, a tapasztalatok szerint az igazi társadalmi reintegráció és a tartós változások csak akkor valósulnak meg, ha a programok folytatódnak a szabadulást követően is.³⁰ Vélhetően ezen tudományos eredményeket értékelve a kizárólag a bv. intézetekben működő EFOP PLUSZ 3.1.1. „Társadalmi kohéziót erősítő komplex bűnmegelőzési és reintegrációs program” keretében 2024-től – a korábbi programhoz képest új elemként – a közösségi foglalkoztató került kialakításra, amely a szabadulást követő időszakban nyújt szolgáltatásokat, így járulva hozzá a szabadulók társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációjának erősítéséhez és az elkövetők bűnisméltési kockázatának csökkentéséhez.³¹ Ezáltal a harmadlagos és másodlagos prevenció³² szintjén történő beavatkozásokat is biztosíthatnak.

28 Kovács M. (2022)

29 Connell, C. et al. (2023)

30 Byrne, J. M. (2020)

31 Az EFOP Plusz 3.1.1. projekt bemutatása

32 A másodlagos prevenció olyan beavatkozásokat jelent, amelyek célja a magas kockázatú csoportok (pl. bűnelkövetésre fogékony fiatalok) időben történő felismerése és beavatkozás, annak érdekében, hogy a kriminalizálódásukat megelőzzék. A harmadlagos prevenció a már elkövetett bűncselekmények után alkalmazott intézkedéseket jelenti, amelyek célja a bűnisméltés reintegrációs eszközökkel való megelőzése. (Gönczöl K. et al., 2012)

A javítóintézetekben tartósan és folyamatosan ellátandó munkafeladatokat lehet kijelölni, melyért a fiatalok díjazásban kell részesíteni. Ezek a munkafeladatok a javítóintézetek esetében az intézet sajátosságaitól függenek, így ez lehet például kert- és parkgondozás, épületek nagytakarítása.

Önkiszolgáló tevékenységek és munkafoglalkoztatás a javítóintézetekben

A fiatalok bűnelkövetők gyakran olyan szociális közegekből érkeznek a zárt intézetbe, ahol a napi rutin és a rendszeresség nem jellemző, a család hektikus, sodródó életvitele a fiatal számára nem biztosította mindezeket. A gyermekotthonokból érkező fiatalok esetében pedig a nevelők kontrollt biztosító eszközeinek hiánya miatt gyakori az engedély nélküli eltávozás, az iskolából való kimaradás és a házirend megszegése.

Mindezt hivatott korrigálni a javítóintézeti növendékek számára biztosított saját ellátást elősegítő önkiszolgáló tevékenységek (a háló és az egyéb közös helyiségek takarítása, a ruházat, ágynemű tisztítása és javításával) végzése, amely segítheti a szociális készségek fejlesztését és a felelősségvállalás érzésének kialakítását. Az önkiszolgáló tevékenységet a fiatalok díjazás nélkül végzi.

Ezek az önállóságra vonatkozó programok lehetőséget biztosítanak a fiatalok számára, hogy aktívan részt vegyenek a mindennapi életben. A növendékek közötti együttműködést is elősegíthetik, hiszen a csoportos munkavégzés nemcsak a személyes felelősségvállalásban segít, hanem a szociális készségek fejlesztésében is szerepet játszik. Fejlesztik tovább a munkaerőpiacon szükséges képességeket is azáltal, hogy támogatják az önállóságra való törekvést.

Munkafoglalkoztatás keretében a javítóintézet működési körén belül, más gazdálkodó szervezetnél vagy az intézmény vállalkozási tevékenységében való részvétellel valósulhat meg, amiért a fiatalok díjazásban is részesül. A munkafoglalkoztatásban való részvétel eltérő lehet a tekintetben, hogy a szigorúbb biztonsági követelmények a szabad mozgást is jobban korlátozzák, így például a javítóintézetben jogerős ítéletüket töltő növendékek mozgása kevésbé korlátozott, mint a letartóztatásban lévőké.

Mentális egészség

Az eddig felsorolt, reintegrációt célzó tevékenységek, eszközök mind hozzájárulnak a fogvatartottak, növendékek mentális egészségének fejlesztéséhez. Ugyanakkor a kifejezetten mentális egészséget fejlesztő, pszichológiai módszertant alkalmazó programok kiemelt fontosságúak, hiszen a börtönpopulációk magas szintű pszichopatológiát

mutatnak, de magas a komorbiditás³³ szintje is a személyiségzavarral és a szerhasználattal. A fiatalok körében még számos gyermekpszichiátriai kórkép jelen lehet, de már az egyébként felnőttekre jellemző zavarok is előfordulhatnak. Esetükben sokkal nagyobb arányban fordulnak elő pszichés kórképek, mint a hasonló korú normál populációban.³⁴

A foglalkoztatott pszichológusok leterheltsége, valamint a változatos beavatkozási módszerek miatt projektszerűen is alkalmaznak mentális egészség fejlesztésre irányuló programokat a zárt intézetekben. Mára ezen programok megszámlálhatatlan típusa létezik, különböző fókusszal, célcsoporttal és módszerrel.

A traumaalapú megközelítést egyrészt az indokolja, hogy fogvatartottak már a börtönbe kerüléskor magas szintű traumatünetekkel rendelkeznek, a zárt intézeti tartózkodás alatt újabb traumatikus élmények érhetik őket. Landenberger és Lipsey azt találta, hogy a traumaalapú tünetek csökkentek a fogvatartottak pszichológiai kezelése után, de ez az összes terápiás megközelítést alkalmazó vizsgálat során igazolódott, nem csak a traumafókuszú kezelési módszereknél. Ez arra enged következtetni, hogy a fogvatartottak traumás tüneteinek csökkentésében előnyös lehet nem csak egy-egy meghatározott terápia típus, hanem minél több pszichológiai módszer alkalmazása.³⁵

Egyes reintegrációs programok azokat a kockázati tényezőket célozzák, amelyek a bűnismétléssel dinamikusan összefüggnek, azaz az elkövetők előtt álló konkrét kihívásokra összpontosítanak, ideértve többek között a kábítószer-használatot és a pszichés nehézségeket. Az RNR (Risk-Need-Responsivity/Kockázat-Szükséglet-Reszponzivitás) elmélet³⁶ lényege, hogy a bűnelkövetők kezelését a bűnismétlés valószínűségét növelő kockázati tényezők, az úgynevezett kriminogén szükségletek és az egyén fogékonyságának, válasz-készségének felmérésével kell kezdeni, illetve ennek eredményeire kell alapozni.³⁷ Más programok meghatározott elkövetői csoportokra fókuszálnak, úgymint szexuális bűnelkövetők és a magas kockázatú fiatalok bűnelkövetők.³⁸

A kognitív viselkedésterápia (Cognitive-Behavioral Interventions-CBT) alkalmazását fiatalok körében is eredményesnek találták,³⁹ amelynek fókuszában

33 Olyan orvosi állapot, amely legalább két betegség vagy egészségügyi rendellenesség együttes jelenlétét jelenti ugyanazon egyénnél, legyenek ezek egymástól függetlenek vagy összefüggőek. (Valderas, J. et al., 2009)

34 Csorba J. et al. (2008) idézi: Bellavics M. Zs. (2021)

35 Landenberger, N. A., Lipsey, M. W. (2005)

36 Blanchette, K., Brown, S. L. (2006); Ward, T. et al. (2007)

37 Szabó J. (2012)

38 Griffiths, C. T. et al. (2007)

39 Shelton, D. (2005); Kendall, P. et al. (1990)

különböző proszociális⁴⁰ magatartásmódok elsajátítása és internalizálása⁴¹ áll, így a fiatalok különböző, a szociális készségekre, problémamegoldási és agressziókezelési technikákra is szert tesznek.⁴²

A család bevonása is egy lehetséges alternatívája a zárt intézeti mentális egészség fejlesztésének. Ilyen lehet a funkcionális családterápia (functional family therapy- FFT), amit olyan 11 és 18 év közötti fiatalok esetében alkalmaznak, akiknél bűnelkövetés, erőszak, szerhasználat vagy különböző magatartási zavarok állnak fenn.⁴³ A Family Integrative Transition (FIT) program során már bevált terápiás módszereket alkalmaznak, amely két hónappal a fiatal szabadulása előtt kezdődik, majd a szabadulást követően négy-hat hónapig folytatódik, amíg a fiatalok alkalmazkodnak a közösségbe való visszatéréshez. A családközpontú, közösségi alapú program célja, hogy segítse a fiatalokat a javítóintézetben vagy bv. intézetben elsajátított készségeik belsővé tételére.⁴⁴

A mentális egészségfejlesztés nemcsak a célzott terápiás programokon keresztül érhető el. A különböző csoportos, szervezett formában megvalósuló programok, mint a tanítás utáni sportfoglalkozás, kézműves foglalkozások, szakkörök és különböző készségfejlesztő foglalkozások tárgyukat tekintve rendkívül színes képet mutatnak. Ezeket a javítóintézetben nemcsak az adott csoport nevelője tarthatja, hanem az adott témában szaktudással rendelkező, bármely intézeti dolgozója is. Egészségügyi ismereteket az ápolónő, jogi ismereteket a növendékügyi előadó is oktathat, vagy készségfejlesztő foglalkozást a terapeuta is tarthat.⁴⁵

Hitélet

A fogvatartottak, növendékek számára a vallásgyakorlási lehetőségek biztosítása reszocializációs szempontból lehetnek jelentősek. Vannak, akik éppen a vallás segítségével képesek a szabadságvesztés büntetés letöltése alatti nehéz időszakot átvészelni. Ez nemcsak a bv. intézet mindennapjainak „túlélésében” lehet hasznos a fogvatartott számára, hanem a szabadulás utáni életútját, jövőbeli közösségi kapcsolatait is pozitívan befolyásolhatja. A vallási közösség jelenléte és a vallásgyakorlási programok

40 Proszociálisnak nevezhető bármely emberi viselkedés, mely másokra nézve pozitív következményekkel jár. (Fodor L., 1998)

41 Belsővé tétel, azaz az egyén olyan mértékben sajátítja el, teszi magáévá a rajta kívülről forrásból érkező értékeket, attitűdöket és normákat, hogy akkor is azoknak megfelelően viselkedik, ha nem számít külső negatív szankcióra a norma megszegése esetén. (Andorka R., 2006)

42 Underwood, L. A. et al. (2016)

43 Shelton, D. (2005)

44 Washington State's Family Integrated Transitions Program for Juvenile Offenders: Outcome Evaluation and Benefit-Cost Analysis (2004)

45 Antal G. et al. (2014)

sokszínűsége növelte a fogvatartottak, növendékek komfortérzetét, aminek egyidejűleg ártalomcsökkentő hatása is van.⁴⁶

A vallás közösségi rendeltetése mellett egyéni reintegrációs funkcióval is rendelkezik. Mint kötelező magatartási szabályok összessége, meghatározó szerepet tölt be a hívő ember személyiségének alakulásában és kibontakozásában. Az általa közvetített és a személy által interiorizált értékek⁴⁷ kihatnak mind az egyéni, mind pedig a közösségi cselekvés módjára és minőségére. Antalóczy szerint ezért is képviselhet a vallás jelentős kohéziós erőt a társadalomban, s mint ilyen, új értékstruktúra kialakítása által komoly szerepet tölthet be a fogvatartottak, növendékek reintegrációjában is.⁴⁸

A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt a fiatalok jogosult lelkiismereti vagy vallási meggyőződésének szabad megválasztására, annak kinyilvánítására és gyakorlására az intézeten belül és kívül. Jogosult a hitéleti szolgálatot ellátó egyházi személy és a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást végző tagja részéről lelki gondozásra.⁴⁹

Összegzés

Látható, hogy a zárt intézetekben zajló reintegrációs tevékenységek létjogosultsága akkor értékelhető, ha az azokhoz kapcsolódó konkrét hozzáadott értéket is áttekintik, azaz megvizsgálják, hogy a fiatalok milyen készségeket sajátíthatnak el és milyen pozitív érzelmi töltetet kaphatnak egy-egy reintegrációs programon való részvételtől. A különböző programok, tevékenységek célja a bűnelkövetési rizikótényezők csökkentése.

A családi kapcsolatok pszichés és anyagi támogatást jelentenek, az oktatás és gyógy-pedagógiai felzárkóztató foglalkozások segítik az iskolai és szocializációs hátrányok kompenzálását, sikerélményt és kompetenciaérzetet biztosítanak. Az önálló tevékenységekben való részvétel fejleszti az önállóságot és a kitartást, ezáltal felkészíti a fiatal a szabadulást követő önálló életre és konstruktív életvezetésre. A normarendszer hiányainak pótlását, korrigálását, az egészségtudatosság erősítését, valamint a kommunikációs technikák és az együttműködés fejlesztését mind támogatják a különböző csoportos szabadidős foglalkozások, szakkörök. A pszichológus által tartott tanácsadás és az időszakos pszichológiai alapú programok a traumák feldolgozására, a mentális egészségre fejlesztésére, és akár a családi konfliktusok rendezésére is fókuszálnak. Végül

46 Vizvári F. (2016)

47 Azok a társadalmi normák és értékek, amelyeket az egyén nemcsak megismer, hanem belső meggyőződésként magáévá tesz, és így viselkedését ezek önkéntesen, belső indítástól irányítják, nem pedig külső kényszer hatására. (Andorka R., 2006)

48 Antalóczy P. (2014)

49 Antal G. et al. (2014)

a hitélet is hozzájárul a mentális egészséghez, a hit reményt ad és utat mutat a zárt intézeti körülmények okozta megterhelő helyzetekben.

Összességében elmondható, hogy a reintegrációs programok számos olyan pozitív változásra adnak lehetőséget, amelyek motivációs bázist jelentenek a zárt intézetben eltöltött idő során.

Felhasznált irodalom

2013. évi CXXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- Albert Fruzsina – Biró Emese (2016): Hogyan befolyásolják a családi kapcsolatok a börtönből szabadultak társadalmi reintegrációját? *Magyar Tudomány*, 177 (2), p. 179–187., ISSN 0025-0325
- Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a Szociológiába. Budapest, Osiris, p. 571.
- Antal Gábor – Hegedűs Sándor – Puskás Péter – Szabó Péter – Szim András (2014): A javítóintézeti feladatellátás szakmai folyamatainak beazonosítása, leírása folyamatában történő megjelenítése, protokolljainak, tevékenység adminisztrációjának kidolgozása, az e tevékenységekre alapozott esetleges jogszabály módosítási javaslatok megfogalmazása, mindezeknek a standardizációs anyagban történő rögzítése. Online: https://dji.hu/phocadownload/9_A_javitointezeti_szakmai_tevékenyseg_standardjai.pdf (Letöltés ideje: 2025. április 19.)
- Antalóczy Péter (2014): A vallás szerepe a fogvatartottak reszocializációjában. In: *Börtönügyi Szemle*, 33(4), p. 19–27.
- Az EFOP PLUSZ 3.1.1. projekt bemutatása. Online: <https://teszt.bv.gov.hu/hu/az-efop-plusz-projekt-bemutatasa> (Letöltés ideje: 2025. május 04.)
- Bellavics Mária Zsóka (2021): A fiatalok bűnelkövetők körében leggyakrabban előforduló pszichiátriai körképek. *Magyar Rendészet*, 21(2), 97–109. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.6>
- Biró Emese (2015): A fogvatartottak családi kapcsolatainak szerepe a bűnelkövetésben, a börtönműködésben és a reintegrációban. In: Albert Fruzsina (szerk.): *Életkeretek a börtönön innen és túl, Szubjektív reszocializációs esélyek (Szociológiai Tanulmányok 2015/2)*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont (Szociológiai Intézet), Budapest. Online: http://szociologia.tk.mta.hu/uploads/files/2015/albert_borton.pdf (Letöltés ideje: 2025. március 28.)
- Blanchette, Kelley – Brown, Shelley L. (2006): *The assessment and treatment of women offenders: An integrative perspective*. John Wiley & Sons, Chichester
- Bond, Margaret – Davidson, Kimberly M. (2025): Juvenile Justice Contact, Educational Trajectories, and Recidivism: A Mixed Method Evaluation. *American Journal of Criminal Justice*, 1–26.
- Byrne, James M. (2020): The effectiveness of prison programming: A review of the research literature examining the impact of federal, state, and local inmate programming on post-release recidivism. *Fed. Probation*, 84(3)
- Christian, Johnna – Mellow, Jeff – Thomas, Shenique (2006): Social and economic implications of family connections to prisoners. *Journal of Criminal Justice*, Volume 34, Issue 4, p. 443–452.
- Clemmer, Donald (1940): *The prison community*. Christopher Publishing Company, Boston
- Connell, Catriona – Birken, Mary – Carver, Hanna – Brown, Tamara – Greenhalgh, Jessica (2023): Effectiveness of interventions to improve employment for people released from prison: systematic review and meta-analysis. *Health Justice*. DOI: [10.1186/s40352-023-00217-w](https://doi.org/10.1186/s40352-023-00217-w)
- Csorba János – Ficsor Beáta – Horváth Ágnes – Nagy Edit – Bóna Adrienn – Sörfőző Zsuzsa – Steiner Péter – Harkány Éva – Babrik Zsuzsa (2008): Epidemiological investigation of psychiatric diseases

of Transdanubian adolescent outpatients. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 9, 1. 35–59. DOI: <https://doi.org/10.1556/mental.9.2008.1.2>.

Davis, Lois M. – Bozick, Robert – Steele, Jennifer L. – Saunders, Jessica – Miles, Jeremy N. V. (2013): Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: A Meta-Analysis of Programs That Provide Education to Incarcerated Adults. RAND Corporation

Fliegauf Gergely – Ránki Sára (2007): Fogva tartott gondolatok. L'Harmattan Kiadó, Budapest

Fodor László (1998): Pedagógiai feladatok a prooszociális magatartásra nevelésben. *Iskolakultúra*, 8(9), 24–28.

Forgács Judit (2019): A fogva tartás és a reintegráció fogalmi megközelítése. In: Czenczer Orsolya – Ruzsonyi Péter (szerk.): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p. 37–53.

Gerber, Jurg – Fritsch, Eric J. (1995): Adult Academic and Vocational Correctional Education Programs: A Review of Recent Research. *Journal of Offender Rehabilitation*, (22)2, p. 119–142. DOI: [10.1300/J076v22n01_08](https://doi.org/10.1300/J076v22n01_08)

Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (2012, szerk.): Kriminológia-Szakkriminológia. Complex Kiadó

Griffiths, Curt T. – Dandurand, Yvon – Murdoch, Danielle (2007): The social reintegration of offenders and crime prevention (Vol. 4), Ottawa, National Crime Prevention Centre

Harding, David J. – Morenoff, Jeffrey – Dobson, Cheyney D. – Lane, Erin R. – Opatovsky, Kendra – Williams, Ed-Dee – Wyse, Jessica (2016): Families, prisoner reentry, and reintegration. In: Boys and men in African American families, p. 105–160. DOI: [10.1007/978-3-319-43847-4_8](https://doi.org/10.1007/978-3-319-43847-4_8)

Hatvani Erzsébet – Hegedűs Judit (2015): Tapasztalatsere valamennyi hazai javítóintézetben, a hazai bevált gyakorlatok összegyűjtése és tanulmányban történő bemutató elemzése. Online: https://aszod-afi.hu/wp-content/uploads/2024/05/jo_szakmai_gyakorlatok_bemutatasa.pdf (Letöltés ideje: 2025. május 06.)

Hegedűs Judit (2019): Család, családdal való kapcsolattartás, családi életre nevelés a büntetés-végrehajtási intézetekben. In: Czenczer Orsolya – Ruzsonyi Péter (szerk.): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p.115–128.

Hegedűs Judit – Fekete Márta (2014): Korai iskolaelhagyás és a kriminalitás kapcsolata, kezelésének lehetőségei. Munkabeszámoló, Tempus Közalapítvány

Juhász Zsuzsanna (2018): A büntetés-végrehajtás alapelve(i). In: *Magyar Rendészet* 18(5), p. 15–28.

Kendall, Philip, C. – Reber, Mark – McLeer, Susan – Epps, James – Ronan, Kevin, R. (1990): Cognitive-behavioral treatment of conduct-disordered children. In: *Cognitive Therapy and Research*, 14(3), p. 279–297. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF01183997>

Kovács Mihály (2022): A reintegráció fogalmának meghatározása a hazai börtönügy történelmi fejlődésén keresztül. In: *Börtönügyi Szemle*, 2022/1., p. 9–26.

Landenberger, Nana A. – Lipsey, Mark W. (2005): The positive effects of cognitive-behavioral programs for offenders: A meta-analysis of factors associated with effective treatment. *Journal of Experimental Criminology* 1, p. 451–476. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-005-3541-7>

Lievore, Denise (2004): Recidivism of Sexual Assault Offenders: Rates, Risk Factors and Treatment Efficacy. A Report Prepared for the Office of the Status of Women. Canberra, Australian Institute of Criminology

Miklósi Márta (2018): Börtönpedagógusok oktatásra vonatkozó reflexiói, egy kutatás első eredményei alapján. *Esély*, 18(4), p. 66–80.

Molnár Attila K. (2020): Felnőttkori tanulás a magyar és szlovák börtönökben. In: Csehné Papp I. – Kraiciné Szokoly M. (szerk.): Felnőttkori tanulás: Fókuszban a szakképzés és a munkaerőpiac, Budapest, Akadémiai Kiadó

Peguero, Anthony – Popp, Anne – Latimore, Traronda – Shckarkhar, Zahra – Koo, Dixie (2011): Social Control Theory and School Misbehavior: Examining the Role of Race and Ethnicity. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 9 (3), p. 259–275.

Ripley, Paul (1993): Prison Education Role in Challenging Offending Behavior. Mendip Papers MP.

- Schuster, Steven S. – Stickle, Ben (2023): Are education programs in prison worth it? A meta-analysis of the highest-quality academic research. Mackinac Center for Public Policy. Online: <https://www.mackinac.org/archives/2023/s2023-01.pdf> (Letöltés ideje: 2025. április 19.)
- Shelton, Deborah (2005): Patterns of treatment services and costs for young offenders with mental disorders. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 18, p. 103–112. DOI: [10.1111/j.1744-6171.2005.00013.x](https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2005.00013.x)
- Szabó Judit (2012): A bűnelkövetők rehabilitációjának meghatározó irányzatai a nemzetközi szakirodalom tükrében. *Alkalmazott Pszichológia*, 12(2), p. 73–88.
- Torijjo, Hugo R. – Marc, De Maeyer (2019): Education in prison: A basic right and an essential tool. *International review of education*, 65, p. 671–685. DOI: [10.1007/s11159-019-09809-x](https://doi.org/10.1007/s11159-019-09809-x)
- Underwood, Lee A. – Washington, Aryssa (2016): Mental Illness and Juvenile Offenders. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 13(2) p. 228. DOI: [10.3390/ijerph13020228](https://doi.org/10.3390/ijerph13020228)
- Vacca, James S. (2004): Educated prisoners are less likely to return to prison. *The Journal of Correctional Education*, (55)4, p. 297–306.
- Valderas, Jose – Starfield, Barbara – Sibbald, Bonnie – Salisbury, Chris – Roland, Martin (2009): Defining comorbidity: implications for understanding health and health services. *Ann Fam Med.*, 7(4): 357–63. DOI: [10.1370/afm.983](https://doi.org/10.1370/afm.983)
- Ward, Tony – Mesler, Joseph – Yates, Pamela (2007): Reconstructing the Risk-Need-Responsivity model: A theoretical elaboration and evaluation. *Aggression and Violent Behavior*, 12., 208–228.
- Washington State’s Family Integrated Transitions Program for Juvenile Offenders: Outcome Evaluation and Benefit-Cost Analysis. Washington State Institute for Public Policy, Olympia, WA, USA, 2004. Online: https://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/888/Wsipp_Washington-State-s-Family-Integrated-Transitions-Program-for-Juvenile-Offenders-Outcome-Evaluation-and-Benefit-Cost-Analysis_Full-Report.pdf (Letöltés ideje: 2025. április 20.)

170 ÉVES

A Váci Fegyház és Börtön

Búzás Dorottya – Nagy József

170 ÉV A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS SZOLGÁLATÁBAN

Bevezetés

A Váci Fegyház és Börtön alapításának 170. évfordulója méltó alkalom arra, hogy ne csupán egy intézet múltjáról emlékezzünk meg, hanem a büntetés-végrehajtás egészének történelmi fejlődéséről és arról a hivatástudatról is, amely generációkon átívelve formálta a szervezet szellemiségét. A váci intézet mindig is meghatározó szereplője volt a magyar büntetés-végrehajtási rendszernek, története pedig – akár épületeiben, akár emberi sorsaiban – hű lenyomata a hazai börtönügy fejlődésének, kihívásainak és értékeinek. A jubileum lehetőséget teremt nemcsak a múlt tiszteletére, hanem arra is, hogy elismeréssel szóljunk mindazokról a szakemberekről, akik felkészültségükkel, elkötelezettségükkel hozzájárultak a szervezet fennmaradásához és fejlődéséhez.

1. kép: A Váci Fegyház és Börtön madártávlatból¹

1 Forrás: BVOP Kommunikációs Főosztály (Készült: 2025. május 27.)

Történelmi gyökerek és intézeti múlt

Az intézet eredetileg Mária Terézia kezdeményezésére a XVIII. században épült. Mivel a bécsi Theresianum² mintájára hozták létre, így ugyanezen a néven létesítettek nevelőintézetet Vác városában. A piaristák által vezetett oktatási központ az 1777/78-as tanévben kezdte meg működését, mely központ a köznemesség fiainak taníttatását szolgálta és a nevelési elvek megalapozásával járult hozzá az első „*Ratio Educationis*” reform kialakításához. Felszereltsége, könyvtára kiemelkedő volt, így egészen az 1784 szeptemberi megszüntetéséig a minőségi oktatás színtere volt. Bezárását és berendezési tárgyainak elárverezését követően azonban hanyatttartott időszak vette kezdetét az épület történetében, ugyanis több célra is használták az évek során, azonban egyik sem bizonyult hosszú távúnak. Az 1800-as évek elején katonai kórházként működött, majd a város lakosságának kérésére a Ludovika Katonai Akadémia tervezett székhelyként funkcionált volna, azonban a megnyitás elmaradt. Az épület egyes részeit hasznbérbe adták és katonai csapatok elszállásolására is szolgált. Később felmerült, hogy tébolydát létesítenek benne, melyhez az átalakítási munkálatok meg is kezdődtek, de végül ez sem valósult meg. Története azonban még a kevésbé dicső évtizedek ellenére is hordozta magában az építészeti, oktatási és katonai múltat, így 1855-ben országos fegyrintézetté alakításával az épület „megmenekült”, a történelem egy „szeletévé vált”. Az „*Austriai birodalmi büntető törvény*” elfogadása indította el a folyamatot, melynek eredményeként – többek között – a Váci Országos Fegyrintézet is megnyithatta kapuit. A törvénykönyv elfogadásával ugyanis a szabadságvesztés-büntetés lett a fő büntetési nem hazánkban is, így – az átalakulást kiszolgáló – költséghatékonyan és rövid időn belül volt szükséges végrehajtó intézeteket kialakítani. Kézenfekvő megoldás volt tehát várak, középületek börtönné történő átalakítása. Az első elítéltet 1855. november 20-án fogadták be a több mint 600 férőhelyes intézetbe, ezt követően pedig bővítések és átalakítások biztosították, hogy az épület hatékonyan, biztonságosan szolgálja a büntetés-végrehajtási szervezetet.

Jelentős épületrészek – Múlt és jelen öröksége

Kápolna – A lelki gondozás tere

Az 1855–1885 közötti börtönépítési program során épült meg a neogótikus stílusú börtönkápolna, a fegyencek vallási és erkölcsi nevelésének szolgálatára. Copfjegyek³, fiatornyok⁴, oltárképek, freskók, orgona és harangok díszítették a lenyűgöző épületet. A fegyencek hitéleti gondozására már a kezdetektől kiemelt figyelmet fordítottak,

2 Nemesi származású ifjak nevelésére létrehozott „*academia*” (intézet) volt Bécsben.

3 Az oszlopfők és szemöldökpárkányok füzéres és a copfra, mint hajviseletre emlékeztető díszítményei.

4 Négy- vagy nyolcszögletű testből és piramis-tetőből álló kis torony.

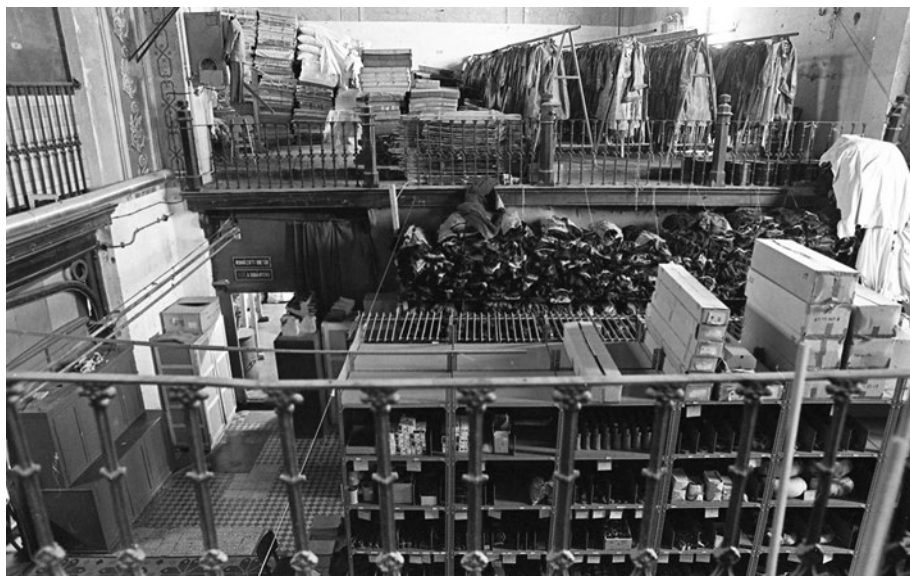
a börtönlelkészi szolgálat tevékenysége nem csupán a vallási, de az erkölcsi nevelés eszköze is volt. A kápolna egészen 1949-ig működött, és sokáig a civil lakosság számára is nyitva állt, hiszen a karzat jól elkülönült, valamint a mára már befallazott körlet felőli bejáratokon keresztül biztonságosan végre lehetett hajtani a fogvatartottak mozgását, így együtt hallgathatták az istentiszteleteket a fegyencek és a város lakossága. A börtönlelkészi szolgálatot azonban megszüntette az akkor regnáló hatalom, és a lelkészeket elbocsátották. A kápolnát fogvatartotti munkahelyként, majd raktárként hasznosították, nem becslve a monumentális épület által képviselt szakrális, építészeti és kulturális értékeket.

2. kép: A kápolna raktárnak berendezve⁵

5 Forrás: Urbán Tamás (1985), <https://fortepan.hu> (Letöltés ideje: 2025. február 18.)

3. kép: 2001-ig működött raktárként⁶

Eredeti funkciójában 2001 óta működik újra az épület, és bár szükséges lenne restaurálni, hanyattatott múltja ellenére is jelentős műemléki értéket képvisel, méltó helyszíne az istentiszteleteknek és – akusztikájának köszönhetően – a zenés előadásoknak egyaránt. A kápolna múltja és jelene tehát szoros kötelékben erősíti a büntetés-végrehajtási munka humánus és kulturális dimenzióit.

Doberdó – A fegyelmezés helye a múltban és emléke napjainkban

„Sose felejtsük el, hogy ne történhessen meg újra” – áll vészjósloán és figyelmeztetően a felirat a Váci Fegyház és Börtön történelmi körletrésznél, melynek kezdeti története talán a múlt homályába veszett volna, ha nem használja kegyetlen célokra az Államvédelmi Hatóság, így azonban az épület életének sötét fejezetévé vált.

A kápolnával egy időben, a börtön „fegyelmező” részlegeként épült, azonban hírhedtté az 1950-es években vált, amikor az Államvédelmi Hatóság átvette az intézetben az irányítást, és attól kezdve a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állománya nem léphetett a „Doberdó” falai közé. A körletrész az igazságtalan és kegyetlen fegyelmezés gyakorlatának szimbóluma lett, elnevezése is innen eredeztethető: az itt fogva tartottak az I. világháború olasz frontján, a Doberdói-fennsíkánál átélt szenvedésekhez hasonlatosnak tartották a részlegen átélt kínokat. Az ablaktalan, világítás nélküli sötétzárkák és állózárkák, valamint az úgynevezett „vasraverés” az elítéltek fizikai és

6 Forrás: Urbán Tamás (1985), <https://fortepan.hu> (Letöltés ideje: 2025. február 18.)

lelki megtörésének embertelen eszközei és módszerei voltak. Megrázó visszaemlékezések és irodalmi dokumentumok, köztük Tollas Tibor verse, a „Bebádogoztak minden ablakot” őrzik a hely szellemi lenyomatát.

4. kép: A múlt sötét emlékeire figyelmeztet a felirat⁷

*„A rádiók csak üvölsék rekedten
A szabadságot s az ember jogát.
Itt érzi csak befalazott testem
A milliókkal Moszkva ostorát.
S Váctól Pekingig zúgják a rabok:
– Ha nem vigyáztok, az egész világon
Bebádogoznak minden ablakot! –”⁸*

Tollas Tibor éppúgy figyelmeztet, mint a felirat a mai „Doberdó” múzeum falán. Jelenleg ugyanis kisebb múzeumként funkcionál a körletrész, emléket állítva az utókor számára. A kiállítás azonban nem csupán a sötét korszak bemutatását szolgálja. Kialakításának köszönhetően a látogatók a szervezet és az intézet történetének több korszakába is betekintést nyerhetnek. Az intézet a múzeum folyamatos bővítését tervezi, mely kiemelkedő állomása az intézettelátogatásoknak, szakmai konferenciáknak.

⁷ Forrás: a szerző (Készült: 2025. augusztus 11.)

⁸ Tollas Tibor: Bebađogoztak minden ablakot... (részlet)

A kórház épülete – A börtönegészségügy úttörője

A XX. század elején a tuberkulózis-járvány súlyosan érintette a hazai börtönpopulációt. 1931-ben épült meg a modern, 100 ágyas kórházépület, amely felszereltségében európai színvonalat képviselt. Az intézményt a korszerű műtő, a röntgen, a fűtött kórtermek és a higiéniai megoldások nemcsak gyógyításra, hanem szakmai példamutatásra is alkalmassá tették. A kórház 1976-ig működött, majd 1980-tól az épület közel húsz évig adott otthont a személyi állomány alapfokú képzésének. Ezt követően sokáig kihasználatlanul állt, azonban 2017-es felújítását követően ismét használatba vették, napjainkban a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló részlegeknek ad otthont. A felújítási munkálatok szinte száz százalékgig fogvatartotti munkaerő felhasználásával kerültek végrehajtásra, így nemcsak az épület megmentése és hasznosítása könnyelhető el sikerenek, de a képzésben, a munkáltatásban és a reintegrációban betöltött szerepe is jelentős.

Személyi állomány – A szakmaiság, a hivatás és a közösségi jelenlét példái

A Váci Fegyház és Börtön történetében mindig is kulcsszerepet játszott a személyi állomány, vagyis azok a szakemberek, akik nem csupán őriztek, hanem neveltek, gyógyítottak, tanítottak és példát is mutattak. Az orvosok, lelkészek, nevelők, felügyelők, parancsnokok és az adminisztratív állomány egyaránt részt vettek abban a hosszú távú munkában, amely a büntetések végrehajtásának humánusabb és professzionálisabb formáit alakította ki.

A váci intézet személyi állománya nem csak a falakon belül volt aktív. Az itt szolgálatot teljesítők mindig is jelen voltak a város életében – akár hivatásukkal, akár a közösségért végzett munkájukkal.

A fogvatartottak a közjó szolgálatában évek óta végeznek olyan feladatokat, amelyekkel enyhítik a város terheit: jóvátételi munka keretében segítettek a Duna-part takarításában, részt vettek az árvízi védekezésben, melynek során homokzsákokat töltöttek és városi közterületeket tartottak rendben. Ezek a tevékenységek nemcsak társadalmi hasznot hoztak, hanem a fogvatartottak számára is lehetőséget adtak a közösségért végzett, értékteremtő munka megtapasztalására, ami fontos eszköze a reintegrációnak.

5. kép: A fogvatartottak is kivették a részüket az árvízi védekezésből⁹

A Váci Fegyház és Börtön hosszú évtizedeken keresztül olyan szakembereket nevelt ki, akik nemcsak az intézet falai között álltak helyt, hanem a büntetés-végrehajtási szervezet magasabb szintjein is bizonyították rátermettségüket és elhivatottságukat. Ez a szakmai erő nemcsak egyéni teljesítményként értékelhető, a Váci Fegyház és Börtön sikere, a közösség eredménye: a parancsnokok, a vezetők, továbbá a végrehajtó állomány közös munkájának köszönhető, hogy az intézet úgy élt túl századokat és korszakokat, hogy nemcsak működött, hanem példát is mutatott.

Méltó ünneplés – Emlékezés és jövőkép

A 170 éves jubileum nem pusztán ünnep, hanem egy szimbolikus pillanat is, lehetőség arra, hogy újraértelmezzük a múlt és a jelen kapcsolatát. Az emlékezés nemcsak a nosztalgiairól szól, hanem a tanulságokról, a példák továbbadásáról, a fejlődési irányok kijelöléséről is. A Váci Fegyház és Börtön ma egyszerre őrzi múltjának építészeti és szellemi örökségét, miközben nap mint nap törekszik a szakmai megújulásra.

Az intézet folyamatosan reagált a történelmi és társadalmi változásokra. A személyi állomány rugalmassága, felkészültsége és nyitottsága lehetővé tette, hogy a váci intézet

⁹ Forrás: a szerző (Készült: 2024. szeptember 16.)

ne csak alkalmazkodjon ezekhez, hanem sok esetben élen is járjon a megvalósításban. Ez a kettősség – hagyomány és fejlődés – az, ami a jubileumi megemlékezést hitelessé és előremutatóvá teszi.

A Váci Fegyház és Börtön a XXI. században is a fejlődés élén jár: az intézet részt vett számos korszerű, országos jelentőségű innováció megvalósításában. A telemedicina, a SAFE és a KIOSZK rendszer csak néhány azok közül a kiemelt jelentőségű projektek közül, melyek tesztelésében az intézet személyi állománya részt vett. Ez egyrészt elismerés, hiszen az országos vezetők ilyen jelentőségű feladatok meghatározásával bizalmukat is kifejezik a végrehajtók irányába. Emellett azt is jelzi, hogy a jövő Vácon nem elvont fogalom, hanem napi gyakorlat, a személyi állomány nyitott és hajtja a szakmai kíváncsiság – a kihívások elé menni, az új megoldásokat befogadni, a szakmát előrevinni. Ez a valódi hivatástudat, amely már 170 éve ott él a váci falak között.

Az értékek megőrzése és a méltó megemlékezés szellemében a Váci Fegyház és Börtönben egy konferencia is megrendezésre került 2025. július 17. napján, az évforduló alkalmából. A rendezvényen előadást tartott az intézet parancsnoka, Nagy József bv. alezredes, Bank Barbara történész, egyetemi adjunktus (PPKE BTK, Jelentörténeti Tanszék), Cservenák Péter helytörténész, valamint Várkonyi Zsolt Kristóf, a Budapesti Börtönmúzeum projektvezetője. A Budapesti Börtönmúzeum támogatásával időszakos kiállítás valósult meg a Duna-Mix Kft. közösségi helyiségében, illetve a „Doberdó” körletrészen. A konferencia vendégei így megismerhették az intézet színes múltját és 170 éves örökségét, mely máig meghatározó a robosztus falak között.

Zárszó

A „170 év a büntetés-végrehajtás szolgálatában” nem csupán egy kerek évforduló, hanem üzenet és küldetés is egyben. A múlt emlékezete, az emberség ereje és a hivatásban megélt szakmaiság mind részei annak az örökségnek, amelyet a jelen dolgozói visznek tovább – nap mint nap csendben, elhivatottan.

A Váci Fegyház és Börtön története nemcsak egy intézeté, hanem azoké az embereké is, akik a magyar állam szolgálatában életpályát építettek, küldetést vállaltak. A büntetés-végrehajtás – mint rendvédelmi szerv – nem csupán törvények és szabályok mentén működik, hanem értékrend, hivatástudat és a haza iránti elkötelezettség alapján is. A hazaszeretet nem mindig látványos, de ott van minden szolgálatban eltöltött órában és minden döntésben, amely az emberi méltóság megőrzését, a társadalom biztonságát vagy a közösség javát szolgálja.

A Váci Fegyház és Börtön 170 éves története ennek a csendes, kitartó, értékalapú szolgálatnak az élő példája. Egy olyan hagyományé, amely ma is formál, alakít és – ha hűek maradunk hozzá – a jövőt is biztos kézzel vezeti tovább.

A QR-kód beolvasásával megtekinthető a Váci Fegyház és Börtön 170. évfordulója alkalmából rendezett konferenciáról készült videós összefoglaló.

Felhasznált irodalom

- Csillagh László – Tauffer Emil (1868): Hivatalos jelentés az országos fegyintézetekről az 1867-ik évben. Igazságügyi Ministerium, Buda
- Karcsu Antal Arzén (1888): Vác város története. Kilenczedik kötet
- Kollár Roland – Zatykó Anikó (2018): A Váci Fegyház és Börtön múltja és jelene. Börtönügyi Szemle, 37. évfolyam, 2018/3. szám
- Váci Priarista Gimnázium, Iskolánk története. Online: <https://vac.piarista.hu/iskolank-tortenete> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 08.)

Fotó: Bv. fotó

Forgácsné Vass Beáta

A HAJDÚ-BIHAR VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET TÖRTÉNETE

Bevezetés

A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éves jubileuma fontos mérföldkő a magyar börtönrendszer történetében. Ez az évforduló lehetőséget kínál arra, hogy visszatekintsünk az intézet múltjára, értékeljük a jelen kihívásait, és megfogalmazzuk a jövőbeni feladatokat. A tanulmány célja, hogy bemutassa a debreceni intézet alapítását, történelmi fejlődését, valamint azokat a kiemelkedő személyiségeket, akik munkájukkal hozzájárultak az intézet szakmai fejlődéséhez.

A tanulmány áttekinti az intézet megalakulásától (1895) napjainkig tartó fejlődését, különös tekintettel a „debreceni börtön” építésére, a „rabmunka” szerepére, valamint a II. világháború alatti pusztításra és az azt követő újjáépítésre. Kitér az évforduló méltó megünneplésére, kiemelve három fontos jubileumi eseményt: a nyugdíjas találkozót, a családi napot és az ünnepi záró állományértekezletet. Ezek a rendezvények nem csupán a múlt előtti tisztelgésről szólnak, hanem a közösség-szervezésről, a generációk közötti híd építéséről, valamint az emberközpontú szemlélet erősítéséről is tanúskodtak. A tanulmány összegezi, hogy az intézet története a jogszolgáltatás stabil pilléréként funkcionál, miközben folyamatosan képes megújulni és a jövőbe tekinteni.

A „debreceni börtön” építése

A XIX. század második felében Magyarországon egyre nagyobb hangsúlyt kapott a bűnüldözés és a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének modernizációja. Ebben az időszakban a városi és megyei börtönök túlszűfolttsága, valamint a rossz higiéniai körülmények sürgetővé tették egy új, korszerű intézet létrehozását. A debreceni börtön építésének gondolata ebben a társadalmi és igazgatási környezetben született meg. A város vezetése már az 1870-es évek elején felismerte, hogy szükség van egy új, nagyobb kapacitású és jobban szervezett büntetés-végrehajtási intézetre.¹

1 Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltár IV.B. 1414.IX. 32.d.

A XIX. század utolsó évtizedeire szűkké, zsúfolttá vált az addig Debrecenben, a város közházának (most Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala) pincéjében működő fogház. A város Közigazgatási Bizottsága több alkalommal jelezte az Igazságügyi Minisztériumnak a törvényszéki fogházban tapasztalt tarthatatlan állapotokat, sürgetve – a kor igényeinek megfelelő – fogházépület megépítését.²

Az Igazságügyi Minisztérium 1882. január 12-ei 13.423/1881. rendeletében dr. Teleki Mór kir. ügyész arról tájékoztatta, hogy elrendeli az új fogház építését.

1872-ben a Belügyminisztérium engedélyezte egy új börtön tervezését Debrecenben, a kor legmodernebb börtönépítészeti irányelvei alapján. Az építkezés helyszínéül a város akkori peremén fekvő területet választották, ahol a városi tanács egykori földterületei álltak rendelkezésre. Az épület terveit valószínűsíthetően egy budapesti építész, Langer Lajos készítette el. Az építkezés 1874-ben kezdődött meg, és több mint két évtizedig tartott részben a pénzügyi nehézségek, részben a műszaki kihívások miatt.³

Az épület egy központi udvar köré szervezett, úgynevezett „cellás” rendszerrel,⁴ valamint elkülönített munkaterületekkel és adminisztratív szárnyal épült meg. Az intézet hivatalosan 1895-ben kezdte meg működését, amikor az első fogvatartottakat beszállították az új létesítménybe. A börtön nemcsak büntetés-végrehajtási funkciót látott el, hanem fontos szerepet kapott a helyi igazságszolgáltatásban is, hiszen közvetlen kapcsolatban állt a debreceni törvényszékkal.⁵

A debreceni intézet a kezdetektől fogva fontos szerepet töltött be az ország keleti régiójában, különösen Hajdú-Bihar Vármegyében. Az 1895-öt követő időszakban a börtön folyamatos bővítéseken és átalakításokon ment keresztül, hogy megfeleljen a változó büntetési és fogvatartási normáknak. A kezdeti időszak meghatározta az intézet jövőbeni arculatát és szervezeti kultúráját, amely hosszú időn át jellemezte működését.⁶

Korai évtizedek és a „rabmunka”

Az 1900-as évek elején a börtön fő feladata továbbra is a fegyelmezés és az elrettentés volt, azonban már megjelentek a reformtörekvések, melyek a rabok szociális viszszaintegrálását célozták. A „rabmunka” ennek jegyében kiemelt szerepet kapott:

2 Az IM miniszteri tanácsos 11.599/1881. sz. levele Debrecen város közigazgatási bizottságának a fogházépítés ügyében

3 Magyar Építészeti Lexikon, p. 1890–1910.

4 A „cellás” rendszer a büntetés-végrehajtási intézmények kialakítása során használt elrendezési forma, ahol az épület egy központi udvar köré szerveződik és az elítéltek külön-külön zárákban kerülnek elhelyezésre.

5 Debreceni Városi Levéltár, BV-iratok, 1895.

6 Büntetés-végrehajtás Történeti Tanulmányok, 1985.

a fogvatartottak mezőgazdasági munkát, kőfaragást, asztalosmunkát, valamint cipő- és ruhakészítést is végeztek.⁷

A két világháború közötti időszakban megnőtt a politikai foglyok száma, s ezzel párhuzamosan Debrecenben is megváltozott fogvatartottak összetétele. Az 1920-as és '30-as években már nemcsak köztörvényes bűncselekmények elkövetői, hanem politikai elítéltek is kerültek az intézet falai közé.⁸

Az 1930-as évekre a „rabmunka” szervezettebbé és részben iparszerűvé vált. Az intézet saját műhelyekkel rendelkezett, ahol a fogvatartottak rendszeresen dolgoztak. A munkavégzésért a rabok jelképes javadalmazásban részesültek, amelyet a kisboltban válthattak be alapvető használati cikkekre.⁹

A II. világháború és az újjáépítés

1944 nyara a debreceni intézet történetének egyik legsúlyosabb időszakát hozta el. A II. világháború frontvonalai ekkorra már Magyarország keleti területeit is elérték, így a város – stratégiai jelentősége miatt – célponttá vált a szövetséges légierő számára. 1944. június 02-án légitámadás érte a közeli pályaudvart, a bombázás kiterjedt a börtön területére is.¹⁰

A támadás következtében két bomba csapódott a fogház területére, amelyek közvetlen találattal rombolták le az épület központi részét az első emeletig. A pusztítás jelentős volt: a zárkák egy része használhatatlanná vált, több adminisztratív helyiség megsemmisült, és az intézet működése napokra teljesen megbénult.¹¹

A bombázás után alig egy héttel újabb csapás érte a környéket: az Igazságügyi Palota nagy része is megsemmisült. Ez a város büntetés-végrehajtási és bírósági szerveinek működését egyszerre érintette, és hosszú távon komoly nehézségeket okozott. A fogvatartottakat részben ideiglenes helyszínekre szállították, részben pedig a megmaradt épületrészekben, zsúfolt körülmények között tartották fogva.¹²

7 Börtöntörténeti Szemle, 2002/3.

8 Hajdú-Bihari Levéltár, BV-iratok, 1923–1939.

9 Debreceni Városi Tanács jegyzőkönyvei, 1935.

10 Debreceni Városi Levéltár, Légitámadások dokumentációja, 1944. június 02.

11 Büntetés-végrehajtás Történeti Archívum, Debreceni Fogház kárelhárítási jelentés, 1944.

12 Hajdú-Bihari Levéltár, Igazságügyi Palota iratai, 1944.

1. kép: II. világháború, a börtön bombázása után¹³

A károk elsődleges elhárítása még 1944-ben megkezdődött. A legsürgősebb munkálatok – a romok eltakarítása, a szerkezeti károk ideiglenes helyreállítása és a működés részleges újraindítása – rövid időn belül lezajlottak, de a lerombolt körlet rész újjáépítésére csak később kerülhetett sor. A háború lezárását követően az ország gazdasági nehézségei és az újjáépítés országos prioritásai miatt a munkálatok üteme lassú volt.¹⁴

1947-re végül elkészültek az újjáépítés részletes tervei. A munkálatok irányításával Orbán Ferenc építésztt bízták meg, aki a kor követelményeinek megfelelően, az eredeti építészeti formákat részben megőrizve alakította ki a tervet. 1948-ra a helyreállítás teljes egészében befejeződött: az új körlet nemcsak az eredeti funkciókat látta el, hanem korszerűbb anyagokkal és szerkezeti megoldásokkal készült el, így megfelelt az akkori biztonsági és működési előírásoknak.¹⁵

Az újjáépítés lezárulta nemcsak a háború utáni helyreállítás egyik fontos állomása volt Debrecenben, hanem az intézet történetében is mérföldkőnek számított. Az 1944–1948 közötti időszak jól példázza, hogy a város börtöne a történelmi és politikai viharok közepette is képes volt fennmaradni és megújulni.

13 Forrás: Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen

14 Debreceni Városi Tanács jegyzőkönyvei, 1945–1946.

15 Magyar Építészeti Műszaki Archívum, Orbán Ferenc tervei, 1947–1948.

Az 1956-os forradalom

1956 eseményei alig érintették a debreceni intézetet, mivel a politikai foglyok azonnal elszállításra kerültek valamelyik „letöltőházba”. A forradalom résztvevői 1956 novemberétől kerültek börtönbe, a Debrecenben elfogott politikai foglyokat soron kívül kihallgatták és a késő esti, éjszakai órákban szállították át – többnyire – a „Gyűjtőbe” (ma: Budapesti Fegyház és Börtön).

Fejlesztések

- 1971-ben az intézet bővítésére került sor, ekkor készült el az irodai szárny. Ebben az évben szerelték fel az első elektromos zárat is.
- 1977. június 13-án emeletes, 313 négyzetméteres üzemépület került átadásra.
- 1985-ben kazánházzal bővült az intézet.
- 1988-ban készült el a Teleki utca felőli kijárat.
- 1991-ben megtörtént az épület külső tatarozása.

Rendkívüli események

A börtön fennállásának legsúlyosabb rendkívüli eseménye 1988. július 6-án történt. A Sátoraljaújhelyi Fehérneműgyár Debreceni Üzeme varrodájának szabászhelyiségében két fogvatartott túszul ejtette az egyik munkáltató őrmestert. A tús életéért cserébe szabadon bocsátásukat követelték. A rendkívüli esemény fegyverhasználattal került felszámolásra, az egyik elítélt hastájéki, a másik comblövést kapott. A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 1988. október 20-án hirdetett ítéletet, a fogvatartottakat 13 év és 8 év fegyházban letöltendő szabadságvesztésre ítélték. Az esemény vizsgálata kiderítette, hogy a fogvatartottak nem tervezték a túszejtést, szökni akartak.¹⁶

1991-ben, az épület külső felújításakor megszökött egy fogvatartott. A zárkatársai segítségével sikeresen kiszabadult, miután zsírral kenték be, így át tudott csúszni a fal és a rács közötti szűk résen. Később a közelben lévő temetőben fogták el, és visszaszállították az intézetbe.

1991. november 18-án a debreceni intézet fogvatartotti szállítójárművéből – a Budapesti Fegyház és Börtön előtt várakozva – a jármű vészkiáratának bajonettzárát elfordítva, majd a tető szellőzőnyílását kinyitva szökött meg két fogvatartott. A fogvatartottakat elfogták és a Debreceni Városi Bíróság szökés vétsége miatt jogerős szabadságvesztést szabott ki.

¹⁶ Filemon T., Hézsely J. (1988)

1992. január 05-én, a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságra történő előállítás során oly módon szökött meg egy fogvatartott, hogy az előállító felügyelő vezetőpórázát kitepte a felügyelő kezéből, elrohant, és beült az épület előtt járó motorral várakozó gépjárműbe. A rendőrség két héttel később megtalálta a fogvatartottat.

A 2002-es eset során két fogvatartottnak sikerült „kerekelt oldania” a látogatófogadó helyiségből, amely hétköznapi módon labdavarró üzemként funkcionált. Kihasználva a felügyelők figyelmetlenségét, a WC helyiségben lévő ablak rácsát elfürészelték és azon keresztül másztak ki. Az intézet személyi állománya gyorsan intézkedett, pár órán belül megtalálták a fogvatartottakat, akiket visszazárártak az intézetbe.

A „debreceni börtön” vezetői

- Poszpics Géza – fogházfelügyelő (1895–1901),
- Szepessy Károly – fogházfelügyelő (1902–1923),
- Kovács Gyula – fogházigazgató (1923–1936),
- Sterbinszky Károly – fogházigazgató (1937–1943),
- Gasztonyi Kálmán – fogházfelügyelő (1944–1949),
- Tóth János – parancsnok (1949–1970),
- Molnár Lajos – parancsnok (1970–1980),
- Dr. Rissai Nándor bv. őrnagy – parancsnok (1980–1984),
- Dr. Vasvágó László bv. alezredes – parancsnok (1984–1995),
- Hetés Ferenc bv. őrnagy – parancsnok (1996–2000),
- Tikász Sándor bv. ezredes – parancsnok (2000–2005),
- Dömény Sándor bv. ezredes – parancsnok (2006. augusztus 01. – 2006. december 31.),
- Somogyi Katalin bv. alezredes – megbízott parancsnok (2007. január 01. – 2007. május 14.),
- Tóth Mihály Csaba bv. ezredes – parancsnok (2007. május 15. – 2008. március 17.),
- Nagyné Császár Judit bv. százados – megbízott parancsnok (2008. március 18. – 2008. június 30.),
- Gyenge-Biró István bv. ezredes – parancsnok (2008. július 07. – 2013. március 31.),
- Nyima Tamás bv. alezredes – parancsnok (2013. április 01. – 2015. március 31.),
- Pancsusák Sándor Péter bv. ezredes – parancsnok (2015. április 01. – 2022. augusztus 31.),
- Fazekas László bv. alezredes – parancsnok (2022. szeptember 01-től).

A jubileumi események

1995. október 13-án – az intézet fennállásának századik évfordulójára emlékezve – ünnepség került megrendezésre a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság tanácstermében.

Az ünnepi műsort követően dr. Kardos Sándor hadbíró mondott beszédet. Az ünnepségen megjelentek a városi és megyei igazságszolgáltatási szervezet képviselői, ami állófogadással zárult.

2025 májusában az ünnepi év egyik kiemelkedő eseménye a nyugdíjas-találkozó volt, amely lehetőséget teremtett az egykori és a jelenlegi személyi állomány közötti találkozásra, beszélgetésekre. A régi emlékek felidézése, a tapasztalatok megosztása és a generációk közötti hídépítés rávilágított arra, hogy az intézet ereje nem csupán a falakban rejlik, hanem azokban az emberekben, akik évtizedeken át szolgálatukkal hozzájárultak a biztonság és a rend fenntartásához.

A családi nap szintén fontos eseménye volt az ünnepségsorozatnak, ahol a munkatársak és családjaik kötetlen formában ünnepelhettek együtt. A kikapcsolódást szolgáló programok – mint a rendőrségi kutyás bemutatók és a különböző ügyességi versenyek – megmutatták az intézet közösségépítő erejét, és hangsúlyozták, hogy a hivatásos munka mellett a család és a közös élmények is kiemelt szerepet játszanak a mindennapokban.

A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éves fennállása nem csupán egy évszámot jelent az intézet történetében, hanem egy olyan mérföldkövet, amely méltó alkalmat nyújt a múlt előtti tisztelegésre és a jövő építésére. A jubileumi év eseményei hűen tükrözték azt az elkötelezettséget, amellyel az intézet mind a hagyományokat, mind az emberi kapcsolatokat ápolja.

A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet a 130 éves fennállását ünneplő programsorozatát egy ünnepélyes állománygyűléssel zárta. Az esemény nem csupán a jubileumi rendezvények méltó befejezése volt, hanem alkalom arra is, hogy az intézet vezetése és a személyi állomány közösen tekintsen vissza a múltra, értékelje a jelent, és előretekintszen a jövő feladataira.

Az állománygyűlésen Tikász Sándor nyugalmazott bv. dandártábornok, az intézet korábbi parancsnoka is részt vett, aki hosszú pályafutása során maga is jelentős mértékben hozzájárult a hazai büntetés-végrehajtási szervezet fejlődéséhez. Jelenlétével és gondolataival emelte az esemény fényét, tisztelegve a múlt előtt és inspirálva a jelenlegi állományt.

Fazekas László bv. alezredes, parancsnok kiemelte az elmúlt 130 évben az intézetben szolgálatot teljesítő generációk elhivatott munkáját, hangsúlyozta, hogy az intézet folyamatos működése és fejlődése az ő kitartásuknak és professzionalizmusuknak köszönhető. A beszédek során szó esett a büntetés-végrehajtás társadalmi szerepének fontosságáról, a biztonság fenntartásáról, valamint a fogvatartottak reintegrációjának kihívásairól és eredményeiről.

A három jubileumi esemény együttesen bizonyítja, hogy az intézet sikeresen ötvözi a hagyományokat és a modern szemléletet, miközben tiszteleg a múlt előtt, aktívan építi a jövőt, gondoskodva mind a jelenlegi, mind a nyugállományú tagjairól.

Záró gondolatok

A Hajdú-Bihar Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éve szerves része a magyar igazságszolgáltatásnak. Története során alkalmazkodott a történelmi és politikai változásokhoz, miközben célja végig változatlan maradt: a jogerősen elítéltek, a le tartóztatottak törvényes, biztonságos és emberhez méltó elhelyezése, munkáltatása, valamint a társadalmi reintegrációjuk elősegítése.

Felhasznált irodalom

Az IM miniszteri tanácsos 11.599/1881. sz. levele Debrecen város közigazgatási bizottságának a fogház-építés ügyében

Börtöntörténeti Szemle, 2002/3.

Büntetés-végrehajtás Történeti Archívum, Debreceni Fogház kárelhárítási jelentés, 1944.

Büntetés-végrehajtás Történeti Tanulmányok, 1985.

Debreceni Városi Levéltár, BV-iratok, 1895.

Debreceni Városi Levéltár, Légítámadások dokumentációja, 1944. június 02.

Debreceni Városi Tanács jegyzőkönyvei, 1935.

Debreceni Városi Tanács jegyzőkönyvei, 1945–1946.

Filemon Tivadar – Hézsely János (1988): Rendkívüli esemény Debrecenben. Módszertani füzetek, 4, p. 21–28.

Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltár IV.B. 1414.IX. p. 32.d.

Hajdú-Bihari Levéltár, BV-iratok, 1923–1939.

Igazságügyi Palota iratai, Hajdú-Bihari Levéltár, 1944.

Magyar Építészeti Lexikon, p. 1890–1910.

Orbán Ferenc tervei, Magyar Építészeti Műszaki Archívum, 1947–1948.

Fotó: Bv. fotó

Kurucz Fruzsina

A JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET 130 ÉVE – TÖRTÉNELEM, IDENTITÁS ÉS TÁRSADALMI KÜLDETÉS

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási intézetek nem pusztán fizikai teret jelentenek egy ország igazságszolgáltatási struktúrájában, hanem tükörképei is egy adott társadalom jogi, morális és biztonsági rendszerének.

A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éves fennállása alkalmából készült tanulmány célja, hogy bemutassa az intézet történeti fejlődését, annak kiemelkedő szereplőit, és a jubileum társadalmi, intézményi jelentőségét, amely nemcsak a helyi közösség, hanem az egész ország büntetés-végrehajtási rendszerének szempontjából is jelentős.

Az intézet alapítása és történelme

A modern magyar börtönrendszer kialakulása a XIX. század végére tehető, ami szorosán összefügg az első magyar büntető törvénykönyv, az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) hatálybalépésével, amely jelentős változást hozott a büntetőeljárások és a büntetések végrehajtásának területén. E büntető törvénykönyv hatására az 1890-es években országszerte épültek az úgynevezett Igazságügyi paloták, amelyek – komplexitásuk révén – egy épületegyüttesbe foglalták a bíróságokat és az azokhoz tartozó fogházakat, börtönöket. Ezen folyamat részeként került sor Szolnokon is egy új bírósági és büntetés-végrehajtási épület létrehozására.¹

Szolnok 1876-ban lett – a közigazgatási reform eredményeként kialakított – Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székhelye, ami megteremtette az igényt a város igazságszolgáltatási intézményeinek fejlesztésére. Hosszú előkészületek után Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter 1891-ben hagyta jóvá az új törvényszéki épület megvalósítását.

1 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

A város által biztosított telken – szemben a korábbi vármegyeháza épületével – 1892 tavaszán kezdődött meg az építkezés, Wagner Gyula építész tervei alapján². Az épület falai már 1892 őszére álltak, és 1893 nyarára elkészült a reprezentatív Igazságügyi palota, homlokzatán „A Királyi Törvényház” felirattal. Ebben az egyemeletes palotában kapott helyet a Királyi Törvényszék és a hozzá tartozó fogház. Egyes források szerint az épület hivatalos alapítási éve 1902, mivel az intézet alapító okirata ekkorra datálódik. Egy korszerűnek számító, csillag alaprajzú épület került létrehozásra, amely a kor európai börtönépítészeti elveit követte. Ezen forma kialakításának oka a központi megfigyelhetőség és a fegyelem fenntartása volt. Az intézet elsősorban letartóztatottak, valamint rövidebb tartamú szabadságvesztés-büntetésre ítélt fogvatartottak elhelyezésére szolgált. A börtön a járásbíróssággal közös épületben kapott helyet, így az igazságszolgáltatás szintjei közvetlenül kapcsolódtak össze.

1. kép: Királyi Törvényszék³

Az első világháborút követő években a magyar büntetés-végrehajtási rendszer működését egyszere jellemezte a régi, monarchiabeli hagyományok továbbélése és az új kihívásokhoz való alkalmazkodás kényszere. A trianoni békeszerződés következtében Magyarország területe és népessége drámai mértékben csökkent, ami az ország társadalmi, gazdasági és intézményi rendszerét – így a büntetés-végrehajtást is – mélyen érintette.⁴ Az 1913-as Magyar Királyság területe mintegy 325 ezer négyzetkilométer

² Kolocz D. (2023) p. 24.

³ Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsájtotta rendelkezésre

⁴ Országgyűlési Könyvtár: Trianon 100 – Trianon hatása a hazai büntetés-végrehajtásra

volt, amely a békeszerződést követően 93 ezer négyzetkilométerre zsugorodott. Ezzel párhuzamosan a lakosság száma a háború előtti 20,9 millió főről 7,6 millió főre esett vissza, tehát az ország népességének közel kétharmadát elveszítette. A gazdasági nehézségek ellenére, a Horthy-korszak igazságügyi kormányzata igyekezett fenntartani a börtönök működőképességét, mely időszak alatt is a biztonságos őrizetet tekintették a büntetés-végrehajtás fő feladatának, a rehabilitáció gondolata ekkor még kevésbé kapott hangsúlyt.

Szolnokon a két világháború között a börtön továbbra is a törvényszéki épület részeként működött. A növekvő ügyszám és a „bírósági-börtönépület” fizikai korlátai miatt az 1920-as években szükségessé vált az infrastruktúra bővítése. Virág Béla törvényszéki elnök kezdeményezésére 1924-ben megtervezték, majd 1925–1926 folyamán ráépítéssel elkészítették az épület második emeletét, ahol új irodákat és zárkákat alakítottak ki. A bővítés utáni ünnepélyes átadásra 1926 elején került sor.

E jelentős fejlesztést követően is történtek átalakítások: 1929-ben egy átfogóbb átépítés történt, amely tovább javította a börtön elhelyezési körülményeit. Ekkor korszerűsítették a vízvezeték- és csatornarendszert, új zuhanyzókat és mosóhelyiségeket alakítottak ki a rabok és az őrök részére. A börtönudvar burkolatát részben lebetonozták, és egy kisebb, rácsozott sétálóudvart is létesítettek a fogvatartottak napi levegőztetéséhez.

Az őrök számára új szolgálati helyiségeket rendeztek be, köztük egy őrszobát és pihenőhelyiséget, ahol váltás közben tartózkodhattak. Az 1929-es munkálatokkal együtt kisebb biztonsági fejlesztések is megvalósultak: megerősítették a zárkaajtók vasalatát, és az ablakokra belső rácsokat szereltek fel a korszakban általánossá váló szabványoknak megfelelően. Ezek a beruházások jelzik, hogy a szolnoki intézet igyekezett lépést tartani az adott kor követelményeivel, és végrehajtani a fogvatartotti létszám növekedésével járó többletfeladatokat.

A XX. század első felében az intézet működését főként a Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium irányította. A börtön életét a klasszikus büntetőelméletek – megtorlás, elrettentés – határozták meg.⁵ A II. világháborút követően a magyar büntetés-végrehajtási rendszer szovjet mintára kezdett átalakulni, a szigorú fegyelem, a munkáltatás és a politikai foglyok megjelenése jellemezte a korszakot. A jogszabályi környezet központosított volt, az 1950-es évektől a börtönügy a Belügyminisztérium irányítása alá került.

5 Györgyi K., Mezey B., Vókó Gy. (2000) p. 201–224.

Férőhelybővítés és korszerűsítés

A szolnoki börtön az 1950-es és 60-as években több kisebb átalakításon és felújításon esett át, hogy biztosított legyen a növekvő létszámú fogvatartotti állomány elhelyezése. 1959-ben jelentős belső átalakítás történt. A zárkák egy részét átrendezték, a régi, faanyagú válaszfalakat téglafalra cserélték, és megerősítették az ajtó- és ablakrácsokat. Korszerűsítették a fűtési- és szellőztető rendszert is, mivel addig sok helyen csak egyedi kályhafűtés működött. A közlekedőfolyosók világítását is javították, új, zárt burájú lámpatesteket szereltek fel, amelyek megfeleltek a biztonsági előírásoknak. Ezt követték az 1965–1981 közötti fejlesztések, melyek során zárkarácsok cseréjére, új biztonsági ajtózárak és megfigyelőnyílások kialakítására, valamint az őrhelyek átalakítására került sor. Több helyiségben új elektromos hálózatot és vészjelző rendszert is kiépítettek, hogy az őrség azonnal jelezni tudjon rendkívüli események esetén.

2. kép: A „Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok”-ban 1936-ban megjelent cikk a fogház bővítéséről⁶

A rendszerváltást követően – az 1990-es években – jelentősen megváltozott a büntetés-végrehajtás szerepe. Előtérbe került a reintegráció, a fogvatartottak jogainak biztosítása, a jogállamiság és a nemzetközi normákhoz való igazodás. Ennek hatására a szolnoki intézet is strukturális és szemléletbeli modernizáción esett át, melynek során több zárkát felújítottak, a közös helyiségeket (étkező, mosdó, udvar) korszerűsítették, és új, higiénikusabb felszereléseket (mosdók, WC-k, zuhanyzók) épített ki, és kiemelt figyelmet kaptak a munkáltatási, az oktatási és a pszichológiai programok.

A 2000-es években az intézet kisebb volumenű korszerűsítéseken esett át, melyek keretében felújították a vizesblokkokat és a villamoshálózatot, valamint korszerűsítették

6 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsájította rendelkezésre

a tűzjelző rendszert. A fogvatartottak számára bevezetett reintegrációs programok célja a társadalomba való visszailleszkedés elősegítése lett, ezzel párhuzamosan a személyi állomány képzése is egyre nagyobb szerepet kapott.⁷

2025-ben az épület teljes körű, történelmi léptékű felújításon esett át, kicserélték a tetőszerkezetet, a nyílászárókat, korszerűsítették a közműhálózatot, megújultak a személyi állományi és fogvatartotti helyiségek. Jelen formájában egy kisebb, elsősorban letartóztatások és rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések végrehajtására kijelölt intézetként működik, amely szoros együttműködésben áll a helyi bíróságokkal és a vármegyei rendőr-főkapitánysággal.

Híres és hírhedt fogvatartottak Szolnokon

A szolnoki intézet történetében is akadtak olyan fogvatartottak, illetve bűnügyek, amelyeket országos érdeklődés övezett. Az egyik leghírhedtebb eset a „tiszazugi arzénos asszonyok” pere volt, amely a Horthy-korszak talán legnagyobb visszhangot kiváltó bűnügyi botrányává vált. 1929 tavaszán három – névtelen – feljelentő levél érkezett a Szolnoki Királyi Ügyészségre, amelyek nyomán nagyszabású nyomozás indult a Tiszazug falvaiban (Nagyréven és környékén) történt tömeges mérgezések ügyében. A vizsgálatok feltárták, hogy az érintett falvakban több tucatnyi asszony gyilkolta meg hozzátartozóját (férjét, gyermekét) úgy, hogy arzénal mérgezték meg őket, gyakran egy helybéli bába segítségével. Az ügy országos és nemzetközi sajtóvisszhangot kapott, a lapok „tiszazugi méregkeverőkről” és „angyalcsinálókról” cikkeztek.⁸

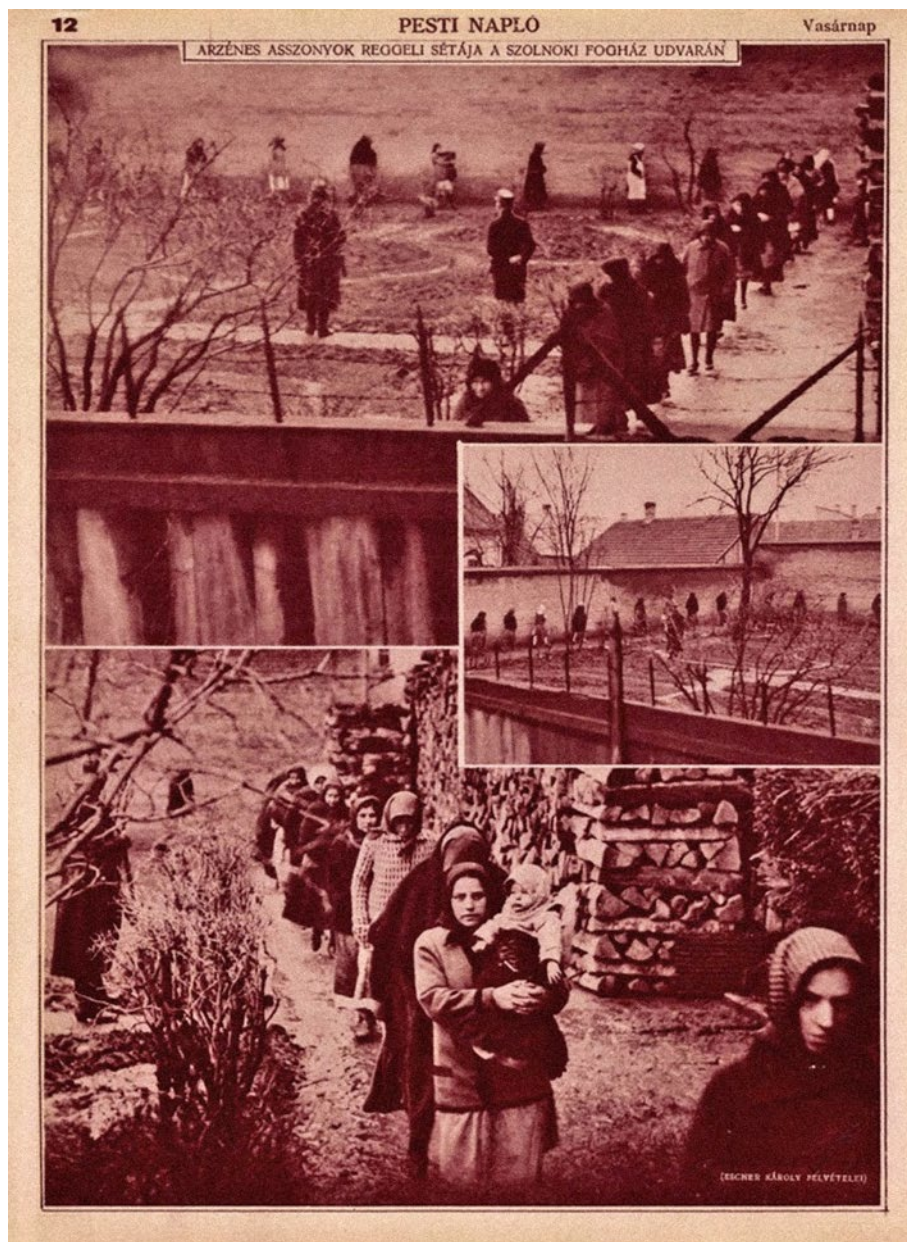
A szövevényes bűnper bírósági tárgyalására végül Szolnokon került sor, ahol a nyilvánosság is figyelemmel kísérte az események alakulását. Összesen 28 gyanúsított állt a Szolnoki Törvényszék előtt, s mintegy 162 gyilkosságot sikerült rájuk bizonyítani. Az ítéletek rendkívül súlyosak voltak: három vádlottat halálra ítélték és felakasztottak, tíz asszony életfogytiglani fegyházbüntetést kapott, és a többi vádlottra is hosszú idejű szabadságvesztést szabtak ki. A per során kiderült, hogy a gyilkosságok mozgatórugója jellemzően a családon belüli erőszak előli menekülés vagy az anyagi haszonszerzés volt. A tiszazugi arzénos ügy vádlottjai közül többen töltötték a szolnoki intézet falai között büntetésük kezdeti szakaszát, mielőtt átkerültek volna más „fegyintézetbe” (például életfogytig tartó szabadságvesztés esetén egy országos „letöltőházba”). Az arzénos asszonyok ügye máig a magyar kriminalisztika emlékezetes esete, ami a szolnoki intézet történetének egy sötét, de fontos fejezetét képezi.⁹

7 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

8 N. Nagy Zoltán hivatalos írói oldala: A tiszazugi arzénos asszonyok

9 Nemzeti.net: Ehj, családon belüli erőszak – Emlékezzünk a tiszazugi méregkeverő asszonyok áldozataira

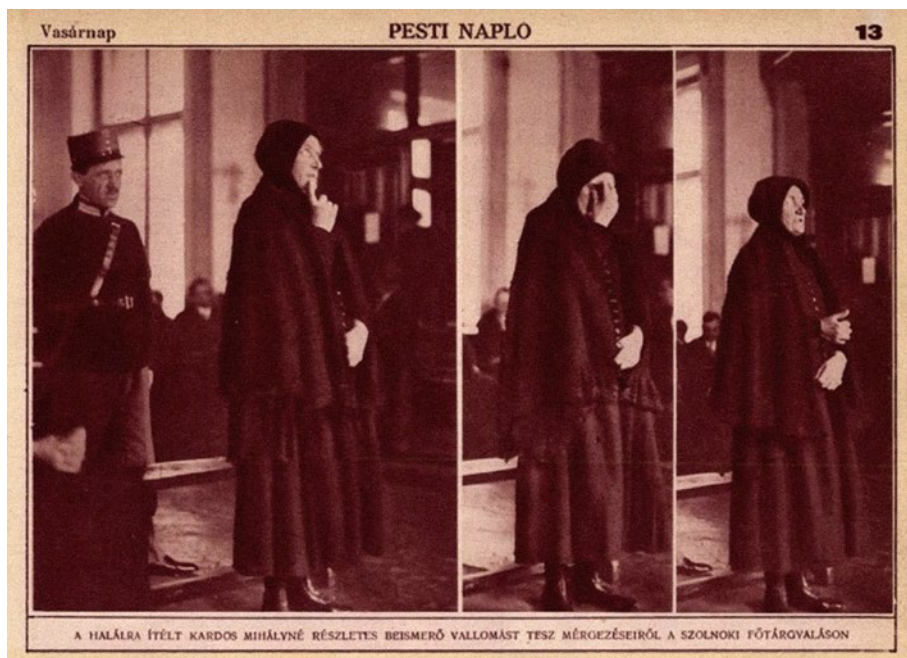

3. kép: Arzénes asszonyok sétája a szolnoki fogházban¹⁰

10 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykunszabolnok Vármegyei Levéltára bocsájította rendelkezésre

4. kép: Arzénos asszonyok vallomástétele¹¹

Családias légkör a szolnoki intézetben

A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet arra törekszik, hogy minden személyi állományi tag számára biztosítsa a szakmai fejlődés, az előrelépés és a munka-magánélet egyensúlyának lehetőségét. Fontos a támogató munkahelyi légkör kialakítása, ahova a már meglévő és az új felszerelők is gyorsan be tudnak illeszkedni, megismerhetik az intézet értékrendjét és a közösség szellemiségét. Cél, hogy a személyi állomány hosszú távon is elköteleződjön a szervezet mellett, és büszkék legyenek arra, hogy a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben teljesítenek szolgálatot.

2015-ben az intézet megnyerte a „*Legjobb Női Munkahely 2015*” pályázatot, amely nem csupán a helyi közösség, hanem a női munkaerő integrációjának szempontjából is fontos elismerés. A „*Legjobb Női Munkahely*” elismerést olyan munkaadók kaphatják meg, akik kiemelkedő figyelmet fordítanak a nők munkahelyi esélyegyenlőségének, szakmai fejlődésének biztosítására, valamint a munka és magánélet összehangolásának támogatására, amely a jövőbeni munkahelyi kultúra alakulására is hatással van.

¹¹ Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsájtotta rendelkezésre

„A Magyar Női Karrierfejlesztési Szövetség (MNKSZ) által kiírt pályázatban a munkahelyek közti verseny értékelési szempontjai között kiemelten szerepel a magánélet / családi élet és a munkahely érdekeinek összehangolása, a gyerekvállalásból visszatérő nők integrációja, vagy például az 50 év feletti nők életútprogramjának alakítása.”¹²

Szolnok városa 2017-ben fogadta el a „Családbarát Szolnok” programot, melynek célja a munka-magánélet egyensúlyát támogató, családbarát munkahelyek elismerése. A díjat évente ítéli oda a helyi önkormányzat – egy szakmai munkacsoport értékelése után – a közgyűlés döntése alapján. A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2021-ben, 2023-ban, és 2025-ben is kiérdemelte a „Szolnok Családbarát Munkahelye” címet. Ez a díj azt is elismeri, hogy az intézet aktív családbarát intézkedéseket vezetett be, mint például rugalmas munkarend, a gyermeket nevelők esetében az intézet esélyegyenlőségi tervben szereplő havi négy óra munkaidő kedvezménye és rendezvények szervezése a családok kollégák támogatására.

5. kép: A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet „Szolnok Családbarát Munkahelye” 2023-as oklevele¹³

12 pafi.hu: Legjobb női munkahely pályázat

13 Forrás: Kurucz Fruzsina bv. főhadnagy által készített fénykép

A 130. évforduló méltó ünneplése

2025. szeptember 20-án a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet ünnepélyes keretek között emlékezett meg fennállásának 130. évfordulójáról. A jubileum alkalmából szervezett esemény célja az volt, hogy méltó módon tisztelgünk az intézet történelme, személyi állománya és vezetői előtt, valamint üzenetet hagyjunk a jövő generációinak.

Szakmai és történeti visszatekintés

A rendezvény délelőtti szakasza az intézet falain belül a szakmai jellegű és történeti témájú visszatekintés jegyében telt. Az intézet falai között megrendezett programok során intézetlátogatásra került sor, amelyen a meghívott nyugállományú kollégák, valamint a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet volt parancsnokai vettek részt.

A látogatás különösen hangsúlyos eleme az intézet 2025. évben végrehajtott, teljes körű felújítása volt, melynek keretében korszerűsítették az épület infrastruktúráját, technikai felszereltségét, valamint a munkakörnyezetet, megteremtve a biztonságos és emberközpontú működést.

Az évforduló kiemelkedő momentumra volt az időkapszula elhelyezése az intézet udvarán. Az időkapszulában elhelyezésre került az intézet jelenlegi állománytáblója, valamennyi szakterület napi munkájának leírása, a jelenlévő parancsnok és a nyugállományú kollégák gondolatai, javaslatai, amelyek a jövő munkatársaihoz szólnak. Az időkapszulát az intézet 150. évfordulóján lehet kinyitni és annak tartalmát megismerni.

Családi ünnepelés

A délutáni órákban az ünneplés kötetlen, közösségi formában folytatódott a szolnoki Nagykunsági Erdészeti és Faipari Zrt. kezelésében lévő parkban, ahol az intézet személyi állománya és családtagjaik közösen emlékeztek, ünnepeltek és erősítették a közösségi összetartozás érzését. A program célja nem csupán az emlékezés, hanem az egymás iránti megbecsülés kifejezése és a családbarát szemlélet további erősítése volt.

Felhasznált irodalom

- Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet. Online: <https://bv.gov.hu/intezetek/szolnok/tortenet> (Letöltés ideje: 2025.augusztus 03.)
- Györgyi Kálmán – Mezey Barna – Vókó György (2000): A magyar börtönügy története. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 201–224.
- Kolocz Dóra (2023): Börtönépítészet – Visszatekintő tanulmány a magyarországi börtönépítészet hősköréről Erdélyi Mór fényképei alapján. Börtönügyi Szemle, 2023/1. p. 24.
- N. Nagy Zoltán hivatalos írói oldala: A tiszazugi arzenes asszonyok. Online: <http://www.nnagyzoltan.hu/true-crime/a-tiszazugi-arzenes-asszonyok/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- Nemzeti.net: Ehj, családon belüli erőszak – Emlékezzünk a tiszazugi méregkeverő asszonyok áldozataira. Online: <https://nemzeti.net/ehj-csaladon-beluli-eroszak-emlekezzunk-a-tiszazugi-meregkevero-asszonyok-aldozataira-14345713.html> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- Országgyűlési Könyvtár: Trianon 100 – Trianon hatása a hazai büntetés-végrehajtásra. Online: https://konyvtar.parlament.hu/nyitolap/-/asset_publisher/LFDc8ychJkfW/content/trianon-100-trianon-hat%C3%A1sa-a-hazai-b%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1sra?utm_source=chatgpt.com (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- pafi.hu: Legjobb női munkahely pályázat. Online: <https://pafi.hu/p/legjobb-noi-munkahely-palyazat> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 01.)

Fotó: Bv. fotó

Lelovics Zoltán – Takács Ádám

A BALASSAGYARMATI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE (A 180 ÉVES BÖRTÖN JÖVŐBE TEKINTŐ SZEMLÉLETE)

Bevezetés

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön a magyar büntetés-végrehajtás legrégebbi, eredetileg is fogvatartási célra épült, napjainkban is működő intézete. Építéstörténete a reformkor börtönügyi modernizációjának korai úttörője. Számos forrás, mely a magyar büntetés-végrehajtási intézetekről ír, nem is említi a klasszicista épületet, hiszen az a reformkor börtönépítési hullámát megelőzően, 1845 második felében már működött – szemben az 1855-ben épült szegedi vagy váci börtönépülettel. A történelmi Magyarország ismertebb nagy bv. intézetei is csak később épültek, az illavai 1855-ben, a lipótvári és a munkácsi 1856-ban.

A tanulmány az építéstörténet levéltári forrásain, leginkább a lentebb hivatkozott Reiter-féle feldolgozáson alapszik, illetve az intézeti hagyományon és a modern reintegrációs gyakorlatokon keresztül mutatja be a Balassagyarmati Fegyház és Börtön múltját és jelenét, valamint a cipőgyártásra épülő foglalkoztatás szerepét a társadalmi visszailleszkedés támogatásában. Előjáróban meg kell említeni, hogy az új börtön felépítését követő években több magas rangú személy, tábornok látogatta meg az intézetet, és úgy nyilatkozott, hogy ennek párja az egész ausztriai birodalomban nincs.

Történelmi visszatekintés

A balassagyarmati bv. intézet mai épületének létrejöttét közel sem ideális körülmények jellemezték. Balassagyarmat 1790-től lett Nógrád vármegye székhelye, ezt megelőzően a közeli Szügy település adott otthont a törvénykezésnek, a megyegyűléseknek, valamint a nyirkos és zsúfolt megyei tömlöcrendszer is itt kapott helyet. Később Balassagyarmatra került a törvényhozás és vele együtt a tömlöc is, azonban a leromlott állagú épületben embertelen körülmények uralkodtak. A régi, omladozó, kicsi és egészségtelen épület több fogvatartott halálát okozta, gyakran szereztek krónikus betegségeket. Ennek okán az 1793-ban készített tervek alapján elkezdték a tömlöc bővítését és felújítását, valamint elkészültek a hajdúknak és a lovas katonáknak építendő ház és istálló tervei is.

A problémákra a javítások és bővítések ellenére sem sikerült hosszú távon megoldást találni, hiszen a fogvatartottak létszáma 80-100 fővel állandósult, de néha elérte a 140 főt is, ami jelentősen meghaladta a befogadóképességet. A zsúfoltság ismét egészségtelen körülményeket eredményezett, melyről egy 1828-ban készült orvosi jelentés is tanúskodik. Ez a jelentés részletezi, hogy a megyei börtönben az őrzésre öt helyiséget szolgált, ebből egy a nők és négy a férfiak elhelyezésére. A közgyűlés részre készített irat kitér arra is, hogy a tömlöcök szűkek, az egészségesek, a betegek és a pszichés betegek együtt kerültek elhelyezésre. A fentiek alapján a megyei közgyűlés által választott bizottság az alispán vezetésével javaslatot dolgozott ki egy rabfoglalkoztató intézet létrehozására, mely javaslatot az alábbiakkal indokolták:

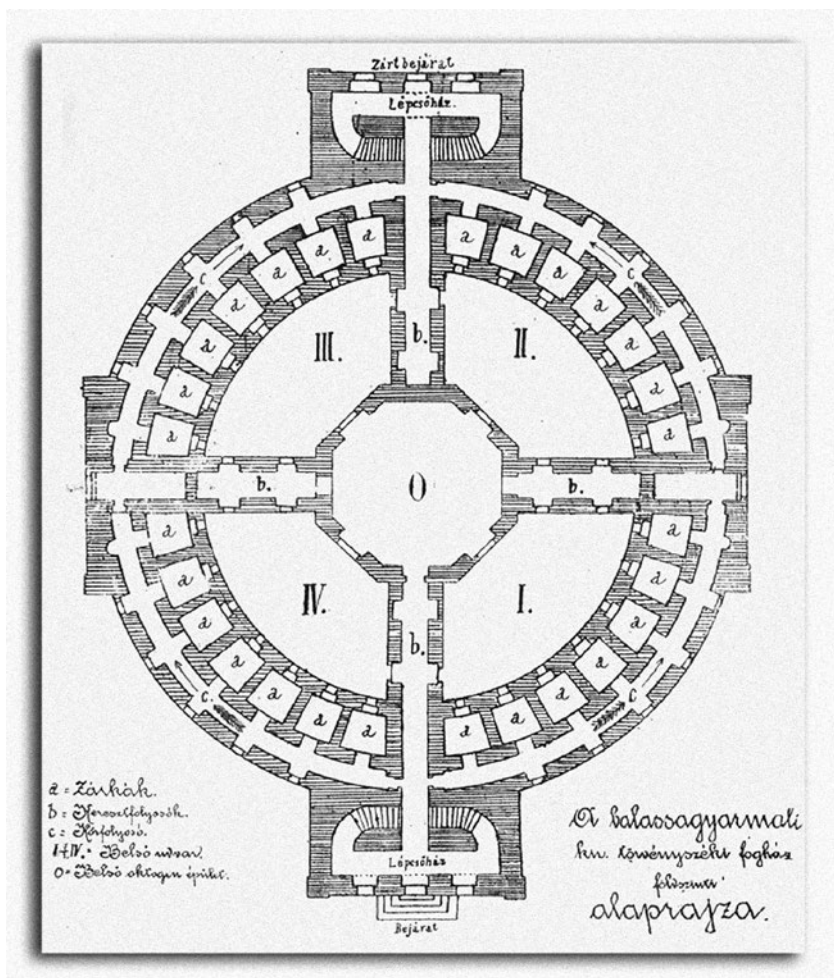
- a tömlöcökben a raboknak kellene a saját tartásukról gondoskodni, mert az a családtól nem hajtható be, így ez az adófizetőket terheli,
- a szabadult rabok élelem és pénz nélkül ismét lopni kényszerülnek,
- az elkövetők az általuk okozott károkat szegénységük miatt megtéríteni nem tudják,
- vegyesen kerültek elhelyezésre a többszörös visszaesők és az első bűntényesek, valamint olyanok is, akiket csak peres ügyük eldöntéséig tartottak fogva, így a tömlöc a bűnelkövetés iskolájává vált.

A fentiek alapján egyszerre több eredményt is vártak az 1830-ban megalakult rabfoglalkoztató intézettől. Emellett a vármegye elérte azt is, hogy 1832-ben elkezdődhetett az új vármegyeháza építése, a klasszicista épületet 1835-ben adták át. Ezzel a vármegye közigazgatásának méltó körülményeket biztosítottak, azonban a börtönviszonyok a régiék maradtak, ráadásul 1835-ben súlyos skorbut tizedelte a rabokat. Az impozáns vármegyeháza mellett működő börtön körül egyre több gond adódott, mely fokozatosan előtérbe helyezte egy új börtön építésének gondolatát. Végül 1837-ben határozott a közgyűlés egy építési terv elkészítéséről.

Az új börtön építése és jellemzői

Az első terveket Entz Mátyás helyi építőmester készítette 1838-ban, a végső dokumentum – a Magyar Királyi Építési Főigazgatóságon – Novák Dániel királyi főépítész nevéhez fűződik. A tervezés során mindvégig a „magányrendszer” tartották szem előtt. A császári helytartótanácsához 1840-ben nyújtották be a még Entz által készített terveket, amit a tanács – módosítási javaslataival ellátva – továbbított Bécsbe. A Hofbau Rath, vagyis a császári építésügyi hatóság nem fogadta el a terveket, ezért a bécsi javaslatok alapján Novák új tervet készített, amit ismét megküldtek Bécsbe és Balassagyarmatra.

1. kép: A Balassagyarmati Kir. Törvényszéki Fogház alaprajza¹

A nógrádiak annyira halaszthatatlannak vélték az építkezés megkezdését, hogy dokumentumok Bécsből való visszaérkezését és felsőbb jóváhagyását megelőzően, már 1843 tavaszán megkezdtek a munkálatokat. Ez az elköteleződés a börtönügy kapcsán megalapozta azt az immár 180 éves elhivatottságot, ami ma is jellemzi a Balassagyarmati Fegyház és Börtön személyi állományát. Az építkezést – a vármegyeházát korábban megépítő – Kassalik Ferenc irányította, az előzetes tervek szerint a kivitelezés költsége 107 830 forint volt. A centrális alaprajzú épületet az eredeti tervek szerint egy „U” alakú épület is körbevette volna – hasonlóan a volt vármegyeháza épületéhez – azonban valószínűsíthetően gazdasági okok miatt ez a körbeépítés nem a tervek szerint készült el.

1 Forrás: MNL Nógrád Vármegyei Levéltára

2. kép: Századfordulós látkép Balassagyarmatról, a börtönnel²

A balassagyarmati fog- és dologház építését végül 1845-ben fejezték be, a belső berendezési tárgyak elkészítésére is sor került az átadásig, Szent István napjáig. Ekkor a börtön élén Soóky Andor főfelügyelő, korábbi tiszti alügyész állt. A személyi állományba írnokot vettek fel, az örök a Főfelügyelő alárendeltségében dolgoztak. A rabok „javítását” célzó hitoktatásra – a vallási megoszlás alapján – a helybeli katolikus és evangélikus lelkészek voltak hivatottak évente 40, illetve 30 forint fizetésért, míg az írnoknak javasolt éves fizetés 150 forint volt.

Kialakították a „*Börtön Főfelügyelő szabályos utasítását*”, mely ma is időtálló rendelkezéseket tartalmaz. (Az előírások leginkább a hatáskörökre és a kötelességekre vonatkoztak.)

3. kép: Korabeli képeslap a börtönépületről³

Az épület valójában az 1835-ben elkészült vármegyeháza „U” alakú tengelyében áll, azzal építészeti egységet alkotva. A kör alakú épület építészeti magja egyszerűségével jelzi

2 Forrás: <https://www.balassagyarmat.eu/kepeslap.html>

3 Forrás: Képeslapok a városról és környékéről – balassagyarmat.eu

rendeltetését. Az intézet épületét többen a torta alakjához hasonlítják, a zárkák befelé keskenyedő oldalaikkal egy lecsípett végű tortaszelet látványát keltik. A zárkák egy belső, úgynevezett fény- vagy világító udvarra néznek, negyedenként pedig folyosók kötik össze a belső, henger alakú épületrésszel, melynek negyedik és ötödik emelete foglalja magába a kápolnát. A zárkák egy körfolyosóra nyílnak, vasveretes masszív faajtók dupla zárral tartják fogva az arra ítélteteket. A méteres vastagságú falak terméskőből és téglából készültek, melyeket mészkőporral égettek össze. Az épületben a körfolyosóról nyíló 168 darab egyszemélyes zárkán és a kápolnán kívül két munkaterem is helyet kapott. A helyiségek jellemzően boltívesek. Az eredetileg hatszintes épület ma az udvar feltöltése miatt ötszintessé alakult, a korábbi földszinti folyosó ma pince, azonban itt is jól megfigyelhető a régi kialakítás.

Az épület műemlék, ami ma is építészeti remekműnek számít, korának legmodernebb épületei közé sorolhatjuk funkcionális és infrastrukturális szempontból egyaránt.

A kápolna

A kápolnát az 1857-es évben királyi rendelet alapján szentelték fel. A szertartásokat ezután folyamatosan végezték egészen 1949-ig, a börtönlelkészi szolgálat megszüntetéséig. A katolikus és evangélikus lelkészek szolgálatát 1930-tól a Balassagyarmaton letelepedett „Don Bosco Szalézi Társasága” szerzetesrend tagjai váltották fel. A Rákosi-korszak idején a kápolna felszerelési tárgyai eltűntek, a kupola egy álmennyezettel le lett zárva, megszüntetve ezzel a hely szakrális jellegét.

Az intézet vezetésében már korábban is megfogalmazódott a kápolna helyreállításának gondolata, de az áttörést egy pályázat hozta el 2007-ben, melynek egyik támogatott témaköre a kulturális örökségvédelem volt. Ennek keretében vetődött fel a „Freskóterápia elítélteknek” című projekt ötlete.

A pályázat lényege az volt, hogy a fogvatartottak részére – a hiányszakmának számító – műemlék-helyreállító tanfolyam került megszervezésre, melynek keretében a projektbe bevont fogvatartottak a szakmai képzés során felújították a kápolnát. A freskók témáit egy szakmai zsűri választotta ki a fogvatartottak javaslatai alapján, majd a kivitelezés szinte minden munkafolyamatát fogvatartottak végeztek szakmai irányítással. A kápolna az épület „ékszerdobozza” lett, mely jelentős művészi értéket képvisel. A „balassagyarmati börtön és kápolna” 2015-ben megkapta a kitüntetett „Nógrádikum” címet, mellyel felvételt nyert Nógrád vármegye értéktárába.

4. kép: Kápolna a felújítás előtt⁴

5. kép: A kápolna helyreállításának megkezdése⁵

4 Forrás: Nemszilaj László bv. alezredes

5 Forrás: Nemszilaj László bv. alezredes

6. kép: Az elkészült kápolna 2009-ben⁶

A freskófestés, mint tevékenység az intézetben belül azért bizonyult különleges kezdeményezésnek, mert így amellet, hogy a fogvatartottaknak lehetőségük nyílt egy művészeti ág kipróbálására, egy, a képzőművészetre épülő, egyedülálló közösségfejlesztő terápiában is részesülhettek. Az eljárás két fő részre volt bontható, egyrészt a témafeldolgozó és a falfestést előkészítő szakaszra, másrészt a folyamat kicsúcsosodását jelentő freskó-festmény, mint fő produktum elkészítésére. A freskófestés a művészi önkifejezés egyik nagyszerű eszköze, amely az elítélteket is gondolataik kifejezésére ösztönözte és lehetővé tette önismeretük, problémamegoldó készségük, kreativitásuk fejlesztését.

A kápolna felújításáról Gránitz Miklós fotóművész készített fotósorozatot, mely több kiállítás témája is volt, illetve megszületett Kronauer Éva Lilla „*Aranymadár freskó tolla - Egy műemlék börtönkápolna nem mindennapi újjászületése*” című könyve a börtönkápolna feltámadásáról.

A megújulást követően a kápolna folyamatosan rendezvények helyszíne volt, a szakrális jellegű események mellett a reintegrációs programok központi helyszíne, kulturális és közösségi tér. Néhány év alatt több mint 40 neves előadó mondhatta el gondolatait a szabadulásra készülő fogvatartottak számára, emellett a havonta egyházi szertartásokon (például katolikus és püspöki szentmiséken, éjféli szentmisén) vehettek, vehetnek

6 Forrás: Nemszilaj László bv. alezredes

részt a fogvatartottak. Több alkalommal szerveződött „börtön-cursillo”, amely program már számos fogvatartottnak biztosította a vallási és lelki megújulás lehetőségét.

A programsorozatok megörökítéseként 2022-ben jelent meg Gránitz Miklós szerkesztésében és fotóival a „Misszió a rácsok mögött” című kiadvány – üzenetként az utókor-nak –, több mint 40 elkötelezett személy megszólaltatásával, 272 oldal terjedelemben összegezve az érintettek üzeneteit, a résztvevők gondolatait.

A megújult börtönkápolnát Dr. Beer Miklós, a Váci Egyházmegye megyés püspöke szentelte fel 2009. december 13-án, majd a felújítás 10. és 15. évfordulóján szentmise keretében ismét jelen lehettek mindazok, akik a részt vettek a munkálatokban. Az előbbi évfordulós szentmisét 2019 decemberében a Szeged-Csanádi Egyházmegye megyés püspöke, Dr. Kiss-Rigó László, az utóbbit 2024 decemberében a Váci Egyházmegye megyés püspöke, Marton Zsolt celebrálta.

Kiemelkedő események az intézet történetében

Passzív ellenállás a sétaudvaron (1990)

Hétköznap, a kora reggeli órákban a munkába való levonulás alkalmával az intézet sétaudvarán mintegy 40 fő fogvatartott tanúsított ellenállást oly módon, hogy ülő testhelyzetükből nem voltak hajlandók felállni és fölvenni a munkát. Országos vezetői követeltek, akivel amnesztiával kapcsolatban szerettek volna beszélni. Az egész napos tárgyalások eredményeképpen az esti órákra elálltak szándékuktól.

Túszejtés a fogvatartotti épület 86-os zárkájában (1993)

Az intézet történetének talán legsúlyosabb rendkívüli eseménye során a III. emelet 86-os zárkájában három fogvatartott túsul ejtette a körleten szolgálatot teljesítő felügyelőt, magukra zárták a zárkát, majd szabad eltávozást, pénzt és gépjárművet követeltek. Az intézet környékének lezárását, illetve a Terrorelhárítási Szolgálat megérkezését követően kezdődtek meg a tárgyalások, melyek nem vezettek érdemi eredményre. Az esemény felszámolására ezért erőszakos eszközökkel került sor.

Megyery István főfelügyelősége

A történeti források Megyery István (1859–1931) személyét emelik ki a felvilágosult szellemisége okán a főfelügyelők közül, akit a fogvatartottak pártfogójaként, és a hatékony oktatás, az analfabetizmus elleni harc képviselőjeként említenek, és aki 10 évig volt a Balassagyarmati Fogház főfelügyelője. Jelentős irodalmi munkássága mellett „mintabörtöné” tette az Ipoly menti letöltőházat. Mezőgazdasági, kisipari munkákra és

részben önellátásra ösztönözte a fogvatartottakat. Leánya visszaemlékezése szerint őri kíséret nélkül, naponta kétszer járta végig a börtön zárkáit, mindössze egy acéltört rejtő bottal felfegyverkezve, melynek használatára sosem került sor. Abban az időben, amikor Balassagyarmaton még nem volt szervezett tűzoltóság, egy nap az esti órákban tűz ütött ki a városban, melyet szélvihar tett veszélyesebbé. A tragédiát ekkor Megyery István merész elhatározása akadályozta meg, mikor is a börtönudvarra összehívott rabok becsületességére támaszkodva, saját felelősségére szabadon engedte a kisebb és a nagy súlyú bűncselekményeket elkövetőket egyaránt a város megmentésére. A fogvatartottak életük kockáztatásával mentettek ki a lángokból gyermekeket, aggastyánokat és állatokat, majd a börtön hívójelére visszatértek, és senki sem hiányzott közülük.

Szakmai tevékenység

Nógrád vármegye és a Balassagyarmati Fegyház és Börtön teljes személyi állománya már az intézet alapítása óta elkötelezettje a fogvatartotti visszailleszkedés elősegítésének és a bűnisméltés megelőzésének. Ezt a tevékenységet értjük ma reintegráció alatt. Az intézet személyi állománya a betelepítéstől kezdve folyamatosan törekedett meghatározó szerepet betölteni az innováció területén.

A XIX. századi egészségügyi okokból és a túlzásfúltságból adódó problémák orvoslására adott válaszokból fejlődött ki a munkáltatásra és fegyelmezett intézeti rendre épülő működés, amely a XX-XXI. században reintegrációs programokkal, képzésekkel és a helyi gazdasági együttműködéssel (Ipoly Cipőgyár Kft.) bővült.

Új programok, foglalkozások és képzések bevezetése növelte a fogvatartottak társadalmi visszailleszkedésének elősegítését.

„A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról” szóló 2013. évi CCXL. törvény szakmai megalkotásából Balassagyarmat is jelentős mértékben kivette a részét, így számos olyan elem került a törvényi szabályozásba, melyet az intézet javasolt addigi tapasztalatai alapján. Ilyenek voltak többek között a resztoratív módszerek (például a fogvatartottak családjaival és azon belül gyermekeikkel való foglalkozás), a jóvátétel különböző formái, a mediációs eljárásból kifejlődő közvetítői eljárás, a jutalmazási és fenyítési formák bővítése. Az intézet személyi állománya jelentős szerepet vállalt a kategória- és kreditrendszer kidolgozásában, a díjazás nélküli munkavégzés elektronikus nyilvántartásának bevezetésében, valamint aktív szereplője a fogvatartottak elektronikus levelezésének kialakítási folyamatának.

Az intézet a fogvatartotti munkáltatásban tartósan kiemelkedő eredményeket ért el, különösen az Ipoly Cipőgyár Kft.-vel kialakított, 1954 óta tartó együttműködésben. Ennek keretében a munkaképes elítéltek gyakorlatilag 100%-os arányban vesznek részt

a termelésben, amely elsősorban cipőipari feladatokat foglal magában. A cipőgyártási foglalkoztatás egyben kompetenciafejlesztő is, a fogvatartottak munkafegyelmet, precizitást, alapanyag- és eszközismeretet, valamint csapatmunkát tanulnak, amelyek a szabadulás utáni munkaerőpiaci visszailleszkedés kulcstényezői lehetnek. A munkáltatás számos esetben oktatáshoz kapcsolódik, a középfokú tanulmányokat folytató fogvatartottak közül többen érettségit szereznek, illetve szakmai tréningeken vesznek részt. A cipőgyárral közös teljesítményértékelési rendszer motivációs eszközként működik, és erősíti a fogvatartottak felelősségvállalását.

A cipőipari foglalkoztatás az intézet reintegrációs stratégiájának szerves része. Az intézeti gyakorlat illeszkedik a XXI. századi büntetés-végrehajtási célokhoz, amelyek a társadalmi visszailleszkedés esélyeinek növelését, a visszaesés kockázatának mérséklését és a közösség biztonságának erősítését tartják szem előtt.

A reintegráció fontos eleme – az oktatáson és munkáltatáson túl – a családi kapcsolatok erősítése, mellyel összefüggésben több innovatív programon vehettek részt a fogvatartottak. Ilyen volt a Zakeus program, amely egy resztoratív, azaz helyreállító igazságszolgáltatást célzó program, ami 2008 nyaratól közel 10 alkalmat élt meg.

2016-ban újabb állomáshoz érkezett az intézet az úgynevezett Hídépítő program által, mely az országban az első kompakt resztoratív érzékenyítő csoportfoglalkozás volt. Négy elkövető, négy sértett és négy segítő szakember közreműködésével hozta közelebb egymáshoz a véleményeket, kimondottá téve a sérelmeket, így megismerhették a felek egymás érzéseit, véleményeit.

A reintegrációs folyamatok folytatásaként a különböző szakmai programok segítségével a fogvatartottak felismerhetik a bűncselekményük elkövetésével okozott károkat, melyet több módon is kompenzálhatnak. Ennek egyik formája a társadalmi szerepvállalás, a jóvátételi munka, az adományozás, illetve a különböző fogvatartotti alkotások felajánlása, melyek alkalmazása szintén közel 20 éves múlttra tekint vissza.

A társadalmi visszailleszkedés elősegítésére, illetve a személyi állomány munkakörülményeinek javítására 2005 óta keresi a pályázati forrásokat az intézet, így összesen 27 sikeres pályázat megvalósításáról lehet beszámolni.

A bűnmegelőzés területén 2020-ig innovatív módon, évente közel 1 000 fő középiskolás diák ismerhette meg a bűnelkövetés veszélyeit színjátszó csoport által színesítve, drámapedagógus kolléga szakmai közreműködésével és a fogvatartottak részvételével. A módszert – a visszajelzések alapján – a szakmai felkészültség és a program tudatos felépítése, valamint a fogvatartottak személyes jelenléte tette igazán hatékonyá. A rendezvények szorosan kapcsolódtak a Nyitott Bíróság Programhoz, melyet a középiskolák és az intézet részvétele mellett a Balassagyarmati Törvényszék fogott össze. Ennek

egyik elismeréseként 2009-ben Nógrád Megye Közgyűlése Szondi-díjat adományozott a Balassagyarmati Fegyház és Börtön részére.⁷

Mindemellett az intézet erőssége a személyi állomány elhivatottsága és hivatástudata, mellyel igyekszik megőrizni és fejleszteni az elődeik által teremtett értékeket és eredményeket. A legnagyobb elismerést talán az jelentette, hogy Magyarország Belügyminisztere 2013-ban csapatzászlót adományozott az intézetnek, tekintettel a Balassagyarmati Fegyház és Börtön személyi állományának hosszú ideig, kimagasló színvonalon végzett szakmai munkájára, közösségi erejére, a közrend és a közbiztonság ügye iránti elkötelezettségére.

2021-ben átfogó biztonságtechnikai korszerűsítés valósult meg, melynek keretében új kerítésrendszer, zárka oda-vissza beszélő, kamerarendszer és felügyeleti infrastruktúra-fejlesztések növelik az intézet biztonságát.

Az intézet a személyi állomány rendszeres véradása okán 2016-ban kiérdemelte a „véradóbarát munkahely” címet.

Összefoglaló

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön története a reformkori építkezés bátor döntésétől a XXI. századi reintegrációs szemléletig ível. Az épület műemlék, a benne folyó munka pedig élő szakmai tradíció. A kápolna újjászületése, a tartós munkáltatási eredmények és a következetes oktatási-készségfejlesztő programok együtt járulnak hozzá az intézet működésének magas színvonalához. Az elmúlt években megvalósult biztonságtechnikai fejlesztések és a fogvatartottak közel teljes foglalkoztatási aránya stabil alapot adnak ahhoz, hogy az intézet a jövőben is hatékony reintegrációs tevékenységet folytathasson a biztonságos fogvatartás mellett. A cél, hogy a hagyományokra építve – oktatás, munkáltatás, együttműködések és a közösségi programok bővítésével – a Balassagyarmati Fegyház és Börtön továbbra is meghatározó szereplője legyen a magyar büntetés-végrehajtási szervezetnek.

Felhasznált irodalom

- Reiter László (1994): A balassagyarmati börtön építéstörténetének levéltári forrásai. In: Tyekvicska (szerk.): Nagy Iván Történelmi Kör Évkönyve, Balassagyarmat, p. 81–118.
- Török Enikő (2014): A balassagyarmati börtön építése körüli nehézségek. Magyar Nemzeti Levéltár, 2014. október 14. Online: https://mnl.gov.hu/a_het_dokumentuma/a_balassagyarmati_borton_epitese_koruli_nehezségek.html (Letöltés ideje: 2025. szeptember 05.)

⁷ A díjat azok a közösségek kaphatják elismerésként, akik a megye érdekében, valamint a megyében végzett rendészeti és közbiztonsági tevékenység végzésével, támogatásával kiemelkedő, példamutató, kimagasló eredményeket tudhatnak maguk mögött.

Fotó: Bv. fotó

TÖRTÉNELMI UTAZÁS A VÁCI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN FALAI KÖZÖTT

*„Nézd, nincs páncéloom, mellvasom,
Kitakarom a mellkasom,
E borda-rácsos bús lugast,
Zászlós tüdöm, a bús lyukast...*

*Tüdöm rekedten felzihál
A csontos rácsú furcsa kasban,
Mint őszi szélben csapkodó
Tépett függöny a bús lugasban...*

*A vérerek bús ágbogán
Roncsolt tüdöm rőt lomb a fán...
...Levannyad róla, mint a bús,
Elomló lomb, a gyenge hús...*

*A bordák közé aggatott
Tüdőt, mit bús kór lyuggatott,
S melyből, ha néha... vér
..... feltör, és ajkamig ér
..... bíbor iszap
..... kicsap.”*

Tóth Árpád: Elkoptam...(részlet)

A Váci Fegyház és Börtön fennállásának 170. évfordulója tiszteletére a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Egészségügyi Főosztály és a Budapesti Börtönmúzeum közös szervezésében 2025. október 07-én szakmai nap került megrendezésre a Váci Fegyház és Börtön dísztermében. A rendezvény házigazdája Nagy József bv. alezredes úr, az intézet parancsnoka és Dr. Bógér-Kisvarga Anikó bv. o. alezredes asszony, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Egészségügyi Főosztály mb. főosztályvezetője volt. Rendezvényünket jelenlétével megtisztelte Dr. Malét-Szabó Erika Ph.D. r. ezredes asszony, c. egyetemi docens, valamint Dr. Császár Albert professzor úr. További meghívott vendégeink a Belügyminisztérium Egészségügyi Államtitkárság Népegészségügyi Főosztálya, az Országos Mentőszolgálat, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Váci Jávorszky Ödön Kórház, valamint a Váci Tüdőgondozó képviselőletében érkeztek.

A rendezvény előadóinak célja a tuberkolózis (tbc, vagy archaikus nevén gümőkór) – az évezredek át halálos fenyegetettséget jelentő megbetegedés – minél szélesebb körű bemutatása volt, kiterjedve a betegség történelmére, kórokozójának felismerésére, a védekezésre, megelőzésre, gyógyítására és a jelen korban való megjelenésére, továbbá a nemzetközi adatok elemzésére.

A megbetegedés tüneteit már az 500 000 éves homo erectus maradványai esetében is fellelték, de végigvonult minden történelmi koron, sok ember halálát okozva. Méltán nevezték a görögök i. e. 460 körül phthisisnek¹, vagyis sorvadásnak.

Hazánkban az 1900-as évek elején sokkal súlyosabb volt a fertőzöttség aránya, mint a környező országokban. A halálesetek egynegyedét a tbc okozta, mely terjedésének oka a tömegek nyomora, a szegénység, az éhínség és az egészségtelen életmód volt. Ezért is nevezték „*Morbus hungaricus*”²-nak. A megbetegedés nem kímélte a büntetés-végrehajtási intézetekben (a továbbiakban: bv. intézet) fogva tartottakat, így a Váci Fegyház és Börtönben büntetésüket töltőket sem.

A rendezvény első előadása során Dr. Nagy Imre, a Váci Fegyház és Börtön főorvosa prezentálásában megismerhettük a bv. intézet történetét. Az épület a Duna partján, a város híres diadalívének szomszédságában található – nem véletlenül. A diadalív építését 1764-ben rendelte el Migazzi Antal váci püspök, Mária Terézia tiszteletére, Isidore Canevale bécsi építész tervei alapján. Az alapkövet márciusban tették le, a munkálatok augusztus 20-án fejeződtek be. A teljes építési összeg mintegy 2 829 forintot emésztett fel – található a püspöki levéltár feljegyzésében. A diadalív melletti területen épült Mária Terézia parancsára a „nemes ifjak nevelőintézete”, a bécsi Theresianum mintájára. Ez az intézet 1780-ig töltötte be feladatát, majd 1855-től – az alapító okirat szerint – fegyházként, később a Csemegi-kódex³ rendelkezései alapján kerületi börtönként, majd 1884-től ismét fegyházként működött.

Az 1956-os forradalom után a politikai okból elítéltek egyik legnagyobb fogvatartó intézete volt. A Büntető Törvénykönyv⁴ 1978-as hatálybalépését követően az intézetet a szigorított őrizetre ítélt fogvatartottak elhelyezésére jelölték ki.

Itt működött az 1931-ben alapított börtönkórház, mely a tuberkulózisban szenvedő fogvatartottak ellátását is biztosította.

1 Ejtisd: fthisisz.

2 Magyar betegség, magyar kór.

3 A Csemegi-kódex az 1878. évi V. törvénnyel színre lépő büntető törvénykönyv, az első magyar nyelvű, átfogó büntetőjogi szabályozást tartalmazó törvénykönyv volt.

4 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A Váci Fegyház és Börtönben sok híres történelmi személy töltötte büntetését politikai elítéltként. A teljesség igénye nélkül meg kell említeni Szakasits Árpád, Rákosi Mátyás, Kádár János, Hómann Bálint, Bibó István, Göncz Árpád, Mérei Ferenc és Bácsi József nevét, de itt tartották fogva a biatorbágyi viaduktrobbantót, Matuska Szilvesztert is.

Dr. Nemes Nagy Anna ny. r. alezredes asszony bemutatta a Tökölön létesített Büntetés-végrehajtás Központi Kórházat, amely egészen a XXI. század elejéig a tbc-s fogvatartottak gyógykezelését is ellátta. Létrejöttét igazolta 1951-ben az Igazságügyi Minisztérium döntése, miszerint szükség van börtönegészségügyi ellátásra.

Megtudhattuk, hogy a kórház maga egy „járási” kórház méretével vetekedett, mely magába foglalta a pulmonológiai osztályt, valamint a járóbeteg-rendelés keretén belül tüdőgondozó is rendelkezésre állt. Az 1980-as évek végén a preventív ellátás is megjelent: az egészséges életmódra nevelés az egyéni, a kiscsoportos és a nagycsoportos foglalkozások keretében valósult meg mind a fogvatartottak, mind a személyi állomány részére.

A Központi Kórház kiemelten fontos szerepet töltött be a koronavírus-járvány időszakában, a fogvatartottak kezelése során.

A tuberkulózis megbetegedés terjedésére, okozójára, patogenezisére⁵, történelmi és aktuális helyzetére, továbbá a büntetés-végrehajtás keretein belül történő kezelésére Dr. Horváth György Arnold tüdőgyógyász szakorvos, a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ orvosigazgatója világított rá. Megdöbbentő adatokkal szembesültünk: az újonnan diagnosztizált tbc fertőzésekben a fogvatartottak aránya 1% körüli, de például az USA-ban 3,6%, ahol a kezelés sikeressége 62%. Az ajánlásokban mind a büntetés-végrehajtásban szolgálatot teljesítők, mind a kontaktszemélyek szűrése szerepel. A megbetegedés elsődleges és fő kórokozója a *Mycobacterium tuberculosis* baktérium, de nem ez az egyetlen faj, amely gümőkórt okoz. Cseppfertőzéssel terjed, de a fertőzés lehetséges útja – a fertőzött levegő mellett – például fertőzött élelmiszer vagy a nem megfelelően hőkezelt tej is lehet. Hajlamosító tényezői a hajléktalanság, az alkoholfüggőség, illetve a kábítószer-használat vagy -függőség. Nagyobb arányban jelenhet meg egyes külföldi állampolgárok esetében (fejlődő országok, volt szovjet tagköztársaságok stb.). Fontos vívmány a védőoltás (BCG), valamint az antituberkulotikus gyógyszeres terápia megjelenése és alkalmazása a fertőzés megelőzésében és kezelésében.

A bv. intézetek fogvatartottjai esetében a befogadás napjától számított 15 napon belül, valamint a befogadás napjától számítva évente egyszer tüdőszűrő vizsgálatot kell végezni.

5 A betegség kialakulásának, fejlődésének folyamata.

Érdekes, és a többség számára ismeretlen útra navigálta a hallgatóságot a tbc patológiai vonatkozása tekintetében Dr. Kiss-Diófalvi Katalin bv. o. alezredes asszony, a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ főigazgatója. A *Mycobacterium tuberculosis* baktérium által fertőzött tüdőszövetek bemutatásával, azok patológus szemével történő vizsgálatával, továbbá a patológiai és szövettani diagnosztikával ismertetett meg bennünket. A szövet károsodását és a szöveti elhalást gyógyulás és hegszövet képződése váltja fel. A megbetegedett részeket hegedt testszövet és sajthoz hasonló, fehér, elhalt anyaggal teli üregek váltják fel, mely speciális festés következtében a vizsgáló patológus számára egyértelművé teszi a fertőzés jelenlétét. A fertőzés a beteg tüdőhólyagocskáiban kezdődik, ahol a baktérium osztódni kezd. A baktérium másodlagosan – a vérkeringés útján – a szervezet számos egyéb pontjára is kiterjedhet, mint a tüdőcsúcsok, a nyirokmirigyek, a vesék, az agy, de még a csontszövetben és a prosztatában is kimutatható lehet disszeminált⁶ fertőzés esetén.

A tbc jelenlegi nemzetközi és hazai adatai tekintetében az Országos Korányi Pulmonológiai Intézet Szervezés Módszertani Osztály osztályvezetője, Dr. Cselkó Zsuzsanna és munkatársai által szakmai információk kerültek átadásra.

A Szervezés Módszertani Osztály kiemelt feladatai közé tartozik a tuberkulózis megbetegedéssel és a megelőzéssel kapcsolatos teendők ellátása. Dr. Cselkó Zsuzsanna osztályvezető asszony elmondta, hogy az osztály keretein belül működik az országos hatáskörű TBC Surveillance⁷ Központ (TSK), amelynek egyik alapfeladata a TBC Surveillance Rendszer működtetése azzal a céllal, hogy a rendszer adatbázisa folyamatosan valós képet adjon a tbc magyarországi epidemiológiai helyzetéről. A Surveillance Központ működésének célja a megfelelő betegellátás, melynek első lépése a járványügyi helyzet figyelemmel kísérése, majd a forrás felderítése – különös tekintettel a gyermekeket érintő esetekre –, továbbá az ismert betegek kontaktjainak szűrése, a betegek állapotának és a célzott beavatkozásoknak a nyomon követése. Osztályvezető asszony előadásából megismertük a betegesetek osztályozását, a tuberkulózis megbetegedések jelentésének, az adatok feldolgozásának folyamatát, megtudtuk, kiknek és mely egészségügyi ellátó intézetek felé szükséges jelenteni az előforduló eseteket, valamint kinek a részére jelenti a statisztikai adatokat a Surveillance Központ.

A Módszertani Osztály második előadásában a tbc lelki manifesztációjáról, valamint a fertőzött betegek pszichológus által történő segítségéről Darwis Diána beszélt.

Mint nagyon sok megbetegedés esetében a történelem során, a tuberkulózis fertőzött személyek is megbélyegzett betegek voltak. Sajnos ez a rossz beidegződés, lelki trauma,

6 Szétszóródott, kiterjedt.

7 Jelentése: felügyelet, megfigyelés.

elszigetelődés a jelen korban is jellemző, ennek feloldása érdekében pszichológusi segítség áll rendelkezésre. Egy 2015-ben elvégzett nemzetközi felmérés adatai alapján ismert volt, hogy Magyarországon a betegek esetében az egészségértés nagyon alacsony szinten állt. Ez az eredmény napjainkban pozitív változást mutat, de továbbra is szükséges a betegek edukációja, a kezelőorvossal történő együttműködés javítása érdekében. Az oly sokszor említett compliance (együttműködés), az úgynevezett adherencia⁸ és a perzisztencia⁹ esetében további felvilágosító munkára van szükség. Mindezek segítséget nyújthatnak a tbc-s beteg elszigetelődésének megelőzése, a „megbélyegzettség”, a stigmatizáltság érzésének oldása érdekében.

Az Országos Korányi Pulmonológiai Intézet harmadik előadása bemutatta a hallgatóságnak a betegség folyamatát a fertőzéstől kezdődően a terápián, a terápiás hatékonyságon és a megelőzés lépésein keresztül, a tbc magyarországi járványügyi helyzetéig. Dr. Bakos Ágnes biológus, WHO¹⁰ Nemzeti TBC Programmenedzser érdekes és igen részletes előadásában hallhattunk a látens fertőzésről és a manifeszt megbetegedés tünetegyütteséről. Mivel a kórokozók a „*Mycobacterium tuberculosis complex*”-be tartozó baktériumfajok, ezért a megbetegedés specifikációja, illetve kezelése is igen összetett feladat. Vannak olyan baktériumfajok, melyekkel szemben hatékony az alkalmazott antibiotikumos gyógyszeres terápia, de a kezelés során előfordulhat gyógyszerrezisztencia – alkalmazható antibiotikum-terápiával szembeni ellenálló képesség –, a mono- vagy polirezisztens¹¹ fajok jelenléte okán. Ma már antibiotikumos kezeléssel gyógyítható a megfelelő időben diagnosztizált fertőzés. Részletes prezentációt hallottunk a labor diagnosztikus eljárásokról és a WHO tbc felszámolására tett törekvéseiről, mely esetében 2030-ra cél a járvány teljes felszámolása. Az ezzel kapcsolatos cselekvési terv lépéseinek részleteit is bemutatta az előadó. A magyarországi fertőzöttségi, halálózási adatok felvillantását követően az EU/EGT országok fogvatartásra vonatkozó tuberkulózis adatai, valamint a fogvatartottak körében a tbc előfordulási gyakorisága is ismertetésre került.

Dr. Torma Albert r. ezredes, rendvédelmi tisztifőorvos, országos tisztifőorvos általános helyettese, rendőrségi főtanácsos úr egy igen fajsúlyos témát feldolgozó tudományos munka érdekességeit tárta a hallgatóság elé. „*A női agresszivitás és a nők által elkövetett erőszakos cselekmények orvosi biológiai és orvosszakértői aspektusai*” című előadásának keretében megtudtuk, hogy a női fogvatartottak agresszivitásának milyen társadalmi és neurobiológiai – hormonális – háttere valószínűsíthető. A hipotézisek felvetése után a tanulmányból megtudhattuk, hogy a társadalmi háttér esetében multilaterális (társadalmi, családizozializációs) faktorok, neurobiológiai szempontból pedig hormonális

8 A beteg mennyire követi a gyógyszereszedéssel stb. kapcsolatos orvosi ajánlásokat.

9 A beteg betartja-e az orvos által adott utasításokat a gyógyszereszedés időtartamát tekintve.

10 World Health Organization, Egészségügyi Világszervezet

11 Egy, vagy több különböző típusú antibiotikummal szemben ellenálló.

(kortizol- és tesztoszteronszint változások) tényezők játszanak közre. Az előadást végighallgatva igen mély ismeretanyag birtokosai lehettünk, és pillanatnyi betekintést nyertünk a büntetés-végrehajtási szervezet keretein belül folytatott tudományos munkába.

Mivel a gümőkór a történelmi korokon végignyúló, milliányi áldozatot követelő megbetegedés, a művészetben is megjelent ennek ábrázolása.

Dr. Bögér-Kisvarga Anikó bv. o. alezredes asszony rávilágított arra, hogy ez az évezredekben átívelő megbetegedés jelentős motívumként jelenik meg a romantikus és szimbolista korszakok európai és magyar irodalmában, és az egyéb művészeti ágakban egyaránt. Említésre került Csáth Géza (1887-1919), aki morfinfüggőségét tuberkulózis betegségének diagnosztizálásával hozta összefüggésbe. Thomas Mann „*Varázshegy*” c. művében szintén megjelenik a tbc ábrázolása: főhőse Hans Castorp, egy fiatal hamburgi mérnökhallgató, aki unokatestvérét látogatja meg egy tüdőszanatóriumban. Eredetileg három hétre érkezik, de betegséget diagnosztizálnak nála, így részt vesz a szanatórium mikrouniverzumának ideológiai vitáiban. Az orosz irodalom kiemelkedő alakja, Anton Pavlovics Csehov „*A 6-os számú kórterem*” című művében szintén megjelenik a betegség, és a járványügyi intézkedések, kezelések teljes hiánya, ahol még az is megdöbbentő hír volt, amikor az orvos véletlenül megjelent a kórteremben. A zeneművészet is bővelkedik a megbetegedés ábrázolásában. Verdi („*La Traviata*”, 1853) és Puccini („*Bohémélet*”, 1896) műveiben szintén megjelenik a tuberkulózis. Sírásra késztet bennünket a zeneművek végén a kaméliás hölgy, Violetta és a kis Mimi tüdőbaja és halála.

Megemlítésre került Edward Munch „*A beteg gyermek*” (1885-86) című festménye, amelyen a festő nővére, Sophie betegségét ábrázolta. Édesanyja szintén ezen betegség áldozata lett a művész öt éves korában.

A sokak számára ismeretlen mangák világa is bemutatásra került. A manga egy képregény vagy rajzolt történet, de a XVIII-XIX. századi japán fametszetes képes történetekre is használták a kifejezést. A modern értelemben vett manga a XX. század közepén vált népszerűvé, Osamu Tezuka munkái révén. A „*Black Jack*” Osamu Tezuka egyik legismertebb és legelismertebb mangája. Műfaja orvosi dráma, melyben megjelennek ritka, halálos és akkoriban aktuális betegségek, így a tbc (japánul *kekaku*) is.

Végezetül, de nem utolsó sorban – a filmek világában kutatva – megemlítésre került az 1945-ben Ingrid Bergman és Bing Cosby főszereplésével készült „*A Szent-Mary harangjai*” („*The Bells of St. Mary*”) című film, amely tükrözi az akkori orvosi gyakorlatot, ami a száraz éghajlat, a pihenés és a gyermekektől való elkülönítés standard terápiáját jelentette, ugyanakkor megjelenik benne a titkolózás motívuma is, a tbc miatti stigmatizáció, félelem következtében a beteg előtt a betegségének elhallgatása.

A szakmai rendezvény végső momentuma a Váci Fegyház és Börtön látogatása volt, mely során végiglépdelhettünk az elmúlt 170 éven. Lehetőség nyílt a „Doberdó” megtekintésére, ahol az úgynevezett állózárka volt az egyik legkegyetlenebb dolog. A 40 cm hosszú és 40 cm széles zárkában napokon, heteken keresztül állnia kellett a fogvatartottnak, megmozdulni sem igazán tudott. Az érdeklődők döbbenet tapasztalták meg a sötétzárka kegyetlen voltát.

Az intézetben több film forgatása is zajlott. Itt játszódott a Nagy Imre életét bemutató film, de „A Viszki” és „A martfűi rém” is a Váci Fegyház és Börtönben került felvételre. A korábbi börtönkórház épülete is sokaknak ismerős volt a „Valami Amerika” című film 3. részében látott képsorok által. Sétánk során eljutottunk a bv. intézet háromhajós kápolnájába is, melyben megtekinthettük a még mindig káprázatos freskókat és a mives faragásokat. A kápolna épülete egyidős a bv. intézettel, hiszen annak 1855-ös építéskor került a templomrész kialakításra. A kápolnában megtekintett kiállítással ért véget rövid intézeti sétánk.

A történelmi, művészeti és szakmai információkban bővelkedő rendezvény kellemes hangulatban, finom ebéddel zárult.

AZ ORSZÁGOS FOGVATARTOTTI IMANAP, MINT A FOGVATARTOTTAK KIEMELT HITÉLETI PROGRAMJA

Bevezető

Arisztotelész óta tudjuk, hangoztatjuk, hogy az ember társas lény, közösségbe születik, közösségben nő fel, teljesedik ki, dolgozik, alkot és halálát követően a közösség gondoskodik a végső útjára történő kíséréséről. Az ember közösségben, társadalomban történő létezésének szervezése, biztonságának szavatolása alapvetően állami feladat, azonban az egyházak is kiemelt célként tekintenek – az egyén és a Teremtő kapcsolatának egyengetésén túl – az egyén és a közösség, nagyobb léptékekben pedig a különféle közösségek egymás közötti kapcsolatának alakítására. A Magyarországi Református Egyház középiskolásoknak szánt „*A Református egyházismeret alapjai*” – Egyházismereti alapmodul – című tankönyve¹ például a legelső leckében tárgyalja a közösségbe tartozás viszonyrendszerét. Arno Anzenbacher a katolikus egyház társadalmi tanításának fontosságát egyrészt abban határozza meg, hogy a társadalmilag elkötelezett keresztényeknek kíván társadalometikai eligazítást nyújtani, másrészt lehetőséget ad az egyháznak arra, hogy az osztársadalommal szemben is saját hangját hallassa a humanitás védelmében.²

A közösségi lét irányába ösztönző egyházi és állami törekvések

„*Ahogy a vas formálja a vasat, úgy formálja egyik ember a másikat.*”³ A hirdetett, hallott ige mindig közösséget gyűjt egybe, mely közösség a gyengeségeivel, sebezhetőségeivel is erősebb, mint az egyén, aki gyengíthetőbb, megkísérhetőbb, félrevezethetőbb. Az egyes pedagógiai nézetek, iskolák is többnyire előrébb helyezik a közösségi neveléssel elérhető, szociálisabb jellemfejlődést produkálni képes módszereket. Nincs ez másként a büntetés-végrehajtás esetében sem, ahol az alapvető jogszabályok felépítését, strukturáját átszövik a szabadságvesztés végrehajtását meghatározó alapelvek, mint például

1 Laczay A. (2016) p. 5–10.

2 Anzenbacher A. (2001)

3 Péld 27,17

a normalizáció vagy a nyitottság elve. A büntetés-végrehajtás rendszerét alapvetően meghatározó jogszabályi környezet – a maga sajátosságos eszközeivel – ösztönözni igyekszik a fogvatartottakat arra, hogy használják ki a minél nagyobb, tágabb közösséghez tartozás előnyeit. A közösség képes kinyitni, tágabbá tenni számukra a fogvatartotti jogosultságok rendszerét, így a vallásgyakorlás lehetőségét is. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések, és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. CCXL. törvény 98. § (3) bekezdése értelmében „*az egyes kategóriákban a jogszabályban meghatározottak szerint eltérő az elítélt sport- vagy kulturális eseményen, illetve vallási szertartáson való részvételének módja*”. A jogszabályokat jobban kibontva látható, hogy az enyhébb kategóriák irányába haladva milyen kedvezőbb lehetőségeket biztosít a jogszabályalkotó az egyes fogvatartottak számára.

A börtönpasztoráció lehetőségei, megvalósulási formái a büntetés-végrehajtásban

Néhai Hajdú Miklós börtönlelkész, a katolikus börtönlelkészi kar korábbi vezetője írja a Börtönügyi Szemle 2006/1. számában⁴: „*19 éves egyházmegyes szolgálatom, illetve -főállású lelkészként - 5 éve végzett börtönlelkészi tapasztalatom azt mondatja velem, hogy a szabadságvesztésüket töltő fogvatartottak körében is mindazon lehetőségekkel élhetünk, melyek a „világi” lelkipásztorcodásban számunkra feladatként jelennek meg.*” A lelkész úr által elmondottak alapján kitűnik, hogy a Börtönlelkészi Szolgálat (a továbbiakban: BLSZ) újraindításának 6. évében a gyakorlatban eljutottak a börtönlelkészek oda, hogy minden lehetőséget megragadnak abból az eszköztárból, amelyből a civil lelkipásztorcodásuk alatt meríthettek.

Erdélyi Csaba börtönlelkész, az evangélikus börtönlelkészi kar vezetője „*Az egyes felekezetek börtönlelkészi gyakorlatának és eredményeinek bemutatása*”⁵ című tanulmányában írja: „*Kivételes lehetőséget jelent a vallásukat gyakorló fogvatartottak számára – nem csak a szabadulás előtt – a bv. intézet elhagyásával járó vallási programokon való részvétel. Ezek közül kiemelkedik az Országos Fogvatartotti Zarándoklat a mátraverebély-szentkúti római katolikus nemzeti kegyhelyen, valamint az Országos Fogvatartotti Imanap, amelynek már több bv. intézet is a helyszíne volt. Ezek a programok szintén ösztönző hatásúak a fogvatartási kockázatok csökkentésében és a reintegrációs célok megvalósulásában.*”

A fentiekből leszűrhető, hogy a börtönlelkészeknek egy kiváló lehetőség a börtönpasztorációs eszköztárban az Országos Fogvatartotti Imanap (a továbbiakban: OFI), mellyel 2011. év óta rendszeresen élnek.

4 Hajdú M. (2006) p. 33–36.

5 Erdélyi Cs. (2022) p. 57.

A programsorozat útjára indítása

A Református Missziói Központ elnöki tisztségét 2006–2023 között betöltő Magyarné Balog Erzsébet a BLSZ fennállásának XXV. évfordulójára kiadásra tervezett emlékkönyvbe szánt írásából idézve az alábbiak szerint emlékezik az OFI eseményeinek útjára indításáról: *„Néhány szó az elért eredményekről, gyümölcsökről, a teljesség igénye nélkül. Kis lépésnek tűnhet az egész szolgálatra nézve, mégis „nagy ugrás” (Neil Armstrong: Kis lépés az embernek, de nagy ugrás az emberiségnek.), hogy számos minden intézetre kiható programot indíthatott a Református Missziói Központ a 17 esztendő alatt, L Molnár Istvánnal együtt. Gondolok a Fogvatartotti imanapra, amit 2011-ben tarthattunk meg először, utána pedig évről – évre nagy létszámmal, mert több intézetből érkeztek a fogvatartotti csoportok. Tudom, hogy minden esemény megszervezése külön feladatot jelentett az állomány tagjainak, és nagyon hálás vagyok, hogy ezt sosem éreztették velünk, hanem nyitottak voltak az újabb programokra is.”⁶*

Az OFI a pandémia időszakáig 9 alkalommal került megrendezésre, legtöbbször – összesen ötször – a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben (a továbbiakban: KDOBVI) (2011–2012, 2016–2019) ezen alkalmakon kívül a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben kétszer (2013 és 2014), a Budapesti Fegyház és Börtön vonatkozásában 3 alkalommal (2013, 2015–2016). A meghívottak és a rendezvényen részt vevő egyházi előljárók az elmúlt években – a teljesség igénye nélkül – a következők voltak: Dr. Szabó István református püspök, zsinati elnök; Jákob János püspök, dandártábornok, református táborigazgató; Csuka Tamás ny. református táborigazgató; Böjte Csaba ferences rendi szerzetes, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány vezetője; Bán Béla esperes, zsinati képviselő.

Az eseményről szóló megkeresések és felkérések rendszerint az adott évben tavasszal érkeztek meg az érintet szakterületek részére, majd az imanapok a nyár első hónapjában kerültek megrendezésre. Az események túlnyomó részt épületen belül, kultúrteremben, illetőleg fogvatartotti étkezdében kerültek megrendezésre. A sikeresen lebonyolított rendezvények számadataiból statisztikai számvetést végezve megállapítható, hogy általában jóval 100 fő feletti, 130-150 fős fogvatartotti létszám jellemezte az OFI-kat a kezdeti években, majd az évtized végére 100 fő körüli – az utolsó évben 2019-ben 99 fő vett részt az eseményen – létszám jellemezte a programot. A COVID19-koronavírus-járvány több évre megakasztotta az OFI és a többi hasonló fogvatartotti program, szervezeti esemény megrendezését.

6 Magyarné B. E. (2025)

A rendezvény újraindítása a pandémiát követően

A pandémiás éveket követően a 2023-ban indulhatott újra az OFI. A Magyar Református Szeretetszolgálat missziói lelkész-igazgatója, Katona Viktória lelkész asszony kereste meg a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (a továbbiakban: BVOP) azzal a kéréssel, hogy a KDOBVI tekintetében 2023. június 22-én az OFI újfent megrendezése engedélyezésre kerüljön. A következő években (2024–2025) a kapcsolatfelvételek hasonló módon történtek azzal a különbséggel, hogy a helyszín a KDOBVI baracskai objektumából áttevődött a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet területére. A 2024. évi rendezvény fővédnökeként Steinbach József püspök urat, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnökét kérték fel, ige hirdetésre Hortobágyi T. Cirill pannonhalmi főapát kapott felkérést. Az esemény megtartásának engedélyeztetésében, a program megszervezésének elindításában a Fogvatartási Ügyek Szolgálat (a továbbiakban: FÜSZ), a célszállítások megszervezésével, végrehajtásával összefüggésben a Nyilvántartási és Logisztikai Főosztály (a továbbiakban: NYLFO) járt el.

A lebonyolítás menete, létszámok

A fogvatartottak személyes részvétele a rendezvény helyéhez közeli, a II. és IV. agglomerációkhoz tartozó bv. intézetek esetében került engedélyezésre. Az I., III. és V. agglomerációk tekintetében bevont fogvatartottak TEAMS kapcsolat útján tudták követni az OFI eseményeit. A program lebonyolítását és a szállítások végrehajtását megelőzően – gondos kiválasztást követően – a részvevő fogvatartottak névsorát az érintett bv. intézetek megküldték a FÜSZ, valamint az NYLFO részére. Az utóbbinak annak okán, hogy a racionális és szakmailag kifogástalan szállítások végrehajtását szervezni, koordinálni tudják, a FÜSZ részére pedig azért, hogy a fogvatartottak kiválasztásában szakirányítási kontrollt gyakorolhasson. Alapvető elvárás, hogy I-es, II-es és III-as kategóriákba sorolt fogvatartottak kerüljenek bevonásra a programba, akik nincsenek fegyelmi fenyítés hatálya alatt és alapvetően együttműködő magatartást tanúsítanak, továbbá a börtönlelkészi tapasztalatok alapján aktívan gyakorolják a vallásukat, élénk hitéleti tevékenységet folytatnak a bv. intézetben. A „házigazda” szerepkört ellátó bv. intézet tekintetében minden esetben parancsnoki hatáskörben végrehajtási, biztosítási terv került kiadmányozásra. Ezekben a tervekben az alábbi tényezőre voltak figyelemmel:

- A rendezvény pontos helyszíne, épületen belül vagy kívül történő megrendezése, ezekkel összefüggésben a helyszín biztosításának módozatai,
- férfi és női fogvatartottak létszámadatai, elkülönítésük biztosítása,
- szolgálati csoportok megalakítása (ezért fontos megadni a házigazda bv. intézetnek a szállítás(ok)ba bevont felügyelői állomány(ok) pontos létszámadatait),

- híradási összeköttetés, hírforgalmazás rendje, egységes öltözet meghatározása,
- az egyes szolgálati csoportok feladatainak pontos leírása,
- a bevont állomány felkészítése a feladatok végrehajtására, az eligazítások rendje,
- feladatmeghatározás egy esetleges rendkívüli esemény bekövetkezésére vonatkozóan,
- a rendezvény programjának pontos menete,
- a fogvatartottak étkeztetésével, mosdóba történő kísérésével, dohányzó fogvatartottakkal kapcsolatos feladatok meghatározása,
- valamint minden esetben meghatározásra került a jelentések rendje.

A XII. OFI vonatkozásában a fentiekben túli nóvum volt, hogy a rendezvényt megelőző napon a kiadmányozott végrehajtási tervben a parancsnok főpróba tartását határozta meg. Az eddig sikeresen végrehajtott 11 OFI körütekintő előkészítésének és minden részletre kiterjedő, alapos végrehajtásának köszönhetően a rendezvénysorozattal összefüggésben jelentésköteles esemény nem következett be. A XII. OFI kapcsán megemlíthető, hogy a hőség következtében két fő fogvatartott rosszul lett, akiket a felügyelők kikísértek, a rendezvény helyszínére delegált egészségügyi személyzet ellátást biztosított a részükre.

Programok tematikája

Az OFI eseményei hagyományosan a lebonyolító bv. intézet vezetője által tartott köszöntővel, megnyitóval veszi kezdetét, majd azt követően a rendezvény fővédnöke, meghívott egyházi elöljáró által tartott igehirdetéssel folytatódik. A rendezvény váza, tartalmi része a fogvatartottak előadásaira épül, melynek fajtáit, jellemzőit a későbbiekben ismertetem. A rendezvény végét a BVOP-t képviselő elöljáró, vagy munkatárs által elmondott záróbeszéd teszi teljessé.

A fogvatartotti előadások

A fogvatartottak előadásaira, bemutatkozó műsoraira bv. intézetenként 10–15 perces időkeretet biztosítanak a szervezők. Mivel az OFI-ra történő felkészülés a börtönlelkészek vezetésével valósul meg, ezért a fellépések is a börtönlelkészek vezetésével történnek. A fogvatartottak által adott előadások típusai az alábbiak:

- dicsőítő énekek, gitáros kísérettel előadott, a keresztény könnyűzene kategóriába sorolható dalok előadása,
- keresztény költők (Pilinszky János, Sík Sándor, Reviczky Gyula, Ady Endre istenes versei) fogvatartottak által előadott versei,
- imádság, mely a fogvatartottak által elmondott – ritkábban kötött, gyakrabban szabadszavas – ima formájában hangzik el,
- bizonyágtétel, melynek jellemzőit külön pontban részletesen kifejtem.

Bizonyságtételek

Az egyik imanap végén megkérdeztem az egyik fogvatartottakat kísérő börtönlelkészt arról, hogy mi ragadta meg leginkább az OFI műsorában? A kérdésemre nagyon határozottan a bizonyságtételeket említette. A programot követően, a kötetlenebb beszélgetések alkalmával, az átélték elsődleges percepcióját hangsúlyozva mások is gyakran kiemelték, hogy mennyire meghatóak és további gondolkodásra késztetőek voltak a műsorba tűzött bizonyságtételek. Ez az érzés motiválhatta a „Nézz fel az égre még egyszer” címmel, „Történetek a rácsok mögül” alcímmel, a Kálvin kiadó gondozásában 2014. évben megjelent kötet szerkesztőit is. Ebben a kiadványban fogvatartottak vallanak arról, hogy milyen úton, milyen tragédiák során át kerültek börtönbe, ahol a személyes tapasztalatok, társas interakciók hatására eljutottak az általuk elkövetett bűn felismeréséhez, a bűnbánat megfogalmazásához, és végső soron a megtéréshez. Különös életutak rajzolódnak ki a könyv sorait olvasva, melyek természetesen annyi irányba mutatnak, ahányan megnyilatkoznak, azonban volt egy nagyon különös, azonos élmény, amelynek több elítélt is hangot adott. Ez a percepció úgy foglalható össze, hogy kifelé nem, csak befelé lehet szabadulni. Többen vallanak úgy, hogy a megtérésüket követően szabadabbnak érezték magukat bent a börtönben, mint kint a civil életben bármikor. G. ZS.⁷ fogvatartott így vall erről: *„Ma már nincs bennem gyűlölet, sem harag az átélt katasztrófa miatt. Sőt megköszöntem Istennek, hogy gyermekük született, és nekik is őszintén gratuláltam. Ahol tudok, segítek embertársaimon, megosztom velük azt, amim van: Jézust. Rácsok mögött szabadnak érzem magam. Mindennél fontosabb, hogy mi van a szívemben. Élhetsz szabadon, a lelked rabságban él. Ha bűnben vagy, akkor csak ideig-óráig érzed a testi szabadságot, mert aki bűnben él, az szolgája annak.”*

Egy másik fogvatartott, V. I. az érzéseit kifejezve Matild Wrede⁸, finn misszionáriust idézi *„A foglyok anygala”* c. művéből: *Mert az igazi börtöncella mégiscsak emberszív maga. Megláncolva holtan, vagy eszméletlen fekszik ott az ember legnemesebb része, az istenember, derék ember, a tiszta ember... Talán nem is él már... Talán örökre elnémitották, megfojtották a láncok és a vasak...”*

Visszajelzések

A programon résztvevő, azonban bizonyságot nem tevő fogvatartottak börtönlelkészek felé tett visszajelzései alapján elmondható, hogy örültek az alkalomnak és megbecsültnek érezték magukat azért, mert kiválasztást nyertek, engedélyezték számukra a programban történő részvételt. A közös fellépést, a közösen előadott dicsőítő énekek előadását is felemelőnek érezték. Többen hangot adtak annak, hogy

7 L. Molnár I., Magyarné B. E. (2014) p. 40.

8 L. Molnár I., Magyarné B. E. (2014) p. 60.

még több hasonló programba történő bevonásra lenne igényük. A H. I. fogvatartott által papírra vettek: *„Hálát adok, amiért részt vehettem az imanapon, és én is az Isten igéjét énekelhettem együtt a rabtársaimmal, mert én is felüdültem ezáltal. Nagyon jó lenne, ha többször is összejöhetnénk Isten dicsőségére, őt imádni és dicsérni, mert úgy gondolom, hogy idebent még nagyobb szükségünk van Istenre és az ő szeretetére.”*

Összefoglalás

A fogvatartottak vallásgyakorlásának specifikumaival és hitéleti bevonódásukkal összefüggésben 2022-ben és 2023-ban végzett kutatásaim eredményei, valamint a börtönlelkészek személyes tapasztalatai azt támasztják alá, hogy a fogvatartotti igények a vallási alkalmakra, a civil életben megfigyelhető arányokhoz, tendenciákhoz (lásd az elmúlt két évtized népszámlálási adatait) képest intenzívebb képet mutatnak. A bv. intézetben belüli vallásgyakorlásba történő bevonódás a hányattatott, kriminalizált előélettel, a büntetőjogi eljárások megpróbáltatásaival, a családi élet, a családi kapcsolatok lazulásával, széthullásával egyre erősödik. Ez az egyéni érdeklődés, majd az azt követő elköteleződés a csoportos hitéleti alkalmakon erősödik meg az első két bekezdésben leírt teológiai és pedagógiai törvényszerűségek útján. Az említett felméréseknek, valamint a szemelvényeket szolgáltató *„Nézz fel az égre még egyszer”* kötetben szereplő több mint két tucat fogvatartott által elmondottak elemzéseit ezeket a megállapításokat igazolják. Jómagam az eddigi 12 imanapból 9 vonatkozásában személyesen jelen voltam, a fogvatartotti megnyilatkozások, valamint a börtönlelkészek által adott visszajelzéseket leszűrve újfent csak arra a kiértékelési következtetésre tudok jutni, hogy az OFI mind egyházak, mind pedig büntetés-végrehajtás számára további elköteleződésre érdemes programnak minősíthető.

Záró gondolatok

Végezetül az utolsó sorok szóljanak *„hommage á”* L. Molnár István börtönlelkészről, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett az OFI életre hívásával és abban, hogy az imanap évenkénti megtartása immár hagyománnyá vált. Lelkész úr a már sokat idézett, Kálvin kiadó által gondozott kiadvány epilógusában a következő gondolatokat fogalmazza meg: *„Várákozás a szabadulásra... A bűn következménye eddig, a büntetésig tartott. Ami ettől fogva történik, az már a bűnhődés kategóriájába tartozik. A büntetés ugyanis elérte a célját, megváltozott a bűnös élete. Ami ezután történik, arra ilyen formában már nincsen szükség. Fölöslegesen tartják bent, már mehetne is haza. Csakhogy ez egy sokkal bonyolultabb kérdés. Az Isten által adott szabadulás nem azonos a szabadulás idejével. A sorrend jó, hiszen először az Úr szabadít meg, majd utána lehet a börtönből szabadulni. Először a börtönben szabadul meg valaki, utána a börtönből. Élhet szabadon a börtönben, és várhatja a társadalomba való visszakerülését. A börtönből való szabadulásra azonban lélekben is fel kell készülni.”*

Felhasznált irodalom

- Arno Anzenbacher (2001): Keresztény társadalometika. Szent István Társulat, Budapest
- Erdélyi Csaba (2022): Az egyes felekezetek börtönlelkézési gyakorlatának és eredményeinek bemutatása. *Belügyi Szemle*, 2022/4. különszám, p. 47–61. Online: https://epa.oszk.hu/05200/05238/00106/pdf/EPA05238_bsz_2022_4ksz.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Hajdú Miklós (2006): A börtönpasztoráció lehetőségei a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, 2006/1., p. 33–36. Online: https://epa.oszk.hu/02700/02705/00065/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2006_1_033-036.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- L. Molnár István – Magyar né Balogh Erzsébet (2014): Nézz fel az égre még egyszer! – Történetek a rácsok mögül. Kálvin Kiadó, Budapest
- Laczay András (2016): A Református egyházismeret alapjai – Egyházismereti alapmodul. Református Pedagógiai Intézet, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, p. 5–10. Online: https://refpedi.esolr.me/documents/1411/egyh%C3%A1lzismeret_alapmodul2016.3.11..pdf (Letöltés ideje: 2025. október 15.)
- Magyarné Balogh Erzsébet (2025): „Hívj segítségül a nyomorúság idején! Én megszabadítalak, és te dicsoútesz engem!” In: 25 éves a Börtönlelkézési Szolgálat, Emlékkötet, Budapest, p. 67–72.
- Szent Biblia, 2015, Budapest, Szent István Társulat

Ára: 3000 Ft